

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ**

**XVII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція,
присвячена Дню юриста**

07 жовтня 2025 року

ТОМ 1

**Одеса
ОДУВС
2025**

УДК 351.74
Р68

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

Р68 **Роль** та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. Дню юриста, м. Одеса, 07 жовтня 2025 р., Т. 1. Одеса: ОДУВС, 2025. 362 с.

УДК 351.74

© ОДУВС, 2025

Доброго дня, шановні учасники конференції!
Радий вітати Вас в Одеському державному університеті
внутрішніх справ на XVII Міжнародній науково-практичній
інтернет-конференції
«Роль та місце правоохоронних органів у розбудові
Демократичної правової держави»!

Російська агресія проти України, що розпочалася з тимчасової окупації частини її території у 2014 році та набула повномасштабного характеру у лютому 2022 року, постала, з одного боку, серйозною загрозою українській державності та стримуючим чинником у подальшому розвитку України як європейської держави. З іншого боку, ці події актуалізували проблему забезпечення та реалізації прав людини в умовах правового режиму воєнного стану.

З огляду на триваючий воєнний стан на території України, виникає необхідність комплексного аналізу ролі та місця правоохоронних органів у сучасних умовах. Це потребує окреслення кола актуальних проблем правового регулювання суспільних відносин, організації та забезпечення правопорядку, а також визначення основних пріоритетів і перспектив їхньої діяльності в наступних напрямках, дослідження:

- соціально-правових та економічних проблем розвитку держави: пріоритетів та перспектив;
- актуальних проблем адміністративного права та адміністративного процесу, адміністративної діяльності Національної поліції України;
- актуальних проблем протидії корупції в Україні;
- актуальних питань протидії наркозлочинності в Україні;
- актуальних проблем кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності;
- актуальних проблем кримінального права, кримінально-виконавчого права та кримінології;
- актуальних проблем криміналістики та юридичної психології;
- національно-патріотичного виховання молоді, враховуючи виклики сьогодення;
- актуальних питань службово-бойової підготовки поліцейських та військовослужбовців до виконання завдань в умовах воєнного стану;
- захисту приватних прав та інтересів у сучасних умовах.

Переконалий, що Ваші наукові здобутки, представлені в ході роботи конференції, сприятимуть не лише фаховому обговоренню актуальних проблем сучасної юридичної науки, але й матимуть практичне значення для розвитку національного законодавства та удосконалення правоохоронної діяльності.

Сподіваюся, що запропоновані наукові ідеї та практичні рекомендації стануть важливим підґрунтям для збагачення всіх галузей права новими концептуальними підходами, вироблення єдиної правозастосовної практики та формування засадничих принципів правової держави.

Бажаю всім учасникам конференції плідної праці, цікавих наукових дискусій та вагомих результатів, які сприятимуть подальшій розбудові України як демократичної та правової держави. Слава Україні!

В'ячеслав Віталійович ДАВИДЕНКО,
ректор Одеського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції

СЕКЦІЯ 1.
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**SOCIAL ISSUES IN STATE DEVELOPMENT: INEQUALITY,
EXCLUSION, AND MIGRATION**

Liliana Creanga,

*Ph.D. in law, associate professor to the Chair of Public Law, of the
Academy "Stefan cel Mare" of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova*

e-mail: lilianacreanga28@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7118-9715>

The sustainable state development cannot be conceived without a complex addressing of social issues. The creation of conditions to improve the population's quality of life through the development of a competitive society from an economic point of view, which is based on knowledge and capable of a sustainable economic increase with jobs, and an increase in social cohesion is a fundamental objective of the national strategy of the regional development of the Republic of Moldova for 2022-2028 [1]. However, poverty problems continue to persist at both national and global levels, leading specialists to investigate the causes and mechanisms that foster this state by reducing inequalities, social exclusion, and the risk of migration.

Inequality, social exclusion, and migration are interconnected phenomena that impact social cohesion, economic stability, and the legacy of institutions. In countries, especially with young democracies like the Republic of Moldova, these challenges become particularly severe, negatively affecting development prospects. As a modern state develops, social challenges grow more complex, and phenomena such as social inequality, exclusion, and migration are not only symptoms of underdevelopment but also contributors to institutional stagnation. In the Republic of Moldova, these issues are worsened by the post-Soviet transition, economic instability, and the vulnerability of democratic institutions. The research examines three major social problems impacting the country's development: inequality, social exclusion, and migration. These phenomena are interconnected and significantly influence social cohesion, economic stability, and institutional effectiveness. The study focuses on the context of the Republic of Moldova, with references to European and international models.

Results and discussion. Issues of inequality, social exclusion, and migration continue to impact the society of the Republic of Moldova, despite ef-

forts by the national and international communities to reduce them. Research over the past decade shows that these phenomena are complex and multidimensional, and effectively addressing them requires an integrated approach that involves various actors at different levels. Achieving higher levels of social inclusion and cohesion remains the primary strategic goal both at the UN level, as outlined in the Millennium Development Goals, and at the EU level, as reflected in the Lisbon Strategy [2].

Actually, the concepts of inequalities, social exclusion, and migration are understood differently by specialists. The approaches are broader and relate to insufficient and inadequate social participation, social non-integration, and, in some cases, a person's or group's inability to act without assistance [3].

Social inequality manifests through the unfair distribution of income, access to education, healthcare, and economic opportunities. In the Republic of Moldova, differences between regions, urban and rural areas, genders, and age groups contribute to the polarisation of society. Thus, inequality is not only an economic phenomenon but also a matter of social justice.

Social exclusion is another phenomenon that represents a barrier to ensuring fundamental human rights. Within the EU and the UN, exclusion has been recognised as one of the main obstacles to achieving economic growth and sustainable development. The challenges for sustainable development caused by social exclusion have been highlighted in several UN documents and strategies. The level of social inclusion and the sustainability of the measures undertaken are the main criteria used to assess whether development and civil processes in society are progressing in the right direction. According to UNDP, as mentioned in several documents and originating from the Human Development Report (1994) [4], development is considered fair if it generates well-being at the individual level.

In the Republic of Moldova, social exclusion largely affects vulnerable groups: people with disabilities, ethnic minorities, women, and unemployed youth. This manifests as a lack of access to public services, marginalisation, and stigmatisation. At the EU level, social inclusion is promoted through open coordination methods and social protection policies.

The third phenomenon, widespread at both national and international levels, is migration. Migration has always been closely linked to economic and social development, and recently it has become part of the general thinking regarding development and international policy. The political stake is high in the attempt to adapt to the new levels of migratory pressure, not only within the EU but also on the global agenda, which has recently seen an increase in migration-related issues [5]. Migration is often a direct consequence of inequality and exclusion, perceived as an individual solution to systemic problems.

Among the reasons for migration, we can list three major factors of pressure and attraction: socio-political factors, demographic and economic factors, and environmental factors [6].

The socio-political factors refer to persecution on the grounds of belonging to an ethnicity, religion, race, political or cultural affiliation, and can lead people to leave their country. A major factor is also war, conflicts, and persecution by the government. People fleeing armed conflicts, human rights violations, or persecution are typically considered humanitarian refugees.

Among the demographic and economic factors, we mention: population growth or decline, the degree of ageing, or the high proportion of young people. Among the attractive factors are higher salaries, better employment opportunities, a higher standard of living, and opportunities in the field of education.

The environment has always been a factor in migration, as people flee from natural disasters such as floods, hurricanes, and earthquakes.

To combat these phenomena, the state must adopt integrated social policies, such as reforming the social protection system and increasing the efficiency of fiscal redistribution, promoting inclusion through education, employment, and access to quality services, creating mechanisms for the reintegration of migrants, and utilizing their experience [7].

Research indicates that well-grounded social policies, which combine financial transfers with targeted integration measures, can substantially mitigate the risk of marginalization.

Conclusion

In conclusion, inequality, exclusion, and migration are not only social challenges but also obstacles to sustainable development. A modern state must address these issues through coherent, participatory, and equity-oriented policies. Only in this way can an inclusive, resilient, and sustainable development model be achieved.

References:

1. Hotărârea Guvernului Nr. 40 din 26.01.2022 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130572&lang=ro, accesat la 18.09.2025.
2. UNDP, Social Inclusion and Integration in Poland. An indicators-based approach, p.9.
3. https://files.acquia.undp.org/public/migration/md/Excluz_ROM_UT_26-02-2010_OK.pdf, accesat la 18.09.2025.
4. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/1995nhdrmoldovarovarianian.pdf>, accesat la 18.09.2025.
5. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRI/E/2019/630351/EPR_S_BRI\(2019\)630351_EN.pdf?fbclid=IwAR2Jjgawww4ii8](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRI/E/2019/630351/EPR_S_BRI(2019)630351_EN.pdf?fbclid=IwAR2Jjgawww4ii8)

5p4xC1_ldfydEbkZCsaJO1eFRSKC2eez2xgJvDleC9m8, accesat la 19.09. 2025.

6. <https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20200624STO81906/cauzele-migratiei-de-ce-migreaza-oamenii>, accesat la 19.09.2025.

7. <https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20170629STO8629/reactia-ue-la-provocarea-migratiei>, accesat la 19.09. 2025.

RUSSIAN CONTENT IN UKRAINIANS' MEDIA CONSUMPTION: TRENDS FOR 2020–2025

Kostiantyn Yevhenovych Palshkov,

*PhD in Political Science, Associate Professor,
Professor of the Department of General Legal Disciplines,
Faculty of Training Specialists for Pre-trial Investigation
Bodies of the National Police of Ukraine
Odesa State University of Internal Affairs*

In 2023, the author of the publication highlighted certain facts in Ukrainians' media consumption regarding their attitude toward Russian and Russian-language content after the start of the large-scale invasion of Russian troops into Ukraine. At that time, an increase in critical thinking among Ukrainians was noted, which is vital in the context of increasing disinformation threats from the enemy. However, a low level of information verification was recorded. There was a risk that a protracted war could cause audience inertia, leading to a decrease in vigilance and, accordingly, poorer content verification. It was also noted that Ukrainians continued to consume Russian content. The situation was complicated by the fact that social networks and messengers became key channels for spreading fakes, ensuring their rapid and unhindered access to Ukrainian consumers. In addition, even neutral Russian-language content created a favorable environment for the further spread of disinformation narratives. [1]

The study “Ukrainian Media: News Consumption and Trust in 2025” by the NGO Internews Ukraine found that 11% of respondents consume news from Russian media (in 2020 – 17%, in 2023 – 8%). [2] Overall, such changes in the level of direct consumption can be considered a positive trend, as the decline in direct consumption of Russian media news over five years is significant. The sharp decline in the period 2020-2023, which coincided with the large-scale invasion, indicates self-censorship and a change in the loyal part of the Ukrainian population since February 2022. The slight increase from 8% to 11% in the period 2023-2025 should be seen as an

alarming signal, which may indicate a decline in audience vigilance and Ukrainians' habituation to prolonged war.

16% of respondents reported that someone in their circle consumes news from Russian media (in 2020 – 28%, in 2023 – 16%). [2] The stability of this indicator in the period 2023–2025 (although there is a sharp decline compared to 2020) suggests a stable core audience that watches Russian media.

Of those who consume news from Russian media, 46% seek to find out what these media outlets are saying about Ukraine (29% in 2020, 44% in 2023). [2] The desire to know the enemy's position has become the most dominant motive for viewing Russian media. The author suggests that this does not necessarily indicate trust. Rather, it should be considered information gathering, where a person wants to understand the enemy's narratives and plans. In addition, there may be a need to know how events are portrayed from the opposite side.

22% of respondents said they wanted to hear “alternative opinions” (in 2020 – 25%, in 2023 – 16%). [2] Thus, the share of those seeking “alternative opinions” initially fell to 16% in 2023, but then rose to 22% in 2025. This can be explained by fatigue from the war or the single state agenda, when part of the audience seeks information that differs from the official one. The influence of Russian propaganda in promoting the idea of alleged censorship in the Ukrainian media may also be felt here.

For 16% of respondents, watching Russian media is an opportunity to obtain information about events in the country of origin of the content (28% in 2020, 14% in 2023). [2] Although it can be assumed that consumption here is motivated primarily by the war and information related to Ukraine, rather than a general interest in the lives of Russians, the increase in this indicator in the period 2023–2025 is a negative sign.

The data presented confirms that, despite certain positive changes, the problem of Russian information influence remains relevant. The growth in direct consumption and increased interest in “alternative opinions” indicate the need to improve media literacy and, in general, to strengthen critical thinking. In particular, courses on critical thinking and information analysis can be integrated into the formal and informal education system. An important task is to develop special programs for higher education students aimed at developing skills to identify disinformation and information manipulation. Ukrainian media need to communicate more proactively. To effectively counter Russian information influence, it is important not only to counter disinformation, but also to provide high-quality coverage of events so as not to leave the audience with gaps to search for “alternatives.” However, the state and civil society organizations should play a key role in creating platforms for cooperation that combine legal, informational, and educational

policy tools to counter external information influence. Systematic work in these areas will not only strengthen Ukraine's information security, but also ensure that citizens are prepared to participate in democratic processes in an informed manner.

References:

1. Пальшков К.Є. Громадська думка проросійський та російськомовний контент в Україні після 24.02.2022. *Трансформація українського суспільства в цифрову еру* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 23 берез. 2023 р. Одеса, 2023. С. 205–208.

2. Трансформація українського суспільства в цифрову еру. URL: https://internews.ua/themes/internews/assets/img/media-research/Ukrainian_Media_News_Consumption_and_Trust_in_2025_ukr.pdf

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ТРАНСКОРДОННИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ, ОБМІНІ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА УЧАСТІ В МІЖНАРОДНИХ МІСІЯХ

Марина Володимирівна Арапакі,

Викладач, PhD, кафедра мовної підготовки ОДУВС

В умовах глобалізації та зростання транснаціональної злочинності ефективна комунікація між правоохоронними органами різних країн набуває вирішального значення. Англійська мова, як універсальний засіб міждержавної взаємодії, відіграє ключову роль у транскордонних розслідуваннях, обміні оперативною інформацією та участі в міжнародних місіях. У даній роботі розглядається значення англійської мови як інструменту правової комунікації, аналізуються необхідні мовні компетенції для співробітників правоохоронних органів, а також пропонуються методичні підходи до викладання мови з урахуванням професійного контексту. Особлива увага приділяється практичним формам навчання – симуляціям, кейс-стаді, використанню автентичних матеріалів — як способам формування міжкультурної та правової компетентності. Робота спрямована на обґрунтування необхідності інтеграції професійно орієнтованої англійської мови в систему підготовки співробітників правоохоронних органів для зміцнення правової держави та розширення міжнародного співробітництва. В умовах глобалізації та зростання транснаціональної злочинності ефективна комунікація між правоохоронними органами різних країн набуває критичного значення. Англійська мова виступає універсальним інструментом взаємодії у міжнародних місіях, правових форумах, спільних операціях та обміні оперативними даними.

Англійська мова визнана робочою мовою більшості міжнародних організацій, зокрема Інтерполу, Європолу, UNODC та інших. Участь у транскордонних розслідуваннях вимагає від співробітників правоохорон-

них органів не лише знання загальної лексики, а й володіння спеціалізованою термінологією, навичками ведення переговорів, складання звітів, а також розуміння правових норм інших країн. Викладання англійської мови в контексті правоохоронної діяльності має враховувати ці вимоги та бути спрямованим на формування професійної мовної компетентності. Метою даних тез є демонстрація важливості викладання англійської мови в системі підготовки співробітників правоохоронних органів як засобу підвищення їхньої професійної мобільності та правової ефективності на міжнародному рівні. У процесі написання тез було поставлено такі завдання:

- Проаналізувати типові мовні бар'єри, що виникають у транскордонних розслідуваннях.
- Визначити ключові мовні компетентності, необхідні для участі в міжнародних місіях.
- Запропонувати методичні підходи до навчання англійської мови з урахуванням професійного контексту.

Сьогодні англійська мова є основою оперативної та юридичної комунікації у сфері міжнародного правопорядку. Її активно використовують такі організації, як Інтерпол, Європол, UNODC. Професійна лексика та навички її застосування — це фундамент для володіння термінологією, вміння складати звіти, вести переговори, брати участь у відеоконференціях. Навіть за умови вільного володіння англійською мовою, неможливо відокремити мовну компетентність від міжкультурної. Ефективна взаємодія передбачає розуміння етики спілкування, дипломатичних норм, правових відмінностей між країнами. Звісно, питань для обговорення та ухвалення рішення щодо найбільш цілісного курсу існує чимало. Проте вже сьогодні можна виокремити низку ефективних методичних рішень, які сприяють формуванню професійно орієнтованої мовної компетентності. До таких належать:

- Впровадження симуляцій допитів та переговорів, що дозволяє моделювати реальні ситуації міжнародної правоохоронної практики та розвивати навички оперативної комунікації.
- Застосування кейс-стаді, побудованих на основі реальних транскордонних розслідувань, що сприяє розвитку критичного мислення та юридичної термінології.
- Використання подкастів, інтерв'ю з представниками міжнародних організацій, що дозволяє зануритися в автентичне мовне середовище.
- Робота з автентичними матеріалами, зокрема звітами про міжнародні операції, документами Інтерполу, Європолу, UNODC, що забезпечує практичну релевантність навчального контенту.

Ці підходи дозволяють не лише підвищити рівень володіння англійською мовою, а й сформувати міжкультурну компетентність, необхідну для ефективної взаємодії у міжнародному правоохоронному середови-

щі. Попри численні питання щодо структури та змісту оптимального курсу, вже сьогодні існують дієві методичні підходи, зокрема:

- Впровадження симуляцій допитів та переговорів.
- Використання кейс-стаді на основі реальних міжнародних операцій.
- Застосування подкастів та інтерв'ю з представниками правоохоронних органів.
- Робота з автентичними матеріалами, такими як звіти міжнародних організацій.
- Водночас не слід забувати і про практичну значущість порушеного питання, яка охоплює низку важливих аспектів. Насамперед, це підвищення якості підготовки співробітників правоохоронних органів до участі в міжнародних місіях, що передбачає не лише мовну, а й правову та етичну готовність до міждержавної взаємодії. Крім того, ефективне міжнародне співробітництво сприяє зміцненню правової держави через обмін досвідом, уніфікацію процедур та спільне реагування на транснаціональні виклики.

Сучасна система забезпечення правопорядку стикається з викликами, які виходять за межі національних кордонів. Торгівля людьми, кіберзлочинність, незаконний обіг наркотиків — все це вимагає скоординованих дій правоохоронних органів різних країн. У цьому контексті англійська мова стає не просто засобом спілкування, а інструментом правової та оперативної ефективності. Її знання дозволяє співробітникам брати участь у міжнародних місіях, обмінюватися даними, вести переговори та представляти свою країну на правових форумах.

Мета даної роботи — обґрунтувати важливість викладання англійської мови в системі підготовки співробітників правоохоронних органів як засобу підвищення їх професійної мобільності та правової ефективності.

Завдання даної роботи

- Виявити ключові мовні компетенції, необхідні для участі в міжнародних місіях.
- Проаналізувати типові мовні бар'єри в транскордонних розслідуваннях.
- Запропонувати методичні підходи до навчання англійської мови з урахуванням професійного контексту.

Участь у спільній операції з Europol вимагає вміння швидко реагувати на запити, складати звіти англійською мовою та брати участь в онлайн-брифінгах. У місіях ООН знання мови необхідне для дотримання процедур, спілкування з колегами з інших країн та представлення своєї позиції. Саме тому так важливо виявити основні компетенції для взаємовигідної співпраці. До них можна віднести наступні: юридична та оперативна лексика: знання термінів, пов'язаних з кримінальним

правом, розслідуваннями, затриманнями, правами людини, навички письмової комунікації: складання звітів, протоколів, міжнародних запитів, e-mail листування, усна комунікація: ведення переговорів, участь у брифінгах, відеоконференціях, допитах, міжкультурна компетентність: розуміння норм спілкування, дипломатичного етикету, культурних відмінностей, критичне мислення та інтерпретація: вміння аналізувати документи, інтерпретувати правові тексти, задавати уточнюючі питання. Методичні підходи, які ми рекомендуємо при навчанні англійської мови з урахуванням професійного контексту

- Професійно орієнтований підхід: навчання будується навколо реальних завдань правоохоронця — допит, звіт, переговори.

- Ситуаційне моделювання (simulation): інсценування допитів, затримань, міжнародних нарад.

- Кейс-стаді: аналіз реальних міжнародних справ, наприклад, операцій з боротьби з торгівлею людьми.

- Проектна методика: створення презентацій, звітів, відеороликів англійською мовою на тему розслідувань.

- Автентичні матеріали: звіти Europol, UNODC, інтерв'ю з офіцерами, подкасти, судові документи.

- Інтеграція CLIL (Content and Language Integrated Learning): вивчення правових понять через англійську мову.

Для більш чіткого розуміння нашого бачення даного питання, представляємо кілька прикладів блоків навчання з даної тематики:

Блок 1: Юридична та оперативна лексика

Завдання 1: Термінологічний бліц

Формат: індивідуально або в парах. Мета: закріпити ключові терміни

Інструкція: Учасникам пропонується список термінів (наприклад: probable cause, search warrant, detention, cross-border surveillance). Потрібно:

- дати визначення;
- навести приклад вживання в контексті;
- перекласти рідною мовою з поясненням.

Завдання 2: «Знайди помилку»

Формат: групове обговорення Мета: розвиток критичного мислення

Інструкція: Учасникам дається фрагмент звіту про міжнародну операцію з навмисно допущеними мовними помилками (неправильна термінологія, стилістика, логіка). Потрібно:

- виявити помилки;
- запропонувати виправлення;
- обговорити, як такі помилки можуть вплинути на правову інтерпретацію.

Блок 2: Усна комунікація та симуляції

Завдання 3: Симуляція відеобрифінгу

Формат: рольова гра Мета: відпрацювання навичок усного виступу Інструкція: Учасники діляться на групи: одна — доповідачі, інша — міжнародні спостерігачі. Сценарій: доповідь про хід транскордонного розслідування. Потрібно:

- представити факти;
- відповісти на питання;
- використовувати дипломатичну лексику.

Завдання 4: Переговори щодо обміну інформацією

Формат: робота в парах Мета: розвиток навичок ведення переговорів Інструкція: Один учасник — представник національної поліції, інший — офіцер Europol. Сценарій: обговорення умов передачі даних у справі. Потрібно:

- аргументувати позицію;
- використовувати формули ввічливості;
- дійти згоди.

Навчання повинно включати юридичну термінологію, лексику, пов'язану з оперативною діяльністю, а також навички письмової та усної комунікації: складання звітів, участь у переговорах, презентація справ. Взаємодія з представниками інших країн вимагає розуміння культурних норм, дипломатичного етикету, правових відмінностей. Викладання англійської мови має включати елементи міжкультурної комунікації, моделювання ситуацій, що вимагають етичної поведінки. Інтеграція професійно орієнтованої англійської мови в підготовку співробітників правоохоронних органів сприяє підвищенню якості міжнародного співробітництва, зміцненню правової держави через ефективну комунікацію.

Ключові слова

Англійська мова, правоохоронні органи, транскордонні розслідування, міжнародне співробітництво, юридична комунікація, міжкультурна компетентність, професійно орієнтоване навчання, English for Law Enforcement, методика викладання, правова держава

Keywords

English language, law enforcement agencies, cross-border investigations, international cooperation, legal communication, intercultural competence, professionally oriented training, English for Law Enforcement, teaching methodology, rule of law

In the context of globalization and the growth of transnational crime, effective communication between law enforcement agencies in different countries is becoming crucial. English, as a universal means of intergovernmental interaction, plays a key role in cross-border investigations, the exchange of operational information, and participation in international missions. This paper examines the importance of English as a tool for legal communica-

tion, analyzes the language skills required for law enforcement officers, and proposes methodological approaches to language teaching that take into account the professional context. Particular attention is paid to practical forms of training — simulations, case studies, and the use of authentic materials — as ways of developing intercultural and legal competence. The work aims to justify the need to integrate professionally oriented English into the training system for law enforcement officers in order to strengthen the rule of law and expand international cooperation.

Література:

1. Бондаренко, О. В. (2021). Професійно орієнтоване навчання англійської мови у закладах вищої освіти сектору безпеки. Київ: НАВС України.
2. Crystal, D. (2003). *English as a Global Language*. Cambridge University Press.
3. Gotti, M. (2008). *Investigating Specialized Discourse*. Peter Lang.
4. Савченко, Л. В. (2020). Міжкультурна комунікація в професійній підготовці правоохоронців. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, №3.
5. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *Handbook on International Cooperation in Criminal Matters*. <https://www.unodc.org>
6. Європол. (2023). *Annual Report: Operational Achievements and Strategic Priorities*. <https://www.europol.europa.eu>
7. Ковальчук, І. В. (2019). Методика викладання англійської мови для професійних потреб у сфері права. *Наукові записки*, №174.
8. Interpol. (2021). *Language and Communication in International Policing. Internal Training Manual*.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ ТА ПРОГНОЗУВАННІ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

*Олена Миколаївна Грезіна,
доктор філософії у галузі права
доцент кафедри кримінального аналізу
та інформаційних технологій
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Розвиток інформаційних технологій у цифровому середовищі спричиняє стрімке зростання як обсягів оброблюваних даних, так і складності кіберзагроз. Кіберзлочини дедалі частіше носять цілеспрямований характер, під час скоєння яких використовуються складні методи обходу традиційних систем захисту та активно експлуатуються уразливості програмного забезпечення й людський фактор. Зазначені тенденції створюють необхідність переходу від реактивних підходів до проактивних моделей кібербезпеки [3], здатних не лише виявляти відомі загрози, а й прогнозувати потенційні атаки до того, як вони можуть завдати значної шкоди.

У цьому контексті штучний інтелект (ШІ) стає ключовим інструментом підвищення ефективності сучасних систем кіберзахисту, оскільки здатен автоматизувати процеси аналізу та прогнозування загроз, що значно перевищує можливості традиційних методів. Новітні технології, такі як машинне навчання [1], нейронні мережі, глибинне навчання та аналітика великих даних, дозволяють здійснювати комплексний аналіз інформаційного середовища, виявляти аномальні патерни поведінки користувачів і нетипові потоки мережевого трафіку, що можуть свідчити про наявність кібератак на ранніх етапах їх реалізації.

Завдяки здатності ШІ обробляти величезні обсяги даних у режимі реального часу, системи кібербезпеки можуть прогнозувати тенденції розвитку потенційних атак, визначати найуразливіші елементи інформаційної інфраструктури та формувати сценарії можливих загроз [2]. Крім того, інтеграція ШІ відкриває можливості для автоматизованого реагування на інциденти, що дозволяє оперативно локалізувати загрозу та застосовувати відповідні контрзаходи без значного втручання людського персоналу.

Разом із тим, інтеграція штучного інтелекту у процеси кіберзахисту супроводжується комплексом проблем, що безпосередньо впливають на ефективність і надійність таких технологій. Передусім гостро постає питання формування якісної бази навчальних даних, оскільки саме від повноти, достовірності й репрезентативності інформаційних вибірок залежить рівень коректності алгоритмів і можливість адекватного виявлення реальних загроз. Недостатня якість даних або їхня однобокість

може спричинити системні помилки, що позначатимуться на точності прогнозів та виявленні аномалій.

Не менш важливим аспектом є забезпечення постійного контролю за результатами роботи моделей, адже у динамічному середовищі кіберпростору методи атак змінюються швидше, ніж традиційні алгоритми встигають адаптуватися. Надмірна залежність від автоматизованих рішень здатна створити додаткові ризики у вигляді хибних спрацьовувань, які ускладнюють роботу фахівців, призводять до перевантаження систем моніторингу та можуть стати причиною ігнорування справжніх загроз.

Водночас зростає потреба у багаторівневому захисті самих інтелектуальних систем, адже вони стають привабливими цілями для злоумисників, які намагаються маніпулювати алгоритмами, підмінювати дані чи використовувати вразливості у механізмах навчання. Таким чином, упровадження інтелектуальних технологій у сферу кіберзахисту вимагає ретельного опрацювання питань надійності, стійкості до зовнішніх впливів та здатності до гнучкої адаптації в умовах постійного ускладнення кіберзагроз.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що штучний інтелект поступово перетворюється на один із найефективніших інструментів протидії кіберзагрозам у сучасному інформаційному середовищі. Його потенціал полягає у здатності здійснювати глибинний аналіз великих масивів даних, своєчасно виявляти приховані закономірності, прогнозувати сценарії розвитку атак та забезпечувати оперативне реагування на інциденти. Використання штучного інтелекту у сфері кіберзахисту забезпечує якісно новий рівень протидії загрозам, оскільки дозволяє переходити від статичних та реактивних методів до адаптивних і проактивних моделей захисту, здатних передбачати й попереджати атаки ще до їх реалізації. Водночас реальне використання інтелектуальних технологій у кіберзахисті вимагає системного підходу, що враховує низку критичних викликів. Зокрема, йдеться про необхідність формування якісних навчальних вибірок, постійного контролю коректності прогнозів, мінімізації ризиків хибних спрацьовувань і захисту самих моделей від маніпулятивних впливів. Лише за умови комплексного вирішення цих проблем можна забезпечити високу надійність і стійкість систем кіберзахисту, що у свою чергу створює передумови для підвищення інформаційної безпеки у глобальному масштабі та формування стійкої екосистеми кіберзахисту, здатної ефективно протидіяти загрозам майбутнього.

Література:

1. Zheng K. Next-Generation Cybersecurity Threat Detection: Integration with Artificial Intelligence. *Highlights in Science, Engineering and*

Technology. 2025. Vol. 138. P. 8–16. DOI: <https://doi.org/10.54097/nx38v729>

2. B. H. Kumar, S. T. Nuka, M. Malempati, H. K. Sriram, S. Mashetty, S. Kannan. Big Data in Cybersecurity: Enhancing Threat Detection with AI and ML. *Metallurgical and Materials Engineering*. 2025. Vol. 31, No. 3. P. 12–20. DOI: <https://doi.org/10.63278/1315>

3. Sharma S. AI-Powered Cybersecurity: The Future of Threat Detection. *International Journal of Scientific Research in Engineering and Management*. 2025. Vol. 09, No. 04. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.55041/ijssrem45943>

РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Х.О. Джупіна, студентка 2 курсу 2 групи
Спеціальність «Право»*

Одеський державний університет внутрішніх справ

*О.О. Мельнікова, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін, к.ю.н., доцент,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Повномасштабна військова агресія проти України поставила нові виклики перед прокуратурою. В умовах воєнного стану важливу роль для забезпечення нормального функціонування правоохоронної системи має удосконалення національного законодавства, в першу чергу, законодавства, яке регулює функціонування системи правосуддя та правоохоронних органів. Від того, як ефективно прокуратура виконує свої функції, взаємодіє із судовою владою, із іншими правоохоронними органами, залежить стан правопорядку в усій країні. Судово-правові реформи, які відбувались і відбуваються в нашій країні, мають на меті удосконалення чинного законодавства з урахуванням європейських стандартів [2, с. 170-171].

Не зважаючи на обмеження, які передбачає введення воєнного стану в Україні, пріоритетним завданнями для прокуратури залишається забезпечення таких гарантованих Конституцією України цінностей, як життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека кожної людини [1].

Важливим напрямком діяльності прокуратури в умовах воєнного стану є здійснення досудового розслідування за фактами жорстокого поводження з військовополоненими чи цивільним населенням, примусової депортації, примусового вигнання цивільного населення для здійснення примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованих територіях, використання засобів ведення війни, які

заборонені міжнародним правом, а також інших порушень законів та звичаїв війни. Під час проведення досудового розслідування вказаних кримінальних правопорушень часто виникають проблеми, зокрема, через неможливість отримання доказів з тимчасово окупованих територій чи територій, де ведуться бойові дії, через неможливість проведення допиту свідків, які знаходяться на окупованих територіях тощо [2, с.171].

Війна кардинально змінила життя кожного українця, а разом з тим – і всі сфери суспільного життя. Не оминули ці зміни і сферу кримінального процесу. Ані суди, ані правоохоронні органи не були готові до роботи в таких умовах, більше того, саме законодавство не дозволяло налагодити оптимальну роботу в умовах складних воєнних реалій. Відтак, з метою наближення кримінальної процесуальної діяльності до цих реалій, Верховна Рада України в «турборежимі» прийняла низку законів, у тому числі тих, що спрямовані на регламентацію питань кримінального провадження в умовах воєнного стану. Так, 01.05.2022 набрав чинності Закон № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану». Законом внесено зміни до КПК України. Зокрема, визначено, що зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у ч. 1 ст. 7, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених у розділі IX-1 КПК [3, с.170].

Слід відзначити, що прийняті законодавцем зміни до Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України покликані адаптувати законодавство до надскладних умов воєнного стану та сприяти правоохоронним органам у забезпеченні ефективного досудового розслідування. Проте визначений статтею 615 Кримінального процесуального кодексу України регламент отримання дозволу на проведення обшуку створює ряд ризиків, таких як здобуття недопустимих доказів та істотне порушення прав та свобод людини [4, с.608].

У період воєнного стану можна виділити такі повноваження прокурора щодо забезпечення допустимості доказів:

I. Загальні повноваження прокурора щодо забезпечення допустимості доказів – у період воєнного стану, проте, на територіях, де є можливість реалізації слідчими суддями повноважень. До цих повноважень відносяться і повноваження щодо забезпечення дотримання строків досудового розслідування, оскільки умовою допустимості зібраних доказів у аспекті порядку є їх збирання у межах строків стадії досудового розслідування.

Відмітимо, що було внесено зміни до ч. 5 ст. 219 КПК України, що строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального прова-

дження до винесення постанови про відновлення кримінального провадження, а також строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому статтею 290 КПК України, не включається у строки, передбачені цією статтею, крім дня прийняття відповідної постанови та дня повідомлення підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

II. Повноваження, які реалізуються самостійно у період воєнного стану, проте, поза межами цього періоду прокурор не має таких повноважень. Це повноваження щодо тимчасового доступу до речей і документів за п. 20-7 Розділу XI КПК України: під час дії надзвичайного або воєнного стану на території України тимчасовий доступ до речей і документів, зокрема, відомостей, які можуть становити лікарську таємницю; відомостей, які можуть становити банківську таємницю; інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо; персональних даних особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних, здійснюється на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури.

III. Повноваження прокурора щодо звернення з клопотаннями до керівника органу прокуратури у ситуаціях, коли відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, перелічених п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, зокрема, проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції; розгляд клопотання про проведення обшуку у порядку ч. 3 ст. 233 КПК України; розгляд клопотання про обшук у порядку ст. 234 КПК України; отримання зразків для експертизи; дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

IV. Повноваження прокурора щодо забезпечення дотримання порядку збирання доказів. Ці повноваження стосуються початку досудового розслідування, специфіки проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час воєнного стану (обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, допити), щодо зупинення досудового розслідування у порядку п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України, а також звернення з клопотанням до керівника органу прокуратури щодо продовження строку досудового розслідування.

В умовах воєнного стану, об'єктивно може не бути можливості технічного доступу до ЄРДР, проте, це не може впливати на необхідність огляду місця події та фіксування обставин кримінальних правопорушень [5, с.283-285].

Таким чином, наділення прокурора новими повноваженнями зумовлене забезпеченням оперативності та ефективності кримінального провадження у виняткових обставинах воєнного стану. Разом із цим, важливим є їх належне здійснення з дотриманням загальних засад кримінального провадження, процесуальної форми, тощо. Труднощі у виконанні прокурором своїх функцій в умовах воєнного стану пов'язані також з внесенням численних змін до розділу IX-1 КПК України «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», що несе потенційні ризики для належного правозастосування. В таких умовах доцільно було б розробити методичні рекомендації для роботи прокурора у цій сфері, проводити тренінги, круглі столи з означених питань, в регіонах, в яких це можливо, а також забезпечити вивчення судової практики в цій частині [6, с.99-100].

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кісліцина І. О. Актуальні питання діяльності прокуратури в умовах воєнного стану. Правова позиція, 2023, 3: 40. URL:<https://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/3/33.pdf>
3. Савченко В. А.; Корецька, С. О. Розширення повноважень прокуратури в умовах воєнного стану. Проблеми реформування кримінальної юстиції України 168. URL : https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Obikhod/publication/372689205_Etapi_pokrasenna_roboti_pravoohoronnih_organiv_Ukraini_Problemi_reformuvannya_kriminalnoi_usticii_Ukraini_zbirnik_z_materialami_Vseukrainskoi_naukovo-practicnoi_konferencii_m_Cernivci_25-26_travna_202/links/64c374f4cda2775c03caf7c3/Etapi-pokrasenna-roboti-pravoohoronnih-organiv-Ukraini-Problemi-reformuvannya-kriminalnoi-usticii-Ukraini-zbirnik-z-materialami-Vseukrainskoi-naukovo-practicnoi-konferencii-m-Cernivci-25-26-travna-20.pdf#page=168
4. Дядюк Ю.О. Роль прокурора у збиранні та перевірці доказів на початковому етапі досудового розслідування в умовах воєнного стану: окремі аспекти. За загальною редакцією СВ Ківалова, 2025, 607. URL :<https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/5558b3d2-cfcc-4637-8317-c388d0f4ae8f/download#page=608>

5. Тишин М. В. Забезпечення прокурором допустимості доказів в умовах воєнного стану. 2022. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/download/261906/258288>

6. Фідря Ю.О; Назарук О.І. Кримінальна процесуальна діяльність прокурора в умовах воєнного стану. Історико-правовий часопис, 2022, 18.1: 95-101. URL : <http://www.chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/download/108/102>

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ «НЕСВІДОМОГО» В СТРУКТУРІ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Вікторія Сергіївна Кобко-Одарій,

*к.ю.н., завідувачка кафедри державно-правових
дисциплін Інституту права та безпеки*

Одеського державного університету внутрішніх справ

Поняття «свідомість» безпосередньо пов'язане з менталітетом, унаслідок чого найглибше його можна осмислити з позицій соціально-діяльнісної ролі, у плані співвідношення свідомості, самосвідомості, менталітету і поведінки.

Поведінка людини є наслідком умов, що визначили її формування. Це означає, що поведінка за своїм походженням і значенням має соціальний характер і має стосунок до сфери суспільної свідомості. Остання відіграє велику роль в історичному розвитку. Це актуальний чинник, що зумовлює поведінку людей. Сам історичний процес на відміну від свідомості в концепції ментальностей трактується як потенційна причина. Свідомість вважається актуальною, оскільки вона визначає вчинки та поведінку людей.

Саме у свідомості формуються підвалини та цінності, з якими людина зв'язує своє ставлення до життя, свою поведінку та вчинки, своє ставлення до влади, до права, до державно-правових інституцій. Глибинні, стійкі, стабільні якості та характеристики є об'єктами соціального успадкування і, зберігаючись у соціальній пам'яті, передаються іншим поколінням та зумовлюють зміст і структуру «соціально-генетичного коду» особистості. Що і відповідає одній науковій назві «менталітет», а у нашому дослідженні «правовий менталітет».

На сьогоднішній день у сучасному юридичному знанні має місце активна дослідницька увага до проблеми менталітету. Так слід згадати, що розробкою проблематики правового менталітету в цілому займалися такі вчені як, Л. М. Бойко, Є. Д. Копельців-Левицька, А. О. Лазарева, П. П. у зарубіжній літературі Ф. Ар'єс, М. Блок, Г. Бутуль та інші. Дос-

лідженням же «несвідомого» займалися такі видатні світові науковці як З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг та інші. На противагу зазначеному, наукове обґрунтування заданої тематики дослідження не розкрито у повній мірі, що і обумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою нашої роботи є встановлення ролі та значення «несвідомого» у структурі правового менталітету.

Правовий менталітет у різні часи завжди приваблював науковців різних сфер науки до його досліджень. Ця тенденція зберігається і по сьогоднішній час. Адже правовий менталітет є досі не до кінця досліджуваним феноменом, що і дає можливість науковцям все більше проводити наукових досліджень.

Так, на нашу думку, під правовим менталітетом слід розуміти те, що «це своєрідний «генетичний код» національно-культурної спільноти, який формується під впливом культурно-історичних, природно-кліматичних, соціальних, релігійних факторів, що представляє собою сукупність правових архетипів, уявлень, стереотипів, які склалися на рівні колективної свідомості та визначають специфіку правової поведінки [1, с. 79].

Та слід зауважити, що правовий менталітет складається із двох рівнів, а саме «свідомого» та «несвідомого». Розглянемо останнє більш детально.

Заслуга в дослідженні несвідомого належить З. Фрейду. З точки зору Фрейда «свідоме розумове життя являє собою лише досить незначну частину несвідомого душевного життя. Наші свідомі дії виходять зі створеного особливим впливом спадковості несвідомого субстрату» [2, с. 96]. У царині несвідомого сконцентровані основні запаси психічної енергії, спонування, інстинкти. Між несвідомим і свідомістю розташовується передсвідомість - це та частина несвідомого, яка може стати свідомістю.

Несвідоме, відповідно до уявлень К. Г. Юнга, складається з трьох шарів:

1) «особистого несвідомого» - поверхневого шару, що утворює інтимне душевне життя особистості, містить у собі переважно емоційно забарвлені уявлення та комплекси;

2) «колективного несвідомого» - вродженого глибокого шару несвідомого, що іменується ядром або центром психіки, відображає загальну природу, яка містить у собі досвід усіх попередніх поколінь;

3) «психойдного несвідомого», практично недоступного свідомості [3, с. 205].

«Загальне несвідоме» за Е. Фроммом, «відіграє значну роль в організації людської життєдіяльності, механізмів спілкування, взаємодії людей. Воно являє собою «витіснені сфери», властиві більшості членів суспільства. Вони містять те, що не доходить до свідомості або перебуває за межами контролю свідомості» [4, с. 317]. Виходячи зі сказано-

го, ми можемо припустити, що індивідуальне, колективне і соціальне несвідоме виявляється в гранично широкому діапазоні і впливає на всі сторони життя людей. Враховуючи, що зміст колективного несвідомого містить у собі досвід усіх попередніх поколінь, призначений виконувати певні функції в житті людей, народу. Так, народ - це не просто сукупність людей. Це насамперед сукупність, що має в основі спільну культуру, як правило, мову, усвідомлює свою приналежність до певної соціальної групи та відмінність від членів інших людських груп. На основі національних традицій, цінностей, мови, вірувань формуються основні принципи діяльності, що розв'язують проблему збереження національної цілісності, примноження і розвитку народних цінностей.

Інформація та досвід, що накопичуються протягом усього життя й осідають у пам'яті, також можуть мати несвідомий характер. У регулюванні поведінки людини з точки зору правового менталітету вони відіграють важливу роль, оскільки деякі з них могли бути отримані в ранньому дитинстві, але при цьому досить міцно зберегтися в глибинах неусвідомленої психіки. До прикладу, в криміналістиці існує теорія, яка стверджує, що маньяки-вбивці це люди, які в дитинстві зазнали щодо себе протиправних дій і це міцно осіло у дитячій психіці і в дорослому віці дало про себе знати.

Наголосимо, що сферою прояву несвідомого життя заведено вважати установку. Цей феномен виступає своєрідним орієнтиром, що спрямовує перебіг думок і почуттів особистості. Вона являє собою цілісний стан особистості, що виражає динамічну визначеність психічного життя. Установка є також внутрішнім структурним елементом правового менталітету.

Взаємодія несвідомого і правового менталітету здійснюється у формуванні соціумом нових поколінь у рамках духовних традицій народу. Традиція, фіксує суспільне значення певного виду діяльності або досвіду, найчастіше має випадковий, неусвідомлений характер. Про це свідчить те, що поряд із доцільними діями в ній можуть закріплюватися з технологічної точки зору зайві процедури. І те, що в діяльності людини окремі процеси мають несвідомий, напівнесвідомий або автоматизований характер. Правовий менталітет же проявляється безпосередньо в матеріалізованих формах характерних для певної народності актах, учинках, формах діяльності, реакціях тощо. Менталітет орієнтований на традицію, силу звички, інтуїтивне відтворення минулого досвіду.

Сказане дає нам підставу стверджувати, що представники різних народностей і різних історичних епох, розпочинаючи своє життя, мають базовий набір певних інстинктів, притаманних людству, але, з іншого боку, ці ж підстави, пов'язані з підсвідомістю, змушують їх по-різному реагувати на зовнішні умови.

Інваріантні структури, які збереглися в "колективному несвідомому" конкретної соціальної цілісності, визначають незмінний, сталий та важко змінюваний характер правового менталітету тієї чи іншої соціальної спільноти.

Розглядаючи несвідоме крізь призму інваріантних структур, ми можемо уявити собі складову правового менталітету, пов'язану з несвідомим, як підставу, що скріплює індивідів в умовах соціальності в єдину стійку систему. У разі наявності її правовий менталітет являє собою стійку сукупність соціально-психологічних і духовно-моральних якостей і рис, узятих у їхній органічній цілісності, що важко піддається змінам. Досвід, пов'язаний зі сферою неусвідомленого, приховано відтворює в характері та поведінці дорослої людини якісь «контури». Якщо проектувати дію подібного досвіду на маси, то ми можемо сказати, що в історії кожного народу є «ключові події», які вплинули на формування стереотипів національної поведінки і несвідомо продовжують сприйматися в кожному новому поколінні. Не випадково З. Фрейд згадував про «неусвідомлений інфантильний досвід». Так «український менталітет» демонструє підвищену і часто ірраціональну схильність замикатися на універсаліях, символах, магічних словесних формулах. Єдиним недоліком несвідомого або надсвідомого є те, що воно людині не доступне, не зрозуміле і не очевидне.

Присутність несвідомого в менталітеті як комплексі уявлень і проявів людини може бути позначена лише як відносно самостійна форма його існування. Воно не відокремлене від буття людини, її правового менталітету і процесів менталеутворення. Воно не існує окремо, відокремлено від сукупної життєдіяльності індивідуальної людської істоти, від якої багато в чому залежить. У «несвідомого» немає якогось особливого місця знаходження, крім психіки людини, духовного складу її цілісної особистості або суспільства. І що особливо важливо, несвідоме виявляється локалізованим і матеріалізованим у соціальній людині та за своєю сутністю являє собою особливий різновид духовного, визначеного також життям соціуму й розвитком культури, історії, перебігу життя.

Таким чином, несвідоме є особливою ланкою та ядром правового менталітету, що визначає константність соціальної системи з огляду на те, що воно життєстійке і непідвладне часу, хоча встановлено, що система глибинно-психологічних настанов може змінюватися під впливом зовнішнього впливу або внутрішньо зумовленого саморозвитку. Уявлення і мотиви, що опинилися у сфері несвідомого і знову затребувані свідомістю навіть через кілька десятиліть, не втрачають свого емоційного заряду і діють на свідомість з колишньою силою. «Несвідоме» з одного боку є методологією, що виступає інструментом пізнання світу, а з іншого - інструментом формування уявлень і дій людини.

Ключові слова: правовий менталітет, несвідоме, право, правова психологія, правова ментальність, правові установки.

Keywords: legal mentality, unconscious, law, legal psychology, legal mentality, legal attitudes.

Література:

1. Кобко-Одарій В.С. Правовий менталітет українського народу: особливості формування та розвитку: дис... канд. юр. наук. Одеса. 2019. С. 230.
2. Sigmund Freud. Zur Psychopathologie des Alltagslebens. Berlin. 1904. 525 с.
3. Carl Gustaf Jung. The symbolic life. Princeton University Press. 1989. 1101 с.
4. Fromm E. The Anatomy of Human Destructiveness. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973.

ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Андрій Володимирович Ковбан,

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Більша кількість міжнародних стандартів правоохоронної діяльності розроблено під егідою Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та Організації з безпеки і співробітництва в Європі – їх закріплено у багатосторонніх міжнародних конвенціях, резолюціях, рекомендаціях тощо.

Найбільш значущими прикладами нормативно-правових актів, які містять стандарти правоохоронної діяльності, є: Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками 1964 р.; Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.; Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя 2000 р.; Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.; Конвенція про кіберзлочинність 2001 р.; Конвенція ООН проти корупції 2003 р.; Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» 1979 р.; Резолюція № 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» 1979 р.; Резолюція восьмого Конгресу ООН щодо запобігання злочинності та поводження з правопорушниками «Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку» 1990 р.; Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про європейський

кодекс поліцейської етики» 2001 р.; Рамкове рішення (2002/584/ЮВС) Європейської ради ЄС про європейський ордер на арешт та процедури передачі правопорушників між державами-членами 2002 р.; Рекомендація Rec (2005) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів» 2005 р.; 60 Рекомендація Rec (2006) 2 Комітету міністрів Ради Європи щодо Європейських пенітенціарних правил 2006 р.; Керівництво Організації з безпеки і співробітництва в Європі з демократичних основ поліцейської діяльності 2008 р.; Рішення № 2009/371/ПВД Ради ЄС про створення Європейського поліцейського відомства (Європол) 2009 р., Рішення 1049 Постійної ради Організації з безпеки і співробітництва в Європі «Діяльність, пов'язана з поліцейськими функціями» 2012 р. тощо [1]. Цікавим документом є «Десять основних правозахисних стандартів поведінки для правоохоронних органів» (10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials) (POL 30/04/98), що був розроблений правозахисною міжнародною неурядовою організацією «Amnesty International» разом з поліцейськими та експертами з різних країн у грудні 1998 року.

У самому документі зазначається, що ці стандарти засновані на діяльності правоохоронних органів ООН, кримінальному судочинстві, а також стандартах прав людини. Підкреслюється, що ці стандарти слугують скоріше короткою довідкою, аніж повноцінним поясненням чи коментарем щодо застосування міжнародних стандартів прав людини. Додається, що його призначення полягає у підвищенні обізнаності серед урядовців, парламентарів, журналістів, а також неурядових організацій щодо певних фундаментальних стандартів, що мають бути частиною будь-якого поліцейського навчання та практики [3].

Міжнародно-правовими стандартами у сфері національних правоохоронних систем є і передбачені міжнародним правом правила організації самої правоохоронної діяльності, і правила організації та діяльності кожного державного органу, який належить до судового чи правоохоронного. Тут варто нагадати й про те, що міжнародно-правові акти регламентують базові принципи, а також основні форми й методи їх функціонування. В додаток до цього, вони розробляють та рекомендують законодавчим структурам держав в першу чергу стандарти та еталони гарантій прав і свобод людини і громадянина. Саме це пояснює наявність обов'язку великої кількості держав визнавати міжнародно-правові акти шляхом їх ратифікації та реалізації у внутрішньодержавному законодавстві.

Однак, необхідно зазначити, що кількість правоохоронних органів у конкретній державі може бути різною – при чому з часом їх кількість може змінюватися. Тут відіграють роль як внутрішні, так і зовнішні обставини. До згаданих органів відносять органи судової системи, органи прокуратури, органи державної безпеки та прикордонні органи.

Можна додати до цього списку органи кримінального судочинства, охорони правопорядку, розвідувальні та контррозвідувальні органи тощо.

Можна говорити і про варіативність правоохоронної діяльності, що може бути реалізована у вигляді судової діяльності, прокурорського нагляду, оперативно-розшукової діяльності, охорони державного кордону, розвідувальної діяльності, контррозвідувальної діяльності тощо. Окрему систему стандартів представляють нормативно-правові акти щодо діяльності поліції стосовно окремих злочинів. Так, дуже розгалуженою системою міжнародно-правових стандартів є ті, що стосуються поліцейської діяльності щодо протидії насильству в сім'ї, наприклад.

Першою групою є міжнародні угоди, що розроблено в рамках ООН. Так, серед правових актів ООН, які містять відповідні правоохоронні стандарти, можна виокремити такі: Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р.; Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок, прийнята Генеральною асамблеєю ООН 18.12.1979 р., та прийняті у різні роки декларації щодо неї (наприклад, №№ 12, 14, 19); Декларація про викорінення насильства щодо жінок, прийнята Генеральною асамблеєю ООН 20.12.1993 р.; Пекінська Декларація та Платформа Дій, прийнята на Четвертій світовій жіночій конференції 4–15 вересня 1995 р.; Модельний закон про домашнє насильство, схвалений 2.12.1996 р. Комісією ООН з прав людини; Резолюції Генеральної Асамблеї (наприклад, А/HRC/7/L.22/REV (2008 р.), № 61/143 (2006 р.)) та Ради безпеки ООН (наприклад, № 1325 (2000 р.), 1820 (2008 р.)), що стосуються забезпечення боротьби із насильством проти жінок та дівчат, у т.ч. й в умовах збройних конфліктів, тощо.

Друга група представлена рішеннями та загальними рекомендаціями комітетів ООН. Зокрема, з прав людини (№ 28 (2000 р.), ліквідації расової дискримінації (№ 25 (2000 р.), запобігання катувань (№ 2 (2007 р.), з прав дитини (№ 8 (2006 р.), №12 (2009 р.) та деякі інші.

У даному випадку особливо важливими є правові документи Комітету з ліквідації дискримінації стосовно жінок (CEDAW), наприклад, Загальна рекомендація № 19 «Насильство стосовно жінок» (2002 р.), Загальна рекомендація № 26 «З питання про працюючих жінок-мігрантів» (2009 р.), Заключні зауваження Комітету з ліквідації дискримінації стосовно жінок (Україна (2010 р.) та ін.

Третя група нормативно-правових актів сформована в результаті прагнення України до євроінтеграції та визнання нею рішень Ради Європи як частини українського законодавства. Так, є певні документи, які містять положення, у яких опосередковано обов'язки європейських держав протидіяти домашньому насильству. До них відносять: Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод

від 04.11.1950 р.; Європейську соціальну хартію (переглянуту) від 03.05.1996 р.; Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 р.; Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи № R(85)4 від 26.03.1985 р.; Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи № R(90)2 про соціальні заходи щодо насильства в сім'ї (1990 р.); Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи Rec (2002)5 про захист жінок від насильства (2002 р.); Рекомендацію 1873 (2009) про сексуальне насильство стосовно жінок у ході збройних конфліктів; Рекомендацію Парламентської Асамблеї 1714 (2010) про дітей, які стали свідками домашнього насильства, тощо [2].

Четвертою групою є ряд документів, прийнятих ООН та Радою Європи у сфері запобігання жорстокому поводженню з дітьми, проявом якого виступає насильство над дітьми в сім'ї, а саме: Декларація прав дитини; Резолюція 1386 Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1959 р.; Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р.; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 01.01.2000 р.; Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15.11.2000 р.; Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р.; Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182, ухвалена в межах Міжнародної організації праці 17.06.1999 р.; Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення від 25.10.2007 р.

Сюди входить і Стамбульська Конвенція Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством від 2011 року.

В Україні безпосередньо захистом прав і свобод людини займається розгалужена система правоохоронних та правозахисних органів. Що ж до реалізації міжнародно-правових стандартів прав людини, закріплених у міжнародних документах, то вона відбивається в діяльності саме цих суб'єктів публічної влади.

Література:

1. Войціховський А. В. Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності. *Актуальні проблеми міжнародного права: Всеукраїнська науково-практична конференція (Харків, 10 березня 2023 року)*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 59–61.
2. Іванов А. В. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 680–683.

3. 10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials: Amnesty International. London, United Kingdom. December 1998. URL: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/pol300041998en.pdf>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

***Г. В. Король**, студент 2 курсу 2 групи ІІБ
Спеціальності 081 «Право»*

*Одеський державний університет внутрішніх справ
О.О. Мельнікова, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін, к.ю.н., доцент,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Війна - це біль, страждання, муки, горе, страх. Це не звичайний страх, а тваринний, коли людина усвідомлює шквал бурі, який зруйнував її звичне, щасливе життя. Вона потрапляє у безнадійність та апатію у ці тяжкі хвилини. Через шквал емоцій та інстинкту самозахисту, людина починає виживати у ці тяжкі часи. Але як саме люди борються з цим, та до яких незаконних методів вони вдаються заради миттєвої радості. Наркотики, алкоголь, це ті речі, які дарують людям надію на майбутнє. Але що таке наркотики, і яку загрозу вони створюють у наш час?

Згідно з визначенням М. Вієвського, наркотики — речовини, препарати чи матеріали природного або синтетичного походження, що збуджують або пригнічують центральну нервову систему, містять психоактивні речовини та внесені Конвенцією про психотропні речовини ООН до відповідних переліків.

З цього визначення стає зрозуміло природу наркотичних речовин. Ефект від наркотиків різний, в залежності від самого наркотика, тривалості вживання та дози. [1]

Ці симптоми поділяють на три етапи:

- Фізичні симптоми до яких входять: різкі зміни розміру зіниць, порушення координації, сонливість або надмірна енергійність, різкий запах від людини через ці речовини.

- Поведінкові симптоми: різкі перепади настрою від швидкої ейфорії до агресії до людей, закритість, втрата інтересу до життя. Та останній симптом, який самий тяжкий та загрозливий до суспільства.

- Психічні симптоми: тривожність, панічні атаки, галюцинації, ілюзії, неадекватна оцінка ситуації, та депресивні або суїцидальні настрої.

Тобто людина стає некерованою, та створює загрозу суспільству, яку держава повинна охороняти.

Цю суспільно небезпечну галузь контролюють норми Кримінального кодексу України, а саме: “ Розділ XIII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ”.

У якому зазначені основні засади та боротьба з цими кримінально-протиправними діями. Щодо статті 67 Кримінального кодексу України у яких вказано про обставини, які обтяжують покарання, а саме пункт тринадцятий ‘вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів’.

[2]

Згідно з національним звітом щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні станом на 2024 рік, спостерігається значне збільшення кількості адміністративних та кримінальних правопорушень, пов'язаних із керуванням транспортними засобами у стані сп'яніння, зокрема за ст. 130 КУпАП (66 414) та ст. 286-1 ККУ (1 010). Повідомляється що у 2024 році було здійснено 47 617 кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотиків, з них 20 627 без мети збуту та 17 601 з метою збуту. Кількість засуджених за ці злочини – 12 320 осіб, з яких 933 особи вчинили правопорушення з метою збуту (ст. 307 ККУ), 10 783 – без мети збуту (ст. 309 ККУ). [3]

В Україні боротьба зі злочинами, пов'язаними з наркотиками, регламентує як Кримінальний кодекс України так і закони про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори. Але який державний механізм контролює та запобігає цим злочинам?

Згідно з статтею 1 Закону України ‘Про Національну поліцію’, Національна поліція України (поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Відповідальна за попередження, виявлення та розкриття злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. Структура Національної поліції має спеціалізований підрозділ а саме відділи протидії наркозлочинності, які борються з наркотичною загрозою. Департамент боротьби з наркозлочинністю є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції, основні функції Департаменту полягають у організації та координації діяльності підрозділів поліції та інших правоохоронних органів, щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Залучаються до проведення оперативно-розшукової діяльності та слідчих дій у справах, з наркозлочинністю. Департамент розробляє та впроваджує заходи, щодо попередження та профілактики

злочинів пов'язаних з наркозлочинністю серед населення, та співпрацюють з міжнародними організаціями задля боротьби з злочинністю.[4]

Кабінетом Міністрів України було запроваджено положення про службу з боротьби наркозлочинності. Згідно з положенням про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я, який реалізує державну політику у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, у тому числі медичних імунобіологічних препаратів (далі - лікарські засоби), медичної техніки і виробів медичного призначення (далі - медичні вироби), та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, донорства крові та компонентів крові, функціонування системи крові. Основними завданнями є реалізація державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також внесення Міністром охорони здоров'я пропозицій, щодо формування державної політики у зазначених сферах. Здійснення державного регулювання і контролю, у сферах обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу. Інформує, відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, компетентні органи інших держав про вивезення з території України, або транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також повідомляє про виконання таких операцій Міжнародному комітетові з контролю за наркотиками ООН. [5]

Ефективна протидія наркозлочинності потребує комплексного підходу, який також передбачає міжнародну співпрацю, обмін досвідом та використання найкращих практик інших країн, задля підвищення ефективності боротьби. Лише системне поєднання цих заходів дозволяє створити надійну систему протидії, та знизити рівень злочинності та захистити здоров'я і безпеку народу.

Література:

1. Наркотики / А. М. Вієвський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-71249>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 27.09.2025).

3. Центр громадського здоров'я. (2025). *Національний звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні 2025 (за даними 2024 року)* [Звіт]. URL: [https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user92/Національний%20звіт%20щодо%20наркотичної%20та%20алкогольної%20ситуації%20в%20Україні%202025%20\(за%20даними%202024%20року\).pdf](https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user92/Національний%20звіт%20щодо%20наркотичної%20та%20алкогольної%20ситуації%20в%20Україні%202025%20(за%20даними%202024%20року).pdf) (дата звернення: 27.09.2025)
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 27.09.2025).
5. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками : постанова КМУ від 12.08.2015 № 647-п // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/647-2015-%D0%BF> (дата звернення: 27.09.2025).

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА

*Катерина Костовська,
доцент кафедри поліцейської діяльності
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Конституція України в статті 8 проголошує принцип верховенства права як фундаментальний орієнтир функціонування держави. Це положення отримало свій розвиток у статті 10 Цивільного процесуального кодексу України, відповідно до якої суди при розгляді справ зобов'язані керуватися принципом верховенства права. Водночас у національному законодавстві відсутнє комплексне та чітке визначення цього поняття, що створює певні складнощі в його практичному застосуванні. Верховенство права є багатовимірною та динамічною категорією, уніфіковане визначення якої не лише проблематичне, але й не виправдане з огляду на широту охоплення суспільних відносин.

У доповіді Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) 2011 року верховенство права визначається як невід'ємна складова демократичного суспільства, що вимагає від усіх офіційних осіб дотримання гідності кожної особи, принципу рівності, раціональності дій, юридичної обґрунтованості та забезпечення права на справедливий судовий розгляд. Цей концепт постійно еволюціонує,

що зумовлює його гнучкість і здатність адаптуватися до нових викликів правозастосовної практики.

Згідно з позицією Венеціанської комісії, ключовими елементами верховенства права є законність, правова визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя, дотримання прав людини, рівність і недискримінація. Практика ЄСПЛ підтверджує, що ці елементи становлять цілісну систему принципів, які забезпечують правовладдя в демократичному суспільстві. При цьому Суд відмовляється від формалізованого визначення поняття, натомість постійно розширює його зміст шляхом конкретизації нових «важливих елементів» у рішенні кожної справи [1, С. 169].

Т.А. Цувіна на підставі аналізу рішень ЄСПЛ визначає основними складовими верховенства права: законність, правову визначеність, справедливість судочинства та дотримання прав людини. Такий підхід є обґрунтованим, оскільки надмірна деталізація елементів призводить до дублювання та семантичного перекриття між ними [2, С. 376].

Особливе місце в структурі принципу верховенства права посідає вимога законності, що включає як процедурні, так і матеріальні аспекти. Відповідно до Європейської конвенції з прав людини, втручання держави у здійснення конвенційних прав має бути «встановлене законом». При цьому закон не зводиться лише до акту з відповідною назвою, а передбачає вимоги до його змісту: доступності, передбачуваності та юридичної визначеності. У справі «Sunday Times v. the United Kingdom» ЄСПЛ сформулював критерії, за якими правова норма може вважатися законом: вона має бути оприлюднена, зрозумілою для адресатів і сформульованою з достатнім ступенем чіткості для передбачення правових наслідків.

Принцип правової визначеності виступає гарантією остаточності судових рішень, які набрали законної сили, та унеможливорює їх безпідставне переглядання. Цей принцип також тісно пов'язаний із заборонаю зловживання владними повноваженнями, пропорційністю та законністю. Так, у справі «Rysovskyy v. Ukraine» було встановлено порушення принципу пропорційності внаслідок скасування органом місцевого самоврядування рішення про передачу земельної ділянки, що призвело до втрати заявником законних очікувань [3, С. 334].

Принцип справедливого судочинства зобов'язує державу забезпечити можливість ефективного оскарження владних рішень, які порушують права особи. Альтернативні позасудові способи вирішення спорів можливі лише за умови подальшого доступу до суду. Важливою гарантією дотримання цього принципу є незалежність і безсторонність суду, які передбачають відсутність зовнішнього впливу та політичного тиску.

Пріоритетність прав людини у практиці ЄСПЛ передбачає допустимість їх обмеження лише за умов дотримання принципу пропорційності, тобто розумного балансу між суспільним інтересом і правами особи. Для цього Суд застосовує так званий тест пропорційності, що

включає з'ясування правових підстав обмеження, його мети, легітимності та співмірності.

Таким чином, судова практика ЄСПЛ становить ключове джерело для формування розуміння змісту принципу верховенства права. Рішення Суду не лише конкретизують елементи цього принципу, але й відіграють провідну роль у побудові правової системи держав – членів Ради Європи, зокрема України. Звернення до практики ЄСПЛ дозволяє підвищити ефективність правозастосування, мінімізувати порушення з боку національних судів та сприяє гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами прав людини.

Література:

1. Москаль Р. Вимоги верховенства права відповідно до практики європейського суду з прав людини // *слово національної школи суддів України*. 2024. № 2 (47). С. 164-177.

2. Цувіна Т.А. Принцип верховенства права у практиці Європейського Суду з прав людини. // *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 373–379.

3. Петечел Н.М. Реалізація принципу верховенства права у практиці Європейського Суду з прав людини // *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2024. Випуск 86: частина 5. С. 331-335.

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ОХОРОНИ ПРАЦІ ВАГІТНИХ ЖІНОК ТА ЖІНОК У ПЕРІОД ЇХ МАТЕРИНСТВА

Тетяна Олексіївна Луценко,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри інженерно-технічних заходів цивільного захисту
навчально-наукового інститут інженерної та спеціальної підготовки,
Національний університет цивільного захисту України

Олександр Віталійович Савченко,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
старший викладач кафедри інженерно-технічних заходів
цивільного захисту навчально-наукового інститут
інженерної та спеціальної підготовки,
Національний університет цивільного захисту України

З урахуванням особливостей жіночого організму, у тому числі у зв'язку з материнством, законодавством передбачено спеціальні правові гарантії охорони праці вагітних жінок та жінок у період їх материнства.

Так, забороняється відмовляти жінкам у прийнятті на роботу і знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з вагітністю або наявністю дітей віком до 3 років, а самотні матері за наявністю дитини

віком до 14 років або дитини-інваліда. При відмові у прийнятті на роботу зазначеним категоріям жінок власник або уповноважений ним орган зобов'язаний повідомляти їм причини відмови у письмовій формі. Відмова у прийнятті на роботу може бути оскаржена у судовому порядку.

Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» один з батьків або особа, яка їх замінює і має на утриманні дитину (дітей) віком до шести років чи виховує без одного з подружжя дитину віком до 14 років або дитину з інвалідністю, або утримує без одного з подружжя особу з інвалідністю з дитинства (незалежно від віку) та/або особу з інвалідністю I групи (незалежно від причини інвалідності), мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.

Окрім цього, забороняється при прийнятті на роботу вимагати у жінок додаткових даних щодо особистого життя, а саме інформацію про сімейний стан, здоров'я членів родини, оскільки вона жодним чином не впливає на професійні якості та кваліфікацію.

Для вагітних жінок та одиноких матерів, які мають дитину віком до 14 років або дитину з інвалідністю випробування не встановлюється. Проте згідно Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» при укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може стосуватися і цих категорій жінок.

Забороняється тимчасове переведення на іншу роботу вагітних жінок, жінок, які мають дитину-інваліда або дитину віком до шести років без їхньої згоди. Ця заборона діє навіть тоді, коли у роботодавця є право переводити працівників на строк до одного місяця на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без їх згоди.

Для жінок, які мають дітей віком до 14 років або дитину-інваліда, та одиноких матерів роботодавець може встановлювати скорочену тривалість робочого часу (за кошти підприємства).

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці. Забороняється також застосування жіночої праці на підземних роботах, за винятком жінок, які: займають керівні пости і не виконують фізичної роботи; зайняті санітарним та побутовим обслуговуванням; проходять курс навчання та допущені до стажування у підземних частинах стажування; повинні спускатися час від часу під землю. Слід зазначити, що під час дії воєнного стану, замість чоловіків, яких мобілізують на захист батьківщини, законодавець дозволяє застосовувати працю жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Отже, жінки наразі можуть працювати на зазначених вище роботах але одразу після

скасування або припинення воєнного стану залучення жінок до такої роботи вважатиметься порушенням з боку роботодавця.

Також забороняється залучення жінок до підймання і переміщення важких речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. На відміну від застосування праці жінок на важких роботах, ці норми діють і під час воєнного стану.

Вагітні жінки і жінки, які мають дітей віком до 3 років, не можуть залучатися до робіт у нічний час, до надурочних робіт і робіт у вихідні дні, а також не допускається направлення їх у відрядження. Жінки, які мають дітей віком від 3 до 14 років або дітей-інвалідів, не можуть залучатися до надурочних робіт або направлятися у відрядження без їх згоди.

Так, законодавство обмежує застосування праці жінок у нічний час. Така праця допускається тільки в тих галузях народного господарства, де це зумовлюється особливою необхідністю і дозволяється як тимчасовий захід. Однак, до роботи у нічний час можуть залучатися жінки: медичні працівники, робітниці підприємств харчової промисловості. Таке залучення жінок до роботи у нічний час викликано особливою необхідністю, але має постійний, а не тимчасовий характер. Зазначені обмеження не поширюються на жінок, які працюють на підприємствах, де зайняті лише члени однієї сім'ї.

Вагітним жінкам відповідно до медичного висновку знижуються норми виробітку, норми обслуговування або вони переводяться на іншу роботу, яка є легшою і виключає вплив несприятливих виробничих факторів, із збереженням середнього заробітку за попередньою роботою. До вирішення питання про надання вагітній жінці відповідно до медичного висновку іншої роботи, яка є легшою і виключає вплив несприятливих виробничих факторів, вона підлягає звільненню від роботи зі збереженням середнього заробітку за всі пропущені внаслідок цього робочі дні за рахунок підприємства, установи, організації.

Жінки, які мають дітей віком до 3 років, у разі неможливості виконання попередньої роботи переводяться на іншу роботу зі збереженням середнього заробітку за попередньою роботою до досягнення дитиною 3-х років. Якщо заробіток на легшій роботі вищий, то виплачують фактичний заробіток.

Жінкам, які працюють і мають дітей віком до 1,5 року, окрім загальної перерви для відпочинку й харчування, надають додаткові перерви для годування дитини не рідше ніж через 3 години тривалістю не менше 30 хвилин кожна, за наявності двох і більше дітей – не менше 1 години. Строки й порядок надання перерв установлює власник або уповноважений ним орган за погодженням з профспілкою підприємства та з урахуванням бажання матері. Перерви для годування дитини включають до робочого часу й оплачують за середнім заробітком.

У разі, коли дитина потребує домашнього догляду, жінці надається відпустка без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у

медичному висновку, але не більше, як до досягнення дитиною 6-річного віку. За рахунок власних коштів підприємства, установи, організації можуть надавати жінкам частково оплачувану відпустку та відпустку без збереження заробітної плати по догляду за дитиною більшої тривалості. Щодо надання жінкам відпустки у зв'язку з вагітністю і пологами то власник або уповноважений ним орган зобов'язаний за заявою жінки приєднати до неї щорічні основну і додаткову відпустки незалежно від тривалості її роботи на даному підприємстві, в установі, організації в поточному робочому році. Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку і відпустка без збереження заробітної плати надаються за заявою жінки або осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, повністю або частково в межах установленого періоду й оформляються наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу.

Звільнення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років (за наявності медичного висновку – до 6 років), одиноких матерів при наявності дитини віком до 14 років або дитини-інваліда з ініціативи роботодавця не допускається, крім випадків повної ліквідації підприємства. Але і в цьому випадку звільнення допускається з обов'язковим працевлаштуванням. Обов'язкове працевлаштування зазначених категорій жінок здійснюється також у випадках їх звільнення після закінчення строкового трудового договору. На період працевлаштування за ними зберігається середня заробітна плата, але не більше 3 місяців від дня закінчення строкового трудового договору.

Література:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Є.О. Львова,

*д.ю.н., професор, професор кафедри державно-правових
дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

М.М. Юрченко,

*к. політ.н., доцент, професор кафедри державно-правових
дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Україна отримала незмінну підтримку Європейського Союзу на шляху до членства в ЄС. Також Україна отримала допомогу від ЄС в оновленні законодавства у сфері інтеграції у Єдиний (Спільний) цифровий ринок ЄС. Єдиний цифровий ринок ЄС та України має на меті відкрити нові перспективи для людей та покращити позиції країн-членів ЄС та асоційованих членів з ЄС у цифровому середовищі, водночас штучний інтелект стає трансформаційною силою для розбудови усіх країн Європи.

Як відомо, цифровізація суспільних відносин сприяє не тільки електронній комерції та покращує бізнес-середовище, а також знімає виклики геоблокування інноваційної діяльності. Цифрова освіта змінює менеджмент державного сектору та бізнес-моделі, створюючи виклики етичному розвитку людства та захисту прав людини. Дигіталізація (або диджиталізація, від англ. digitalization – оцифрування, цифровізація) активно увійшла у університетську освіту в Україні. В умовах євроінтеграції інвестиції у цифрові навички українців сприяють появі нових робочих місць, підтримують конкуренцію у сфері науки і техніки та покращують якість надання державних послуг, що, своєю чергою, потребує постійного оновлення законодавства про захист персональних даних. Отже, політичні заходи Україні мають всіляко використовувати потенціал інноваційних технологій, проте мають врахувати планування заходів інформаційної безпеки.

На нормативному рівні важливість інтеграції цифрових технологій, платформ та інструментів в університетську освіту закріплена в Оперативному плані заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року

(WINWIN 2030, далі – Стратегія).

В Стратегії зазначається про важливість цифровізації освітніх послуг. Відповідно, «...Український сектор освітніх технологій характе-

ризується розвитком неформальної освіти - більшість освітніх продуктів для внутрішнього користувача створюються для їх діяльності в неформальному секторі освіти, а не в межах вже наявної системи державної освіти (дошкільна, середня, передвища, вища рівні освіти).»

Актуалізується проблематика навчання дорослих як складова інтеграції України у європейський освітній простір, зокрема зазначено, що «...коли йдеться про цифровізацію та автоматизацію ринку праці...Працівникам необхідно адаптуватися та, наприклад, навчатися нових цифрових навичок, а в деяких випадках - перекваліфікуватися. Навчання дорослих повинно підвищити можливості працевлаштування, стимулювати інновації, забезпечити соціальну справедливість і ліквідувати розрив у цифрових навичках. Важливість навчання дорослих відображена в меті на рівні Європейського Союзу (The European Pillar of Social Rights Action Plan), згідно з якою щонайменше 60 відсотків усіх дорослих повинні брати участь у навчанні щороку до 2030 року....»

Ретельно вивчивши напрацювання та досягнення країн в сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій Україна вирішила орієнтуватися на Велику Британію та Естонію. Високі темпи економічного розвитку, макроекономічна стабільність у поєднанні із активною підтримкою органів управління забезпечили рух до сильного інформаційного суспільства в Естонії. Інформаційна політика, що проводиться Естонією спрямована на впровадження е-послуг у всіх сферах, передусім, у державній, забезпечення е-грамотності усіх верств населення, синхронізацію національних заходів із пріоритетами та планами дій ЄС у цьому напрямку. Наразі багато європейських країн, в питаннях діджиталізації, йдуть у фарватері естонських напрацювань. «Естонія залишається для нас топ-прикладом у побудові цифрової держави. Експертиза колег допомогла створити «Дію», якою користується 21 млн українців», - наголосив перший віцепрем'єр-міністр Михайло Федоров (колишній віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій - міністр цифрової трансформації України). "[3].

«Відкриття WINWIN EdTech Center of Excellence — це наступний крок у розвитку цифрової екосистеми України. Наша місія — об'єднати бізнес і державу задля впровадження інноваційних освітніх рішень, які забезпечать сучасну, доступну й конкурентоспроможну освіту для українців.

Завдання WINWIN EdTech Center of Excellence:

- аналізувати й досліджувати глобальні тренди та найновіші освітні інновації, адаптувати їх до українського контексту та створювати практичні рішення у відповідь на виклики сьогодення, з якими стикається система освіти України
- тестувати нові EdTech-рішення, масштабувати найкращі практики та готувати рекомендації щодо політики в галузі освіти

- об'єднати учнів, учителів, університети, бізнес і кластери в одну екосистему, щоб разом формувати візію майбутнього освіти.» [4]

Реалізація Стратегії буде здійснюватися для досягнення 18 стратегічних цілей, першою з яких є пріоритезація розвитку інноваційної екосистеми в закладах освіти, створення умов для поглибленого вивчення навчальних предметів та інтегрованих курсів математичної та природничої освітніх галузей.

Згідно із Стратегією, досягнення Стратегічної цілі 1 у напрямі розвитку закладів вищої освіти передбачається шляхом виконання таких завдань і заходів:

- створення типових договорів про участь в інноваційній діяльності здобувачів освіти і педагогічних працівників, що гарантували б право на матеріальну винагороду в обсязі частки від суми успішної комерціалізації розробки;

- дерегуляція діяльності закладів вищої освіти, наукових установ та їх співпраці із бізнесом та іншими суб'єктами інноваційної екосистеми;

- розроблення системи оцінки активності та ефективності інноваційної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ, що впливає на розподіл бюджетного фінансування, з акцентом на результати трансферу технологій, комерціалізації створених об'єктів права інтелектуальної власності, якісних показників діяльності інноваційної інфраструктури;

- створення спільних центрів Дія.Бізнес-TISC, які відіграватимуть роль офісів трансферу технологій, надаватимуть допомогу науковцям із комерціалізації їх інноваційних напрацювань, залучення фінансування на дослідження, патентування винаходів, розробки бізнес-моделі, маркетингу, пошуку заінтересованих покупців серед приватних підприємств;

- розроблення системи організаційних, соціальних і фінансових заохочень для науковців, що включає можливість ініціювати стартапи, створювати спін-офф компанії на основі розробок дослідницьких команд закладів вищої освіти і наукових установах;

- пріоритезація створення дослідницьких центрів, консалтингових служб та інших платформ для співпраці з бізнесом на базі закладів вищої освіти і наукових установ, які дали б змогу працювати над дослідженнями та розробками, релевантними та корисними для бізнесу, а також матеріально винагороджували б внесок працівників у створення таких інновацій.» [2]

Таким чином, план дій, що передбачений для учасників процесу цифровізації університетської освіти в Україні згідно Стратегії до 2030 р. свідчить, що в уряді нашої країни наявне прагнення до вдосконалення системи залучення громадян до активної участі в розбудові інноваційної держави, та реформування системи університетської освіти. Необхідно вдосконалювати Закон України «Про вищу освіту», а громадяни

повинні бути обізнаними, юридично освіченими та мати доступ до інформації [5, С.322] В умовах воєнного стану Україна має продовжувати адаптацію свого законодавства у сфері цифрової трансформації до законодавства ЄС та правове регулювання використання штучного інтелекту.

Література:

1. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en>
2. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351-р. {Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМУ № 704-р від 14.07.2025} URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#n4666>, <https://winwin.gov.ua/>) (дата звернення: 20.09.2025)
3. Україна, Британія та Естонія утворили "цифрову коаліцію". URL:<https://delo.ua/telecom/ukrayina-britaniya-ta-estoniya-utvorili-cifrovu-koalitsiyu-427227> (дата звернення: 20.09.2025)
4. За матеріалами, розміщеними на телеграм каналі «FEDOROV». <https://t.me/zedigital> (дата звернення: 15.09.2025)
5. Toporkova. M. Digital rights in international law and civil law of Ukraine. International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Volume II. NMBU, Research and Education. 2024. 605 p.

ІНКЛЮЗІЯ ЯК ЗАСАДА ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Г.О. Нівня**, к. філос. н.,*

*старший викладач кафедри державно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ;
А.С. Ніцевич, старший викладач кафедри
державно-правових дисциплін Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Інклюзія, тобто інтеграція людей з інвалідністю в суспільне життя є глобальним трендом сучасності. Проте в українському суспільстві сьогодні цей тренд набуває якісно іншого змісту Проблема реабілітації та соціальної інтеграції людей з інвалідністю - це не просто наслідування глобальним практикам, а нагальна суспільна потреба, відповідь на виклики воєнного часу. В результаті повномасштабної війни в українському суспільстві збільшується кількість осіб з інвалідністю і важливим завданням суспільства є включення до соціального життя ветеранів з інвалідністю та інших осіб з інвалідністю внаслідок війни.

«Разом з тим, значення інклюзії не обмежується наслідками війни. Інклюзивність є невід’ємним чинником побудови демократичного суспільства. Демократична держава визначається здатністю гарантувати повноцінну участь в соціальному житті усіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей». Інклюзивна взаємодія є важливим показником рівня демократичності суспільства, оскільки її рівень свідчить про реальне дотримання прав людини, взаємну соціальну відповідальність держави та громадян.

Інклюзивна взаємодія – це багатоплановий процес спільної діяльності осіб з інвалідністю та умовно здорових людей, що охоплює особистісну, освітню, трудову, соціокультурну та інші види взаємодії та здійснюється за допомогою інклюзивної комунікації. Даний процес може ефективно здійснюватися лише за умови наявності в суспільстві необхідних ціннісних засад та матеріальних ресурсів, що робить можливими побудову безбар’єрного міського простору та онлайнсередовища.

Інклюзивна взаємодія можлива за умови дотримання суспільством кількох важливих принципів, а саме, прийняття інакшості, повага до автономності особи з інвалідністю, взаємоповага та етичне спілкування, доступність і рівність можливостей.

Принцип прийняття інакшості передбачає усвідомлення сторонами інклюзивного діалогу можливостей і обмежень одне одного, визнання безумовної цінності іншого як унікальної особистості. Дана настанова відповідає одному з загальних принципів конвенції про права осіб з інвалідністю, а саме, принципу поваги «до особливостей осіб з інвалідністю і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства» [1]. В даному контексті надзвичайно важливо зберігати симетричність, уникаючи формування настанов, згідно з якими особи з інвалідністю вимагають безумовного прийняття від суспільства, при цьому зі свого боку відмовляються приймати наявні в суспільстві норми та правила.

Принцип поваги до автономності особи з інвалідністю полягає в сприйнятті такої особи як самостійної особистості, здатної до вільного волевиявлення та прийняття самостійних рішень. Даний принцип є особливо актуальним в сфері трудової взаємодії.

Принцип взаємоповаги та етичного спілкування відображає настанову про рівноправність відносин між всіма членами суспільства, в тому числі, між особами з інвалідністю та умовно здоровими особами. Згідно з цим принципом неприпустимими є будь-які прояви неповаги та дискримінації, відкритої або прихованої. В межах даного принципу важливим є використання правил інклюзивного етикету, зокрема, коректної мови [4; 5].

Принцип доступності і рівності можливостей полягає в тому, що для осіб з інвалідністю мають бути доступними усі сфери суспільного життя. Елементами доступності в міському просторі є, зокрема, пандуси, що полегшують пересування особам з порушеннями мобільності,

тактильна плитка і звукові світлофори для полегшення орієнтування в просторі незрячих та слабозорих людей. Складовими доступності в інформаційному просторі є наявність субтитрів для полегшення сприйняття відео-матеріалів особами з порушеннями слуху, тексти, написані простою мовою для сприйняття людьми з ментальними порушеннями, тощо. Можна також виділити технологічну доступність, яка проявляється через можливість використання пристроїв та гаджетів, що допомагають людям із порушеннями слуху, зору чи моторики.

Як бачимо, реалізація принципу доступності пов'язана із залученням чималих матеріальних ресурсів. Без матеріальної складової інклюзивна взаємодія не є можливою. Без неї найвищі цінності та етичні настанови, не отримавши втілення в практичній площині залишаються на декларативному рівні. Тут важливо зазначити, що від наявності доступності та безбар'єрного середовища суспільство отримує переваги навіть якщо абстрагуватися від наявності в ньому осіб з інвалідністю. Це зумовлено тим, що будь-яка людина може отримати так звану тимчасову інвалідність, наприклад, під час відновлення після хірургічної операції. До того ж, деякі обмеження можуть бути зумовлені віковими особливостями людини. Ми розглядаємо доступність у єдності з рівністю можливостей, оскільки доступність є обов'язковою умовою для реалізації рівних можливостей.

Важливою віхою на шляху побудови безбар'єрного середовища є адекватне усвідомлення особами з інвалідністю власних обмежень і потреб, інформування про них суспільства. Загалом, втілення всіх зазначених принципів в життя можливо лише за умови інформування суспільства про життя, особливості світосприйняття та самосприйняття осіб з інвалідністю. Неінформованість є серйозним бар'єром в порозумінні, що може робити взаємодію дискомфортною та неуспішною [3, с. 25]. В контексті наслідків війни, важливо інформувати суспільство про проблеми і особливості людей, які отримали інвалідність нещодавно, тобто не є достатньою мірою адаптованими та реабілітованими. Спільне завдання суспільства - всіляко сприяти їх адаптації та допомогти зрозуміти, що вони не залишилися сам на сам із своєю проблемою.

Важливим чинником допомоги людям з інвалідністю є формування толерантного ставлення до них у сучасної молоді. До прикладу, в навчальних закладах проводяться виховні години, години спілкування, висвітлюється тема безбар'єрності, активно впроваджується інклюзивна освіта, тощо. Зокрема, в Одеському державному університеті внутрішніх справ в рамках вивчення курсу "Демократія: від теорії до практики" одним із студентських проєктів, був проєкт про допомогу та соціальну адаптацію людей з особливими потребами, зокрема, допомога при пересуванні, влаштуванні на роботу та ін. Учасниками проєкту

були проведені години спілкування на виховну тематику, де студентів ознайомили із соціальними програмами, що існують та впроваджують в Одесі, в межах проєкту здобувачі відвідали інклюзивний простір. Таким чином, було проведено роботу щодо активного залучення молоді до соціальної програми «Одеса без бар'єрів».

Підводячи підсумок зазначимо, що інклюзія в українському контексті — це не просто соціальна політика, а показник реальної демократичності держави. Її успішне впровадження свідчить про зрілість суспільства, його готовність до взаємної відповідальності та побудови простору рівних можливостей для кожного громадянина.

Література:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Документ 995_g71, чинний, поточна редакція — Редакція від 19.06.2023. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 02.02.2024).

2. Нівня Г.О., Ніцевич А.С. Інклюзивна взаємодія як важлива складова демократичного суспільства. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 12. С. 596-600.

3. Нівня Г. О. Інклюзивна комунікація як фундамент інклюзивного суспільства. Гілея. Сер. «Філософські науки». 2023. Вип. 1-2 (180-181). С. 23-27.

4. UK Government. Inclusive language: Words to use and avoid when writing about disability. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/inclusive-communication/inclusive-language-words-to-use-and-avoid-when-writing-about-disability> (дата звернення: 02.02.2024).

5. United Spinal Association. United Spinal's Disability Etiquette Publication Offers Tips On Interacting With People With Disabilities. URL: <https://unitedspinal.org/corporate-challenge/> (дата звернення: 02.02.2024).

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Аміна Геннадіївна Оцел, студентка 3 курсу 4 групи
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Єлизавета Олегівна Львова,
професор кафедри державно-правових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор
інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Питання збереження культурної спадщини в умовах воєнного стану досліджуються в наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Біркова О. [1] розглядає застосування цифрових технологій для збереження та популяризації історико-культурної спадщини України під час воєнних дій, наголошуючи на важливості впровадження сучасних методів документування та захисту об'єктів. Молочко В. [2] аналізує проблеми післявоєнної відбудови культурної спадщини та підкреслює необхідність комплексного підходу до реставраційних та охоронних заходів. Чернець В. та Додонов Р. [3] висвітлюють практичні аспекти захисту культурних об'єктів під час повномасштабної російсько-української війни, звертаючи увагу на уроки та перспективи державної політики в цій сфері. Нарожна О. В. [4] досліджує питання розслідування пошкодження об'єктів культурної спадщини в умовах воєнних дій, визначаючи правові механізми реагування та відповідальності. Рішняк О. [5] здійснює порівняльний аналіз міжнародного досвіду захисту культурної спадщини у воєнних конфліктах другої половини XX – початку XXI століття та української практики, підкреслюючи значення інтеграції національних та міжнародних стандартів.

Наявні дослідження вказують на значну увагу до окремих аспектів охорони культурної спадщини, однак недостатньо розроблені методики системного забезпечення правового захисту об'єктів під час воєнного стану та координації дій органів влади. Особливою проблемою залишається визначення чітких конституційно-правових повноважень Президента України щодо координації заходів із збереження культурних цінностей, їх евакуації та інтеграції національних дій з міжнародними нормами. Вирішення цих завдань потребує комплексного підходу, що поєднує аналіз національного законодавства, міжнародного права та практичних моделей охорони культурної спадщини.

Збереження культурної спадщини створює умови для підтримки соціальної згуртованості, розвитку культурного потенціалу та форму-

вання позитивного міжнародного іміджу України. Воєнний стан в країні призводить до багаторівневих загроз для культурних об'єктів. Фізичне руйнування архітектурних пам'яток, музейних колекцій та архівних матеріалів, неможливість проведення реставраційних робіт та систематичного контролю за станом об'єктів створюють ситуацію, коли національна культурна спадщина опиняється під безпосередньою загрозою знищення. Крім того, переміщення населення, обмежений доступ до культурних ресурсів та неможливість підтримання культурних практик призводять до деградації нематеріальної спадщини. Особлива увага приділяється незаконному вивезенню або привласненню культурних цінностей, що набуває системного характеру в умовах конфлікту та значно ускладнює їх відновлення.

Фахівці вказують на необхідність комплексного підходу до оцінки ризиків та розробки стратегій захисту культурної спадщини. До ключових напрямів належать аналіз загроз, моніторинг стану об'єктів, оперативне реагування на пошкодження, евакуація цінностей, документування та облік усіх змін у стані об'єктів. Впровадження таких заходів дозволяє забезпечити системний захист культурної спадщини та підвищує ефективність координації між органами влади, громадськими організаціями та міжнародними структурами [6].

Загрози культурній спадщині під час воєнного стану мають системний характер і потребують активного державного втручання. Організація оперативного управління, планування заходів з охорони та евакуації об'єктів, забезпечення моніторингу стану пам'яток та їх документування є пріоритетними завданнями, виконання яких значною мірою визначається конституційно-правовими повноваженнями Президента України. Ефективність таких заходів безпосередньо впливає на здатність держави зберегти культурну спадщину та підтримати її роль у формуванні національної самосвідомості та міжнародного престижу країни.

Збереження культурної спадщини в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, які визначають повноваження органів державної влади та Президента України, а також встановлюють процедури охорони об'єктів культурної цінності в умовах воєнного стану. Конституційні положення України надають Президенту значну компетенцію щодо забезпечення національної безпеки та захисту прав і свобод громадян. Зокрема, стаття 106 Конституції України [7] визначає, що Президент є гарантом додержання прав і свобод людини і громадянина, охорони державного суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечує захист національних інтересів України, до яких належить і охорона культурної спадщини у надзвичайних умовах. Стаття 107 Конституції [7] закріплює повноваження Президента у сфері управління державними органами, прийняття рішень щодо організа-

ції оборони та забезпечення правопорядку, що включає координацію дій центральних та місцевих органів влади щодо охорони культурних цінностей у кризових ситуаціях.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» [8] встановлює правові засади охорони, збереження та використання культурних цінностей, визначає об'єкти культурної спадщини, порядок їх реєстрації, правила обліку та контроль за їх станом. Документ передбачає обов'язки органів державної влади щодо забезпечення фізичного та правового захисту культурних об'єктів, визначає механізми відновлення пошкоджених пам'яток, а також регламентує взаємодію з міжнародними організаціями у сфері охорони культурної спадщини. Закон надає можливість Президенту координувати реалізацію заходів із захисту культурних цінностей, ухвалювати термінові рішення щодо евакуації або охорони об'єктів у разі загрози їх знищення.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [9] встановлює порядок запровадження надзвичайних заходів у сфері оборони та національної безпеки, які безпосередньо впливають на охорону культурної спадщини. Він визначає повноваження Президента щодо організації діяльності органів виконавчої влади, силових структур та місцевих органів самоврядування з метою забезпечення безпеки об'єктів культурної спадщини. Документ передбачає можливість встановлення спеціального режиму доступу до культурних об'єктів, контроль за переміщенням та збереженням цінностей, а також координацію дій із міжнародними організаціями задля запобігання втратам і збереження національної культурної спадщини у воєнний період.

Комплексне застосування цих нормативно-правових актів дозволяє забезпечити координацію державних органів, визначити відповідальність за пошкодження об'єктів культурної спадщини та створити умови для своєчасного реагування на загрози. Взаємодія Конституції [7] та законів України забезпечує правову основу для ефективного виконання повноважень Президента у сфері захисту культурної спадщини, формує механізми контролю та регламентує порядок реалізації стратегічних рішень у надзвичайних умовах.

Захист культурної спадщини під час воєнних конфліктів регламентується міжнародним правом, яке встановлює загальні стандарти поведінки держав і визначає механізми запобігання руйнуванню культурних цінностей. Гаазька конвенція 1954 року про захист культурних цінностей у разі збройних конфліктів [10] встановлює правові основи охорони об'єктів культурної спадщини, які перебувають під контролем держави, та передбачає обов'язок держав учасниць уникати дій, що можуть завдати шкоди культурним цінностям. Конвенція визначає відповідальність за незаконне знищення або привласнення культурних

об'єктів, регламентує евакуацію та тимчасове збереження цінностей у безпечних умовах, а також передбачає міжнародну допомогу у відновленні пошкоджених об'єктів.

Положення ЮНЕСКО, зокрема Рамкова конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини [11], встановлюють стандарти для захисту нематеріальних форм культурного надбання, таких як традиції, ремесла, усна історія та обряди. Документи ЮНЕСКО закріплюють принципи документування, моніторингу та передачі знань між поколіннями, забезпечують міжнародний нагляд за станом культурної спадщини і надають рекомендації щодо застосування сучасних технологій для збереження об'єктів у кризових умовах.

Співвідношення міжнародного права з національним регулюванням визначає рівень відповідальності та правомочності державних органів, включно з Президентом України. Інтеграція міжнародних стандартів у національне законодавство дозволяє забезпечити узгодженість дій під час воєнного стану, передбачає можливість взаємодії з міжнародними організаціями та експертами, спрямовану на моніторинг, евакуацію та реставрацію культурних об'єктів. Національні механізми, закріплені в Конституції [7] та законах України, доповнюють міжнародні норми і створюють правову базу для оперативного реагування на загрози культурній спадщині, а також для реалізації конституційно-правових повноважень Президента у сфері захисту культурних цінностей.

Конституційно-правові повноваження Президента України у сфері захисту культурної спадщини під час воєнного стану визначаються статтями 106 та 107 Конституції України [7], а також законами «Про охорону культурної спадщини» [8] та «Про правовий режим воєнного стану» [9].

Література:

1. Біррова О. Історико-культурна спадщина України: цифрові технології збереження та популяризація в умовах воєнних дій. Грані. 2023. № 26(5). С. 90–94. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1949>

2. Молочко В. Проблеми післявоєнної відбудови культурної спадщини України. Просторовий розвиток. 2024. №9. С.65–73 URL: <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/319599>

3. Чернець В., Додонов Р. Захист культурної спадщини в умовах повномасштабної російськоукраїнської війни: уроки і перспективи. Вісник Науково-дослідного інституту українознавства. 2023. № 1 (1). С. 7–61. URL: <https://insula.in.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2.pdf>

4. Нарожна О. В. До питання розслідування пошкодження об'єктів культурної спадщини в умовах війни. Науковий вісник Ужгородського

національного університету. Серія Право. 2023. Т. 2. № 78. С. 282–286
URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/46.pdf>

5. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини XX– початку XXI ст. та українська дійсність. Український історичний журнал. 2022. № 4. С. 159–174. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2022_4_13

6. Трач Ю. Культурна спадщина в Україні: ініціативи щодо збереження та оптимізації захисту. Питання культурології. 2025. № (45). С. 194–209. URL: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/325054>

7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №30, ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.09.2025)

8. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. Редакція від 30.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 30.09.2025)

9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Редакція від 14.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 30.09.2025)

10. Другий Протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року. м. Гаага, 26 березня 1999 року. Приєднання від 30.04.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-99#Text (дата звернення: 30.09.2025)

11. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. 17.10.2003 р. Про приєднання до Конвенції див. Закон N 132-VI (132-17) від 06.03.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 30.09.2025)

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ВИМОГ ТА ПОТРЕБ УКРАЇНИ НА ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВУ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Олександра Олександрівна Павлова,
студентка 3 курсу, спеціальності 081 «Право»
Національного університету цивільного захисту України
НК – Вікторія Сергіївна Чубань,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
управління у сфері цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України*

Збройна агресія Російської Федерації проти України, що розпочалася у 2014 році, а з 24 лютого 2022 року і перейшла у фазу повномасштабної війни, спричинила безпрецедентні гуманітарні, соціальні, економічні та безпекові виклики, що вимагають комплексної реакції від держави та суспільства. У такому контексті система цивільного захисту трансформувалася в одну з ключових опор державної стійкості, виконуючи завдання не лише реагування на надзвичайні ситуації, але й забезпечення базової безпеки населення, збереження критичної інфраструктури, координації евакуаційних заходів та гуманітарної підтримки у зонах підвищеного ризику.

Постійна загроза з боку зовнішньої агресії актуалізує необхідність перегляду функціональної спроможності системи цивільного захисту, а також глибокого аналізу наявних ресурсів, інституційних механізмів управління та фінансових інструментів її забезпечення. Особливу актуальність набуває аналіз фінансових потреб та механізмів ресурсного забезпечення цивільного захисту у коротко- та довгостроковій перспективі. При цьому слід враховувати не лише поточні потреби на забезпечення ефективного функціонування системи, але й стратегічні пріоритети відбудови, модернізації та стійкого розвитку інституцій цивільного захисту. У центрі уваги даного дослідження знаходиться аналіз фінансових вимог та потреб України на відновлення і трансформацію системи цивільного захисту як важливої складової державної безпеки та основи для сталого післякризового розвитку.

Для забезпечення стійкого функціонування системи цивільного захисту в умовах війни та в післявоєнний період необхідно розробити, опрацювати та реалізувати низку проєктів, які мають критичне значення для комплексного відновлення національної безпекової інфраструктури. Одним із ключових пріоритетів виступає відновлення критично важливих об'єктів інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії. Не менш важливим напрямом є проєктування і будівництво

сучасних захисних споруд, зокрема на об'єктах, які продовжують бути основною ціллю масованих ракетних атак. До процесу реалізації належного фінансового забезпечення необхідно активно залучати не лише ресурси державного та місцевого бюджетів, а й кошти міжнародних партнерів, гуманітарних фондів і технічної допомоги, а також максимально використовувати потенціал державно-приватного партнерства, залучаючи приватний бізнес до участі в реалізації проєктів з будівництва та модернізації захисних споруд, виробництва спеціалізованого обладнання, постачання технічних засобів і забезпечення матеріально-технічної бази системи цивільного захисту.

Так, у 2023 році на прикладі Фонду ліквідації наслідків збройної агресії було відпрацьовано низку процедур, критично важливих для відновлення. Серед пріоритетних проєктів завдяки Фонду успішно стартувала програма «Відновлення, побудовані захисні споруди та відновлені численні інфраструктурні об'єкти. А також забезпечено фінансування сотень проєктів відновлення в регіонах – за прозорою і відкритою процедурою. Так, загальний обсяг коштів Фонду склав 61,8 млрд грн [1].

Аналіз обсягів фінансування, передбачених відновлення та відбудову, зокрема у сфері цивільного захисту, є критично важливим для формування реалістичних і обґрунтованих стратегічних рішень. Системний підхід до аналізу потреб дозволяє прогнозувати ресурсну спроможність держави, розставляти пріоритети, уникати дублювання витрат і підвищувати ефективність використання наявних коштів. Крім того, достовірна оцінка фінансових показників є необхідною умовою для залучення міжнародного фінансування, донорської допомоги, приватних інвестицій і реалізації державно-приватного партнерства.

Пріоритети відновлення та відбудови на 2025 рік передбачають як державні інвестиційні проєкти, так і неінвестиційні програми на загальну суму 17,32 мільярда доларів США, причому інвестиційні проєкти оцінюються в 11,88 мільярда доларів США, а неінвестиційні програми – в 5,44 мільярда доларів США на 2025 рік. Ці пріоритети охоплюють нагальні потреби відновлення у дев'яти ключових галузевих сферах, об'єднаних за трьома категоріями: соціальний сектор, відновлення інфраструктури, розмінування та цивільний захист. Для державних інвестиційних проєктів у 2025 році було забезпечено фінансування у розмірі 5,46 мільярда доларів США, в результаті чого дефіцит фінансування становить 6,43 мільярда доларів США. Для неінвестиційних пріоритетних програм у 2025 році було забезпечено 1,91 мільярда доларів США, в результаті чого дефіцит фінансування становить 3,53 мільярда доларів США. Зовнішнє фінансування та інноваційні механі-

зми фінансування залишаються критично важливими для підтримки траєкторії відновлення України [2].

У сфері реагування на надзвичайні ситуації та цивільного захисту визначено 3 основні показники завданої шкоди, економічних збитків та потреб у відновленні. Загальна сума сукупної завданої шкоди за 34 місяці війни, у період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2024 року оцінюється в 365,96 млн доларів США. Економічні збитки, що охоплюють як вищезазначений період, так і прогнозовані втрати до 30 червня 2026 року, тобто загалом за 52 місяці, становлять 495,76 млн доларів США. Водночас загальні потреби на відбудову та відновлення системи цивільного захисту протягом 2025–2035 років оцінюються у 2,4 млрд доларів США [2].

Отже, проведене дослідження підтверджує, що фінансові потреби на відновлення, реформування та подальший розвиток системи цивільного захисту України є питанням стратегічного характеру, від якого безпосередньо залежить стійкість держави до зовнішніх і внутрішніх загроз. Йдеться не лише про фінансування на відновлення завданої шкоди внаслідок війни чи компенсацію поточних збитків, а про цілеспрямовану інвестицію в майбутнє – модернізацію інфраструктури цивільного захисту, переоснащення технічних засобів, формування нової інституційної спроможності на національному та місцевому рівнях. Критично важливим є створення сучасних багатофункціональних укриттів, технічне оновлення аварійно-рятувальних служб, а також впровадження цифрових систем моніторингу, оповіщення та кризового управління, здатних ефективно функціонувати в умовах обмеженого доступу до електроенергії чи зв'язку. Згідно з попередніми економічними оцінками, обсяг фінансування, необхідний для реалізації таких заходів упродовж найближчих 10 років, вимірюється мільярдами доларів США, і ця сума має тенденцію до зростання залежно від інтенсивності руйнувань. Подальше функціонування України як безпечної, спроможної та стійкої держави безпосередньо залежить від рівня розбудови сучасної системи цивільного захисту, яка має бути адаптована до умов війни. Таким чином, інвестування в цивільний захист – це не витрати, а стратегічний внесок у національну безпеку.

Література:

1. Відновлення житла і критичної інфраструктури, будівництво за-
хис-
них споруд на енергетичних об'єктах, відновлення і будівництво об'єкт
ів цивільного захисту –
пріоритет-
ні напрямки фінансування Фонду ліквідації наслідків збройної агресії:

офіційний сайт Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України. URL: <https://surl.lu/jhyxwq>

2. Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення, Rдна4, лютий 2022 – грудень 2024. Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. 2025. С. 10, 178, 180 URL: <https://surl.li/ufqbgv>

СТРОКИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***М. В. Пирлик**, студент 2 курсу 2 групи ІПБ*

Спеціальність 081 «Право»

Одеський державний університет внутрішніх справ

***О.О. Мельнікова**, доцент кафедри*

кримінально-правових дисциплін, к.ю.н., доцент,

Одеський державний університет внутрішніх справ

У відповідь на військову агресію російської федерації проти України, Президент України 24 лютого 2022 року запровадив воєнний стан на всій території країни[1][2]. Запровадження воєнного стану в Україні, змінило умови функціонування української правової системи, особливо кримінального судочинства. Зокрема, суттєвих змін у цей період зазнали строки досудового розслідування. З метою адаптації кримінального процесу до цих умов, Верховна Рада України 23 серпня 2023 року ухвалила Закон № 3341-ІХ[3].

Наприклад починаючи з 3 березня 2022 року, було встановлено: якщо об'єктивно неможливо передати обвинувальний акт до суду, строк досудового розслідування зупиняється. Він підлягає поновленню, щойно причини для такого зупинення зникають. Регламентація строків статті 219 КПК України не охоплюють усіх аспектів обчислення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану, зокрема через бойові дії, виконання встановлених законом граничних строків стає часто неможливим, оскільки іноді зникає будь-яка можливість здійснювати процесуальну діяльність. Це викликало появу в доктрині кримінального процесу пропозицій щодо необхідності додатково врегулювати питання обчислення процесуальних строків та механізму зупинення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Законодавець певною мірою, врахував пропозиції щодо нормативного врегулювання можливості зупинення досудового розслідування під час воєнного стану. Зокрема, 14 квітня 2022 року Верховна Рада України внесла зміни до статті 615 КПК України. Відповідно до цієї статті, у разі введення воєнного стану, якщо виникає об'єктивна неможливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування та звер-

нення до суду (з обвинувальним актом, клопотанням про примусові заходи чи клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності), - строк досудового розслідування у кримінальному провадженні може бути призупинено лише на підставі вмотивованої постанови прокурора, де мають бути викладені відповідні обставини. При цьому розслідування підлягає поновленню, щойно підстави для його зупинення перестануть існувати. Крім того, частину 1 статті 280 КПК України, що визначає підстави та порядок зупинення досудового розслідування після повідомлення особі про підозру, доповнено пунктом 4, який дозволяє зупиняти досудове розслідування після повідомлення про підозру у разі, якщо наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Удосконалені норми щодо зупинення процесуальних строків в особливому порядку кримінального провадження, зумовленому воєнним станом, загалом оцінюються позитивно. Це логічно, оскільки в умовах війни потрібне інше правове регулювання цих строків. Таким чином, законодавче закріплення нової підстави для зупинення строків досудового розслідування, пов'язаної з неможливістю реалізації процесуальної діяльності під час воєнного стану, є вельми корисним для практики кримінального процесу. Незважаючи на вимогу статті 6 Конвенції "Про захист прав людини і основоположних свобод" щодо дотримання розумного строку кримінального провадження, положення статті 280 КПК України створюють ризик її порушення. Згідно з цією статтею, прокурор або слідчий (за його погодженням) можуть тимчасово призупинити перебіг строку розслідування невизначену кількість разів і на будь-який час. Таке рішення неминуче знижує ретельність та інтенсивність розслідування, що, своєю чергою, збільшує фактичний час від початку провадження до судового розгляду. Таким чином, чинна правова регламентація зупинення досудового розслідування обумовлює ризик порушення права на розумні строки (права на справедливий судовий розгляд) та зниження загальної ефективності кримінального процесу. Держава, відповідно до статті 15 Конвенції, має право відступити від своїх міжнародних зобов'язань щодо забезпечення більшості конвенційних прав і свобод на своїй території. Зокрема право на розумні строки, належить до тих прав, щодо яких такий відступ можливий. Це дозволяє припустити, що Україна може обґрунтувати чинне регулювання зупинення досудового розслідування (через неможливість діяльності у зв'язку з бойовими діями) саме відсутністю міжнародного зобов'язання гарантувати розумні строки в цей період.

Однак, з такою позицією важко погодитися. Хоча відступ від зобов'язань і дозволений, унормування підстави зупинення процесуальних строків, пов'язаної з воєнними діями, може негативно впливати на забезпечення ефективності розслідування в цілому. Навіть під час вій-

ни, надмірна і необмежена можливість зупинення строків створює загрозу для якості та результативності кримінального процесу[4].

Законодавче закріплення спеціальної підстави для зупинення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану (статті 280 та 615 КПК України) є, безперечно, вимушеним, але абсолютно необхідним актом адаптації. Це рішення було життєво важливим для забезпечення законності та операційної здатності правоохоронних органів. Визнання "об'єктивної неможливості" як легальної підстави для призупинення процесу дозволило уникнути масового формального порушення строків і зберегти кримінальні провадження від закриття через нездатність діяти в умовах воєнного стану.

Можливість призупиняти розслідування невизначену кількість разів і на будь-який час, особливо в умовах, коли ситуація швидко змінюється - може стати небезпечним інструментом. Цей ризик полягає не лише у формальному порушенні права на розумні строки (стаття 6 Конвенції), але й у зниженні загальної ефективності та якості розслідування. Неконтрольоване зупинення призводить до того, що провадження можуть "зависати" на роки, що ускладнює збереження доказів, погіршує пам'ять свідків і, зрештою, може призвести до неможливості притягнення винних до відповідальності навіть після завершення війни. Таким чином, благий намір законодавця може обернутися проти інтересів правосуддя. З огляду на це, пошук збалансованого рішення є не просто бажаним, а критично необхідним. Необхідно впровадити внутрішні запобіжники, які б компенсували дозвіл на відступ від конвенційних зобов'язань. Пропозиції щодо лімітування строків та запровадження періодичного судового контролю є саме таким механізмом. Встановлення максимального (граничного) сукупного строку зупинення змусить прокурорів та слідчих регулярно переоцінювати ситуацію, шукати альтернативні шляхи продовження розслідування і запобігатиме безконтрольному "заморожуванню" справ[5].

Література:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Київ, 1996 р. 56с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про введення воєнного стану в Україні Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

3. Рудюк Н.М., Нечаєва І.О.; УДК 343.13(477); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8354-7594>; "ЩОДО СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ" URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/99e83ed1-0dec-46e1-b0e4-89a173689d47> (дата звернення: 26 вересня 2025 року)

4. Лоскутов Т.О., доктор юридичних наук, професор (Донецький державний університет внутрішніх справ, м.Кривий Пір); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2686-9201> ;УДК: 343.1; DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-79-2-11-18> ; “ПРАВОБЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННО-ГО СТАНУ”; URL: <https://ljd.dnuvs.ukr. education/ index.php/ ljd/ article/view/200/181>

5. Сніжна В.М., юрист адвокатського об'єднання «Юнімайндс», “Особливості обчислення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану: що змінив Закон 3341-IX?” (дата звернення: 26 вересня 2025 року) URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytcs/222193_osoblivost-obchislennya-strokv-dosudovogo-rozsliduvannya-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-zmniv-zakon-3341-ix#:~:text=

LANGUAGE POLICY AS A TOOL OF SOCIO-LEGAL INTEGRATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Yana Prenko,

*Lectuer of the Department
language training at the Odesa State
University of Internal Affairs*

Oleksandr Tokolov,

*4th year cadet of the faculty of preparation
specialists for pre-trial investigation bodies
NPU of Odesa State University internal affairs*

In the 21st century, globalization processes significantly change not only the political and economic architecture of the world, but also the socio-legal foundations of state development. One of the key factors influencing the level of integration of society is language policy [1; p.3]. It reflects not only cultural and historical features, but also becomes a tool for consolidating citizens, establishing statehood, ensuring human rights and effective communication in the face of international challenges.

Today, language acts as a unique socio-legal resource. It simultaneously ensures the preservation of national identity, promotes the development of economic relations, and guarantees citizens' access to education, justice, and administrative processes [2; p.6]. Therefore, the analysis of language policy as a tool of socio-legal integration becomes particularly relevant.

The legal dimension of language policy is the regulation of relations between the state and citizens in the sphere of the use of languages in public life. The state language is an integral attribute of independence and sovereignty, and its functioning is a guarantee of the stability of social institutions.

At the same time, in multinational societies, language policy must take into account the rights of ethnic minorities. Ignoring the language issue often leads to social conflicts and discrimination [3; p.5]. In this context, it is important to achieve a balance between establishing the state language as a means of unity and providing opportunities for the realization of citizens' rights to preserve and develop their native language.

Socio-legal integration is possible only when all citizens have equal access to public services, education and justice regardless of their native language. That is why language policy determines the quality of democratization and the level of respect for human rights in a state [4, p. 122].

The economic integration of a state into the world community directly depends on language policy. Proficiency in many languages becomes a competitive advantage in the labor market, helps attract investment, and expands the possibilities of international partnership.

In business, language competence plays a key role in negotiating, concluding contracts, and developing intercultural relationships. Multilingualism in the corporate environment allows companies to more easily enter new markets and establish relationships with foreign partners.

An important aspect is also language policy in the digital economy. Modern technologies create new opportunities for global communication, but at the same time exacerbate the problem of dominance of certain languages, primarily English. In such conditions, state language policy should promote the development of digital resources in the Ukrainian language in order to ensure its competitiveness in the global information space [5, p. 98].

Globalization is accompanied by active migration processes, cultural exchange, and the spread of transnational values. This requires states to develop flexible language policies that would allow for the integration of new social groups while protecting national interests.

Ukraine's European integration course highlights the issue of harmonizing language policy with European standards. In particular, it addresses the need to provide conditions for migrants to study the state language, as well as expand opportunities for Ukrainian citizens to learn foreign languages.

Legal regulation of language relations in an international context contributes to the development of partnership relations, integration into the European legal space, and increasing the level of trust in Ukrainian institutions [1, p.2].

Language policy is an integral element of the socio-legal and economic strategy of the state. It determines the quality of democratic processes, the level of respect for human rights, the effectiveness of international relations and competitiveness in the global world.

In the context of globalization, the state language policy of Ukraine should be aimed at:

- establishment of the Ukrainian language as a state and consolidating factor in society;

- ensuring the rights of national minorities in the field of preserving linguistic identity;
- stimulating multilingualism to develop economic and cultural ties with the outside world;
- adaptation of language policy to the digital age and information society [5, p.6].

Therefore, language is not only a cultural phenomenon, but also an important legal and economic resource, and its effective policy is the key to socio-legal integration and sustainable development of the state in the context of globalization.

Literature:

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. No. 30. p. 141.
2. On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language: Law of Ukraine of April 25, 2019 No. 2704-VIII // Voice of Ukraine. 2019. No. 89.
3. Fishman JA Language and National Identity in the Global Era. Oxford: Oxford University Press, 2006. 472 p.
4. Phillipson R. Linguistic Imperialism Continued. New York: Routledge, 2009. 304 p.
5. Crystal D. English as a Global Language. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 212 p.
6. Spolsky B. Language Policy. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 320 p.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Євгеній Проскурня,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки*

Одеського державного університету внутрішніх справ

На сьогодні внаслідок збройної агресії Російської Федерації Україна набула статусу однієї з найбільш забруднених вибухонебезпечними предметами країн світу, що призвело до нових викликів та проблем у сфері протимінної діяльності.

До найпоширеніших вибухонебезпечних предметів, що забруднюють територію України, належать мінометні міни, дистанційно підірвані протитанкові міни, осколкові протипіхотні міни, вибухові протипіхотні міни, міни-пастки, а також різні види нерозірваних боєприпасів, ракет та бомб.

Понад 6 мільйонів громадян України досі проживають у зонах ризику. Згідно зі звітом ДСНС, станом на кінець лютого 2024 року внаслідок детонації вибухонебезпечних предметів загинуло 287 мирних жителів, зокрема 15 дітей, а ще 641 особа, зокрема 77 дітей, отримали поранення [1].

Масштаб забруднення вибухонебезпечними предметами постійно збільшується у зв'язку з продовженням активних бойових дій, що зумовлює зростання кількості таких інцидентів. Розмінування України є важливим питанням на сьогодні та залишиться таким на десятки років після нашої перемоги.

Загальна ситуація, що склалася, негативно впливає на безпеку населення та його життєдіяльність, соціально-економічний розвиток регіонів та держави та потребує комплексного огляду законодавчої та нормативно-правової бази у сфері протимінної діяльності, організаційних та структурно-функціональних механізмів державного управління у зазначеній сфері та висунення пропозицій, щодо удосконалення державної політики у сфері протимінної діяльності в умовах воєнного стану та під час відновлення України.

Правову основу протимінної діяльності становлять Конституція України, положення міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Закон та інші закони України, постанови Верховної Ради України, прийняті відповідно до Конституції та законів України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [2].

Основні напрямки і завдання державної політики у сфері протимінної діяльності в умовах воєнного стану та під час відновлення України формуються та реалізуються суб'єктами правового та організаційного забезпечення протимінної діяльності в Україні, які визначені в законі України «Про протимінну діяльність в Україні».

Суб'єктами протимінної діяльності є:

- 1) національний орган з питань протимінної діяльності;
- 2) уповноважені органи виконавчої влади у сфері протимінної діяльності, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;
- 3) центр протимінної діяльності та центр гуманітарного розмінування;
- 4) оператори протимінної діяльності [2].

Верховна Рада України у сфері протимінної діяльності:

- 1) приймає, змінює та скасовує закони, що стосуються протимінної діяльності;
- 2) затверджує головні напрями протимінної діяльності України;
- 3) затверджує національну програму протимінної діяльності;

4) щороку заслуховує звіт про хід виконання національної програми протимінної діяльності;

5) здійснює парламентський контроль у відповідній сфері;

6) приводить чинне законодавство України у відповідність із національними стандартами, розробленими з урахуванням положень міжнародних стандартів протимінної діяльності.

Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері протимінної діяльності визначені в статті 20 ЗУ «Про протимінну діяльність в Україні». Кабінет Міністрів України у сфері протимінної діяльності:

1) забезпечує проведення державної політики у сфері протимінної діяльності, здійснює державне регулювання у цій сфері;

2) забезпечує розроблення та виконання державних програм у сфері протимінної діяльності;

3) координує діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та державних органів, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств та організацій незалежно від форми власності, що залучаються до проведення заходів у сфері протимінної діяльності [2].

Повноваження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у сфері протимінної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України відповідно до пропозицій національного органу з питань протимінної діяльності. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади у взаємодії з національним органом з питань протимінної діяльності, центром протимінної діяльності та центром гуманітарного розмінування реалізують державну політику у сфері протимінної діяльності у межах своїх повноважень.

На виконання статті 21 Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» Кабінетом Міністрів України внесено зміни до положень про Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство освіти і науки, Міністерство закордонних справ, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, Міністерство аграрної політики та продовольства та Національну соціальну сервісну службу щодо покладання на них завдань участі у реалізації державної політики у сфері протимінної діяльності в частині гуманітарного розмінування та виконанні міжнародних зобов'язань України з урахуванням національних інтересів у межах своїх повноважень та у взаємодії з Національним органом з питань протимінної діяльності, центром протимінної діяльності та центром гуманітарного розмінування [3].

Дослідження функціонування правових та організаційних механізмів державного управління у сфері протимінної діяльності, виявило низку проблемних питань у сфері протимінної діяльності в Україні, вирішити які можливо шляхом:

- забезпечення необхідної спроможності органів виконавчої влади, що здійснюють управління у сфері протимінної діяльності, зокрема у сфері зовнішнього моніторингу;
- упровадження ефективної системи пріоритезації завдань у сфері протимінної діяльності на основі комплексних критеріїв з урахуванням соціальних, економічних (зокрема у сфері сільського та лісового господарств), екологічних та інших пов'язаних чинників;
- забезпечення координації заходів з протимінної діяльності на місцевому рівні та запровадження ефективної комунікації між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на національному та місцевому рівнях;
- забезпечення уніфікації порядку сертифікації операторів та процесів протимінної діяльності;
- забезпечення функціонування єдиної системи управління інформацією з протимінної діяльності;
- забезпечення ефективного використання міжнародної технічної допомоги у сфері протимінної діяльності;
- запровадження механізмів запобігання залученню осіб до роботи на небезпечних територіях без дотримання встановлених вимог та визначення відповідальності в разі їх допущення до робіт на таких територіях.

Гуманітарне розмінування – пріоритетне завдання для України, адже це не лише основа відновлення після війни, а й насамперед питання безпеки та життя людей. Декілька десятків країн не лише фінансують програми гуманітарного розмінування, але й надають експертну підтримку, навчають спеціалістів і постачають сучасну техніку для проведення розмінування на мінованих територіях. Це дозволяє Україні створити організаційну інфраструктуру розмінування, сформувати відкритий ринок послуг, через дерегуляцію і цифровізацію створити умови для чесної конкуренції приватних операторів з розмінування.

На мою думку, потрібно розвивати залучення інноваційних технологій в сфері протимінної діяльності та розвивати нові виробництва розмінувальної техніки з локалізацією в Україні, а також забезпечити підготовку фахівців для організації гуманітарного розмінування.

Сучасні воєнні реалії засвідчують глобальний характер проблеми розмінування. Організація протимінної діяльності в Україні потребує комплексного залучення ресурсів і зусиль органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, соціальних інститутів, а також міжнародних та міждержавних організацій. Зокрема, Україна потребує допомоги з боку міжнародних партнерів, яка має включати надання спеціалізованого обладнання, залучення

іноземних експертів, фінансування заходів з медичної та соціальної реабілітації постраждалих осіб.

Для забезпечення належного державного контролю за протимінною діяльністю в Україні необхідним є впровадження чітко визначених стандартів і правових норм, що гарантують ефективне управління в цій сфері. Аналіз сучасного стану протимінної діяльності в Україні засвідчив її актуальність та необхідність подальшого наукового дослідження правових, організаційних та структурно-функціональних механізмів державного управління у зазначеній галузі [4].

Література:

1. Україна забруднена мінами. Ось деяка статистика – і рішення. URL: <https://war.ukraine.ua/articles/ukraine-mines-some-stats-solutions/>.

2. Про протимінну діяльність в Україні: Закон України від 06 грудня 2018 р. № 2642-VIII [Електронний ресурс]: *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 6, ст. 39) (із змінами, внесеними згідно із Законами № 2706-VIII від 25.04.2019, ВВР, 2019, № 22, ст. 82; № 911-IX від 17.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 23.04.2025).

3. Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін з питань протимінної діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2023 р. № 1188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЯК НЕОБХІДНОЇ УМОВИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

*Ірина Олександрівна Проценко, аспірантка
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: 0009-0000-2655-8561*

На сьогоднішній день питання щодо формування безпечного освітнього середовища є вкрай актуальним та нагальним, що у свою чергу зумовило створення нового прогресивного підрозділу у складі Національної поліції України – служби освітньої безпеки. Відповідно, ряд питань щодо функціонування фахівців новоствореного підрозділу залишаються невирішеними та такими, котрі вимагають детального дослідження з метою подальшого законодавчого врегулювання. У цьому аспекті, важливо звернутись до міжнародного досвіду, дослідження

якого допоможе виокремити позитивні рішення з подальшою імплементацією окремих норм до чинного законодавства.

Ефективність навчального процесу напряму залежить від безпечної ситуації освітнього середовища, що на сьогоднішній день є актуальним та важливим питанням у нашій країні. На жаль, у прифронтових регіонах діти у повній мірі або частково позбавлені можливості навчання оф-лайн, та з метою забезпечення можливості отримання знань у оф-лайн формі у інших регіонах питання безпеки освітнього середовища має бути ретельно вивченим та дослідженим.

Першочергово хочеться відмітити, що дитяча злочинність – це явище котре широко розповсюджено і за межами України саме тому профілактика даного явища справедливо вважається гострою соціальною проблемою. У цьому аспекті досить цікавим та таким, що заслуговує на окрему увагу є досвід США. Відповідно у 1950-их роках були створені перші правоохоронні органи, що функціонували у межах навчальних закладів у цілях попередження злочинності серед неповнолітніх.

В основі вищезазначеної протидії дитячій злочинності перебувала програма для поліцейських, котрі працювали у середніх навчальних закладах та була спрямована на підвищення відчуття безпеки в тому числі. Одним із вагомих передумов щодо формування вказаної взаємодії поліції та закладів освіти стало скорочення дистанції між дитиною та поліцейським, з пріоритетом повного подолання такої дистанції. На той час у США вкрай актуалізувались проблема щодо утиску темношкірих учнів.

Діяльність поліцейських у школах все більше почала приносити позитивні результати та згодом суспільство почало сприймати поліцейського у школі як необхідну складову освітнього процесу. Поступово поліцейський почав сприйматися дітьми точно не як представник карального органу, а як наставник, та особа до якої у будь-який момент може звернутися дитина, не боячись поліцейського. Саме тому, федеральний уряд все більше почав виділяти кошти на потреби облаштування робочих місць поліцейського та покращення матеріально-технічного забезпечення. Все це сприяло все більшому залученню числа поліцейських до навчальних закладів, а отже і до збільшення чисельності шкіл, що були охоплені поліцейськими.

Серед основних функцій офіцерів поліції є підтримка загального порядку у закладі освіти, реагування на надзвичайні ситуації, а також розслідування правопорушень, котрі відбуваються на території навчального закладу. Офіцери поліції також тісно взаємодіють із адміністрацією школи, вчителями, а також іншими працівниками з метою організації безпечного освітнього середовища. Поліцейський у школах США це не лише представник правоохоронного органу, а наставник, що допомагає у вирішенні конфліктних ситуацій, а також посадова особа до якої можуть звертатися учні з усіх правових та безпекових питань.

У цьому контексті важливо відмітити, що існують різні точки зору щодо ролі поліцейських у школах США. Одні вбачають у такій присутності поліцейського у школі лише позитив, що забезпечує безпеку у навчальному закладі та сприяє позитивним відносинам між поліцією та молоддю, в той час як інші ставляться до такого явища вкрай скептично і критикують останніх за надмірну мілітаризацію шкіл.

Проаналізувавши діяльність служби освітньої безпеки у США, ми можемо зрозуміти, що остання є дійсно необхідним та важливим структурним елементом у формуванні безпечного освітнього середовища. І перейняття вказаного досвіду щодо запровадження служби освітньої безпеки у складі Національної поліції є очевидно позитивним кроком.

Проте у вказаному контексті, окремо хотілося б зупинитися і на досвіді Канади щодо запровадження діяльності поліцейського у закладах середньої загальної освіти. Відповідно, ряд середніх навчальних закладів працювали під опікою поліцейських, що забезпечували формування безпечного освітнього середовища. Проте згодом реалізація вказаного проєкту частково припинила своє функціонування. У колі дослідників панували різні версії щодо часткового скасування діяльності досліджуваної служби, проте єдиного обґрунтування знайти важко. Так, наявність поліцейських у школах є предметом дискусій та дебатів у Канаді, оскільки існують занепокоєння щодо надмірного впливу поліції на дітей та можливих негативних наслідків для певних груп учнів. Деякі школи використовують альтернативні підходи, такі як програми з освітньої безпеки, які зосереджуються на профілактиці та підтримці, а не на силовому втручанні.

Отже, дослідивши міжнародний досвід США та Канади, ми отримали дещо суперечливий підхід у контексті запровадження служби освітньої безпеки. Проте важливо відмітити, що враховуючи реалії сьогодення, що відбуваються у нашій країні, та котрі зумовлені повномасштабним вторгненням Росії на територію України, ми можемо дійти висновку, що запровадження досліджуваної нами служби є дійсно необхідним кроком на шляху до формування безпечного освітнього середовища. Окремо варто зазначити, що проведене нами дослідження свідчить в більшості про те, що ефективність діяльності служби освітньої безпеки у складі Національної поліції України зумовлене правильним формуванням філософії діяльності вказаної служби. Так, перейняття позитивного досвіду зарубіжних країн має місце і для вітчизняного офіцера освітньої безпеки. Тобто, у офіцера служби освітньої безпеки має бути чітко сформований образ наставника як такого, що прямо впливає на становлення ряду позитивних якостей та навичок особистості дитини. Вказана філософія має бути взята за основу у діяльності офіцера і це буде прямо впливати на формування безпечного освітнього середовища.

Література:

1. McKenney A. 6 Things You Need to Know about School Policing // Advancement Project :сайт. URL: <https://advancementproject.org/6-thingsyou-need-to-know-about-school-policing/> (дата звернення: 01.07.2024).

2. Офіцер безпеки у школі: освітній омбудсман С. Горбачов роз'яснив особливості роботи. URL: <https://suspilne.media/672836-oficerbez-peki-u-skoli-osvitnij-ombudsman-gorbacov-rozasniv-osoblivosti-roboti/>.(датазвернення: 03.07.2024).

ІНСТИТУЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ДЕМОКРАТІЇ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

*Руслан Сиймовський,
доцент кафедри поліцейської діяльності
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Історія демократії та традиція її теоретичного осмислення мають глибокі історичні корені, що сягають часів античних полісів, зокрема Давньої Греції, де вперше виникло й саме поняття «демократія» як «влада народу». У сучасному правовому дискурсі ключовим концептом функціонування демократичної держави визнається принцип верховенства права, що передбачає пріоритетність права над державними інституціями та обов'язковість дотримання правових норм усіма суб'єктами владних повноважень. У структурі верховенства права виокремлюють чотири основні елементи: урядування на основі права, підзвітність, прозорість та участь громадськості, що уможлиблює включення зацікавлених осіб у процеси ухвалення рішень. Водночас, як демократія, так і верховенство права мають переважно інституційний характер, що не завжди гарантує досягнення справедливих результатів, навіть за формально правильних процедур. У цьому контексті принципово важливо розрізняти поняття «верховенства закону», яке розглядає право як інструмент управління, і «верховенства права», що передбачає зв'язок усіх суб'єктів, зокрема держави та її інституцій, правовими нормами. Конституційні обмеження влади, які є суттю консолідованої демократії, забезпечуються саме через верховенство права.

Принцип верховенства права передбачає, що всі особи, уповноважені на ухвалення рішень, повинні діяти відповідно до закону, з дотриманням принципів поваги до людської гідності, рівності, розумності, та забезпечувати кожному право на оскарження рішень у незалежному та безсторонньому суді з дотриманням справедливих процедур.

Таким чином, верховенство права визначає взаємовідносини між особою і державою, забезпечуючи легітимність державної влади та захист індивідуальних прав. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 2 листопада 2004 року визначив верховенство права як панування права в суспільстві, що вимагає від держави його безумовного втілення у нормотворчій та правозастосовній діяльності. При цьому зміст правових норм має бути просякнутий ідеями соціальної справедливості, свободи та рівності. Верховенство права не обмежується законодавством як формальним джерелом права, а включає також соціальні регулятори – мораль, традиції, звичаї, що набули легітимності в суспільстві, сформованому на певному культурному рівні. Усі ці елементи права мають відповідати ідеології справедливості, що знайшла нормативне закріплення в Основному Законі України [1].

Венеціанська комісія у своїй доповіді «Про правовладдя» визначила низку прав, що є складовими верховенства права: право на доступ до правосуддя, право на законного та неупередженого суддю, право бути вислуханим, заборона подвійного покарання, заборона зворотної дії закону, що погіршує становище особи, право на ефективні засоби правового захисту та презумпція невинуватості. До основних характеристик верховенства права належать законність, юридична визначеність, рівність перед законом, заборона дискримінації та забезпечення прав людини. Взаємозв'язок демократії та верховенства права виявляється у розумінні останнього не як формального принципу, а як цільового концепту, що забезпечує функціональну сталість демократичного устрою [2, С. 79].

У Віденській декларації та Програмі дій, ухвалених на Всесвітній конференції з прав людини 1993 року, наголошується на гідності та цінності людської особистості як основи прав людини, яка виступає не лише об'єктом, а й активним суб'єктом правового процесу. Захист прав людини проголошено справою першочергового значення для міжнародного співтовариства [3, С. 174]. Незважаючи на визнання універсальності прав людини, декларація визнає потребу у створенні безпечного середовища для реалізації прав етнічних, мовних та релігійних груп, що потребує державних гарантій. У сучасному світі права людини, демократія та верховенство права розглядаються як взаємопов'язані й взаємозміцнюючі категорії, що становлять ядро нормативної системи Організації Об'єднаних Націй. Верховенство права забезпечує обмеження свавілля у владних рішеннях та гарантує рівність прав, а права людини набувають універсального характеру, що покладає на держави зобов'язання щодо їх дотримання.

Серед трьох концептів – прав людини, демократії та верховенства права – саме права людини мають фундаментальний характер, що підкреслено у Преамбулі Статуту ООН, де зазначено намір держав-засновниць знову утвердити віру в основні права людини як засіб за-

побігання війнам. У цьому контексті міжнародно-правовий обов'язок держав щодо захисту прав людини зумовлює необхідність погодження на обмеження окремих елементів суверенітету на користь наднаціональних інституцій задля реалізації універсальних правових стандартів. Відповідно, питання захисту прав людини виходить за межі внутрішньодержавної компетенції, перетворюючись на прерогативу міжнародного співтовариства, у межах якого провідну роль відіграє Європейський Союз. Демократія дедалі частіше набуває статусу права людини, що закріплено й у документах ООН [4, С. 285].

Отже, верховенство права є фундаментальним принципом сучасної правової держави, що забезпечує обмеження публічної влади, гарантує юридичну визначеність, рівність перед законом і надає інструменти захисту основоположних прав особи. Його ефективне функціонування передбачає не лише формальне дотримання законодавства, а й узгодженість правових норм з цінностями справедливості, свободи та людської гідності. У цьому контексті права людини виступають не лише об'єктом правового захисту, а й критерієм легітимності державної політики, що вимагає відкритості до міжнародного права, послідовного втілення конституційних принципів та інституційної спроможності правозастосування.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04> Text (дата звернення: 13.06.2025)
2. Бідзіля В.В. Необхідність дотримання принципу верховенства права у нормопроєктуванні. // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2023. № 77. ч. 1. С. 77–84.
3. Верховенство права: Доповідь № 512/2009, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 бер. 2011 р.). Право України. 2011. № 10. С. 168–184
4. Резенкіна Н.О., Кононенко В.П. Взаємозв'язок та взаємозалежність прав людини, верховенства права та демократії // *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2024. Випуск 81 ч. 3. С. 281-287.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЄС ТА СТАН ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

*Дар'я Сергіївна Суханова,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

В Україні визначений курс на євроінтеграцію, що на сьогоднішній час є актуальним як ніколи раніше. Вступ України до ЄС є основним завданням, яке на теперішній час стоїть перед нашою державою. Враховуючи обставини, які існують на теперішній час, а саме надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, то питання реформування нормативних актів в національному законодавстві є першочерговим завданням в органів державної влади. Інститути правової системи України повинні певним чином змінитись, для того, щоб наше законодавство відповідало вимогам, які поклав перед нами союз. Потреба в розумінні та інтегрованому усвідомленні правових цінностей Європейського Союзу (далі – ЄС) зумовлена викликами, що постають перед Україною на шляху європеїзації її правової практики та виконання положень Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС від 27 червня 2014 р [1]. Головними проблемами в цьому процесі вбачаються: необхідність докорінних змін у правовій системі, зокрема в національному законодавстві та правозастосовній практиці; недостатня обізнаність українського соціуму про зміст і значення цінностей ЄС, почасти неправильне або викривлене розуміння їх. Саме тому на сьогодні актуальним є дослідження поняття цінностей Європейського Союзу, їхнього юридичного значення, формування на цій основі загального світогляду, що виходить за рамки вітчизняної правової системи, який дозволить критично осмислити цивілізаційний вибір України та моделі правового регулювання суспільних відносин, заснованих на європейських цінностях [2, с. 8].

Можна погодитися з В. Тичиною, що основу культури будь-якого суспільства становлять правові цінності. Вони є одним з основних інтеграційних чинників суспільства, соціальної спільноти або групи, фактором, що визначає соціокультурну ідентичність [2, с. 8-9].

Зважаючи на значення цінностей задля підтримання належного правопорядку й функціонуванні Європейського Союзу, необхідним було відповідне закріплення такого переліку для підкреслення їх значущості. Вперше на нормативному рівні така дефініція з'являється в преамбулі Хартії основоположних прав ЄС від 07 грудня 2000 року [3], але юридичної сили вона набула лише з моменту набрання чинності Лісабонським договором у 2009 році [4], яким також встановлюється поняття цінностей Європейського Союзу, зазначається їх перелік і ме-

ханізми забезпечення. До того ж у договорах використовувалась інша категорія – основоположні принципи, які й нині залишаються необхідними задля проведення належних інтеграційних процесів.

Так, згідно зі статті 2 Договору про Європейський Союз, Європейський Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, які належать до меншин [5]. Такі цінності є спільними для всіх держав-членів у суспільстві, де панують плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність та рівність жінок і чоловіків. Недотримання їх однією з країн не тільки унеможливорює їхню подальшу співпрацю, але і створює загрозу національній ідентичності інших держав-членів. Саме тому визначені в статті 2 Договору про Європейський Союз цінності, що концентровано виражають спільне конституційно-правове надбання держав Західної Європи, є умовою *sine qua non* членства в Європейському Союзі і не можуть підлягати будь-якій ревізії [5].

Для підтвердження значення цінностей Європейського Союзу в його правопорядку доречно буде згадати положення статті 3 Договору про Європейський Союз, що визначає як ціль Союзу сприяння миру, своїм цінностям і добробуту своїх народів [5].

На значенні цінностей наголошується й у частині 1 статті 49 зазначеного вище документу, яка встановлює вимогу до держави, що бажає стати членом Європейського Союзу, поважати й взяти обов'язок щодо впровадження в життя цінностей, котрі вказані статтею 2 Договору про Європейський Союз [7]. Ця норма окреслює, що майбутній учасник Союзу має повністю поділяти настанови ЄС і бути готовим до взяття на себе зобов'язань щодо підтримання правопорядку, який не порушує цінностей Союзу [6, с.108].

У зв'язку з тим, що Україна у 1995 р. стала членом Ради Європи, вона взяла на себе зобов'язання щодо реформування правової системи та впровадження європейських стандартів до національної правової системи, передусім у галузі прав людини та верховенства права шляхом приєднання до конвенцій, які становлять договірну базу Ради Європи [5, 454-455]. На національну правову систему суттєво впливає діяльність Європейського суду з прав людини. Прецеденти ЄСПЛ зв'язують не тільки сам Суд, а й обов'язкові для всіх країн-учасниць Конвенції, в тому числі і для України. Так, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» від 23.02.2006 р. прямо зобов'язує суди України застосовувати Конвенцію та практику Суду як джерело права [8]. В Україні суди загальної юрисдикції найчастіше звертаються до положень Конвенції і практики Суду в разі наявності прогалин у національному за-

конодавстві, невідповідності законодавства України положенням Конвенції та рішенням Суду, використання у судовій практиці таких принципів, як верховенство права, справедливість тощо. Конституційний Суд України для обґрунтування власних правових позицій використовує відсильний, казуїстичний або казуїстично-змістовний способи застосування практики Європейського Суду з прав людини.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що правові цінності Європейського Союзу мають не лише абстрактне значення, а й цілком конкретний вираз у вигляді базових фундаментальних прав і свобод, зафіксованих в установчих документах Європейського Союзу. Такі цінності мають першочергово ідеологічне значення, оскільки через них здійснюється формування, актуалізація, спрямування та виправдання одних напрямів діяльності. Європейським правовим цінностям притаманні ознаки, які, здавалося б, є протилежними, але це і визначає їхню унікальність.

Література:

1. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом : питання імплементації [Актуальна тема номера журналу «Право України». 2015. № 8. С. 9–114].

2. Правові цінності Європейського Союзу: навчальний посібник / В. Тичина. Харків : [б. в.], 2023. 117 с.

3. Хартія основних прав Європейського Союзу: міжнародний документ від 07.12.2000 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

4. Лісабонська угода (договір про реформування Європейського Союзу). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційнодослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf>

5. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): Міжнародний документ від 07 лютого 1992 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 16.09.2029)

6. Право Європейського Союзу : основи теорії : підручник / Т.М. Анакіна та ін. ; за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 360 с.

7. Врублевська-Місюна К. М., Тичина В.П. Правові цінності Європейського Союзу та їх юридичне значення. Право і суспільство. № 4. 2022. С.452-456.

8. Закон України про «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 3477-IV від 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

РОЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ

УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

*Ірина Володимирівна Телелім,
к.п.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
ФПФОДРНПУ ОДУВС*

Проблема формування української національної ідентичності набуває особливого значення у ХХІ столітті, коли Україна переживає масштабні соціально-політичні виклики, зумовлені війною, глобалізаційними процесами та внутрішніми реформами. Національна ідентичність виступає важливим чинником суспільної консолідації, безпеки та стійкості держави. Відповідно, освітня політика є не лише сферою розвитку знань і компетентностей, але й одним із ключових механізмів формування спільних цінностей, культурної спадщини та громадянської відповідальності.

Метою даного дослідження є аналіз ролі освітньої політики України у процесі утвердження національної ідентичності, а також визначення перспектив її розвитку у сучасних умовах.

Освіта завжди відігравала центральну роль у державотворчих процесах. У сучасних умовах для України особливо актуальним є питання виховання громадян, які ідентифікують себе з українською нацією, поділяють демократичні цінності та здатні до активної участі у суспільному житті.

Державна освітня політика реалізується через нормативно-правові акти («Закон України про освіту», 2017 [1]; «Закон України про повну загальну середню освіту», 2020 [2]), а також концептуальні документи («Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді», 2020 [3]; «Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки», 2020 [4]). Вони спрямовані не лише на підвищення якості знань, але й на виховання ціннісних орієнтацій.

Таким чином, освітня політика виконує подвійну функцію: з одного боку, забезпечує розвиток людського капіталу, з іншого — виступає механізмом формування національної ідентичності.

Базовим елементом національної ідентичності є українська мова. В освітній сфері вона виконує функцію не лише засобу комунікації, а й чинника культурної безпеки. Викладання державною мовою формує у здобувачів освіти відчуття належності до єдиної політичної нації. [1]

Разом із тим важливо забезпечувати баланс між збереженням української мовної домінанти та повагою до мов національних меншин, що відповідає європейським стандартам. [5]

Досвід показує, що державна мова в освіті є не лише освітнім інструментом, а й символом національної єдності, здатним протидіяти зовнішнім інформаційним впливам і культурній експансії.

Формування національної ідентичності вимагає інтеграції у навчальний процес елементів громадянської освіти. Йдеться про розвиток у молоді знань про права і свободи людини, принципи демократії, верховенство права, відповідальність за власну громадянську позицію. [6]

В умовах війни на перший план виходить патріотичне виховання: поширення знань про історію України, героїчні приклади захисників держави, формування шани до символів і традицій. Важливо, щоб патріотизм не набував лише декларативного характеру, а трансформувався у реальну громадянську активність, готовність захищати державу й сприяти її розвитку.

Освітня політика України орієнтована на інтеграцію в Європейський освітній простір. Це проявляється у впровадженні Болонського процесу, розвитку академічної мобільності, адаптації навчальних програм до європейських стандартів. [7]

Європейська інтеграція у сфері освіти сприяє поєднанню національної ідентичності з європейською ідентичністю, розширює можливості для особистісного і професійного розвитку молоді. [5,6]

Таким чином, освіта стає каналом не лише внутрішньої консолідації, але й зовнішньої інтеграції України до європейської спільноти.

Попри позитивні зрушення, реалізація освітньої політики в Україні стикається з низкою викликів:

- недостатнє фінансування освітньої сфери;
- відтік кадрів за кордон;
- проблеми з якістю підручників і навчальних програм;
- нерівний доступ до освіти у регіонах, особливо в умовах воєнних дій;
- вплив зовнішньої інформаційної агресії, що підриває зусилля у сфері патріотичного виховання. [7]

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу та інтеграції освітньої політики з соціальною, культурною й інформаційною сферами.

Отже, сучасна освітня політика України виконує стратегічну роль у формуванні національної ідентичності. Вона спрямована на зміцнення україномовного простору, виховання громадянської відповідальності та патріотизму, інтеграцію у європейський освітній простір.

Перспективи розвитку освітньої політики мають ґрунтуватися на поєднанні трьох ключових пріоритетів:

1. Зміцнення української мови та культури в освіті.
2. Розвиток громадянських і патріотичних компетентностей у здобувачів освіти.
3. Євроінтеграція освітнього простору України.

Тільки за умови системного підходу до реалізації освітньої політики можливо досягти стійкого формування української національної ідентичності та зміцнити державу у майбутньому.

Література:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – №38–39. – Ст. 380. URL<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – №31. – Ст. 226. URL<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді / Затв. наказом МОН України від 16.06.2015 № 641 (у ред. 2020).
4. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки» від 18.05.2020 № 286/2020. URL<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
5. Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018, P. 328
6. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris: UNESCO, 2017. P.62.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки: проєкт МОН України. URL<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА У ФОРМУВАННІ УНІВЕРСАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ

***Никита Олегович Томков,**
доктор філософії в галузі права, старший викладач
кафедри теорії та історії держави і права,
міжнародного права гуманітарного факультету
(очного та заочного навчання), Пенітенціарна академія України*

У сучасних умовах воєнних конфліктів та гуманітарних криз питання дотримання міжнародного гуманітарного права набуває особливої ваги. Незважаючи на те, що ця галузь міжнародного права має тривалу історію розвитку, її принципи продовжують залишатися предметом наукових дискусій і практичних викликів. Це пояснюється тим, що сучасні війни характеризуються не лише традиційними бойовими діями, але й масштабними порушеннями прав цивільного населення, використанням новітніх технологій та асиметричних методів ведення війни.

У окресленому контексті міжнародне гуманітарне право виконує подвійну функцію: воно регулює поведінку сторін збройного конфлікту та водночас формує нові підходи до захисту прав людини. Саме взаємозв'язок між цими сферами стає ключовим для сучасної науки і практики. Адже принципи гуманності, пропорційності, розрізнення та

захисту цивільного населення дедалі частіше розглядаються як базові орієнтири розвитку міжнародних стандартів прав людини.

З огляду на окреслене, доцільно систематизувати основні принципи міжнародного гуманітарного права, які становлять підґрунтя як для регулювання збройних конфліктів, так і для подальшої еволюції прав людини (табл. 1).

Принцип	Джерела закріплення	Зміст
Гуманності	Спільна ст. 3 усіх Женевських конвенцій (1949); Додатковий протокол I (1977), ст. 75	Заборона катувань, жорстокого та принизливого поводження; захист життя, здоров'я та гідності осіб, які не беруть участі у бойових діях
Розрізнення комбатантів і цивільних	Додатковий протокол I (1977), ст. 48, 51, 52	Вимога чітко відрізняти військові цілі та комбатантів від цивільних осіб та цивільних об'єктів; заборона нападів на цивільне населення
Пропорційності та заборони надмірних страждань	Додатковий протокол I (1977), ст. 35(2), 51(5)(b); Женевська конвенція IV (1949), ст. 147	Заборона застосування методів і засобів війни, що спричиняють зайві страждання чи невибіркові руйнування; шкода цивільним не повинна бути надмірною щодо очікуваної військової переваги
Заборони колективних покарань і дискримінації	Женевська конвенція IV (1949), ст. 33; Додатковий протокол I (1977), ст. 75	Забороняється колективне покарання, залякування, репресалії проти цивільних; недопустима дискримінація за расовими, релігійними, статевими чи іншими ознаками

Таблиця 1. Базові принципи міжнародного гуманітарного права.

Джерело: сформовано автором на основі опрацювання джерел [1-5].

Наведені у таблиці принципи міжнародного гуманітарного права становлять не лише фундаментальні орієнтири регулювання поведінки сторін збройного конфлікту, а й мають ширший правовий вимір. Вони закладають основу для формування універсальних стандартів захисту особистості, що безпосередньо перегукуються з нормами міжнародного права прав людини.

Звідси постає потреба розглянути взаємозв'язок між міжнародним гуманітарним правом і системою міжнародного права прав людини. Адже у сучасних умовах збройних конфліктів, воєнного стану чи окупації саме поєднання цих двох правових режимів визначає реальні гарантії безпеки і гідності людини. Подальший аналіз дозволить виявити їхні спільні та відмінні риси, окреслити сфери перетину та розкрити приклади практики міжнародних судових інституцій, які формують нові стандарти правозахисту.

У науковій літературі наголошується, що міжнародне гуманітарне право (МГП) та міжнародне право прав людини (МППЛ) є самостійними, але взаємопов'язаними галузями. Вони історично виникли з різних потреб: МГП спрямоване на регламентацію поведінки сторін під час збройних конфліктів і має за основу принцип гуманності та взаємності між державами, тоді як МППЛ виникло для захисту прав особи у відносинах із державою, обмежуючи її владу над громадянами [6, с. 506-507].

Спільною рисою цих систем є гуманістична спрямованість — обидві прагнуть захистити людську гідність та обмежити страждання особи у виняткових умовах. Проте відмінність полягає у сфері дії: МГП застосовується виключно у ситуаціях збройних конфліктів, тоді як МППЛ має універсальну дію в мирний час і може застосовуватися під час війни (за певних обмежень, наприклад, через механізми дерогації).

У випадках перетину норм діє принцип *lex specialis*: спеціальні норми МГП щодо ведення бойових дій мають перевагу над загальними положеннями МППЛ. Водночас у багатьох аспектах ці системи взаємно підсилюють одна одну, зокрема в питаннях захисту цивільних осіб, заборони катувань та права на життя. Таким чином, у сучасних збройних конфліктах обидві системи функціонують у взаємодії, створюючи комплексний механізм правового захисту [6, с. 518-520].

Загалом, принципи міжнародного гуманітарного права суттєво вплинули на сучасну концепцію прав людини у воєнний час. Вони визначають мінімальні стандарти захисту, що не можуть бути обмежені навіть в умовах надзвичайного чи воєнного стану. Таким чином, у правовій доктрині формується уявлення про «ядро» прав людини, яке залишається непорушним за будь-яких обставин.

Важливим результатом цього впливу є поява нових механізмів захисту та відновлення порушених прав. Сучасна практика міжнародних

організацій і судових інституцій розвиває інструменти компенсації цивільним жертвам конфліктів, спеціальні процедури документування воєнних злочинів, а також встановлює пріоритетний захист вразливих груп — жінок, дітей, переміщених осіб. Це свідчить про поступове «зближення» МГП і прав людини у сфері гарантування ефективного доступу до правосуддя та відшкодування шкоди.

Таким чином, принципи МГП не лише регулюють поведінку сторін збройного конфлікту, але й стимулюють розвиток нових стандартів прав людини, зокрема у частині компенсацій, захисту вразливих груп і розширення гарантій для цивільного населення. Вони стають основою для правотворчих ініціатив як у національному, так і міжнародному вимірах, сприяючи формуванню глобальної архітектури захисту прав людини в умовах війни та післяконфліктного відновлення.

Варто наголосити, що в умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання реалізації принципів міжнародного гуманітарного права набуває особливого значення. Викликом стає одночасне забезпечення дотримання норм МГП у воєнних діях та інтеграція їх у систему захисту прав людини. Воєнний стан актуалізує потребу у балансі між безпекою та свободами, що створює простір для дискусій про допустимі межі обмеження прав та механізми їх відновлення. Окремо постає проблема постконфліктної справедливості: від фіксації воєнних злочинів і компенсації постраждалим до створення системи відновлювального правосуддя, здатної поєднати вимоги міжнародних стандартів та потреби суспільства.

Україна має унікальну можливість не лише адаптувати міжнародні норми до власних умов, а й стати активним учасником у формуванні нових стандартів міжнародного гуманітарного та правозахисного порядку денного. Ідеться, зокрема, про ініціативи щодо створення механізмів відшкодування шкоди цивільним, посилення гарантій для вразливих груп (жінок, дітей, переміщених осіб), а також про вироблення індикаторів оцінки гуманітарних втрат. Досвід України може стати практичною базою для подальшого розвитку міжнародного права, оскільки нинішня війна виявила низку прогалин у класичних нормах МГП та актуалізувала потребу їх оновлення у сфері технологій, гібридних загроз і масових порушень прав людини.

Таким чином, український кейс демонструє, що навіть у найскладніших умовах держава може впливати на глобальний правовий дискурс. Поєднання практичного досвіду із науковими та правотворчими зусиллями здатне забезпечити не лише захист власного населення, а й задати нові орієнтири розвитку міжнародних гуманітарних і правозахисних стандартів.

Отже, принципи міжнародного гуманітарного права становлять фундаментальні орієнтири, що одночасно регулюють поведінку сторін у збройних конфліктах і формують базові універсальні гарантії прав людини. Їхня дія виходить за межі суто військових ситуацій, адже вони визначають мінімальні стандарти захисту, які не можуть бути скасовані навіть у надзвичайних умовах. Взаємодія міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини створює цілісну систему правозахисних механізмів, що дедалі більше орієнтовані на потреби цивільного населення й вразливих груп. Український досвід підтверджує актуальність оновлення цих стандартів, адже саме він стає практичним полем для перевірки ефективності класичних норм і вироблення нових підходів, здатних посилити глобальну архітектуру захисту прав людини у XXI столітті.

Література:

1. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (укр/рос) : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 12 серп. 1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text (дата звернення: 29.09.2025).

2. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (укр/рос) : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 12 серп. 1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text (дата звернення: 29.09.2025).

3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (укр/рос) : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 12 серп. 1949 р.: станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 29.09.2025).

4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 12 серп. 1949 р.: станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 29.09.2025).

5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серп. 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) (укр/рос) : Протокол Організації Об'єднаних Націй від 8 черв. 1977 р. : станом на 8 груд. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 29.09.2025).

6. Droege C. Elective affinities? Human rights and humanitarian law. *International Review of the Red Cross*. 2008. Vol. 90. № 871. P. 501–548. DOI: 10.1017/S1816383108000528. URL: <https://international-review.icrc.org/articles/elective-affinities-human-rights-and-humanitarian-law> (дата звернення: 29.09.2025).

КІБЕРЗАГРОЗИ КРИТИЧНІЙ ІНФРАСТРУКТУРИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Ганна Володимирівна Форос,
*кандидат юридичних наук, доцент
завідувачка кафедри кримінального аналізу
та інформаційних технологій
Одеський державний університет внутрішніх справ*

В умовах стрімкої цифровізації суспільства питання кіберзахисту критичної інфраструктури набуває особливої актуальності. Згідно Закону України «Про критичну інфраструктуру» критичною інфраструктурою є сукупність об'єктів критичної інфраструктури, а саме елементи інфраструктури та їхні комплекси, що мають критичне значення для економіки, національної безпеки й оборони, а порушення їх роботи здатне завдати шкоди ключовим інтересам держави [1]. Енергетичні системи, транспорт, банківська сфера, телекомунікації та державні інформаційні ресурси дедалі частіше стають об'єктами цілеспрямованих кібератак, наслідки яких можуть мати катастрофічний вплив не лише на окремі організації, а й на національну безпеку в цілому. Зростання складності та масштабів кіберзагроз вимагає від держави, бізнесу та наукової спільноти пошуку нових підходів до їх виявлення, запобігання та нейтралізації.

Особливу небезпеку становлять кібератаки на критичні об'єкти, оскільки вони спрямовані на дестабілізацію ключових процесів життєдіяльності суспільства, створюють передумови для економічної та політичної дестабілізації. У цьому контексті актуальним є дослідження сучасних кіберзагроз, аналіз їхніх особливостей та розробка комплексних механізмів протидії, які поєднують технічні, правові й організаційні заходи.

Серед основних кіберзагроз для критичної інфраструктури можна виокремити цільові атаки, організовані злочинними угрупованнями, DDoS-атаки [2], спрямовані на блокування функціонування інформаційних ресурсів, а також застосування шкідливого програмного забезпечення [3], зокрема вірусів-шифрувальників, що паралізують діяльність підприємств.

Складність протидії сучасним кіберзагрозам визначається низкою факторів, серед яких провідну роль відіграє висока динаміка розвитку інформаційних технологій та зростання доступності інноваційних засобів для проведення атак. Кіберзлочинці активно застосовують штучний інтелект для автоматизації процесів виявлення вразливостей та обходу традиційних систем захисту, використовують бот-мережі для здійснення масштабних DDoS-атак, а також впроваджують технології анонімізації,

які ускладнюють ідентифікацію джерел атак та унеможливають їх швидке нейтралізування. Додатковим викликом стає застосування методів соціальної інженерії, які дозволяють обходити навіть найбільш досконалі технічні системи безпеки шляхом впливу на людський фактор.

У такому контексті одним із найбільш ефективних напрямів протидії вважається впровадження концепції Zero Trust [4], що передбачає відмову від традиційної моделі довіри до внутрішніх користувачів і постійний контроль усіх дій у системі незалежно від рівня доступу. Важливим доповненням є використання багаторівневих систем автентифікації (multi-factor authentication), які значно знижують ризик несанкціонованого доступу навіть у разі компрометації облікових даних. Необхідним є також розвиток інтелектуальних систем моніторингу та аналізу інцидентів у режимі реального часу, що дозволяють своєчасно виявляти аномалії у функціонуванні мереж і швидко локалізувати загрози.

Окреме значення має активізація міжнародного співробітництва, адже сучасні кібератаки часто мають транснаціональний характер і можуть координуватися з різних юрисдикцій. Обмін інформацією про виявлені інциденти, уразливості та нові вектори атак сприяє підвищенню стійкості критичної інфраструктури та мінімізації наслідків. Водночас посилення правових механізмів протидії кіберзлочинності створює нормативну основу для ефективної діяльності правоохоронних органів і підвищує відповідальність за здійснення кібератак. Не менш важливим напрямом є формування культури кібергігієни серед персоналу критичних об'єктів, що передбачає регулярне навчання, підвищення обізнаності щодо типових сценаріїв атак та розвиток навичок безпечної роботи з інформаційними системами.

Таким чином, комплексне поєднання технологічних, правових, організаційних та освітніх заходів створює необхідні передумови для ефективної протидії сучасним кіберзагрозам і підвищення рівня захищеності критичної інфраструктури.

Захист критичної інфраструктури є стратегічним завданням держави, що безпосередньо пов'язане із забезпеченням національної безпеки та стійкості суспільства до зовнішніх і внутрішніх загроз. Реалізація цього завдання потребує комплексного підходу, який поєднує технічні, організаційні, правові та освітні заходи. Технічна складова передбачає впровадження сучасних систем моніторингу, аналізу інцидентів, технологій штучного інтелекту для раннього виявлення атак та багаторівневих систем автентифікації. Організаційні заходи включають створення ефективних центрів реагування на кіберінциденти, розробку планів безперервності діяльності та регулярне проведення навчань і кіберполігонів для персоналу.

Правове регулювання повинно забезпечувати формування єдиних стандартів захисту, відповідальність за кіберзлочини та можливість ефе-

ктивного міжнародного співробітництва. У свою чергу, співпраця з міжнародними організаціями та обмін інформацією про нові типи атак дозволяють значно підвищити стійкість критичної інфраструктури до глобальних кіберзагроз. Не менш важливим є формування культури кібергігієни серед працівників стратегічних об'єктів, оскільки людський фактор залишається одним із найбільш уразливих елементів системи безпеки.

Протидія сучасним кіберзагрозам можлива лише за умови постійного вдосконалення механізмів захисту та впровадження інноваційних технологій, які здатні адаптуватися до нових викликів. Особливу увагу слід приділяти підвищенню рівня професійної підготовки фахівців у сфері кібербезпеки, адже їхня компетентність визначає ефективність реалізації заходів із захисту. Таким чином, комплексність підходів, безперервний розвиток технологічної бази та активна міжнародна взаємодія формують основу стійкої системи захисту критичної інфраструктури від сучасних та перспективних кіберзагроз.

Література:

1. Про критичну інфраструктуру. Закон України від 16.11.2021р. №1882-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>
2. Чорнобук М. О., Дубровін В. І. Огляд використання фрактального аналізу для виявлення мережевих DDoS-атак. *Прикладні питання математичного моделювання*. 2025. Том 8, № 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/mathematical-modelling/2025-8-1-25>
3. Іванченко Є., Шульга В., Аверічев І., Дубровський В. Класифікація та вплив кібератак, спрямованих на критично важливих постачальників послуг. *Information Technology: Computer Science, Software Engineering and Cyber Security*. 2025. С. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/IT/2025-2-3>
4. Коробейнікова Т., Журавель І., Бодак А., Бороденко Д. Концепція нульової довіри: сучасні методи забезпечення кібербезпеки в корпоративних мережах. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2024. Вип. 30. С. 67–77. DOI: <https://doi.org/10.32447/20784643.30.2024.07>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Олена Юрійвна Чустіль, курсант 311 взводу
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Вікторія Валентинівна Нестерчук,
науковий співробітник відділення організації наукової роботи
відділу організації наукової діяльності
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Сучасні реалії функціонування держави в умовах повномасштабної збройної агресії проти України зумовлюють необхідність переосмислення підходів до організації діяльності суб'єктів публічної влади та сектору безпеки і оборони. Воєнний стан як особливий правовий режим обумовлює специфіку організаційних, управлінських та координаційних процесів, адже у його межах відбувається істотна трансформація механізмів взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронними структурами, військовим командуванням та громадянським суспільством. Така взаємодія набуває багатовимірного характеру, поєднуючи правові, інституційні, організаційно-управлінські та соціально-комунікативні складові.

Актуальність дослідження особливостей форм взаємодії в умовах воєнного стану зумовлюється кількома ключовими чинниками. По-перше, в умовах постійної загрози національній безпеці забезпечення ефективності спільних дій між різними суб'єктами владних та невлadних структур стає визначальною передумовою стабільності державного механізму [1, с. 430]. По-друге, воєнний стан створює ситуацію правової та організаційної надзвичайності, коли традиційні форми взаємодії зазнають істотної модифікації, а нерідко й трансформації у напрямі посилення централізації управління, концентрації повноважень та встановлення нових каналів координації. По-третє, практична необхідність уніфікації й стандартизації таких форм взаємодії з метою уникнення правових колізій і забезпечення оперативності реагування на виклики воєнного характеру набуває першочергового значення.

Таким чином, дослідження зазначеної проблематики має не лише теоретичний, а й прикладний аспект, адже йдеться про вироблення концептуальних підходів щодо оптимізації міжінституційної та міжвідомчої співпраці, визначення алгоритмів їх функціонування та формування універсальних моделей взаємодії, здатних

забезпечити стійкість та ефективність державної влади в умовах воєнного стану.

У контексті окресленої проблематики значний науковий інтерес становлять погляди дослідників, які аналізують специфіку міжінституційної та міжвідомчої співпраці в умовах воєнного стану. Так, Нікітін А. акцентує увагу на тому, що взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в зазначених умовах, яку можна визначити як зовнішньосистемну, характеризується наявністю чітко окреслених організаційно-правових форм [2, с.137].

До таких форм, за міркуваннями науковця, належать: оперативний обмін інформацією між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо виконання завдань із гарантування національної безпеки; проведення спільних оперативних нарад керівного складу центральних і територіальних органів Національної поліції, Служби безпеки, Національної гвардії, Збройних Сил та інших уповноважених структур; реалізація комплексних заходів, передбачених планами різного рівня від загальнодержавного до об'єктового; організація та проведення командно-штабних і тактико-спеціальних навчань, тренувань і практичних занять, спрямованих на захист, охорону, оборону й протидію злочинним посяганням та кібератакам проти об'єктів критичної інфраструктури; регулярне уточнення й коригування розрахунків сил і засобів, які залучаються для виконання спільних завдань; здійснення скоординованих заходів із припинення протиправної діяльності, що може створювати загрозу безпеці громадян або дестабілізувати роботу важливих державних об'єктів; участь у реагуванні та ліквідації наслідків кризових ситуацій і надзвичайних інцидентів; забезпечення належної координації у сферах національної безпеки та оборони; а також реалізація інших заходів, прямо закріплених у чинному законодавстві [2, с.137].

Таким чином, окреслений науковцем підхід дозволяє систематизувати ключові форми зовнішньосистемної взаємодії, що фактично утворюють цілісну модель інтеграції зусиль силових інституцій у протидії загрозам національній безпеці в умовах воєнного стану.

Доцільно звернути увагу на наукові розвідки Новіченка А., який наголошує, що взаємодія суб'єктів сектору безпеки та оборони в умовах воєнного стану не може обмежуватися лише суто нормативними чи адміністративними механізмами. На думку автора, вона передбачає створення цілісної багаторівневої системи координації, де ключову роль відіграють адаптивність, оперативність

та інтеграція ресурсів. Дослідник також підкреслює, що форми взаємодії повинні мати комплексний характер і поєднувати як інституційні, так і суспільно-комунікативні елементи. Це означає, що ефективність спільної діяльності державних органів, військових формувань та правоохоронних структур безпосередньо залежить від залучення громадянського суспільства, волонтерських організацій та місцевих громад [3, с.18].

За спостереженнями Новіченка А., ключовою особливістю взаємодії у воєнний час є трансформація усталених організаційних моделей співпраці. Якщо у мирний період домінує жорстка вертикаль управління та централізація владних повноважень, то в умовах війни відбувається посилення горизонтальних зв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони. Це проявляється у більш гнучкій координації дій на місцевому рівні у межах територіальних громад, регіональних штабів та локальних підрозділів правоохоронних органів. Науковець підкреслює, що саме така поліцентрична модель взаємодії, яка ґрунтується на оперативності та здатності до саморегулювання, дозволяє підвищити ефективність реагування на загрози й водночас формує підґрунтя для стійкості держави в умовах критичної небезпеки [3, с.18].

Науковець Павленко В. слушно наголошує, що міжнародний вимір взаємодії у воєнний час набуває стратегічного значення, оскільки сучасні загрози мають транснаціональний характер і не можуть бути нейтралізовані виключно засобами однієї держави. Науковець підкреслює, що інтеграція України у європейську систему безпеки передбачає не лише формальне приєднання до міжнародних договорів чи конвенцій, а й реальне впровадження механізмів спільного обміну інформацією, координації дій і взаємного визнання процесуальних рішень. Особливістю воєнного періоду, за його спостереженнями, є необхідність переходу від вибіркової співпраці до комплексної взаємодії, що охоплює оперативно-розшукову, аналітичну, експертну та судову сфери. Такий підхід дозволяє створити єдине безпекове середовище, здатне ефективно протидіяти гібридним викликам та забезпечувати стійкість держави навіть у найбільш кризових ситуаціях [4, с.100].

Узагальнюючи результати дослідження, доречно зазначити, що форми взаємодії в умовах воєнного стану істотно відрізняються від мирного періоду та характеризуються комплексністю, багаторівневістю та поліцентричністю. Йдеться про поєднання організаційно-правових механізмів, які забезпечують упорядкованість і системність спільних дій; гнучких горизонтальних зв'язків, що формуються на рівні територіальних громад і місцевих штабів; а

також міжнародного виміру співпраці, спрямованого на інтеграцію у спільний безпековий простір. Саме така модель дозволяє оперативно реагувати на динамічні загрози, ефективно мобілізувати ресурси та підтримувати стійкість держави у кризових умовах.

З урахуванням цього доцільним є висунення низки пропозицій щодо вдосконалення форм взаємодії у воєнний час. Насамперед, потребує подальшого розвитку уніфікація нормативно-правової бази, яка б чітко визначала алгоритми координації та запобігала колізіям між різними суб'єктами. Важливим кроком є посилення горизонтальних комунікацій, що забезпечують ефективне узгодження дій на місцевому рівні. Значну роль відіграє інституційне оформлення участі громадянського суспільства та волонтерських організацій у сфері національної безпеки.

У міжнародному аспекті актуальним є розширення практики спільних навчань, взаємного обміну інформацією та використання механізмів взаємного визнання процесуальних рішень. Це дозволить інтегрувати національну систему безпеки у ширший європейський та глобальний контекст. Таким чином, синтез правових, організаційних і комунікативних форм взаємодії створює підґрунтя для зміцнення державної стійкості та підвищення ефективності протидії сучасним викликам у воєнний період.

Література:

1. Izbash K., Nesterchuk V. International socio-legal practices in combating domestic violence against women: response models and institutional support. *Science and education in the third millennium: information technology, education, law, psychology, social security and work, management: international collective monograph on the topic*. Lublin, Polska, 2025. P. 427–463.
2. Нікітін А.А. Деякі питання взаємодії Національної поліції України під час захисту національних інтересів в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №1-2. С.133–139.
3. Новіченко А. Організаційно-правові форми взаємодії поліції і територіальних громад в умовах воєнного стану. *Наше право*. 2022. № 4. С. 11–19.
4. Павленко В. С. Особливості взаємодії правоохоронних органів України з країнами ЄС в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2022. Вип. 3. С. 96–102.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

*Вікторія Олександрівна Шерстюк,
здобувач вищої освіти 210 н.г. ННІ ПД
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: Катерина Анатоліївна Гусєва,
доцент кафедри поліцейської діяльності к.ю.н.,
старший науковий співробітник*

Розбудова демократичної правової держави є одним із головних напрямків державної політики України, що вимагає модернізації усіх інститутів влади, зокрема правоохоронних органів.

Правоохоронні органи виконують надзвичайно важливу функцію в забезпеченні правопорядку та дотриманні законності, що є основою для розвитку правової держави. Вони повинні діяти як гаранти прав і свобод громадян, що включає боротьбу з корупцією, забезпечення правосуддя та захист прав людини. Однак, статистика та дослідження вказують на те, що в Україні система правоохоронних органів стикається з численними проблемами, такими як низька довіра громадян. Наприклад, згідно з опитуванням, проведеним в 2021 році, лише 15% українців довіряють поліції, що вказує на необхідність суттєвих змін у системі правоохоронних органів для підвищення рівня довіри та ефективності їх роботи [1, с. 45].

Система правоохоронних органів України за останні десятиліття зазнала значних змін, що стали важливим елементом реформи державного управління. Однією з основних задач цих реформ є забезпечення належного рівня безпеки та правопорядку, а також створення прозорих і ефективних механізмів, які забезпечують захист прав людини.

У 2015 році була проведена реформа поліції, що включала створення патрульної поліції, метою якої було покращити взаємодію між громадянами та правоохоронцями, зокрема через прозорість і відкритість. Реформа включала не лише перехід до нової організаційної структури, але й перегляд критеріїв відбору, підвищення рівня зарплати та професіоналізму. Важливою складовою цих змін стало впровадження нового законодавства та адаптація до міжнародних стандартів, зокрема через інтеграцію у європейські структури безпеки. В рамках цих реформ було ухвалено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку на 2023-2027 роки, що спрямований на покращення роботи поліції, прокуратури, суддівської системи та інших правоохоронних структур. Такий план також включає в себе низку заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією, що є важливою умовою для досягнення успіху в реформуванні правоохоронної системи країни [4].

Згідно з указом Президента України, стратегічний план має на меті підвищення ефективності роботи правоохоронних органів та забезпечення більш прозорої та результативної боротьби з корупцією. Одним із ключових елементів цього плану є боротьба з корупцією, адже за даними Transparency International, Україна займає 122 місце серед 180 країн за рівнем корупції, що є серйозною перешкодою для розвитку правової держави. Зокрема, стратегічний план передбачає вдосконалення законодавства, створення нових інститутів, таких як Антикорупційне бюро, а також посилення контролю за діяльністю суддів та правоохоронців.

Важливим аспектом є також забезпечення адаптації правоохоронних органів до міжнародних стандартів. Вступ України до Європейського Союзу вимагає від країни не лише адаптації економічної та політичної системи, а й суттєвих змін у сфері правопорядку. Тому важливим є не лише реформування правоохоронних органів, але й інтеграція їх роботи в загальну систему європейських стандартів. Одним із основних завдань є створення такого середовища, в якому правоохоронці зможуть ефективно виконувати свої обов'язки, гарантуючи захист прав і свобод громадян, і одночасно виконуючи роль в забезпеченні національної безпеки [5].

Однак для успішної реформи необхідно враховувати низку існуючих проблем. Зокрема, недостатня ефективність деяких правоохоронних органів та інституцій, що може призвести до зниження довіри громадян до системи правопорядку. Погана репутація деяких структур, корупція та неефективне управління – лише частина викликів, з якими стикається система правоохоронних органів, що зумовлює потребу в ухваленні нових законів, постанов та розробці стратегії реформування, яка б сприяла створенню більш ефективної та прозорої системи правоохоронних органів. Наприклад, деякі політичні аналітики вказують на необхідність перегляду системи атестації працівників поліції та посилення відповідальності за неякісне виконання службових обов'язків. Враховуючи це, особливу увагу слід приділяти підвищенню прозорості та підзвітності правоохоронців, створенню механізмів громадського контролю, а також забезпеченню належної правової освіти для працівників правоохоронних органів [2].

Одним із найбільш значущих інноваційних кроків є розробка законодавчих актів щодо створення військової поліції, що має на меті забезпечити правопорядок в умовах воєнного часу. В умовах війни роль правоохоронних органів в Україні стає ще важливішою, а тому необхідно створити такі механізми, які б забезпечували ефективну взаємодію між військовими і цивільними структурами правопорядку. Законопроект про військову поліцію вже знаходиться на стадії розробки та обговорення. Такий крок є важливим етапом вдосконалення системи

охорони правопорядку в Україні, оскільки він забезпечує додаткові інструменти для забезпечення правопорядку в умовах надзвичайних ситуацій, а також дозволяє інтегрувати військові та цивільні правоохоронні структури у єдину систему безпеки [3].

У сучасних умовах особливу увагу слід приділяти антикорупційній реформі, яка є важливим елементом побудови правової держави. Антикорупційні заходи є одним із основних напрямків реформування правоохоронних органів в Україні, що включає в себе боротьбу з корупцією як всередині самих правоохоронних структур, так і в державних органах в цілому. Реформа правоохоронних органів без вирішення питання корупції не може бути успішною, тому активне застосування антикорупційних заходів є необхідною умовою для створення прозорої та ефективної правової держави. У 2020 році було створено Національне антикорупційне бюро України, яке працює над розслідуванням випадків корупції серед високопосадовців. Важливим є також впровадження таких практик, які б забезпечували більше прозорості та контролю з боку громадськості за діяльністю правоохоронних органів, що допоможе підвищити їх ефективність [6].

Важливу роль у розбудові правової держави відіграє також міжнародна співпраця. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, ООН та іншими, в рамках яких впроваджуються міжнародні стандарти прав людини та законності у діяльність правоохоронних органів. Зокрема, міжнародна співпраця дає змогу Україні переймати досвід розвинених країн, зокрема щодо організації роботи поліції, судової системи та антикорупційних органів, що дає можливість інтегрувати найкращі практики в національну систему правопорядку та забезпечити належний рівень захисту прав громадян, а також забезпечити стабільність та безпеку на всіх рівнях державного управління [5, с. 27].

Для забезпечення високого рівня демократичності правової держави важливо не лише реформувати правоохоронні органи, але й посилити роль громадськості в контролі за їх діяльністю. Підвищення громадського контролю над діяльністю правоохоронців має стати пріоритетом для української держави. Ініціативи, спрямовані на забезпечення відкритості та прозорості роботи правоохоронних органів, дозволяють громадянам брати активну участь у формуванні ефективної політики безпеки та правопорядку в країні. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити законність, а й підвищити рівень довіри громадян до правоохоронної системи, що є важливим для функціонування демократичної правової держави. Наприклад, активна участь громадських організацій у моніторингу діяльності поліції в Україні призвела до покращення прозорості та підвищення відповідальності органів правопорядку [4].

Підсумовуючи, можна сказати, що правоохоронні органи є основою для стабільності та розвитку демократичної правової держави. Їхня роль не обмежується лише забезпеченням правопорядку, але й полягає в гарантуванні прав і свобод громадян, забезпеченні справедливості та законності на всіх рівнях суспільного життя. Реформи, спрямовані на адаптацію правоохоронних органів до сучасних вимог, мають забезпечити не лише боротьбу з корупцією та злочинністю, але й гарантувати громадянам захист їх прав і свобод відповідно до міжнародних стандартів. Тому роль правоохоронних органів у розбудові правової держави є надзвичайно важливою і потребує подальших удосконалень на всіх рівнях державної влади.

Література:

1. Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез IX Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 травня 2020 року, Львів. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 336 с.

2. Собенко. Н. В Україні розробляють закон про військову поліцію. *Суспільне новини*. 2023. URL: <https://suspilne.media/555189-v-ukrainirozroblaut-zakon-pro-vijskovu-policiu/>

3. Крапивін Є., Хавронюк М. Реформа правоохоронних органів та антикорупційна реформа – перепустка до ЄС? 2023. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/reforma-pravoohoronnyh-organiv-taantykoruptsijna-reforma-perepustka-do-yes/>

4. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. *Офіційний вісник Президента України*. 2023 р. № 12. Ст. 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

5. Крапивін Є. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку: що про нього відомо і якою є державна політика у цій сфері? 2025. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/kompleksnyj-strategichnyj-plan-reformuvannyaorganiv-pravoporyadku-shho-pro-nogo-vidomo-iyakoyu-ye-derzhavna-polityka-u-tsiy-sferi/>

6. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023 - % D 0 %BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text)

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ЯК ВИКЛИК СТІЙКОСТІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

*Вікторія Вікторівна Шевчук,
старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування НПУ*

Сучасний світ характеризується зростанням масштабів та інтенсивності гібридних загроз, які становлять серйозний виклик для функціонування демократичних інститутів. Як зазначено в одному з документів Європейського Союзу «гібридні загрози спрямовані на використання вразливостей країни та часто прагнуть підірвати фундаментальні демократичні цінності та свободи» [1].

У національному законодавстві України відсутнє нормативне визначення поняття «гібридних загроз». У Законі України «Про національну безпеку України» [2] закріплено визначення «загроз національній безпеці», а види загроз виокремлюються у Стратегічних документах [3, 4, 5]. Так, в Стратегії національної безпеки України вказується, що «РФ, ведучи гібридну війну, систематично застосовує сукупність політичних, економічних, інформаційно-психологічних, кібернетичних та воєнних заходів, спрямованих на підлив інституційної спроможності держави, делегітимізацію її керівництва та розкол суспільства» [3].

Термін «гібридні загрози» застосовується в сучасному науковому дискурсі та у документах Європейського Союзу і НАТО. Зокрема, ЄС підкреслює, що «визначення гібридних загроз повинні залишатися гнучкими» та мають представляти собою «поєднання примусової та підривної діяльності, звичайних та нетрадиційних методів (тобто дипломатичних, військових, економічних, технологічних), які можуть бути використані скоординовано державними або недержавними суб'єктами для досягнення конкретних цілей, залишаючись при цьому нижче порогу офіційно оголошеної війни» [1].

У науковій літературі простежується наявність кількох підходів до визначення поняття «гібридні загрози», що відрізняються за обсягом та глибиною формулювання. Так, у монографії «Світова гібридна війна: український фронт» гібридні загрози окреслюються як «синергетичні загрози, породжені змінами у глобальному безпековому довіллі, що виникають унаслідок можливості одночасного поєднання застосування традиційних конвенційних збройних методів з нетрадиційними засобами насильства (ірегулярного, дезорганізаційного, терористичного, кримінального та ін.) у сукупності з перетворюваними на зброю тради-

ційно невійськовими засобами впливу (дипломатичними, інформаційними, економічними та ін.)» [6, с. 490]. Натомість Л. Ю. Величко та М. В. Білоконь пропонують більш узагальнене визначення, наголошуючи, що гібридні загрози – це «комплексні, багатовекторні форми впливу, які поєднують військові, економічні, інформаційні, кібернетичні та соціальні засоби, спрямовані на дестабілізацію держави» [7, с. 444].

Отже, поняття «гібридні загрози» у науковій літературі та міжнародних документах розглядається як багатогранна категорія, що позначає сукупність воєнних і невійськових засобів впливу, спрямованих на дестабілізацію держави. Незважаючи на відсутність універсального нормативно-правового закріплення цього терміна на національному рівні, він уже став сталим у науковому й політичному використанні. Гібридні загрози охоплюють широкий спектр явищ деструктивного характеру, які становлять загрозу демократичним режимам через комбіноване застосування політичних, економічних, інформаційних, кібернетичних та воєнних інструментів. Наприклад, Російська Федерація, як відмічає НАТО, «використовує складні гібридні стратегії, включаючи політичне втручання, зловмисну кібердіяльність, економічний тиск і примус, підривну діяльність, агресію та анексію» [8].

Відповідно до ст. 1 Конституції України, Україна є демократичною, правовою державою. Демократичні інститути – парламент, суди, органи місцевого самоврядування, ЗМІ та громадянське суспільство – є фундаментом правової та демократичної держави. Однак демократична відкритість, яка ґрунтується на свободі слова, народовладді, політичному плюралізмі та прозорості діяльності влади, одночасно створює додаткові вразливості перед гібридними загрозами.

Україна є взірцем того, як системне використання політичних, економічних, інформаційно-психологічних, кібер- та військових засобів впливало та продовжує впливати на дестабілізацію демократичного ладу, підрив довіри до влади, порушення соціальної згуртованості та послаблення обороноздатності України.

У цьому контексті доцільно виокремити ключові вразливості демократичних інститутів України, на які спрямовані гібридні загрози, адже саме через них реалізується комплексний вплив, що проявляється у сфері інформаційної безпеки, функціонуванні правової системи, кіберзахисті та економічній стабільності.

По-перше, інформаційні операції спрямовані на підрив легітимності державних інститутів, делегітимацію лідерів та розкол суспільства за лініями ідентичності, регіональними або соціально-економічними розбіжностями. Такі кампанії комбінують офіційну пропаганду, бот-активність у соціальних мережах, фабрикацію «fake news» та маніпуляції з мультимедіа (наприклад, deep fake). Ретельно скоординована інформаційна війна супроводжувала анексію Криму 2014 року та події на Донбасі: Росія застосовувала широкомасштабну дезінформацію, що

служувала легітимації її дій і деморалізації громадянського суспільства. Центром стратегічних комунікацій НАТО проведено аналіз інформаційної кампанії Росії проти України з якого зрозуміло, що інформаційна кампанія проти України була й залишається центральним елементом гібридної стратегії [9].

Другим слабким місцем – є системна корупція і непрозора діяльність органів влади. Корупційні практики створюють середовище, у якому зовнішній вплив отримує «точки входу» – через контроль над агентами впливу, використання непрозорих держзакупівель, маніпулювання нормативною базою. Відповідно до показників Індексу сприйняття корупції за 2024 рік Україна має 35 балів та посідає 108 місце серед 180 країн світу [10], тобто зафіксована як держава з помітними корупційними викликами, що ускладнює боротьбу з зовнішніми впливами та знижує здатність інститутів ефективно реагувати.

Ще одним загрозливим напрямком діяльності є кібернетичні операції, які націлені на підрив функціонування критичної інфраструктури, систем електронного урядування. Характерними прикладами є масштабні інциденти проти України: атака на енергомережі у грудні 2015 року, що призвела до відключень електропостачання; шкідливе програмне забезпечення NotPetya (2017 р.), яке завдало значних економічних збитків і поширилося за межі України; та кібератака на супутникову мережу KA-SAT компанії Viasat у лютому 2022 року, яка забезпечувала, зокрема, військовий зв'язок України, а вже наступного дня центр КПП на кордоні України з Румунією був вражений шкідливою комп'ютерною програмою, яка видаляла персональні дані, що значно загальмувало процес реєстрації біженців, які прагнули залишити Україну в зв'язку з початком війни [11]. Ці інциденти ілюструють, як кібероперації можуть переростати у фактор дестабілізації управління та інформаційного забезпечення.

Наступними загрозами слугують економічні засоби впливу (санкції, торгові обмеження, енергетичний шантаж та ін.), що спрямовані на ослаблення державної спроможності виконувати свої соціально-економічні функції. Прикладом є систематичне використання Росією енергоресурсів як важеля політичного тиску на країни Європи й сусідів: у 2022–2023 роках скорочення поставок газу та непередбачені відключення призвели до енергетичної кризи в Європі й посилили економічні ризики для держав [12]. Така тактика підриває довіру громадян до здатності державних органів забезпечувати базові блага та створює сприятливий ґрунт для протестних настроїв.

Ключовою особливістю гібридних атак є синергія: комбіноване застосування інформаційних, кібернетичних, економічних і військових засобів, що посилює загальну руйнівну дію. Цей «синергетичний»

ефект робить протидію значно складнішою, оскільки кожна окрема атака підсилює інші вразливості.

Підсумовуючи зазначене, слід підкреслити, що зміцнення демократичних інститутів в умовах гібридних викликів потребує комплексного підходу, що включає розвиток стійкості до інформаційних маніпуляцій, протидію корупції, підвищення рівня кіберзахисту та забезпечення економічної стабільності. Таким чином, лише поєднання ефективної державної політики, міжнародної співпраці та активної участі громадянського суспільства може забезпечити належну протидію гібридним загрозам та збереження демократичного ладу України.

Література:

1. Спільне повідомлення до Європейського парламенту та Ради. Спільні рамки щодо протидії гібридним загрозам – відповідь Європейського Союзу. EUR-Lex URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?Uri=celex%3A52016JC0018&utm_source=chatgpt.com

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

3. Стратегія національної безпеки України: затв. Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

4. Стратегія кібербезпеки України: затв. Указом Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>

5. Стратегія воєнної безпеки України: затв. Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>

6. Світова гібридна війна: український фронт. / За ред. Горбуліна В.П. Київ: Інститут стратегічних досліджень, 2017. 496 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0013707.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0

7. Величко Л. Ю., Білоконь М. В. Гібридні загрози транспортній інфраструктурі: виклики для державного регулювання та національної безпеки. *Теорія та практика державного управління*. 2024. № 2 (79). С. 442-464.

8. Протидія гібридним загрозам. NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/index.htm>

9. Аналіз інформаційної кампанії Росії проти України. NATO Strategic Communications Centre of Excellence URL: https://stratcomcoe.org/publications/analysis-of-russias-information-campaign-against-ukraine/151?utm_source=chatgpt.com

10. Індексу сприйняття корупції. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/countries/ukraine?utm_source=chatgpt.com

11. Коли кібератака стає воєнним злочином Swissinfo.ch URL: <https://www.swissinfo.ch/ukr/politics>

12. Саманта Гросс, Констанца Стельценмюллер. Брудне розлучення Європи з Росією: дослідження. BROOKINGS. 18.06.2024 р. URL: https://www.brookings.edu/articles/europes-messy-russian-gas-divorce/?utm_source=chatgpt.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ МІЖ ПРАВАМИ ЛЮДИНИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

*Володимир Михайлович Пекарчук,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права, міжнародного права
Пенітенціарної академії України,
доктор історичних наук, професор*

Забезпечення балансу між правами людини та повноваженнями органів правопорядку є однією з ключових проблем сучасного правового регулювання демократичних держав. У процесі реалізації своїх функцій органи правопорядку стикаються з необхідністю поєднувати ефективне забезпечення безпеки суспільства та захист фундаментальних прав і свобод особи. Недостатня регламентація або надмірна концентрація повноважень у органів правопорядку може призводити до порушення принципу верховенства права, зниження довіри громадян до державних інститутів і виникнення конфліктів між державою та інститутами громадянського суспільства.

Водночас глобальні та національні тенденції розвитку права вимагають від науковців і правників-практиків пошуку таких правових механізмів, які забезпечували б одночасно ефективність діяльності щодо забезпечення правопорядку та гарантії непорушності прав і свобод людини.

Актуальність теми зумовлена також необхідністю гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами прав людини та практикою Європейського суду з прав людини, що особливо важливо для держав, які прагнуть зміцнити демократичні інститути та правовладдя.

Дослідження проблеми балансу між правами людини та повноваженнями органів правопорядку дозволяє виробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази та практики

застосування права, що має фундаментальне значення для розвитку правової держави та забезпечення верховенства права.

Посилюється актуальність означеної проблематики в умовах воєнного стану. Цілком правильно А. Кучук відзначає, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що запроваджується у виняткових ситуаціях. Його мета – оперативно мобілізувати державні структури для забезпечення національної безпеки, громадського порядку та захисту суверенітету. При цьому адміністративні органи відіграють вирішальну роль у підтримці безперервності управління, впровадженні спеціальних правових норм та координації суспільних процесів [1].

Відзначимо, що забезпечення балансу між правами людини та повноваженнями органів правопорядку в правовій державі ґрунтується на принципі співвідношення ефективності державного примусу та гарантій фундаментальних свобод.

Органи правопорядку, виконуючи завдання з охорони громадського порядку, розслідування правопорушень та забезпечення безпеки, наділяються значним спектром повноважень, включно з адміністративними, процесуальними та контролюючими функціями. Водночас їх діяльність не може виходити за межі правового поля, оскільки надмірне розширення повноважень без відповідного правового контролю підриває принцип верховенства права та загрожує порушенням невідчужуваних прав людини.

На нашу думку, ключовим елементом такого балансу є законодавче визначення меж повноважень органів правопорядку та чітка регламентація процедурного порядку їх реалізації. Так, наприклад, застосування заходів обмеження прав і свобод, таких як тимчасові затримання, обшуки чи стеження, повинно здійснюватися виключно на підставі закону і під контролем суду або уповноважених органів. Практика Європейського суду з прав людини демонструє, що навіть формально законні дії правоохоронців можуть розглядатися як порушення прав людини, якщо відсутній належний контроль або пропорційність застосування повноважень. Так, у справі *Salman v. Turkey* (заява №21986/93), страсбурзький суд розглядав застосування турецькою поліцією забороненого поводження в умовах перебування громадянина під вартою. Заявниця стверджувала, що її чоловік піддавався поводженню, що прирівнюється до катування, перебуваючи під вартою Управління безпеки Адани. Вона посилалася на сліди на його стопах і щиколотках як доказ того, що він був підданий неналежній поведінці. Він також отримав удар у груди, достатньо сильний, щоб зламати грудину. Жодного іншого правдоподібного пояснення травм на його тілі від влади не було надано. Вона також стверджувала, що твердження про те, що його катували, ніколи належним чином не розслідувалося владою, що є порушенням процесуального аспекту статті 3 Конвенції [2].

Дисбаланс між правами людини та повноваженнями органів правопорядку може проявлятися у надмірному адміністративному тиску, необґрунтованому обмеженні свободи пересування, порушенні права на приватність або доступ до правосуддя. Для його уникнення застосовуються різноманітні правові механізми: конституційний та адміністративний нагляд, незалежний судовий контроль, внутрішній аудит і дисциплінарна відповідальність, а також міжнародні стандарти та рекомендації організацій з прав людини.

Відзначимо, що ефективність забезпечення балансу також залежить від культури правозастосування, підготовки кадрів та внутрішньої системи контролю в органах правопорядку. Впровадження принципів пропорційності, необхідності та мінімізації втручання у права людини дозволяє досягти оптимального співвідношення між захистом суспільних інтересів і гарантіями індивідуальних свобод. Крім того, розвиток правового регулювання у сфері інформаційних технологій, протидії тероризму та забезпечення кібербезпеки ставить перед державою додаткове завдання – адаптувати повноваження органів правопорядку без зниження рівня захисту прав людини.

Таким чином, підтримання балансу між правами людини та повноваженнями органів правопорядку є динамічним процесом, який потребує постійного вдосконалення законодавства, судової практики та адміністративних процедур. Такий баланс є основою легітимності діяльності держави, довіри суспільства до інституцій правопорядку та стійкого розвитку демократичної правової держави.

Література:

1. Кучук А.М. Адміністративні органи в умовах воєнного стану: управлінський та правовий аспекти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 14. URL <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-14-01-09>
2. Case of Salman v. Turkey. Application no. 21986/93. 27 June 2000. URL <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-58735>

СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЯК ЗАПОБІЖНИК ЗЛОВЖИВАНЬ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ

*Альона Володимирівна Пекарчук,
аспірантка Пенітенціарної академії України
Науковий керівник: Садіг Рза огли Тагієв,
професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права
та кримінології Пенітенціарної академії України,
доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України*

У сучасних умовах розбудови демократичної правової держави особливої ваги набуває питання забезпечення справедливого судового розгляду як ключового інструмента захисту людських прав і свобод. Суд, будучи незалежним та неупередженим арбітром, виконує функцію балансу між інтересами держави та громадянина, виступаючи гарантією проти свавільних дій органів публічної влади, зокрема органів правопорядку. Актуальність дослідження зумовлена тим, що у практиці України та багатьох інших держав досі існують випадки зловживання правоохоронними повноваженнями, надмірного застосування сили, порушень процесуальних гарантій, що підриває довіру суспільства до інституцій правопорядку і ставить під сумнів ефективність правовладдя [1, с. 326-327].

У цьому контексті справедливий судовий розгляд постає не лише юридичним механізмом контролю, але й фундаментальним демократичним принципом, здатним обмежувати надмірне втручання органів правопорядку у сферу прав і свобод. Водночас впровадження стандартів Європейського суду з прав людини у національну судову практику формує новий рівень гарантій захисту особи від свавільних дій держави. Саме тому дослідження ролі справедливого судового розгляду як запобіжника зловживань органів правопорядку є важливим як у науково-теоретичному, так і у практично-прикладному аспекті, оскільки спрямоване на зміцнення інституційної спроможності правосуддя та утвердження довіри громадян до судової влади.

Очевидним є той факт, що справедливий судовий розгляд є однією з ключових гарантій дотримання людських прав у демократичній правовій державі [2, с. 51-55]. Його значення виходить за межі забезпечення процесуальних прав сторін у судовому провадженні, адже він виконує функцію інституційного стримувача щодо свавільного або надмірного втручання з боку органів правопорядку. Згадаємо рішення Європейського суду з прав людини у

справі «Ушаков та Ушакова проти України». У якому серед іншого Судом було наголошено (на момент розгляду справи): «У цій справі дії К. та його колег, як їх описали заявники, можна розцінювати лише як прояв повної безкарності та свавілля» [3]. У цьому аспекті справедливий суд постає не лише як арбітр між обвинуваченням та захистом, а й як гарантія проти потенційного зловживання владними повноваженнями.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, справедливий судовий розгляд охоплює низку елементів: незалежність і безсторонність суду, рівність сторін, право на доступ до правосуддя, публічність розгляду та обґрунтованість судового рішення [4]. Кожен із цих елементів має запобіжне значення. Так, принцип незалежності та безсторонності суду не дозволяє органам правопорядку впливати на результат розгляду справи; рівність сторін виключає пріоритетність позиції обвинувачення; вимога обґрунтованості рішень зобов'язує суд перевіряти дії правоохоронних органів на відповідність закону й стандартам правовладдя.

У практиці Європейського суду з прав людини вироблено сталі підходи до тлумачення справедливого судового розгляду як механізму запобігання свавіллю державних органів.

Зокрема, у рішеннях у справах Салдуз проти Туреччини, Ібрагім та інші проти Сполученого Королівства, Шабельник проти України Європейський суд з прав людини наголошував, що дотримання права на справедливий розгляд є необхідною умовою легітимності кримінального процесу та основним індикатором реальності гарантій від надмірного тиску органів правопорядку на особу.

Особливе значення справедливий судовий розгляд має в умовах кримінального провадження, де існує високий ризик зловживань із боку органів правопорядку, пов'язаних із застосуванням затримання, обшуків, негласних слідчих дій або використанням доказів, отриманих із порушенням закону. У таких випадках саме суд виконує функцію «фільтра», перевіряючи законність дій та рішень органів досудового розслідування і прокуратури. Відсутність ефективного судового контролю веде до нормалізації практик, які несумісні з правовладдям, зокрема незаконного тримання під вартою, фабрикації доказів чи вибіркового правозастосування.

У демократичній правовій державі справедливий судовий розгляд має також превентивне значення: усвідомлюючи неминучість судового контролю, органи правопорядку змушені діяти в межах закону, оскільки будь-яке порушення процесуальних гарантій мо-

же призвести до визнання доказів недопустимими або до притягнення держави до відповідальності у Європейському суді з прав людини. Таким чином, судова влада виконує роль не лише арбітра, а й системного запобіжника зловживань.

Отже, справедливий судовий розгляд є центральним елементом механізму забезпечення людських прав і водночас інструментом, що унеможливорює свавілля органів правопорядку. Його ефективність визначає рівень довіри суспільства до державних інституцій, а також справжню спроможність правовладдя функціонувати як практичний принцип, а не декларативне гасло.

Література:

1. Kuchuk A., Kobko Ye., Radchuk A., Knyshov V., Voloshanivska T. Ensuring human rights in Ukraine based on the case law of the European Court of Human Rights. *Social & Legal Studios*. 2025. №8(2). P. 324-338.

2. Кучук А.М. Європейський суд з прав людини як чинник удосконалення забезпечення людських прав в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 51-55.

3. Справа «Ушаков та Ушакова проти України». Заява № 10705/12. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a89#Text

4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 215.

СЕКЦІЯ 2.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА
ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ, АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ЗНАЧЕННЯ ПОЗАСУДОВИХ ЗАСОБІВ У РОЗВ'ЯЗАННІ СПО-
РІВ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

С. О. Баранов,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративно- правових дисциплін

В процесі формування в Україні сучасної ринкової моделі організації економічного життя нагальною є потреба у формуванні зв'язків між учасниками господарських відносин за допомогою нових організаційно-правових та економічних заходів, основою яких стала система державних (публічних) закупівель.

Практика економічного життя доводить, що запровадження процедури публічних закупівель сприяє більш ефективному забезпеченню суспільства товарами, роботами і послугами у потрібній кількості та належної якості на прийнятних договірних відносинах, а також дозволяє зменшити кількість проявів корупційних ризиків в економічній сфері[1, с. 194-199].

На сьогоднішній день, важливим завданням держави у сфері публічних закупівель є ефективна реалізація проєктів, пов'язаних із закупівлями для зміцнення оборони держави та відбудови, зруйнованих внаслідок повномасштабної збройної агресії об'єктів економіки та цивільної інфраструктури.

Тому, питання належного дотримання нормативно визначених процедур проведення тендерних закупівель та належного врегулювання спорів між учасниками процедури є важливою умовою реалізації наведених завдань.

Здійснивши аналіз наукових підходів до визначення публічних закупівель, доходимо висновку, що під публічними закупівлями слід розуміти сукупність поетапних дій, які складають цілісну, врегульовану законодавством процедуру, що здійснюється на конкурентній основі, спрямовану на закупівлю за державні кошти та кошти місцевих бюджетів необхідних товарів, робіт і послуг, що пропонуються учасниками процедур, відповідно до потреб замовника (розпорядника коштів), виходячи із умов якості, ціни, кількості, строку поставки товару, надання послуг чи вико-

нання робіт, місця знаходження постачальника, строку дії пропозиції конкурсних торгів та ін., та проводиться з метою реалізації функцій публічної адміністрації, а також включає контроль, нагляд, координацію та моніторинг за проведенням процедур уповноваженими органами.

Більшість соціальних конфліктів, у тому числі і економічного характеру лежать у площині правових відносин, їх виникнення пов'язане із юридичними фактами, а вирішення – із застосуванням правових засобів та методів врегулювання конфліктів, включаючи позасудові процедури та судові провадження.

За твердженням М. В. Калантай особливістю юридичного спору є те, що він пов'язаний з реалізацією або порушенням тих чи інших норм права, що визначають порядок здійснення процедури публічних закупівель та забезпечення дотримання визначених прав та обов'язків сторін [2, с.78].

Правові конфлікти між представниками влади й підвладними особами зумовлені численними причинами, але основною виступає цілком зрозуміле небажання останніх підкорятися незаконним, з їх погляду, вказівкам суб'єктів, що владарюють. У різних країнах світу такі суперечки розв'язуються за відповідними процедурами.

Важливою ознакою демократичної і правової держави є наявність чітких та ефективних правових засобів вирішення подібних спорів. Суттєвим питанням для запобігання виникнення спорів та конфліктів у сфері публічних закупівель є визначення причин та предмету спору між учасниками закупівельної процедури.

Під час проведення закупівель у системі «Prozorro» поширеними є такі порушення, як уникнення процедури торгів, завищені вимоги у тендерній документації, безпідставна дискваліфікація учасника, змова між учасниками закупівель, дроблення тендерів до надпорогів, підвищення ціни за додатковими умовами.

В Україні запроваджено два шляхи розв'язання неузгодженостей (спорів) в процесі здійснення публічних закупівель – адміністративний та судовий. Вони вважаються рівнозначними, тому для захисту своїх прав, свобод чи інтересів особа може самостійно обирати певну процедуру. Водночас, як свідчить практика, правила, що регламентують ці процедури, потребують постійного вдосконалення [3, с.3].

Значна частина адміністративно-правових спорів може вирішуватися в адміністративному порядку. Суб'єкт, що не погоджується з рішенням іншої сторони адміністративно-правових відносин може звернутися зі скаргою до відповідного вищого органу (посадової особи). У цьому випадку оцінка правомірності оскаржуваних дій (рішень) є прерогативою уповноваженого на те органу або її посадової особи. Такий поря-

док вирішення адміністративно-правових спорів врегульовується нормами Закону України «Про звернення громадян» [4].

Відмінними рисами позасудового вирішення адміністративних спорів від інших видів процесу є спрощеність і прискореність окремих процесуальних дій, велика кількість суб'єктів, уповноважених приймати рішення в адміністративному конфлікті.

Ефективність реалізації позасудових процедур під час вирішення адміністративно-деліктних спорів неоднозначна, оскільки значна кількість позасудових постанов про притягнення до адміністративної відповідальності скасовуються за допомогою подальшого судового контролю щодо порушень норм матеріального права та неправильного їх застосування органами виконавчої влади та їх посадовими особами.

Згідно п. 3 ст. 8 Закону України «Про публічні закупівлі» [5] Антимонопольний комітет України (далі - АМКУ) як орган оскарження з метою неупередженого та ефективного захисту прав і законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі, утворює Комісію (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель та здійснює інші повноваження, визначені Законами України «Про публічні закупівлі» [5] та «Про Антимонопольний комітет України» [6]. Рішення Комісії ухвалюються від імені Антимонопольного комітету України.

Формою роботи Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель є засідання, що проводяться відповідно до Регламенту роботи. Рішення органу оскарження набирають чинності з дня їх прийняття та є обов'язковими для виконання замовниками, особами, яких вони стосуються. Вони автоматично оприлюднюються в електронній системі закупівель та розсилаються на адресу суб'єкта оскарження та замовнику.

Після оприлюднення скарги електронна система закупівель автоматично призупиняє початок електронного аукціону. Укладення договору про закупівлю під час оскарження забороняється.

Таким чином, механізм захисту від можливих порушень процедури закупівель учасниками, уявляє собою послідовний комплекс попереджувальних, процесуальних та організаційних заходів, що здійснюється АМКУ відносно учасників публічних закупівель, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції та створення підстав для порушення порядку здійснення тендерних процедур.

Література:

1. Баранов С.О. Застосування адміністративно-правового механізму усунення корупційних ризиків в процесі здійснення публічних закупівель в Україні. *Електронний науковий юридичний журнал*. Запорізький національний ун-т. 2024. № 9. С. 194-199.

2. Калантай М.В. Сутність адміністративно-правових спорів: теоретико-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. Правове забезпечення адміністративної реформи. 2019. №1. С.78-80,

3. Писаренко Н. Б., Сьоміна В. А. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення): монографія. Х. : Право, 2012. 136 с.

4. Про звернення громадян: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.09.2025 року).

5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення 10.09.2025 р.).

6. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12> (дата звернення 10.09.2025 року).

THE HEARING OF THE PERSON AGAINST WHOM ADMINISTRATIVE OFFENSE PROCEEDINGS HAVE BEEN INITIATED IN CASES OF ROAD TRAFFIC OFFENSES

Țîmbălaru Doinița Alexei,

PhD Candidate, University Assistant of

*“Stefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs,
Republic of Moldova*

ORCID ID 0009-0002-7359-0171

Introduction. Traffic-related contraventions represent one of the most frequent forms of legal norm violations, having a direct impact on public safety, social order, and the protection of life and personal integrity. In this context, the contraventional procedure serves not only as a mechanism for sanctioning but also as a tool for preventing offenses and educating road users. Among the fundamental guarantees for conducting a fair contraventional procedure is the right of the person concerned to be heard—a right enshrined both in national legislation and in international standards on the protection of human rights.

The hearing of the person against whom a contraventional procedure has been initiated carries a dual significance. On one hand, it ensures the exercise of the right to defense and the possibility to present evidence or explanations in one's favor; on the other hand, it facilitates the establishment of the truth and the issuance of a decision in accordance with the principles of legality and fairness. This stage of the procedure is particularly important in cases of traffic-related contraventions, where technical evidence (such as video recordings, photographs, or reports from enforcement officers) may create the impression of absolute objectivity, but, in the absence of the statements and explanations of the contravener, risks leading to incomplete or even erroneous decisions.

An analysis of the legal framework and judicial practice highlights that the hearing of the contravener constitutes not merely a procedural formality, but a genuine procedural guarantee for the protection of their rights. At the same time, the research reveals a series of challenges and controversies regarding the effective application of this right, ranging from situations where the person refuses to appear, to cases in which the competent authority reduces the hearing to a mere formal record.

Based on these premises, the present article aims to analyze the legal and practical dimensions of the hearing of the person against whom a contraventional procedure has been initiated for traffic-related offenses, in order to underscore the importance of this procedural guarantee and to identify solutions for improving its application.

The research methodology is based on a comparative analysis of domestic and international legal norms, the study of specialized literature, and the examination of relevant judicial practice, including the jurisprudence of the European Court of Human Rights. In addition, methods of systematic and teleological interpretation of the norms are employed to align the legal framework with the objective of effectively protecting fundamental rights.

Building on these premises, the present article aims to analyze the legal and practical dimensions of the hearing of the person against whom a contraventional procedure has been initiated for traffic-related offenses, with the purpose of highlighting the importance of this procedural guarantee and identifying solutions to improve its application.

Core Content of the Research. The Contravention Code establishes a distinct category of statements that may be administered within the contraventional procedure. According to article 425, these statements explicitly include the explanations of the person against whom the contraventional procedure has been initiated, alongside the statements of the victim and witnesses. However, the legal act does not provide detailed rules regarding the procedure for hearing the contravener, specifically the conditions under which they should be heard.

The legislator has, however, provided for the appropriate application of the provisions of the Code of Criminal Procedure concerning means of evidence and evidentiary methods, which necessitates reference to articles 102–115 and 153 of the Criminal Procedure Code. Within this framework, it is noted that, according to article 102, statements constitute oral or written information provided during the proceedings and having relevance for the fair resolution of the case. This reference reinforces the importance of hearing the contravener in matters of traffic-related contraventions, as it provides the legal framework for the effective exercise of the right to defense and for ensuring an equitable resolution of the case.

Although article 103 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova refers to the statements of the suspect, the accused, or the defendant, these provisions are also applicable by analogy in contraventional matters, pursuant to article 425 of the Contravention Code, which explicitly

stipulates that the evidentiary rules from criminal proceedings apply to contraventional procedures as well [1]. Consequently, the provisions regarding the statements of the suspected or accused person are also relevant for the contravener, both during the examination phase of the contraventional case and during the appeal stage [2].

Thus, the statements of the contravener are defined as oral or written information presented during the procedure that may be relevant for the resolution of the case (art. 102 of the Criminal Procedure Code). These statements constitute a means of evidence, but only to the extent that they are obtained in compliance with fundamental procedural guarantees. Among these guarantees are the prohibition of forcing a person to make statements against their own will (the principle of *nemo tenetur se ipsum accusare*), the right not to self-incriminate, and the right not to testify against close relatives (art. 21 of the Constitution of the Republic of Moldova; art. 6 of the European Convention on Human Rights) [4]. Furthermore, information provided by the contravener cannot be used as evidence if it is based on unknown sources, and when statements rely on the assertions of other persons, those individuals must also be heard to ensure compliance with the principle of the immediacy of evidence [5, p.103].

The hearing of the contravener must take place under conditions that ensure the effective exercise of the right to defense. In this regard, the legislation requires the mandatory participation of a chosen defense counsel or, in the absence thereof, a state-appointed lawyer (art. 64 of the Criminal Procedure Code, applied correspondingly through art. 425 of the Contravention Code) [1]. Additionally, the hearing cannot be conducted under conditions of excessive fatigue or at night, except at the express request of the person and only in situations that do not allow postponement, conditions which must be recorded in the hearing protocol (art. 103 para. (7) of the Criminal Procedure Code) [2].

Prior to the hearing, the competent authority is obliged to identify the contravener and explain the nature of the accusation, the right to remain silent, and the right not to provide statements against oneself [6, p.201]. This obligation is also reflected in the jurisprudence of the European Court of Human Rights, which, in the case of *Salduz v. Turkey* (2008), emphasized the importance of access to a lawyer from the earliest stages of the procedure [7].

If the contravener refuses to provide statements, this must be expressly noted in the hearing protocol. If they agree to give statements, they may present them orally or in writing; in situations where they refuse or are unable to formulate them in writing, the statements shall be recorded by the contraventional enforcement authority [5, p.109].

In the contraventional procedure, the rules regarding the hearing of the contravener are complemented by relevant provisions of the Criminal Procedure Code. Thus, the hearing cannot begin by reading or recalling previous statements, as this could affect the sincerity and spontaneity of the

testimony [1]. Additionally, the contravener is not allowed to submit a pre-prepared written statement, but may use personal notes to recall details that are difficult to remember [2].

The duration of the hearing is strictly regulated to prevent abuse and to protect the physical and psychological integrity of the person: an uninterrupted hearing period cannot exceed four hours, and the total duration of hearings on the same day cannot exceed eight hours. Furthermore, the contravener has the right to a break of up to twenty minutes for every four hours of hearing [3, p.141]. In the case of persons with serious health conditions, the duration of the hearing is adjusted in accordance with medical recommendations [4].

To ensure the veracity of statements, each contravener is heard separately, and the competent authority is obliged to prevent communication between individuals being heard in the same case [5, p.108]. Statements must be recorded in the hearing protocol, prepared in accordance with the provisions of articles 260–261 of the Criminal Procedure Code [2]. If the contravener wishes to revisit previous statements or make clarifications and additions, these must be recorded separately to ensure the transparency and accuracy of the procedure [1].

Moreover, the legislation allows for flexibility in conducting the hearing: if the person cannot appear before the competent authority, the hearing is conducted at their location, while maintaining the same procedural guarantees [6, p.163].

In this manner, the legal framework applicable to the hearing of the contravener, including in traffic-related cases, seeks to balance procedural efficiency with the protection of fundamental rights, avoiding both excessive formalism and the risk of procedural abuse [7].

For comparison, it should be noted that the procedure for hearing the person against whom a contraventional procedure has been initiated in traffic-related cases is regulated differently in the Republic of Moldova and in Ukraine, although both states share common principles aimed at ensuring the protection of fundamental procedural rights.

In the Republic of Moldova, the Contravention Code does not provide detailed rules regarding the manner of hearing the person; however, article 425 makes an explicit reference to the provisions of the Criminal Procedure Code, which implies the application of its rules also in contraventional matters [1]. Therefore, the contravener benefits from the same guarantees as a suspect or accused in criminal proceedings. The Criminal Procedure Code establishes strict rules concerning the conduct of the hearing: the maximum duration of an uninterrupted hearing is four hours, and the total duration per day cannot exceed eight hours, with mandatory breaks of up to twenty minutes after every four hours [2].

Moreover, hearings are prohibited at night or when the person is in a state of fatigue, except in exceptional situations duly justified in the hearing

protocol. Hearings are conducted separately for each individual to prevent mutual influence of statements. Additionally, the presence of a defense counsel is mandatory when the person requests it or is entitled to state-guaranteed legal assistance [2].

In Ukraine, the relevant legal framework is provided by the Code of Ukraine on Administrative Offenses (КУпАП), particularly articles 256 and 268. Article 256 establishes the content of the enforcement protocol and the right of the person to provide explanations, while article 268 guarantees the right to defense, including access to legal assistance [10]. Compared to the Republic of Moldova, Ukrainian legislation does not contain such detailed provisions regarding the practical conditions of hearings, such as maximum duration or mandatory breaks. Procedural protection is largely ensured through general provisions, leaving room for the practice of courts and methodological instructions issued by enforcement authorities [11, p.2].

Another comparative aspect concerns the evidentiary value of statements. In the Republic of Moldova, the principle of *nemo tenetur se ipsum accusare* is applied by reference to criminal procedural norms, meaning that a person cannot be forced to self-incriminate, and statements obtained in violation of their rights cannot be used as evidence [1]. In Ukraine, although basic guarantees exist in the КУпАП, such as the right not to testify against oneself and the right to legal counsel, the absence of detailed rules on the inadmissibility of illegally obtained evidence means that the application of these guarantees largely depends on judicial practice [11, p.3].

Regarding the relationship between the person's statements and technical evidence, Moldovan legislation provides that in contraventional cases, technical evidence—such as video recordings or alcohol tests—must be corroborated with the statements of the person being heard to ensure the fair resolution of the case [1]. In Ukraine, although technical evidence is included in the enforcement protocol and may be contested by the person concerned, there are no codified rules detailing how these should be correlated with the contravener's explanations [10].

The comparative analysis shows that the Republic of Moldova has a more detailed and predictable legal framework due to the appropriate application of the provisions of the Criminal Procedure Code. This provides enhanced guarantees for the person being heard in traffic-related contraventional matters, particularly regarding the duration, conditions of the hearing, and protection against coercion. In contrast, Ukraine ensures fundamental rights through the КУпАП, but the lack of detailed regulations results in less uniform protection, largely dependent on the practice of enforcement authorities and courts.

In the context of European standards, particularly the case law of the European Court of Human Rights (*Salduz v. Turkey*), the Republic of Moldova appears to be better aligned with the requirements for ensuring defense rights from the hearing stage [7]. Nevertheless, both states would benefit from the standardization and clarification of procedural rules, including the

audio-video recording of hearings, to strengthen the legitimacy of the traffic contraventional process.

Conclusions. The analysis of the procedure for hearing the person against whom a contraventional procedure has been initiated in the field of road traffic offenses highlights the importance of respecting fundamental procedural guarantees, both to ensure a fair trial and to maintain the accuracy and legitimacy of the decisions rendered. In the Republic of Moldova, the legal framework, by reference to the provisions of the Criminal Procedure Code, provides detailed rules regarding the conduct of hearings, including their duration, mandatory breaks, hearing conditions, and the participation of defense counsel, thereby strengthening the protection of the person being heard and the integrity of the evidence.

By comparison, in Ukraine, although the legislation provides essential rights, such as the possibility to give explanations and access to legal assistance, the practical application and effective protection of the person largely depend on methodological instructions issued by law enforcement authorities and on court practice. This difference highlights the need for a more detailed and standardized procedural framework, in accordance with international standards, to prevent the risk of abuse and to ensure respect for the principle of *nemo tenetur* and the right to defense.

Furthermore, the comparative analysis highlights that the adoption of clear and detailed procedural rules, together with the rigorous application of procedural guarantees, significantly contributes to balancing the public interest in sanctioning traffic-related contraventions with the protection of the fundamental rights of the person being heard. Such an approach not only enhances the efficiency and legitimacy of the contraventional process but also ensures compliance with European human rights standards, serving as a model of best practices for legal systems in the region.

References:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008, În: Monitorul Oficial 3-6/15 din 16.01.2009.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003.
3. Gh. Avornic, *Drept contravențional*, Ed. CEP USM, Chișinău, 2020.
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial nr. 1 din 18.08.1994.
5. V. Berliba, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2019.
6. Crețu, *Drept procesual penal. Partea generală și specială*, Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2018.
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Salduz c. Turciei, Hotărârea din 27 noiembrie 2008.
8. Guțuleac, V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău, 2009.

9. Dongoroz, V., ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. București, 2003.

10. Code of Ukraine on Administrative Offenses (КУпАП). Arts. 256, 268. Indicative: pp. 12–20.

11. Commentaries and practical guidelines on the application of the КУпАП, including the rights of the person being heard and evidentiary limitations.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ
ЗАСОБІВ ТА/АБО ПРИСТРОЇВ, ПРИЗНАЧЕНИХ
ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ, ПРИПИНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПОРЯДКУ
ТА ПРАВИЛ ВИКОРИСТАННЯ ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ
УКРАЇНИ ЕКСПЛУАТАНТАМИ
БЕЗПІЛОТНИХ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН**

*Анатолій Анатолійович Аносенков,
доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної
підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0001-6755-2916>);*

*Руслан Вікторович Мукоїда,
професор кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної пі-
дготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0002-3505-3255>).*

Окремим напрямком в сфері застосування БпЛА, є використання поліцейськими засобів та/або пристроїв, призначених для виявлення, припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден, у тому числі для перехоплення сигналів дистанційного керування, пошкодження чи знищення таких суден та/або складових частин безпілотних авіаційних систем.

Відповідно п.14 ст. 45 закону України «Про Національну поліцію» засоби та/або пристрої, призначені для виявлення, припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден, у тому числі для перехоплення сигналів дистанційного керування, пошкодження чи знищення таких суден та/або складових частин безпілотних авіаційних систем, застосовуються під час:

а) припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що такі судна використовуються для вчинення правопорушення або становлять загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського;

б) охорони визначеної території чи об'єкта із спеціальним режимом, об'єкта критичної інфраструктури або місця здійснення спеціального поліцейського контролю, а також у разі участі у здійсненні державної охорони органів державної влади та посадових осіб [1].

Зазначена категорія засобів та/або пристроїв в світі має абревіатуру C-UAS, що означає «системи протидії безпілотним літальним апаратам», або Counter-Unmanned Aircraft Systems англійською.

Технології протидії БПЛА, або C-UAS (Counter-Unmanned Aircraft Systems), включають виявлення, відстеження та нейтралізацію безпілотників за допомогою таких методів, як радари, акустичні датчики, радіочастотні сканери, електрооптичні/інфрачервоні камери, а також кінетичні (ракети, кулемети) та некінетичні засоби (глушіння сигналів, використання дронів-перехоплювачів). Ефективність цих технологій залежить від умов середовища, складності загрози, а також інтеграції з автоматизованими системами на основі штучного інтелекту (ШІ) для швидкого та точного реагування [2].

До чинників, що ускладнює організацію протидії відносяться:

малі геометричні розміри та мала ефективна поверхня відбиття БПЛА, що додатково забезпечується використанням в їх конструкції композитних матеріалів. Тому найкращі характеристики щодо виявлення БПЛА мають засоби розвідки із найменшою довжиною хвилі – оптичні засоби розвідки, радіолокаційні станції міліметрового діапазону, тощо.;

мала акустична помітність БПЛА, які обладнані електричними двигунами;

мале температурне випромінювання двигунів внутрішнього згорання, яке створюється завдяки переривчастому режиму роботи та відводу відпрацьованих газів у верхню напівсферу.

Основними етапами протидії БПЛА є:

Виявлення присутності безпілотних апаратів за допомогою різних сенсорів, наприклад:

Теплобачення. Тепловізійні камери відмінно підходять для виявлення невеликих об'єктів, що швидко рухаються, на малих висотах. Вони можуть виявляти теплові сигнали двигунів та акумуляторів дрону, що дозволяє відстежувати та ідентифікувати БПЛА навіть у складних умовах. Крім того, тепловізійні камери можуть ідентифікувати операторів БПЛА. Це може допомогти знайти оператора дрону.

Радіочастотні системи. Радіочастотні датчики, що виявляють дрони, працюють у діапазоні частот від 70 МГц до 6 ГГц. Вони збирають таку інформацію, як марка, модель, серійний номер дрона, поточне місцезнаходження та місцезнаходження пілота. Радіочастотна технологія є економічно ефективною, оскільки вона може виявляти дрон і його контролер та відстежувати кілька цілей на великих відстанях. Тим не менш, може виникнути проблема з виявленням дронів, що літають за інерцією, але цю проблему можна вирішити шляхом увімкнення освітлювачів, таких як імпульсні радары.

Акустичні методи. Акустичні датчики мають перевагу перед радіочастотними аналізаторами, оскільки вони можуть виявити будь-який дрон у ближньому полі електромагнітного спектру, включаючи автономні дрони, які не покладаються на радіохвилі. Ці датчики витягують і класифікують акустичні характеристики виявлення дронів, оцінюючи швидкість і висоту ротора, навіть якщо дрон перебуває поза увагою.

Багато хто вважає, що системи C-UAS можуть без проблем виявити будь-який безпілоти́к у заданому повітряному просторі. Однак виявлення є складнішим процесом, ніж здається. Радіолокаційні системи, які зазвичай використовуються в технології C-UAS, ефективно ідентифікують об'єкти на основі їхнього руху та розміру. Однак дрони з низькими радіолокаційними характеристиками - особливо невеликі споживчі дрони - важко відрізнити від птахів, погодніх явищ або інших невеликих повітряних об'єктів.

Електрооптичні та інфрачервоні датчики надають додаткові можливості виявлення, але мають свої обмеження. Електрооптичні датчики працюють в умовах низької освітленості, а інфрачервоні датчики неефективні, коли дрони працюють на великій висоті або в складних погодних умовах. Алгоритми машинного навчання розробляються для підвищення точності виявлення, але навіть вони не є безвідмовними, до того ж хибні спрацювання або негативні результати залишаються проблемою для багатьох операторів БПЛА. Тим не менш, нуль помилок при виявленні безпілоти́ків можна досягти за допомогою кібернетичних радіолокаційних систем C-UAS, також відомих як технологія на основі аналізу протоколів.

Ідентифікація та відстеження. Аналіз даних від сенсорів для розрізнення "своїх" та "чужих" дронів, а також відстеження їхнього руху. Важливим викликом є автоматизація та швидкість реагування. Ефективна боротьба з безпілоти́ками вимагає негайного виявлення і реагування, чого важко досягти лише за допомогою систем, керованих людиною. Зростає використання саморобних дронів і нестандартних протоколів зв'язку ще більше ускладнює здатність звичайних систем C-UAS класифікувати і відстежувати загрози. Після виявлення БПЛА для його ідентифікації та відстеження зазвичай застосовуються такі технології, як електрооптичні датчики, інфрачервоні камери і системи ком-

п'ютерного зору. Вони надають операторам інформацію про БПЛА, включаючи його тип, траєкторію польоту і корисне навантаження. Незважаючи на свою ефективність, ці методи також мають притаманні їм недоліки, насамперед щодо точності та обчислювальних вимог. Впровадження ШІ та ML в рішеннях для БпАК революціонізує способи виявлення, класифікації та подолання загроз, що походять від безпілотних літальних апаратів. Хоча деякі рішення на основі ШІ вже продемонстрували успішне застосування, постійні дослідження і розробки спрямовані на подальше вдосконалення цих технологій. Ключові гравці галузі активно розвивають можливості безпілотних авіаційних комплексів на основі штучного інтелекту завдяки співпраці та інноваціям.

Нейтралізація. Виведення безпілотного апарату з ладу або його знищення, або кінетичними засобами (стрілецька зброя, зенітні ракетні комплекси, а також перехоплювачі-дрони), або некінетичними засобами (електромагнітне глушіння, радіочастотні перешкоди для порушення зв'язку, використання програмних атак).

Національна поліція України має право застосовувати системи протидії безпілотним літальним апаратам (C-UAS) для запобігання правопорушенням, захисту людей, об'єктів критичної інфраструктури та державних осіб. Такі системи включають виявлення, ідентифікацію, відстеження та нейтралізацію дронів за допомогою радарів, тепловізорів, радіочастотних і акустичних сенсорів, а також кінетичних (зброя, ракети, перехоплювачі) та некінетичних засобів (глушіння сигналів, кібератаки). Основними викликами є малий розмір і малопомітність дронів, складність відрізнити їх від інших об'єктів та необхідність швидкої автоматизованої реакції. Перспективи розвитку пов'язані з використанням штучного інтелекту для підвищення точності та ефективності таких систем.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580- VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Що таке Counter-UAS? URL: <https://cuashub.com/uk/> %D0%B7%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82/%D1%89%D0%BE-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B5-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80-%D1%83%D0%B0%D1%81/

ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Астапова Діана Максимівна,
урсант 202 везводу навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Науковий керівник : Катерина Миколаївна Рудой,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції

Функції адміністративного права визначають його соціальне призначення та напрями впливу на суспільні відносини у сфері публічного управління. Їхнє дослідження дозволяє зрозуміти роль адміністративного права у захисті прав громадян, забезпеченні законності та ефективності діяльності органів влади в умовах реформування держави. Комплексний розгляд функцій адміністративного права в умовах реформування публічного управління та євроінтеграційних процесів, дозволяє уточнити їх сучасне змістове наповнення та практичне значення для розвитку правової держави.

Слово "функція" походить від латинського слова *functio*, що означає "виконання" або "здійснення". Його також пов'язують з латинським дієсловом *fungi*, що перекладається як "здійснювати, виконувати". У широкому сенсі функція означає діяльність, роль об'єкта в певній системі, або роботу, яку виконує орган, процес чи система.

Функції адміністративного права — це основні напрямки його впливу на суспільні відносини, що визначаються завданнями та цілями цієї галузі права.

У юридичній літературі можна зустріти різні визначення функцій права чи функцій адміністративного права. Наприклад, функції права іноді визначають як найбільш суттєві напрямки та сторони його впливу на суспільні відносини, у яких розкривається загальнолюдська та класова природа та соціальне призначення права [1]

Основні функції адміністративного права:

- Регулятивна функція
- Охоронна функція
- Виховна функція
- Контрольна функція
- Прогностична функція

Виокремлюють дві різні регуляторні функції: регуляторна статична та регуляторна динамічна [2, с. 65-66]. Якщо у першому випадку маємо закрити положення чи положення суб'єктів права відносно один до

одного (наприклад, суб'єктні публічні права громадян у відносинах з органами публічної адміністрації), то регуляторна динамічна функція - джерело адміністративного права врегулює поведінку суб'єктів права, їх діяльність (наприклад, процедура розгляду органами публічної адміністрації - скарги громадян, порядок укладання адміністративного договору). Загалом регуляторна функція та джерело адміністративного права можуть поглинути й інші функції адміністративного права, які виключаються науковцями. І організаційна, і процедурна, і процесуальна, якщо слідкувати за логікою виокремлення нових функцій, цілком можуть вміститись у регуляцію регулятивної функції, яка визначає і порядок організації органів публічної адміністрації, і об'єктивує процедурні, процесуальні та матеріальні норми адміністративного права.

Охоронна функція адміністративного права набуває свого прояву у впливі на суб'єктів суспільних відносин з методом дотримання встановлених чинним законодавством норм. При реалізації охоронної функції можуть бути використані заходи адміністративної відповідальності, певні адміністративні санкції та інші заходи адміністративного примусу.[3, с.40]

Виховна функція адміністративного права як навчальної дисципліни полягає в його здатності впливати на світогляд особи (слухача, студента, аспіранта), його моральні, етичні почуття, ставлення до праці, навчання, формувати й удосконалювати певні риси особистості. Ця навчальна дисципліна сприяє підвищенню рівня правової культури населення оскільки надає знання щодо їхніх прав та обов'язків в публічних правовідносинах, аргументовано обґрунтовує необхідність та доцільність суворого дотримання і виконання чинних адміністративних норм, озброює прийомами, що дозволяють зрозуміти та тлумачити адміністративні норми. Також адміністративне право як навчальна дисципліна сприяє витісненню застарілих у суспільстві поглядів на природу і соціальне значення державного службовця, державного управління та адміністративного права в сучасному суспільстві. Наприклад, все частіше державний службовець сприймається суспільством не як посадова особа, яка наділена владними повноваженнями, а як найманець суспільства задля задоволення його (суспільства) нагальних потреб.[4, с.70]

Прогностична функція науки адміністративного права полягає в передбаченні розвитку державно-правових процесів. На підставі виявлення певних закономірностей та тенденцій, наука адміністративного права формулює перспективи на майбутнє шляхом висунення гіпотез та прогнозів. Наприклад, В. М. Сирих зазначає, що прогностична функція юридичної науки яскраво проявляється при визначенні шляхів подальшого розвитку законодавства і практики його застосування. На його думку, можна достатньо точно передбачити успіх нормативно-

правових рішень, що проектується, чи, навпаки, спрогнозувати негативні наслідки їхньої дії. Це залежить від того наскільки прийняте нормативно-правове рішення враховує та відповідає теоретичним положенням юридичної науки і вимогам законодавчої техніки, а також чи відповідає воно існуючому рівню економічних та культурних відносин у суспільстві [5, с. 27].

Функції адміністративного права взаємопов'язані з функціями інших галузей права, таких як конституційне, цивільне, кримінальне право, що забезпечує комплексне регулювання суспільних відносин та сприяють захисту прав та свобод громадян шляхом регулювання діяльності органів публічного управління та забезпечення їх підзвітності перед суспільством. Ефективне здійснення функцій адміністративного права сприяє підвищенню ефективності публічного управління, забезпеченню стабільності та розвитку держави.

Отже, функції адміністративного права є основними напрямками його впливу на суспільні відносини, визначаючи завдання та цілі цієї галузі права. Їх ефективне здійснення сприяє забезпеченню законності, правопорядку та прав і свобод громадян.

Література:

1. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / а. П. Гель, г. С. Семаков, с. П. Кондракова [та ін.]. К.: мауп, 2004. – 272 с.
2. Васильєв а.в. теорія права і держави: [навч.] / а.в. васильєв. – 6-е видання. – м.: флінта, 2011. – 440 с.
3. Функції адміністративного права / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. // Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Право. — 2012. — № 4. — С. 39–45.
4. Миколенко О. М. Функції науки адміністративного права та навчальної дисципліни «Адміністративне право» / О. М. Миколенко // *Публічне право*. — 2023. — № 2. — С. 45–52.
5. Загальна теорія права : підручник [для юридичних вузів] / Ю.А. Дмитрієв, І. Ф. Казьмін, В. В. Лазарєв [та ін.] ; під загальною редакцією А. С. Піголкина. – 2-е вид. – М. : Видавництво МДТУ ім. Н. Е. Баумана, 1996. – 384 с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

*Анастасія Ігорівна Берендєєва,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
(Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна)*

Сучасна система відомчої освіти України переживає період глибоких трансформацій, зумовлених не лише воєнними викликами, а й переосмисленням ролі та завдань правоохоронних органів у контексті національної безпеки. Традиційні підходи до підготовки кадрів дедалі частіше виявляються недостатніми для формування компетентностей, необхідних працівникам поліції у реальних умовах кризового реагування, протидії загрозам та забезпечення публічної безпеки.

Особливістю закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, є їх пряма інтеграція у систему сектору безпеки і оборони, що перетворює освітній процес на ключовий механізм поєднання академічних знань із практичним досвідом правоохоронної діяльності. Саме завдяки цій інтеграції підготовка майбутніх поліцейських набуває прикладного характеру, орієнтованого не лише на засвоєння теоретичних положень, що також є надзвичайно важливим аспектом, а й на формування професійних компетентностей, необхідних для виконання завдань Національної поліції. Водночас правове регулювання у цій сфері розвивається фрагментарно, що призводить до колізій між загальними принципами державної освітньої політики та спеціальними нормами, які визначають статус працівників правоохоронних органів.

Сучасна антикорупційна політика України дедалі більше спирається на принцип пропорційності обмежень, що накладаються на осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в т.ч. поліцейських. Проблема досягнення балансу між запобіганням корупційним ризикам і забезпеченням належних умов для професійного та особистісного розвитку цих осіб полягає у необхідності одночасного врахування кількох взаємопов'язаних аспектів. З одного боку, держава має забезпечити ефективний контроль за діяльністю правоохоронців, аби запобігти використанню службового становища у приватних інтересах, зменшити корупційні ризики та підвищити прозорість роботи правоохоронної системи. З іншого боку, надмірні чи формальні обмеження можуть призвести до демотивації працівників, зниження привабливості служ-

би, втрати висококваліфікованих кадрів і навіть до обмеження можливостей їх професійної самореалізації, зокрема у сфері науки й освіти.

У результаті виникає колізія між загальними принципами антикорупційної політики та спеціальними нормами, що регламентують службу в окремих відомствах. Це породжує необхідність законодавчого врегулювання таких суперечностей, аби одночасно забезпечити ефективну боротьбу з корупцією та створити належні умови для розвитку кадрового потенціалу сектору безпеки і оборони, особливо в умовах викликів воєнного часу.

Прийняття Закону України від 6 червня 2024 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти» [1] створило нові можливості для розмежування категорій педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників. Це відкриває шлях для залучення фахівців-практиків до освітньої діяльності без обов'язкової наукової складової, що особливо важливо для дисциплін прикладного характеру. Однак стаття 66 Закону України «Про Національну поліцію» [2] встановлює вичерпний перелік видів діяльності, дозволених поліцейським, серед яких педагогічна діяльність прямо не передбачена. Така ситуація створює правову колізію із Законом України «Про запобігання корупції», який не обмежує викладацьку роботу для осіб, уповноважених на виконання функцій держави [3], а також із Законом України «Про освіту», де викладацька діяльність визначається у широкому сенсі [4].

Правова неврегульованість обмежує кадровий потенціал відомчих закладів, адже залучення працівників поліції із практичним досвідом до викладання освітніх компонентів прикладного спрямування, що потребують високого рівня практичної підготовки, є ключовою умовою підвищення ефективності освітнього процесу.

Не вдивлячись на те, що законодавство дозволяє працівникам Національної поліції працювати на посадах науково-педагогічних працівників, за своєю суттю їх діяльність значно більше відповідає саме педагогічній роботі, орієнтованій на передачу практичних знань і навичок без обов'язкової наукової складової. Оптимальним рішенням вбачається внесення змін до статті 66 Закону України «Про Національну поліцію» [2] із чітким визначенням, що розширення переліку дозволених видів діяльності стосується виключно педагогічної роботи у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. Такий підхід зумовлений функціональною специфікою цих закладів, основним завданням яких є підготовка висококваліфікованих кадрів для сектору безпеки і оборони.

Натомість залучення працівників правоохоронних органів до викладання у закладах загальної середньої освіти не відповідає їх функціональному призначенню та не узгоджується з освітніми стандартами цієї ланки освіти, що має власну методичну і виховну специфіку. Тому

розширення правових можливостей має стосуватися виключно закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, де професійний досвід поліцейських-практиків має безпосереднє прикладне значення для підготовки майбутніх фахівців сектору безпеки та оборони.

Реалізація запропонованих змін до законодавства покликана ліквідувати наявні правові колізії та забезпечити системну узгодженість нормативно-правового регулювання у сфері відомчої освіти. Це дозволить оптимізувати механізми залучення фахівців-практиків до освітньої діяльності, інтегрувати їх професійний досвід у навчальні програми та сприятиме формуванню висококваліфікованого кадрового потенціалу для органів Національної поліції України

Література:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти : Закон України від 06.06.2024 № 3791-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3791-20#Text>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18?_find=1&tex t#Text
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19#Text>

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ ФІКСАЦІЇ, РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ

*Крістіна Вадимівна Биковська,
курсант 311 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Науковий керівник: Віра Миколаївна Галунько,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
доктор юридичних наук, професор*

У сучасних умовах суспільно-політичної та безпекової турбулентності, спричиненої широкомасштабною агресією проти України та введенням правового режиму воєнного стану, проблема визначення оптимальних форм і методів взаємодії суб'єктів фіксації, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень набуває першочергового значення. Наявність викликів у сфері безпеки та оборони, що супроводжуються зростанням рівня латентної злочинності, диверсійно-розвідувальної діяльності противника, нелегального обігу зброї, інформаційних маніпуляцій та інших деструктивних явищ, вимагає від пра-

воохоронних органів впровадження високоефективних організаційно-правових і процесуальних механізмів взаємодії.

Актуальність даної проблематики посилюється тим, що фіксація слідів протиправної діяльності та належне документування доказової бази ускладнюється не лише техніко-криміналістичними аспектами, а й правовими обмеженнями, що виникають у зв'язку із застосуванням норм особливого правового режиму. Водночас розкриття кримінальних правопорушень потребує комплексного поєднання оперативно-розшукових заходів, аналітичної діяльності, міжвідомчої координації та використання спеціальних засобів технічної фіксації. Саме багаторівнева інтеграція органів досудового розслідування, оперативних підрозділів, прокуратури, судових експертних інституцій та підрозділів сил оборони утворює системну основу для досягнення результативності кримінального переслідування.

У воєнний час особливої ваги набуває питання застосування адаптивних методів взаємодії, що враховують специфіку бойових дій та зростання ризику виникнення ситуацій, пов'язаних із ускладненою доказовою діяльністю. Використання цифрових технологій моніторингу, системи відеофіксації, засобів електронної комунікації та автоматизованих баз даних дозволяє мінімізувати часові та ресурсні витрати, водночас підвищуючи достовірність та доказову цінність отриманої інформації.

Науково-практична значущість дослідження зумовлена потребою вироблення єдиної моделі організації взаємодії суб'єктів в сфері безпеки та оборони, що дозволить гармонізувати діяльність у сфері фіксації, розкриття та розслідування правопорушень відповідно до міжнародних стандартів та безпекових реалій України. З огляду на вищезазначене, дана тематика є не лише академічно обґрунтованою, але й соціально необхідною, оскільки безпосередньо спрямована на забезпечення належного функціонування механізму захисту прав і свобод громадян у період воєнного стану.

У сучасній юридичній науці відсутнє усталене та універсальне визначення форм взаємодії суб'єктів кримінального провадження, що зумовлює необхідність їх комплексної доктринальної інтерпретації та практичної систематизації. Автори навчального посібника за загальною редакцією В.В. Сокурєнка наголошують на тому, що форми взаємодії відображають зовнішній прояв спільних дій учасників кримінального процесу, у межах яких конкретизується їх функціональне призначення. При цьому розмежування та класифікація форм взаємодії здійснюється переважно на теоретико-методологічному рівні [1, с.26].

Форми взаємодії класифікують за низкою критеріїв. По-перше, залежно від рівня її існування виділяють міжнародну, міжвідомчу та внутрішньовідомчу взаємодію. Міжнародна взаємодія врегульована поло-

женнями розділу IX КПК України й охоплює напрями надання міжнародної правової допомоги, екстрадиції, перейняття кримінальних проваджень та виконання вироків іноземних судів. Міжвідомча взаємодія ґрунтується на інформаційному обміні та проведенні спільних заходів між різними органами, тоді як внутрішньовідомча – реалізується у межах одного відомства, наприклад, між слідчим та оперативним працівником [2].

По-друге, критерієм класифікації є стадія кримінального провадження: від взаємодії під час досудового розслідування та проведення тактичних операцій до співпраці в межах судового розгляду. По-третє, взаємодія може диференціюватися залежно від суб'єктного складу – між слідчим, прокурором, оперативними працівниками, експертами та спеціалістами. По-четверте, за тривалістю здійснення розрізняють епізодичну (разову) та тривалу взаємодію, зокрема в межах діяльності слідчо-оперативних груп.

У науковій літературі та практиці виділяють дві провідні групи форм взаємодії: процесуальну та непроцесуальну (організаційну). Перша безпосередньо регламентована нормами КПК України й охоплює доручення слідчого оперативним підрозділам, проведення експертиз, негласних слідчих (розшукових) дій тощо. Друга базується на міжвідомчих актах та практиці співробітництва і включає узгоджене планування, спільне вироблення версій, обмін криміналістично значущою інформацією, методичну допомогу [3, с.174].

Методи взаємодії у кримінальному провадженні являють собою систему організаційно-правових, тактико-криміналістичних і процесуальних прийомів, які забезпечують узгодженість дій суб'єктів досудового розслідування з метою повного та неупередженого встановлення обставин кримінального правопорушення. На відміну від форм, що відображають зовнішній прояв спільної діяльності, методи мають внутрішній зміст і визначають специфіку співробітництва.

Одним із провідних є інформаційно-аналітичний метод, який полягає у постійному обміні відомостями криміналістичного значення, створенні інтегрованих баз даних та використанні кримінальної аналітики. В умовах воєнного стану він набуває особливої ваги через зростання латентної злочинності та поширення незаконного обігу зброї, що зумовлює потребу у застосуванні сучасних цифрових технологій та електронних реєстрів.

Координаційно-організаційний метод реалізується шляхом спільних нарад, створення слідчо-оперативних груп та погодження планів розслідування. Він забезпечує узгодженість дій, розподіл компетенцій і підвищує ефективність у складних чи багатоепізодних провадженнях.

Тактико-криміналістичний метод передбачає застосування спеціальних прийомів і технічних засобів при проведенні слідчих та негласних дій. Використання фотозйомки, відеофіксації, трасологічних і балістичних досліджень у взаємодії з оперативними заходами мінімізує втрату доказів.

Важливим є метод процесуального доручення, який передбачає залучення оперативних підрозділів до виконання конкретних дій на підставі доручень слідчого, що відповідає вимогам Кримінального процесуального кодексу України.

Особливого значення набуває експертно-консультативний метод, коли залучаються спеціалісти для надання висновків і консультацій, зокрема у справах кіберзлочинності чи економічних правопорушень.

В умовах воєнного стану ефективним є метод інтегрованих оперативно-розшукових заходів, спрямованих на затримання правопорушників, нейтралізацію загроз безпеці та протидію диверсійним групам. Профілактично-превентивний метод зосереджується на запобіганні злочинам шляхом обміну інформацією та проведення спільних профілактичних заходів.

Дослідження форм і методів взаємодії при фіксації, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень засвідчує, що їхня результативність прямо залежить від інституційної узгодженості, нормативної визначеності та здатності адаптуватися до викликів воєнного стану. Процесуальні форми взаємодії, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, забезпечують правову визначеність, проте залишаються недостатньо деталізованими в аспекті діяльності слідчо-оперативних груп і цифрової фіксації доказів. Методи взаємодії, серед яких інформаційно-аналітичний, координаційно-організаційний, тактико-криміналістичний, процесуального доручення та експертно-консультативний, повинні застосовуватися комплексно, з урахуванням підвищеної криміногенної небезпеки та специфіки особливого правового режиму. З метою підвищення ефективності рекомендується внести зміни до кримінального процесуального законодавства щодо деталізації повноважень міжвідомчих груп і закріплення єдиних стандартів електронної фіксації доказів; забезпечити технологічну модернізацію шляхом створення інтегрованих інформаційно-аналітичних систем та уніфікації баз даних правоохоронних органів; інституційно інтегрувати діяльність через створення постійних міжвідомчих координаційних центрів для оперативного реагування; удосконалити систему підготовки кадрів із включенням спеціалізованих модулів з інформаційної безпеки, криміналістичної аналітики та міжнародної співпраці; активізувати механізми співробітництва з Європолем, Інтерполем та іншими інституціями у сфері транснаціональної злочинності. Оптимізація зазначених форм і методів можлива виключно за умови поєднання процесуальної чіткості, організаційної гнучкості та технологічної інноваційності, що забезпечить стійкість та адаптивність системи кримінальної юстиції України до сучасних викликів безпекового середовища.

Література:

1. Взаємодія учасників кримінального провадження під час до судового розслідування: правові аспекти та основні форми : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Харків : ХНУВС, 2024. 208 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Римарчук Г. С., Римарчук Р. М. Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 14. С. 174-175.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вадим Миколайович Білик,
*кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

Вступ. Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, охорони громадського порядку та безпеки дорожнього руху. В умовах воєнного стану, високого рівня злочинності та загальних трансформацій державних інституцій значення адміністративної діяльності поліції зростає, оскільки саме вона забезпечує реалізацію повсякденних функцій держави [1].

Разом з тим, практика показує, що діяльність поліції супроводжується низкою проблемних аспектів, пов'язаних як із недосконалістю правового регулювання, так і з організаційними та кадровими питаннями.

Метою доповіді є аналіз актуальних проблем адміністративної діяльності Національної поліції України та пошук шляхів їх подолання.

1. Правове забезпечення адміністративної діяльності

Однією з ключових проблем є недосконалість нормативно-правової бази. Попри прийняття Закону України «Про Національну поліцію» (2015 р.), окремі положення залишаються декларативними або такими, що потребують уточнення [1].

Наприклад, на практиці виникають труднощі з визначенням меж застосування заходів примусу, особливо у сфері забезпечення публічної безпеки. Також спостерігається дублювання норм із суміжними законодавчими актами (КУпАП, Закон «Про дорожній рух», Закон «Про

охоронну діяльність» тощо), що створює неоднозначність у правозастосуванні [2, 3, 4].

Недоліки правотворчості зумовлені не лише факторами екзогенного характеру – відставання правотворчого процесу від стрімкого розвитку суспільних відносин в умовах науково-технічного прогресу та, відповідно, виникнення нових сфер життєдіяльності, але й ендогенного характеру – недодержання суб'єктами правотворчої діяльності юридичної техніки написання юридичних текстів та алгоритміки юридичної технології продукції правового інструментарію, внаслідок чого виникають юридичні колізії, дублювання правових норм, їх неефективність від самого початку прийняття, а також юридичні прогалини і законодавчі упущення [5, с. 34].

2. Організаційні проблеми

Організаційна структура Національної поліції постійно змінюється [6], однак реформа часто носить декларативний характер і не завжди супроводжується реальним підвищенням ефективності. Недостатня координація між підрозділами поліції (кримінальна, патрульна, превентивна діяльність) призводить до розпорошення зусиль та дублювання функцій.

Важливою проблемою є також невідповідність кадрового потенціалу сучасним викликам: не всі працівники володіють необхідними навичками комунікації, знаннями іноземних мов, цифрових технологій, навичками роботи в умовах кризових ситуацій.

3. Кадрове забезпечення та професійна підготовка

Незважаючи на реформу поліції, кадровий відтік залишається значним. Причинами є низька заробітна плата, високий рівень ризику, ненормований робочий час та психологічне навантаження. Це призводить до нестачі досвідчених фахівців і зниження рівня професійності особового складу.

Проблемним залишається питання підготовки та перепідготовки кадрів. Система професійного навчання не завжди відповідає сучасним європейським стандартам. Недостатня кількість практичних тренінгів, застарілі програми та обмежені можливості стажування за кордоном негативно впливають на якість виконання службових обов'язків.

4. Адміністративна діяльність у сфері безпеки дорожнього руху

Сфера безпеки дорожнього руху традиційно залишається проблемною. Попри суттєві кроки в напрямку автоматичної фіксації порушень, рівень аварійності на дорогах залишається високим. Це свідчить про потребу вдосконалення превентивної діяльності поліції та більш тісної взаємодії з громадськістю.

Крім того, досі існують проблеми з контролем великогабаритного та великоवाгового транспорту, перевезенням небезпечних вантажів, що створює додаткові ризики для громадян.

5. Проблеми комунікації з громадськістю

Важливою складовою адміністративної діяльності є взаємодія з населенням. Рівень довіри громадян до поліції, попри певне зростання після реформ, залишається невисоким. Це зумовлено як окремими випадками неправомірних дій працівників поліції, так і недостатньою відкритістю у висвітленні результатів діяльності.

Необхідне подальше впровадження концепції «community policing», що передбачає активну участь населення у забезпеченні безпеки.

Висновки. Адміністративна діяльність Національної поліції України потребує системного вдосконалення. Серед ключових проблем виділяються:

- недосконале правове регулювання;
- організаційні труднощі та дублювання функцій;
- кадрові проблеми й низька мотивація особового складу;
- високий рівень аварійності на дорогах;
- недостатня довіра громадськості.

Для їх подолання необхідне: оновлення законодавчої бази, запровадження сучасних підходів до підготовки кадрів, підвищення матеріального забезпечення, активізація превентивної діяльності та налагодження ефективної комунікації з населенням.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. Дата оновлення: 12.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 29.09.2025).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. № 8073-X. Дата оновлення: 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80732-10> (дата звернення: 29.09.2025).
3. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993. № 3353-XII. Дата оновлення: 12.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3353-12> (дата звернення: 29.09.2025).
4. Про охоронну діяльність: Закон України від 22.03.2012. № 4616-VI. Дата оновлення: 15.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4616-17> (дата звернення: 29.09.2025).
5. Систематизація законодавства України як важлива складова правотворчої діяльності в умовах євроінтеграції: збірник наукових праць / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської. Київ: Алерта, 2024. 248 с.
6. Структура Національної поліції: Офіційний сайт Національної поліції України URL: <https://npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi> (дата звернення: 29.09.2025).

ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Тетяна Петрівна Боцу,
*курсант 312-го взводу навчально-наукового
інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції НПУ
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Алла Георгіївна Пишина,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри
адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах розвитку злочинності, яка характеризується зростанням організованих та транснаціональних форм, протидія кримінальним правопорушенням вимагає від правоохоронних органів тісної та ефективної взаємодії. Одним із ключових аспектів забезпечення результативності кримінального провадження є співпраця кримінальної поліції з органами досудового розслідування. Вона визначає не лише якість збору доказів та своєчасність їх фіксації, але й гарантує дотримання законності, прав та свобод людини.

Поняття «взаємодія» у правовій науці розглядається як узгоджена діяльність двох чи більше суб'єктів, спрямована на досягнення спільної мети шляхом використання відповідних методів, засобів та форм. У сфері кримінального провадження ця категорія набуває особливого змісту, адже мова йде про узгодженість дій оперативних підрозділів кримінальної поліції та слідчих органів. Таке співробітництво забезпечує комплексне застосування процесуальних та оперативно-розшукових засобів для швидкого і повного розкриття злочинів, встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності.

Закон України «Про Національну поліцію» закріплює, що поліція є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству, забезпечує охорону прав і свобод людини, протидію злочинності та підтримання публічної безпеки і порядку (ст. 1, 2) [1]. Одним із провідних завдань поліції є запобігання, виявлення та розкриття кримінальних правопорушень, що передбачає тісну співпрацю з іншими суб'єктами кримінальної юстиції. Водночас Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає правові підстави та зміст діяльності оперативних підрозділів, які здійснюють збирання відомостей, що можуть бути використані в доказуванні у кримінальних провадженнях (ст. 7) [2]. Це свідчить про те, що взаємодія має комплексний характер і включає як процесуальні, так і оперативно-розшукові елементи.

нти. У відомчому нормативному полі важливе значення має Наказ МВС України №575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні». У ньому визначено основні принципи та напрями співпраці, серед яких провідне місце посідає узгоджене планування дій, обмін інформацією, проведення спільних заходів та недопущення дублювання функцій [3]. Саме цей акт забезпечує практичну реалізацію положень законодавства у сфері взаємодії, встановлює алгоритми координації між слідчими та оперативними підрозділами, що дозволяє підвищити ефективність протидії злочинності. Отже, поняття взаємодії кримінальної поліції з органами досудового розслідування варто розглядати як цілеспрямовану, системну та узгоджену діяльність, яка реалізується у процесі кримінального провадження з метою забезпечення його завдань. Її правові основи закріплені в законодавстві та деталізовані у відомчих нормативних актах, що свідчить про офіційне визнання важливості цього явища для функціонування кримінальної юстиції.

Узгодженість дій кримінальної поліції та органів досудового розслідування проявляється передусім у координації оперативно-розшукових та процесуальних заходів. Слідчий, здійснюючи керівництво досудовим розслідуванням, приймає процесуальні рішення, однак ефективність їх реалізації значною мірою залежить від роботи оперативних підрозділів. Зокрема, саме кримінальна поліція володіє можливостями для здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, документування злочинної діяльності організованих груп. У свою чергу, результати оперативно-розшукової діяльності, здобуті в рамках закону, мають бути своєчасно передані слідчому для використання у доказуванні відповідно до ст. 99 КПК України. Форми взаємодії мають як організаційний, так і правовий характер. До організаційних належать узгоджене планування спільних заходів, взаємні наради та консультації, спільні виїзди на місце події, оперативні наради у складних провадженнях. Правові форми проявляються у виконанні доручень слідчого оперативними підрозділами, участі у проведенні слідчих (розшукових) дій, складанні спільних процесуальних документів. У Наказі №575 підкреслюється, що доручення слідчого є обов'язковим для виконання, а його невиконання тягне юридичну відповідальність [3]. Це забезпечує чітку ієрархію та узгодженість у діяльності різних підрозділів поліції. Важливим елементом взаємодії є обмін інформацією. Кримінальна поліція володіє значними обсягами відомостей, отриманих у ході оперативно-розшукової діяльності, зокрема з використанням сучасних інформаційних техноло-

гій та баз даних. Своєчасна передача цієї інформації слідчому дозволяє забезпечити швидке реагування на злочини, попередити знищення або спотворення доказів, встановити коло осіб, причетних до кримінального правопорушення. Водночас органи досудового розслідування інформують оперативні підрозділи про обставини, які потребують перевірки чи додаткової розробки у рамках оперативних заходів. Суттєве значення має й спільне проведення заходів. Йдеться насамперед про обшуки, затримання осіб, огляди місця події, контрольовані закупки, що проводяться за участю як слідчих, так і оперативних працівників. Така форма співпраці дозволяє максимально ефективно використовувати наявні сили й засоби, підвищити доказову цінність отриманих результатів та забезпечити належний рівень процесуальних гарантій. Не менш важливою є взаємодія у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Кримінальна поліція, використовуючи свої оперативні можливості, може здійснювати заходи щодо охорони свідків, потерпілих, підозрюваних чи працівників правоохоронних органів, які піддаються загрозам у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Це має особливе значення у справах, пов'язаних з організованою злочинністю чи злочинами проти життя і здоров'я особи, коли ризик тиску або помсти є особливо високим. Таким чином, зміст взаємодії охоплює широкий спектр процесуальних та організаційних дій, які у сукупності формують єдиний механізм протидії злочинності. Узгодженість у діях кримінальної поліції та органів досудового розслідування не лише сприяє швидкому та повному розкриттю злочинів, а й забезпечує реалізацію основоположних завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України, зокрема захисту прав і свобод людини та інтересів суспільства.

Попри наявність законодавчого та відомчого регулювання, практика свідчить про низку проблем у сфері взаємодії кримінальної поліції та органів досудового розслідування. Однією з ключових є недостатня координація між слідчими та оперативними підрозділами, що часто проявляється у дублюванні функцій або невчасній передачі здобутих даних. Це зумовлює затягування строків досудового розслідування та ускладнює досягнення його завдань. Важливою проблемою є також використання результатів оперативно-розшукової діяльності. Незважаючи на передбачену можливість використання таких матеріалів як джерела доказів у кримінальному провадженні, на практиці їх допустимість і доказове значення нерідко ставляться під сумнів через порушення процедури збору чи документування інформації. Це свідчить про необхідність підвищення професійної підготовки працівників кримінальної поліції та посилення процесуального контролю за дотриманням вимог закону. Ще однією проблемою є недостатня технічна оснащеність та обмежені можливості інформаційного обміну. В умовах

цифровізації злочинності важливим стає швидкий доступ до баз даних, систем відеоспостереження, аналітичних платформ. Однак нерідко відсутність належних технічних засобів або бюрократичні перепони знижують ефективність взаємодії, що унеможлиблює оперативне реагування на дії злочинців. Суттєвим викликом виступає й людський фактор, зокрема відсутність належної мотивації до співпраці та недостатня комунікація між слідчими і оперативними працівниками. Нерідко вони працюють автономно, що призводить до конфліктів повноважень і непорозумінь у процесі розслідування. Це суперечить положенням Наказу №575, у якому підкреслюється необхідність спільної діяльності задля досягнення єдиної мети – розкриття злочину [3].

Для усунення зазначених проблем необхідним є вдосконалення механізмів взаємодії. Насамперед слід забезпечити належне технічне оснащення органів кримінальної поліції та слідчих підрозділів, створити єдині електронні системи обміну інформацією, які б дозволяли оперативно отримувати необхідні дані. Важливим напрямом є підвищення кваліфікації правоохоронців, що передбачає як навчання ефективним формам комунікації та планування, так і вдосконалення навичок у сфері цифрової криміналістики та кібербезпеки. Крім того, доцільним є вдосконалення нормативної бази, зокрема уточнення процедур використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні. Це сприятиме усуненню правової невизначеності та забезпечить належну доказову силу таких матеріалів у кримінальному процесі. Позитивним кроком може стати й запровадження спільних тренінгів для слідчих і оперативних працівників, що формуватиме єдину команду та сприятиме взаєморозумінню у практичній роботі. Таким чином, проблеми взаємодії кримінальної поліції та органів досудового розслідування пов'язані як із нормативними прогалинами, так і з організаційними труднощами. Їх вирішення можливе шляхом комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавчого регулювання, модернізацію технічної бази, підвищення кваліфікації працівників і формування культури партнерства між усіма суб'єктами кримінальної юстиції. Таким чином, взаємодія кримінальної поліції з органами досудового розслідування у кримінальних провадженнях є фундаментальною умовою належної реалізації завдань кримінальної юстиції. Її сутність полягає у поєднанні процесуальних та оперативно-розшукових механізмів, що у комплексі забезпечують ефективність розкриття та розслідування злочинів. Правові основи такої діяльності закріплені у законодавстві України, зокрема у Законі «Про Національну поліцію», Законі «Про оперативно-розшукову діяльність» та у відомчих актах МВС, серед яких особливе значення має Наказ №575. Це свідчить про системність та офіційне визнання важливості взаємодії для функціонування всієї системи правоохоронних органів. Водночас сучасна практика демонструє, що наявність нормативної бази ще не гарантує належного рівня

координації між підрозділами. Проблеми несвочасного обміну інформацією, складнощі у використанні матеріалів оперативно-розшукової діяльності, технічна відсталість та організаційні бар'єри залишаються суттєвими перешкодами для досягнення очікуваних результатів. Це вимагає як модернізації матеріально-технічної бази, так і перегляду підходів до професійної підготовки слідчих та оперативних працівників. Перспективним напрямом розвитку є створення єдиних інформаційно-аналітичних платформ, які б дозволяли в режимі реального часу обмінюватися даними між слідчими та оперативними підрозділами. Важливо також забезпечити уніфікацію стандартів документування результатів оперативно-розшукових заходів, щоб вони мали належну доказову силу в судовому процесі. Не менш значущим завданням залишається формування командного підходу у практичній роботі: лише налагоджена комунікація і партнерська взаємодія між працівниками кримінальної поліції та слідчими здатні забезпечити своєчасне і повне виконання завдань кримінального провадження.

Отже, удосконалення взаємодії має стати одним із стратегічних пріоритетів реформування правоохоронної системи. Ефективна координація дій різних підрозділів сприятиме не лише зростанню результативності розслідування злочинів, але й утвердженню принципу верховенства права, захисту прав і свобод громадян, підвищенню довіри суспільства до поліції та всієї системи кримінальної юстиції. Саме на основі такої взаємодії можливе формування сучасної моделі боротьби зі злочинністю, яка відповідатиме як національним потребам, так і міжнародним стандартам забезпечення правопорядку.

Література:

1) Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 14.09.2025).

2) Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. (дата звернення: 14.09.2025).

3) Наказ МВС України № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» від 07.07.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 14.09.2025).

4) Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 14.09.2025).

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ

*Марія Олександрівна Васильєва,
курсантка 304 навчального взводу факультету підготовки фахівців
для органів превентивної діяльності НПУ
Науковий керівник: Ганна Миколаївна Шерстюк,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права і процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Національної поліції України ОДУВС*

У сучасних умовах розвитку державності та децентралізації влади в Україні особливого значення набуває питання забезпечення публічної безпеки на місцевому рівні. Одним із ключових елементів нової моделі правоохоронної системи є інститут поліцейського офіцера громади.

Від традиційної моделі правоохоронної діяльності поліцейський офіцер громади відрізняється орієнтацією на потреби населення, превентивним підходом і постійною присутністю в громаді. Така модель передбачає використання особливих методів роботи, які спрямовані не лише на реагування на правопорушення, а й на їх попередження та налагодження довірчих відносин із мешканцями.

Метою проєкту «Поліцейський офіцер громади» є забезпечення кожної територіальної громади окремим офіцером, який не лише працює, а й проживає на її території, щоденно підтримує правопорядок, тісно взаємодіє з місцевими мешканцями та оперативно реагує на їхні проблеми. Поліцейський орієнтується на потреби громади, має додаткові повноваження, зокрема щодо контролю за дотриманням правил дорожнього руху, профілактики правопорушень серед дітей і надання допомоги в питаннях дозвільної системи, а звітує не лише перед поліцією, а й перед громадою [1, с.5].

Діяльність поліцейського офіцера громади ґрунтується на основоположних принципах, що визначають нову модель взаємодії поліції з суспільством та сприяють підвищенню довіри до правоохоронної системи. Основні принципи закладено в Законі України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, а також розроблені в рамках реалізації проєкту «Поліцейський офіцер громади», який здійснюється за підтримки Міністерства внутрішніх справ України та міжнародних партнерів [2;3].

Ключовим принципом діяльності поліцейського офіцера громади є орієнтація на потреби конкретної громади, що передбачає індивідуаль-

ний підхід до кожної території з урахуванням її соціально-економічних, культурних та криміногенних особливостей [2]. Основне завдання полягає не лише у реагуванні на правопорушення, а й у їх попередженні шляхом активної профілактичної діяльності – проведення лекцій, консультацій та інформаційних кампаній, особливо серед вразливих категорій населення. Ефективність цієї моделі забезпечується через побудову партнерських стосунків між поліцією та громадянами на основі довіри, що відповідає засадам концепції Community Policing, де поліція виступає як сервісна структура, орієнтована на інтереси людей. Важливим також є принцип прозорості та підзвітності, за яким поліцейський офіцер громади звітує не лише перед вищим керівництвом, а й перед самою громадою, зокрема шляхом відкритих зустрічей та громадських обговорень [2]. Закріплення офіцера за конкретною територією, його щоденна присутність і проживання в цій громаді сприяють кращому розумінню місцевих проблем, налагодженню довірливих зв'язків із мешканцями та підвищенню ефективності превентивної роботи.

Одним із ключових методів діяльності поліцейського офіцера громади є постійне патрулювання та фізична присутність на території громади. На відміну від традиційної моделі, коли поліцейський лише періодично з'являється в населеному пункті, офіцер громади щоденно перебуває серед мешканців, особисто знає основні проблеми, потенційно небезпечні локації, локальних лідерів та соціально вразливі групи. Такий підхід не лише сприяє оперативнішому реагуванню на інциденти, але й формує ефект превенції, оскільки підвищує видимість поліції та рівень довіри до неї.

Важливою складовою щоденної діяльності поліцейського офіцера громади є тісна співпраця з органами місцевого самоврядування. Офіцер бере участь у роботі виконкомів, сесій, робочих груп, спільних безпекових ініціатив, а також реалізує заходи в рамках місцевих програм профілактики правопорушень. Така взаємодія дозволяє враховувати думку громади під час прийняття управлінських рішень, а також координувати зусилля правоохоронних органів і місцевої влади в питаннях безпеки.

Не менш важливим методом роботи є профілактика правопорушень, яка передбачає інформаційно-просвітницьку діяльність. Поліцейський офіцер громади проводить лекції та тренінги в навчальних закладах, організовує зустрічі з батьками, представниками громадськості, ініціює дискусії на теми безпеки, правової свідомості, відповідальності тощо. Метою такої роботи є не лише підвищення рівня правової культури, а й запобігання злочинності на ранніх етапах [4, с.36].

Окрему увагу поліцейський офіцер громади приділяє індивідуальній роботі з уразливими категоріями населення. Це, зокрема, сім'ї, що

перебувають у складних життєвих обставинах, підлітки груп ризику, особи, що нещодавно звільнилися з місць позбавлення волі або раніше мали проблеми із законом. Поліцейський офіцер громади здійснює регулярні візити до таких громадян, надає консультації, координує роботу з соціальними службами та службою у справах дітей. Такий міжвідомчий підхід дозволяє зменшити ризик рецидиву та забезпечити ефективне повернення таких осіб до соціально прийнятного способу життя.

Значну увагу поліцейський офіцер громади приділяє аналітичній роботі та оцінці ризиків, що дає змогу невідкладно реагувати на потенційні загрози в громаді. На основі моніторингу правопорушень, соціального середовища, скарг мешканців, офіцер формує індивідуальні профілі безпеки населеного пункту, визначає найбільш проблемні сфери (наприклад, зростання домашнього насильства, булінг у школах або незаконний обіг алкоголю серед підлітків) та розробляє заходи для мінімізації цих загроз.

Крім того, офіцер громади активно долучається до соціальних ініціатив. Це можуть бути програми з безпеки дорожнього руху (наприклад, навчання школярів правилам переходу вулиць), профілактики домашнього насильства, боротьби з розповсюдженням наркотичних речовин, підтримки ветеранів АТО/ООС, просування гендерної рівності тощо. Така діяльність сприяє формуванню соціально активної громади, яка спільно з поліцією працює над вирішенням актуальних проблем безпеки [5].

Отже, діяльність поліцейського офіцера громади є ефективною моделлю забезпечення безпеки на місцевому рівні. Вона базується на постійній присутності, партнерстві з громадою, превентивній роботі та індивідуальному підході. Завдяки цьому підвищується довіра до поліції, знижується рівень правопорушень і зміцнюється зв'язок між поліцією та населенням.

Література:

1. Організація діяльності поліцейських офіцерів громади в місті: практичний посібник / К.Л. Бугайчук, В.М. Василенко, К.О. Чишко, А.С. Бахаєва,; за заг. ред. К.Л. Бугайчука Х.: ХНУВС, 2024. 92 с.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 16 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 24.09.2025).
3. Харківський національний університет внутрішніх справ. Проєкт «Поліцейський офіцер громади» / офіц. сайт. Харків : ХНУВС, 2019. URL: [https://univd.edu.ua/uk/dir/2548/proyekt--politseyskyy-ofitser-groma dy](https://univd.edu.ua/uk/dir/2548/proyekt--politseyskyy-ofitser-groma-dy) (дата звернення: 24.09.2025).
4. Довідник поліцейського офіцера громади / В. М. Братковський, В. М. Висоцький, Р. Г. Гранківський, Н. І. Дідик, Д. І. Йосифович,

К.М. Костовська, Л. М. Сукмановська, Ю. А. Хатнюк, О. Л. Хитра.
Львів: ЛьвДУВС, 2020. 240 с.

5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ М-ва внутр. справ України від 28.07.2017 № 650 : станом на 3 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (дата звернення: 24.09.2025).

БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ФУНКЦІОНАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Володимир Андрійович Вергун,

здобувач вищої освіти 4 курсу

*Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Наталія Ярославівна Лепіш,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,

*Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

В умовах дії воєнного стану питання забезпечення безпеки дорожнього руху набуває особливої актуальності, а реалізація відповідних заходів покладена на підрозділи Національної поліції України.

Згідно з даними, оприлюдненими першим заступником начальника Департаменту патрульної поліції Олексієм Білошицьким під час телемарафону «Єдині новини», у 2024 році було зафіксовано 25 781 дорожньо-транспортну пригоду (далі – ДТП) з потерпілими. Унаслідок зазначених подій загинули 3 202 особи, ще 32 023 отримали тілесні ушкодження. У порівнянні з 2023 роком кількість ДТП зросла на 5–9% залежно від показників [1].

Основним чинником, що спричиняє ДТП з тяжкими наслідками, є перевищення встановленої швидкості руху (39,4%). Також до поширених причин належать порушення правил маневрування, правил проїзду перехресть та пішохідних переходів, а також керування транспортними засобами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. З огляду на постійне зростання кількості транспортних засобів на автошляхах, зазначені проблеми вимагають комплексного підходу з боку держави та патрульної поліції [1].

Проаналізувавши положення ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [2] та положень ст. 52-3 Закону України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 № 3353-XII [3], можна констатувати, що до основних повноважень поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху належать:

- регулювання дорожнього руху та контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками, а також перевірка правомірності експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;
- супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законодавством;
- здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень;
- виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних і адміністративних правопорушень, та вжиття заходів для їх усунення у межах компетенції поліції;
- видача дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів, а також погодження дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху у випадках, передбачених законодавством;
- виконання інших завдань, прямо передбачених законом [2], [3].

Збройна агресія рф значно змінила умови діяльності патрульної поліції, яка нині функціонує в надзвичайно складних і небезпечних обставинах. Службова діяльність правоохоронців відбувається в умовах постійних ризиків: перебування у конфліктних ситуаціях на автошляхах, загрози збройних нападів, необхідності оперативного прийняття рішень щодо застосування поліцейських заходів. Водночас значне навантаження спричиняє фізичне виснаження, емоційна напруга та обов'язок постійного носіння спеціального спорядження.

Недотримання правил дорожнього руху з боку водіїв було проблемою і в довоєнний період, проте під час воєнного стану вона загострилася. Частина учасників дорожнього руху почала ігнорувати встановлені норми, що призвело до хаотичної та небезпечної поведінки на дорогах. Викладені статистичні відомості підтверджують тенденцію зростання аварійності на автошляхах, зокрема випадків із летальними наслідками, що прямо пов'язано з порушенням водіями Правил дорожнього руху [1], [4].

Особливої уваги потребує проблема керування транспортними засобами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, за що законодавством передбачена адміністративна відповідальність відповідно до ст. 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [5], а в разі настання тяжких наслідків – кримінальна відповідальність за ст. 286 Кримінального кодексу України ід 05.04.2001 № 2341-III [6]. Посилання на воєнний стан як виправдання таких випадків є безпідставними, адже основними чинниками загибелі людей залишаються безвідповідальність водіїв, технічна несправність автомобілів та умисне ігнорування законодавчих вимог.

Також, варто зазначити, що згідно з науковими дослідженнями, поняття «дорожній рух» розглядається як соціальна система, потенційно

пов'язана з аварійними ситуаціями та транспортними засобами як джерелами підвищеної небезпеки. При цьому показник аварійності виступає ключовим критерієм оцінки ефективності роботи патрульної поліції, що зумовлює пріоритетне застосування превентивних заходів для зниження рівня ДТП та травматизму [7, с. 414].

Окрім цього, під час виконання службових обов'язків працівники патрульної поліції мають, відповідно до чинного законодавства, право на певний правовий захист. Це включає, зокрема, гарантії недоторканності життя та здоров'я, захист від неправомірного втручання у їхню діяльність, а також можливість застосування спеціальних засобів і заходів поліцейського примусу у межах закону. Законодавство також передбачає захист від дисциплінарних, адміністративних або кримінальних претензій у випадках, коли дії поліцейського здійснюються у рамках виконання службових обов'язків та відповідно до встановлених процедур [2].

Забезпечення такого правового захисту є необхідною умовою ефективного виконання завдань патрульною поліцією, оскільки дозволяє мінімізувати ризики для працівників, забезпечити їхню безпеку та підтримувати високий рівень професійної відповідальності під час реалізації заходів із охорони публічної безпеки і порядку, а також у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що діяльність патрульної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху залишається одним із ключових напрямів охорони публічного порядку. Незважаючи на виклики воєнного часу, особливе значення має не лише оперативне реагування на порушення, але й системна профілактична робота, спрямована на зменшення аварійності та дорожньо-транспортного травматизму. Ефективність цієї роботи значною мірою залежить як від професійності самих працівників поліції, так і від відповідального ставлення учасників дорожнього руху до дотримання встановлених правил.

Література:

1. Статистика МВС щодо ДТП за 2024 рік. URL: <https://mvs.gov.ua/news/u-mvs-ozvucili-statistiku-dtp-za-2024-rik>.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n200>.
3. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#n631>.
4. Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України; Правила від 10.10.2001 № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#n16>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24): Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

6. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

7. Глушак О.В., Казанчук І.Д. Щодо проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху патрульною поліцією в умовах дії воєнного стану. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 трав. 2025 р.). Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 413-416.

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ КОМПЕТЕНЦІЇ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

*Артем Назарович Вовк,
курсант 305 навчального взводу
факультету підготовки фахівців для органів
превентивної діяльності НПУ ОДУВС
Науковий керівник: Ганна Миколаївна Шерстюк,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права і процесу факультету
підготовки фахівців для органів превентивної діяльності
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Суб'єкт публічної адміністрації є ключовим елементом системи державного управління в Україні, оскільки саме через його діяльність реалізуються публічні інтереси та забезпечується виконання норм права. Це, насамперед, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти, наділені владними повноваженнями для здійснення адміністративних функцій. Такі суб'єкти діють на основі закону, спрямовуючи свої зусилля на досягнення суспільного блага, надання адміністративних послуг або виконання виконавчо-розпорядчих завдань.

Переходячи до розгляду компетенції суб'єктів публічної адміністрації, варто зазначити, що вона є основою їхньої діяльності, оскільки саме через компетенцію визначаються межі та можливості виконання владних повноважень. Компетенція охоплює сукупність прав та обов'язків, які надаються суб'єкту законодавством для реалізації його функцій. У контексті чинного законодавства, зокрема Конституції України та законів, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, компетенція має чітко визначений характер і не може виходити за межі, встановлені законом. Компетенція формується через нормативні акти, такі як положення про органи, посадові інструкції чи закони, що визначають їхні завдання. Наприклад, Кабінет Міністрів України, як вищий орган виконавчої влади, має компетенцію, що включає координацію діяльності міністерств, розробку державних програм та контроль

за їх виконанням, тоді як місцеві державні адміністрації зосереджені на забезпеченні законності та реалізації регіональних програм [1].

Зміст компетенції суб'єктів публічної адміністрації має багатокомпонентну структуру, що включає мету, завдання та повноваження. Мета діяльності таких суб'єктів полягає у забезпеченні публічного інтересу, що може проявлятися у захисті прав громадян, підтримці правопорядку чи розвитку економіки. Завдання є конкретними напрямками роботи, які спрямовані на досягнення цієї мети, наприклад, розробка нормативних актів чи надання адміністративних послуг. Повноваження, у свою чергу, є інструментами реалізації компетенції, що включають право видавати нормативні акти, приймати владні рішення чи застосовувати заходи адміністративного впливу. Важливо, що повноваження завжди мають юридично-владний характер, що дозволяє суб'єктам ефективно виконувати свої функції.

Особливу увагу слід приділити адміністративній правоздатності та дієздатності, які є невід'ємними елементами компетенції. Адміністративна правоздатність виникає з моменту створення суб'єкта, наприклад, з утворення органу виконавчої влади чи призначення посадової особи, і припиняється з його ліквідацією. Вона визначає потенційну здатність суб'єкта мати адміністративні права та обов'язки. Адміністративна дієздатність, натомість, відображає здатність суб'єкта реалізувати ці права та виконувати обов'язки у процесі діяльності. Ці категорії формують адміністративно-правовий статус суб'єкта, який є основою для його взаємодії з іншими учасниками публічних правовідносин. У сучасних умовах, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів, зміст компетенції суб'єктів публічної адміністрації доповнюється новими вимогами, такими як впровадження сучасних управлінських технологій, оптимізація організаційних структур та підвищення ефективності діяльності [2].

Розглядаючи компетенцію суб'єктів публічної адміністрації, не можна оминати її зовнішній та внутрішній аспекти. Зовнішній аспект пов'язаний із унікальністю місця кожного суб'єкта в системі публічного управління, де його компетенція є монопольною для певного кола питань. Наприклад, лише певний орган може видавати ліцензії у визначеній сфері. Внутрішній аспект стосується структури компетенції, яка складається з взаємопов'язаних елементів, таких як цілі, завдання та повноваження. Ця структура забезпечує динамічну взаємодію між різними складовими, що дозволяє суб'єкту гнучко реагувати на виклики сучасного управління [3].

Отже, компетенція суб'єктів публічної адміністрації є фундаментальною категорією, що визначає їхню здатність виконувати покладені на них функції у межах закону. Вона не лише окреслює межі діяльності, а й забезпечує реалізацію публічного інтересу, що є основою демократичного суспільства. У сучасних умовах, коли Україна прагне інтеграції до європейського простору, значення компетенції зростає, оскільки від її чіткості та ефективності залежить якість державного управлін-

ня. Забезпечення належного рівня компетенції суб'єктів публічної адміністрації є запорукою стабільності, законності та довіри громадян до держави, що робить цю тему надзвичайно важливою для подальшого розвитку правової системи України.

Література:

1. Спасенко В.О. Компетенція суб'єкта публічного адміністрування: поняття і структура. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. №4. С.1-4. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-4-01-05>

2. Компетенція суб'єкта публічного адміністрування. URL: http://lib-net.com/content/10052_Kompeten_ciya_sybektu_publichn_ogo_administryvannya.html

3. Терещук В. В. Компетенція суб'єкта публічного адміністрування в Україні та її структура. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4 (3). С. 19–23. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.3.5>

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Катерина Андріївна Гурковська,
старший викладач кафедри
поліцейської діяльності факультету № 2
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Збройна агресія російської федерації проти України створила нові, безпрецедентні виклики у сфері забезпечення прав і свобод людини, серед яких особливого значення набуває захист від домашнього насильства. Воєнний стан посилює соціальну напруженість, спричиняє вимушене переміщення населення, руйнування соціальних зв'язків, втрату стабільності та психологічні травми. У такому середовищі значно зростає ризик домашнього насильства, а найбільш уразливими його жертвами стають жінки та діти. Це обумовлює необхідність переосмислення діяльності суб'єктів, уповноважених здійснювати заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Захист від домашнього насильства в Україні базується на комплексі міжнародних і національних актів. Основоположними міжнародними документами є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція ООН про права дитини, а також Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), ратифікована Україною у 2022 р. Вони встановлюють обов'язок дер-

жави створювати ефективні механізми попередження та реагування на випадки насильства, включно із забезпеченням міжвідомчої взаємодії.

Національне законодавство у цій сфері складається з Конституції України, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Сімейного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших нормативних актів. Воєнний стан не скасовує дію зазначених норм, проте вносить певні корективи у практику їх застосування, зокрема щодо організації діяльності органів державної влади та військових адміністрацій.

Відповідно до чинного законодавства, систему суб'єктів протидії домашньому насильству складають як державні органи, так і інститути громадянського суспільства [1].

Національна поліція України виконує ключову роль у запобіганні, фіксації та припиненні фактів насильства, проведенні профілактичної роботи, винесенні термінових заборонних приписів, притягненні кривдників до адміністративної чи кримінальної відповідальності [2, с.59].

Служби у справах дітей та органи опіки і піклування забезпечують захист прав неповнолітніх, які постраждали від насильства, здійснюють представництво їхніх інтересів у суді, організовують соціальний супровід сімей [1].

Центри соціальних служб, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги надають консультації, психологічну підтримку, допомогу у відновленні документів та доступі до соціальних виплат [1].

Заклади охорони здоров'я та освіти виконують функції первинного виявлення випадків насильства, повідомляють уповноважені органи та беруть участь у комплексній допомозі постраждалим [1].

Військові адміністрації в умовах воєнного стану виконують координаційну функцію на місцях, особливо там, де органи місцевого самоврядування обмежені у своїх можливостях.

Громадські та міжнародні організації забезпечують діяльність кризових кімнат, притулків, проводять інформаційні кампанії, реалізують проекти з реабілітації та підтримки жертв.

Попри наявність правової основи та визначену систему суб'єктів, ефективність їх діяльності у період воєнного стану стикається з низкою викликів:

- недостатня координація між органами влади, що призводить до дублювання функцій та затримок у реагуванні;
- кадровий та ресурсний дефіцит у службах у справах дітей і соціальних закладах;

– ускладнене документування фактів насильства, зокрема через масове переміщення осіб і відсутність доступу до постраждалих у зонах бойових дій;

– обмежена кількість притулків і кризових кімнат, особливо у прифронтових та деокупованих територіях;

– низька поінформованість населення про механізми захисту та доступні послуги.

Ці проблеми вимагають комплексного вирішення, оскільки від їх подолання залежить реальний рівень забезпечення гарантій прав і свобод постраждалих осіб. Тому, у контексті воєнного стану та майбутнього післявоєнного відновлення доцільно зосередитися на кількох ключових напрямках:

1) законодавче удосконалення – внесення змін до профільних законів з урахуванням воєнних реалій, зокрема щодо повноважень військових адміністрацій та особливостей захисту вразливих категорій осіб;

2) інституційна координація – створення єдиної електронної системи обліку випадків домашнього насильства та забезпечення доступу до неї всіх уповноважених суб'єктів;

3) розширення мережі спеціалізованих служб – збільшення кількості притулків, кризових кімнат, гарячих ліній, особливо у громадах, які найбільше постраждали від бойових дій;

4) підготовка кадрів – проведення регулярних тренінгів для поліцейських, соціальних працівників, педагогів і медиків щодо реагування на випадки насильства;

5) міжнародне співробітництво – активне залучення ресурсів і досвіду міжнародних організацій, зокрема у сфері психологічної підтримки та реабілітації постраждалих.

Висновок. Домашнє насильство в умовах воєнного стану становить одну з найбільш актуальних загроз правам людини в Україні. Діяльність суб'єктів, уповноважених здійснювати заходи у цій сфері, потребує не лише збереження, а й посилення ефективності. Важливим завданням є забезпечення належної взаємодії між державними органами, військовими адміністраціями та інститутами громадянського суспільства, що сприятиме створенню комплексної системи захисту постраждалих. Удосконалення адміністративно-правових механізмів у цій сфері є невід'ємною частиною державної політики у воєнний та післявоєнний періоди.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству: посіб. / С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова / за заг. ред. А.Б. Благої. К., 2023. 221с.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ

***Жасміна Владиславівна Діброва,**
курсантка 312 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Науковий керівник: **Віра Миколаївна Галунько,**
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
доктор юридичних наук, професор*

Сучасний етап розвитку кримінальної юстиції України характеризується наявністю багатовимірних викликів, зумовлених трансформаційними процесами в системі правоохоронних органів та безпрецедентними загрозами національній безпеці, спричиненими повномасштабною збройною агресією проти України. Ефективне розкриття та розслідування кримінальних правопорушень у таких умовах набуває особливої ваги, оскільки безпосередньо корелює з рівнем забезпечення прав і свобод громадян, відновленням публічного порядку та підтриманням довіри суспільства до державних інституцій. Одним із ключових чинників результативності цієї діяльності є належна організація міжвідомчої та внутрішньої взаємодії структурних підрозділів Національної поліції України, що дозволяє забезпечити комплексне використання наявних ресурсів і компетенцій.

Воєнний стан зумовив необхідність переосмислення та удосконалення механізмів координації діяльності підрозділів Національної поліції, що виконують завдання у сфері протидії злочинності в умовах зростання криміногенних ризиків, збільшення кількості воєнообумовлених правопорушень, зокрема мародерства, незаконного обігу зброї, диверсійно-терористичної діяльності. Водночас розширення спектра правоохоронних функцій, поєднання кримінального процесуального реагування із завданнями територіальної оборони та забезпечення публічної безпеки зумовлює ускладнення організаційно-управлінських процесів. У цьому контексті взаємодія слідчих підрозділів із кримінальною поліцією, підрозділами превенції, кіберполіції, спеціальними підрозділами є не лише технічною потребою, а й ключовою умовою

досягнення ефективності розслідування. Відсутність належного рівня координації породжує ризики дублювання функцій, втрати часу та доказової інформації, що негативно впливає на результати досудового розслідування.

Таким чином, дослідження організаційно-правових аспектів та практичних механізмів взаємодії підрозділів Національної поліції України у сучасних умовах є вкрай актуальним для теорії та практики, оскільки спрямоване на формування ефективних моделей комплексного реагування на правопорушення, з урахуванням воєнних реалій та перспектив післявоєнного відновлення правопорядку.

В юридичній літературі не існує єдиного визначення форм взаємодії підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, тому їх класифікація здебільшого носить теоретичний характер. Залежно від різних критеріїв взаємодію поділяють на міжнародну, міжвідомчу та внутрішньовідомчу; за стадіями кримінального провадження; за суб'єктами; а також за тривалістю дій – епізодичну або тривалу.

На практиці значне місце займають процесуальні форми взаємодії, передбачені КПК України, та непроцесуальні (організаційні), що регулюються іншими нормативними актами і включають планування дій, обмін інформацією, консультації та узгодження заходів. Ефективність взаємодії багато в чому залежить від налагодженого інформаційного обміну, постійного вдосконалення форм співпраці та відповідального виконання керівниками підрозділів покладених завдань, що гарантує результативність розслідування та протидії злочинності [1, с.26-28].

Під взаємодією органів досудового розслідування з іншими підрозділами органів Національної поліції при розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень розуміють визначену законодавством узгоджену діяльність працівників органів Національної поліції щодо здійснення оперативно-розшукових, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, для своєчасного розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, а також з метою ефективного вирішення інших завдань кримінального судочинства [2, с.5].

Нормативно-правове регулювання взаємодії підрозділів Національної поліції України при розслідуванні кримінальних правопорушень ґрунтується на комплексі законодавчих та підзаконних актів, що визначають повноваження, порядок координації дій та відповідальність органів поліції. Базовим документом є Інструкція МВС України №575 від 07.07.2017, яка встановлює правові та організаційні засади взаємодії слідчих, дізнавачів, оперативних підрозділів, спеціалістів-криміналістів та кінологів, регламентує створення слідчо-оперативних груп, порядок збору, перевірки та обробки інформації [3]. Її значення полягає у забезпеченні ефективного розкриття злочинів та дотримання процесуальних норм.

Водночас на практиці спостерігаються проблеми у своєчасній взаємодії підрозділів, недостатньому обміні інформацією та перегруженості, особливо слідчих, що підкреслює необхідність постійного вдосконалення нормативної бази та впровадження інтегрованих механізмів взаємодії.

На думку проф.В. Галуцько, взаємодія підрозділів Національної поліції України у процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень є ключовою умовою забезпечення ефективності досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження. Вчена підкреслює, що діяльність слідчих, оперативних та спеціалізованих підрозділів повинна здійснюватися у межах єдиної системи, побудованої на принципах узгодженості, інформаційної відкритості та процесуальної дисципліни. Взаємодія реалізується шляхом оперативного обміну даними, координації дій у проведенні слідчих та оперативно-розшукових заходів, залучення експертних можливостей і технічних засобів для забезпечення повноти доказової бази [4, с.14]. В умовах воєнного стану ця потреба набуває особливого значення у зв'язку зі зростанням рівня криміногенної активності, появою воєнно зумовлених кримінальних правопорушень та необхідністю швидкого реагування на загрози національній безпеці.

Окрім того, науковця В.Галуцько наголошує, що єдність системи досудового розслідування та узгодженість дій усіх підрозділів Національної поліції є основною гарантією відновлення порушених прав і законних інтересів потерпілих, а також важливою передумовою реалізації принципу верховенства права у сучасних безпекових реаліях [4, с.14].

Як слушно зазначають науковці **А. Кубасенко та О. Крижановська**, в умовах воєнного стану взаємодія підрозділів Національної поліції України у розкритті та розслідуванні правопорушень набуває особливого значення як ключовий механізм забезпечення національної безпеки та протидії терористичним загрозам. Основою цієї взаємодії є інтеграція управлінських і координаційних процесів у межах єдиної державної системи боротьби з тероризмом, що реалізується через діяльність Антитерористичного центру при СБУ та регіональних координаційних груп. Функціонально-територіальний принцип дозволяє чітко розмежувати компетенції органів при одночасному збереженні узгодженості стратегічних і тактичних дій. Взаємодія передбачає оперативний обмін інформацією, спільне планування заходів, запобігання та припинення терористичних актів, а також мінімізацію їхніх наслідків. Воєнний стан ускладнює ці завдання, зумовлюючи потребу в посиленні контррозвідувальних заходів та активному залученні спеціальних підрозділів. Ефективність взаємодії визначається належною правовою регламентацією, стабільністю комунікаційних каналів та високим рівнем профе-

сійної підготовки особового складу, що гарантує результативність безпекової політики держави [5, с.112].

Сучасний стан кримінальної юстиції України демонструє, що ефективність розкриття та розслідування кримінальних правопорушень безпосередньо корелює з рівнем організаційної узгодженості підрозділів Національної поліції та інтеграцією міжвідомчих механізмів реагування. Воєнні умови, зростання криміногенної активності та поява нових типів правопорушень підкреслюють необхідність системного підходу до координації слідчих, оперативних і спеціалізованих підрозділів. Найвні проблеми, серед яких дублювання функцій, недостатній обмін інформацією та перевантаження ресурсів, свідчать про потребу удосконалення нормативно-правової бази та організаційних процедур.

Отже, на нашу думку, необхідно, по-перше, розробити деталізовані методичні рекомендації для слідчо-оперативних груп із визначенням чітких алгоритмів взаємодії та розподілом компетенцій; по-друге, впровадити централізовані цифрові платформи для оперативного обміну інформацією та забезпечення доказової цілісності матеріалів; по-третє, систематично підвищувати кваліфікацію поліцейських у сфері міжвідомчої координації, кризового реагування та протидії воєнно-обумовленим правопорушенням; по-четверте, запровадити регіональні координаційні центри за участю прокуратури та інших правоохоронних органів для своєчасного реагування на складні ситуації; по-п'яте, здійснювати регулярний моніторинг ефективності взаємодії та адаптацію процедур до нових загроз, що забезпечить оптимізацію функціональних можливостей підрозділів поліції, підвищить результативність розслідувань та сприятиме зміцненню національної безпеки в умовах сучасних викликів.

Література:

1. Взаємодія учасників кримінального провадження під час досудового розслідування: правові аспекти та основні форми : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Харків : ХНУВС, 2024. 208 с.

2. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О. П. Бойко, О.Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.

3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України № 575 від 07.07.2017. № 937/30805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

4. Галунько В.М. Адміністративно правове забезпечення слідчої діяльності в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 36 с.

1. Кубасенко А., Крижановська О., Курганський О. Сучасні практики поліцейської діяльності: навчально-методичний посібник. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Юридична література, 2024. 144 с.

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Олександр Ігорович Єйбог,
*курсант 311 навчального взводу
науково-дослідного інституту факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України ОДУВС*
Науковий керівник: Ганна Миколаївна Шерстюк,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права і процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Національної поліції України ОДУВС*

Органи місцевого самоврядування (далі- ОМС) є однією з найважливіших складових демократичного врядування, що забезпечує реалізацію принципів народовладдя на місцях. Вони формують первинну ланку взаємодії між державою та громадянами, вирішуючи широкий спектр питань, що безпосередньо стосуються повсякденного життя місцевих громад. У системі адміністративного права, ОМС виступають як особливі публічно-правові суб'єкти, наділені владними повноваженнями для управління територією та надання публічних послуг. Адміністративне право не лише формує правову базу для їхнього функціонування, але й детально регламентує їхню діяльність, встановлює межі компетенції, форми та методи роботи, а також механізми контролю та відповідальності [2, 112-114].

Актуальність дослідження ролі ОМС в адміністративному праві є надзвичайно високою, особливо в контексті триваючих процесів децентралізації влади в Україні. Ця реформа значно розширила повноваження та фінансову незалежність місцевих громад, що вимагає глибокого переосмислення та вдосконалення адміністративно-правового регулювання їхньої діяльності. Ефективність функціонування ОМС безпосередньо впливає на якість життя громадян, рівень надання публічних послуг, інвестиційну привабливість територій та довіру населення до влади. Зростаючі вимоги до прозорості, відкритості та підзвітності ОМС, а також необхідність забезпечення законності у всіх сферах їхньої діяльності, роблять вивчення їхньої ролі в адміністративно-

му праві невід'ємною частиною розвитку правової держави. Це дослідження має на меті систематизувати знання про правовий статус, повноваження, форми та методи діяльності ОМС, а також проаналізувати їхню взаємодію з іншими суб'єктами адміністративного права, окресливши перспективи подальшого вдосконалення правового регулювання.

Фундаментальне розуміння ролі ОМС в адміністративному праві починається з аналізу їхнього правового статусу. В Україні цей статус закріплений на конституційному рівні. Конституція України, зокрема розділ XI "Місцеве самоврядування", визначає право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Деталізація цих положень здійснюється спеціальним законодавством, передусім Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», який є основним нормативно-правовим актом, що регулює організацію та діяльність ОМС [4, 190].

Діяльність ОМС у межах адміністративного права реалізується через розгалужену систему адміністративно-правових форм та методів. Ці форми та методи є інструментами, за допомогою яких ОМС виконують свої повноваження та взаємодіють з громадянами та іншими суб'єктами права.

Важливою особливістю повноважень ОМС є їхній поділ на власні (самоврядні) та делеговані.

Власні (самоврядні) повноваження є виявом принципу самостійності місцевого самоврядування. Вони здійснюються ОМС від власного імені, під власну відповідальність та фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Наприклад, затвердження місцевих правил благоустрою, визначення порядку користування комунальним майном, встановлення місцевих зборів є виключно самоврядними повноваженнями. Адміністративне право, регулюючи ці повноваження, встановлює лише загальні рамки та принципи, залишаючи за ОМС широку дискрецію у прийнятті рішень, звичайно, в межах закону.

Натомість делеговані повноваження – це ті функції, які держава передає ОМС для їхнього виконання. Ці повноваження фінансуються за рахунок субвенцій з державного бюджету. До таких повноважень належать, наприклад, державна реєстрація актів цивільного стану, оформлення та видача паспортів, деякі функції у сфері соціального захисту населення, контрольні функції у сфері захисту прав споживачів. Особливістю здійснення делегованих повноважень є наявність адміністративного контролю з боку відповідних державних органів [4, 191-192].

Для ефективного здійснення своїх повноважень ОМС використовують різноманітні адміністративно-правові форми та методи. Ці інструменти є ключовими для реалізації публічно-правових функцій та взаємодії з громадянами.

Ефективна робота органів місцевого самоврядування (ОМС) тісно пов'язана з їхньою постійною та налагодженою взаємодією з іншими суб'єктами адміністративного права. Ця багатогранна співпраця відбувається на різних рівнях.

ОМС інтенсивно взаємодіють з органами державної виконавчої влади. Зокрема, співпраця з місцевими державними адміністраціями (МДА) є ключовою, особливо у виконанні делегованих повноважень. Окремим напрямком є міжмуніципальне співробітництво. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» відкрив можливості для ОМС укладати договори про співпрацю для реалізації спільних проектів, наприклад, у сфері інфраструктури. Також важливу роль відіграють асоціації та об'єднання ОМС, як-от Асоціація міст України, що представляють інтереси місцевого самоврядування та сприяють обміну досвідом. Не менш важливою є взаємодія ОМС з громадськими об'єднаннями, засобами масової інформації та громадянами. Адміністративне право заохочує та регулює участь громадян у місцевому самоврядуванні через громадські слухання, петиції та інші форми, що є прямим проявом народовладдя [1, 122-123].

Взаємодія ОМС з усіма цими суб'єктами регулюється нормами адміністративного права, що забезпечує її правовий характер, визначає права та обов'язки сторін, а також механізми вирішення конфліктів та відповідальності за порушення. Ця складна система взаємозв'язків є основою для побудови ефективного та підзвітного місцевого самоврядування у правовій державі.

Роль органів місцевого самоврядування в адміністративному праві є динамічною та визначальною для розвитку України. Адміністративне право є комплексним регулятором, що забезпечує легітимність, ефективність, прозорість та підзвітність діяльності ОМС.

Подальше вдосконалення адміністративно-правового регулювання має зосередитися на: посиленні фінансової та інституційної спроможності громад, спрощенні та цифровізації адміністративних процедур, розвитку адміністративного процесуального законодавства для ефективного захисту прав громадян, посиленні механізмів участі громадян у місцевому самоврядуванні та вдосконаленні системи державного контролю для досягнення оптимального балансу. Крім того, ключовим є впровадження найкращих європейських практик.

Таким чином, адміністративне право є потужним інструментом для побудови ефективного та демократичного місцевого самоврядування, що зміцнює засади правової держави.

Література:

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / За ред. докт. юр. наук, проф. В. Галунька та докт. юр. наук, проф. О. Правоторової. Херсон : Олді-Плюс, 2021. 656 с.

2. Галуцько В.В., Курило В.І., Короед С.О. та ін Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навч. посіб. / За ред. д.ю.н., профс. В.В. Галуцька. Херсон : Видавець Грінв Д.С., 2015. 256 с.

3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254 к / 96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Остапенко О. І., Ковалів М. В., Єсімов С. С., Гулак Л. С. та інші. Адміністративне право України : заг. част., навч. посіб. вид. 2 допов. Львів : Сполом, 2021. 612 с.

5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Олександр Леонідович Жильцов,

кандидат юридичних наук

*доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін інституту права та безпеки*

Одеського державного університету внутрішніх справ

Неспровокована та повномасштабна збройна агресія Росії 24 лютого 2022 року проти України призвела до колосальних змін у суспільно-політичному житті нашого суспільства, зокрема окупації окремих територій нашої країни, руйнувань промислової та цивільної інфраструктури майже, і як наслідок появи значної кількості внутрішньо переміщених осіб та тих, хто тимчасово виїхав за кордон. В умовах воєнного стану, який діє на всій території нашої країни, держава стикнулася з необхідністю запровадження обмежень окремих прав і свобод людини як тимчасового явища і, в першу чергу, обмеження міграційних процесів задля створення можливості захисту основних прав і свобод людини, її життя та здоров'я, а також для забезпечення територіальної цілісності та суверенітету.

Відповідно до. ст.33. Основного Закону нашої держави, «кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну» [1].

У Рішенні від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016 Конституційний Суд України наголосив, що «право на свободу є невід’ємним та невідчужуваним конституційним правом людини і передбачає можливість вибору своєї поведінки. Право на свободу означає, що особа є вільною у своїй діяльності від зовнішнього втручання, за винятком обмежень, які встановлюються Конституцією та законами України [2].

Основним нормативно-правовим актом в Україні, який прямо присвячений цьому питанню, є Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» у статті 3 якого свобода пересування розуміється як «право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом» [3].

У ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначено: «кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання»; «кожна людина має право покидати будь-яку країну, включаючи свою власну»; «згадані вище права не можуть бути об’єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров’я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті» «ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в’їзд у свою власну країну» [4].

Обмеження свободи пересування визначені у ст.12 Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні, відповідно до якої свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено: у прикордонній смузі; на територіях військових об’єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності; на тимчасово окупованих територіях [3].

Також статтею 8. Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачено, що «в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод

людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, де серед інших заходів правового режиму воєнного стану визначені наступні: запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світлового та інших видів маскуванню; встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів; встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан; проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони» [3].

Крім цього, відповідно до ст.3. Указу Президента України « Про введення воєнного стану в Україні» тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Як вбачається із зазначеного нормативно-правового акту, свобода пересування та вільний вибір місця проживання, містяться у переліку обмежень [5].

Фактично, впровадження вказаних заходів розпочалося з перших днів воєнних дій та активного наступу окупаційних військ з метою підвищення рівня формування оборонних ресурсів, виявлення і знешкодження внутрішніх небезпек, а також стримування просування ворожих військ ззовні. В тому числі, оперативними заходами стало обмеження свободи пересування та руху транспортних засобів як щодо перетинання державного кордону, так і меж між адміністративно-територіальними одиницями [7].

Отже, до системи адміністративно-правових засобів обмеження свободи пересування в умовах воєнного стану в Україні належать:

запровадження комендантської години - встановлення для громадян заборони у певний час доби перебувати на вулицях і в громадських місцях населеного пункту з метою забезпечення публічного порядку та безпеки [8];

встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів передбачено Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» відповідно

до якого «громадянин України має право виїхати з України, крім випадків, передбачених цим Законом, та в'їхати в Україну (ч. 1 ст. 1); перетинання громадянами України державного кордону України здійснюється в пунктах пропуску через державний кордон України після пред'явлення одного з документів, зазначених у статті 2 цього Закону [9];

заборона або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан. На сьогоднішній день це питання врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України 29 грудня 2021 р. № 1450 «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан» [10], відповідно якого визначено механізм встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, що запроваджується та здійснюється військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

проведення евакуації населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони. Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841, відповідно до якої визначено механізм здійснення організованого вивезення (виведення) населення у разі виникнення безпосередньої загрози життю та заподіяння шкоди здоров'ю населення. Залежно від обстановки, що склалася під час надзвичайної ситуації, проводиться загальна або часткова евакуація населення тимчасового або безповоротного характеру [11].

В якості висновку слід зазначити, що виключний перелік заходів правового режиму воєнного стану закріплений у ст. 8 зазначеного Закону «Про правовий режим воєнного стану». Конституція України гарантує свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Право на свободу є невід'ємним та невідчужуваним конституційним правом людини і передбачає можливість вибору своєї поведінки, робити все, що не заборонено законом, безперешкодно і на власний розсуд пересуватися по території держави, обирати місце проживання за винятком обмежень, які повинні встановлюватися виключно законом.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України "Про психіатричну допомогу" (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016. Справа № 1-1/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>

3. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 1647- III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

7. Свобода вибору місця проживання та пересування в умовах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles>

8. Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

9. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 № 3857-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 18, ст. 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>.

10. Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-%D0%BF#n10>

11. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#Text>

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ І СЛІДЧИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

*Андрій Владиславович Журавель,
курсант 3-го курсу, навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Володимир Олександрович Кейдалюк,**
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції,
доктор філософії*

У сучасних умовах протидії злочинності однією з основних вимог до діяльності Національної поліції України є забезпечення ефективної взаємодії між її структурними підрозділами. Особливої уваги потребує координація дій кримінальної поліції та слідчих органів, адже саме від злагодженості їх роботи залежить якість досудового розслідування, своєчасність збору доказів та притягнення винних осіб до відповідальності. Актуальність досліджуваної проблематики зумовлена ускладненням криміногенної ситуації, появою нових видів злочинів, які мають організований і транснаціональний характер, а також необхідністю підвищення довіри суспільства до правоохоронної системи. У цих умовах ефективна взаємодія слідчих і кримінальної поліції є не лише вимогою закону, але й реальним механізмом підвищення результативності боротьби зі злочинністю.

Правові основи взаємодії визначаються низкою нормативно-правових актів. Закон України «Про Національну поліцію» закріплює обов'язок поліції здійснювати діяльність у співпраці з іншими правоохоронними органами, забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидію злочинності та підтримання публічної безпеки (ст. 2) [1]. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає завдання і засади проведення оперативно-розшукових заходів, що виступають важливим інструментом у встановленні обставин кримінальних правопорушень (ст. 7) [2]. Відомчі акти МВС, зокрема Наказ № 575 від 07.07.2017 р., деталізують організаційні механізми взаємодії та визначають порядок координації між слідчими й оперативними підрозділами [3].

Взаємодія підрозділів кримінальної поліції та слідчих органів Національної поліції України є складовою частиною цілісної системи кримінальної юстиції, спрямованої на своєчасне виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Її сутність полягає в уз-

годженні дій оперативних працівників та слідчих для досягнення спільної мети — виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України, а саме забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів, захисту прав і свобод людини та інтересів суспільства [4]. Взаємодія має комплексний характер і включає як організаційні, так і правові форми. Організаційний аспект передбачає спільне планування роботи, проведення нарад, координаційних зустрічей, обмін інформацією та узгодження тактики дій. Правовий аспект полягає у виконанні доручень слідчого оперативними підрозділами, участі оперативних працівників у проведенні слідчих (розшукових) дій, використанні результатів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальному провадженні. Відповідно до Наказу МВС № 575, доручення слідчого є обов'язковим до виконання, що забезпечує юридичну силу такої взаємодії та виключає можливість відмови від співпраці [3].

Особливе значення має інформаційна взаємодія. Підрозділи кримінальної поліції володіють відомостями, здобутими під час оперативно-розшукових заходів, які часто мають вирішальне значення для встановлення осіб, причетних до злочинів, їхніх зв'язків і мотивів. Своєчасна передача цієї інформації слідчому дає змогу забезпечити оперативність процесуального реагування, запобігти знищенню або фальсифікації доказів та визначити найефективнішу тактику розслідування. У свою чергу, слідчий, отримуючи дані від кримінальної поліції, має процесуальні можливості закріпити їх у формі доказів та використати у суді.

Не менш важливою формою є спільне проведення заходів. Йдеться насамперед про обшуки, затримання осіб, допити, огляди місць події та інші слідчі дії, у яких залучення оперативних працівників дозволяє підвищити ефективність, забезпечити безпеку учасників та отримати додаткові відомості. У таких випадках взаємодія проявляється у практичній площині — слідчий забезпечує процесуальне оформлення дій, тоді як оперативні підрозділи надають підтримку, використовуючи свої навички, ресурси та досвід роботи з оперативною інформацією. Таким чином, взаємодія між підрозділами кримінальної поліції та слідчими органами є багатограним процесом, що охоплює як нормативно врегульовані, так і організаційно-практичні аспекти. Вона забезпечує інтеграцію оперативних і процесуальних можливостей у єдиний механізм протидії злочинності та створює умови для ефективного функціонування всієї системи кримінальної юстиції.

Попри законодавче регулювання та наявність відомих інструкцій, практика діяльності підрозділів кримінальної поліції та слідчих органів Національної поліції України свідчить про низку проблем, які знижують ефективність взаємодії. Однією з найбільш поширених є недостат-

ня координація дій. У багатьох випадках оперативні працівники і слідчі працюють автономно, що призводить до дублювання функцій або втрати часу на узгодження окремих процесуальних і організаційних заходів. Це ускладнює своєчасне прийняття рішень і може негативно впливати на результати розслідування. Суттєві труднощі виникають і у сфері використання результатів оперативно-розшукової діяльності. Хоча Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає можливість використання таких матеріалів у доказуванні, на практиці часто виникають проблеми з їх належним оформленням. Недотримання процесуальних вимог, помилки у фіксації інформації або перевищення повноважень можуть стати підставою для визнання доказів недопустимими в суді, що фактично нівелює значення проведених оперативних заходів. Ще однією проблемою є обмежені технічні можливості правоохоронних органів. У багатьох випадках оперативні підрозділи та слідчі стикаються з браком сучасних технічних засобів для збору, обробки й аналізу інформації. Це особливо актуально в умовах цифровізації злочинності, коли кіберзлочини, шахрайства з використанням сучасних технологій чи фінансових інструментів потребують оперативного доступу до баз даних і сучасних інформаційно-аналітичних систем. Крім того, проблемним залишається питання підготовки кадрів. Недостатній рівень спеціалізації, відсутність навичок спільного планування та комунікації між слідчими й оперативними працівниками ускладнюють налагодження командної роботи. Нерідко причиною конфліктів є і суб'єктивний фактор — конкуренція між підрозділами, що призводить до взаємних звинувачень у неефективності та небажання обмінюватися інформацією.

Для подолання зазначених проблем необхідним є вдосконалення нормативної та організаційної основи взаємодії. Насамперед це стосується розробки чітких стандартів використання результатів оперативно-розшукової діяльності, які б унеможливили різночитання та забезпечували їх належну доказову силу. Важливим є також запровадження єдиних інформаційних платформ, які дозволили б оперативно обмінюватися даними між слідчими та оперативними підрозділами у режимі реального часу. Не менш актуальним напрямом вдосконалення є підвищення кваліфікації працівників шляхом проведення спільних тренінгів і навчань, спрямованих на розвиток командної роботи, удосконалення тактики проведення слідчих дій та застосування сучасних технічних засобів. Важливим є і формування корпоративної культури взаємної довіри та партнерства, адже ефективна взаємодія неможлива без належної мотивації та усвідомлення спільної мети. Таким чином, подальше вдосконалення взаємодії підрозділів кримінальної поліції та слідчих органів має бути спрямоване на створення єдиної системи координації, яка б поєднувала правові, організаційні та технічні аспекти.

Лише за умови комплексного підходу можна забезпечити реальне підвищення результативності боротьби зі злочинністю та зміцнення довіри суспільства до правоохоронної системи.

Отже, взаємодія підрозділів кримінальної поліції та слідчих органів Національної поліції України є ключовим чинником успішного функціонування всієї системи кримінальної юстиції. Її ефективність визначається рівнем координації дій, своєчасністю обміну інформацією, здатністю інтегрувати оперативні та процесуальні можливості у єдиний механізм боротьби зі злочинністю. Правові підстави такої співпраці закріплені у законодавстві України та деталізовані у відомчих актах, зокрема в Наказі МВС № 575, що регламентує порядок організації взаємодії та визначає алгоритми взаємин між підрозділами. Водночас сучасна практика виявляє низку проблем, пов'язаних із браком координації, труднощами використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, технічними обмеженнями та недостатньою підготовкою кадрів. Подолання цих труднощів потребує комплексних заходів: модернізації інформаційних систем, розробки уніфікованих стандартів документування результатів оперативних заходів, підвищення рівня професійної підготовки та формування партнерської моделі співпраці. Ефективна взаємодія слідчих і кримінальної поліції сприятиме не лише підвищенню результативності розслідувань, але й утвердженню принципів верховенства права, захисту прав і свобод громадян та зміцненню довіри суспільства до правоохоронної системи. Саме завдяки узгодженій роботі цих підрозділів можливе формування сучасної моделі протидії злочинності, яка відповідатиме як національним потребам, так і міжнародним стандартам забезпечення правопорядку.

Література:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 11.09.2025).
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 11.09.2025).
3. Наказ МВС України № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції України» від 07.07.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 11.09.2025).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Катерина Сергіївна Ізбаш,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділення організації
наукової роботи відділу організації наукової діяльності*

Забезпечення національної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану постає одним із найважливіших викликів сучасності для Української держави. Національна безпека виступає фундаментальною цінністю, яка безпосередньо визначає можливість держави щодо захисту свого суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та прав і свобод громадян. Її зміцнення належить до кола стратегічних завдань, що окреслюють вектор державної політики України у сфері безпеки та оборони [5, с. 214].

Актуальність проблематики національної безпеки обумовлюється низкою комплексних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, а саме: зростання масштабів воєнних конфліктів, які становлять безпосередню загрозу існуванню держави; посилення ризиків, пов'язаних із техногенними аваріями та природними катастрофами; необхідність мінімізації матеріальних витрат, що супроводжують процеси протидії зазначеним небезпекам; а також питання збереження та розвитку людського потенціалу як головної складової національної безпеки.

В умовах сьогодення провідними та найбільш небезпечними загрозами для національної безпеки України є збройна агресія, яка з 2014 року набула системного характеру, та її повномасштабне вторгнення на територію України, розпочате у лютому 2022 року. Саме ці фактори визначають особливий характер сучасних викликів, формують потребу у комплексному переосмисленні безпекової політики та зумовлюють необхідність удосконалення механізмів функціонування правового режиму воєнного стану [4].

Положення Конституції України передбачають захист державного суверенітету та територіальної цілісності України, а також забезпечення її економічної, інформаційної та інших складових національної безпеки, які є одними з найважливіших функцій дер-

жави та водночас справою всього Українського народу, що закріплено на конституційному рівні [1]. Таким чином, конституційний законодавець визначив безпеку держави не лише як обов'язок органів державної влади, але й як колективну відповідальність суспільства за збереження незалежності, стабільності та розвитку України.

У сучасному науковому дискурсі національна безпека розглядається як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави, що забезпечується шляхом реалізації ефективної державної політики у відповідності до норм національного та міжнародного права у різних сферах суспільного життя [6, с. 42]. Такий підхід акцентує на комплексності поняття безпеки, яке охоплює не лише воєнно-оборонну, але й політичну, економічну, соціальну, екологічну, гуманітарну та інформаційну сфери.

Особливе значення для формування єдиного концептуального підходу до розуміння сутності національної безпеки має її законодавче визначення. У Законі України «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII національна безпека визначається як стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [2]. Це визначення підкреслює динамічний характер безпекових процесів, адже йдеться не лише про нейтралізацію вже існуючих небезпек, але й про превентивні заходи, спрямовані на запобігання виникненню нових викликів.

Отже, національна безпека України є багатогранним явищем, яке охоплює систему політичних, економічних, воєнних, соціальних та інформаційних відносин, спрямованих на захист життєво важливих інтересів держави та суспільства. У цьому контексті важливого значення набуває правове забезпечення безпекової політики, зокрема через механізми, передбачені спеціальними правовими режимами. Одним із таких режимів, що має ключове значення в умовах збройної агресії російської федерації проти України, є правовий режим воєнного стану.

Воєнний стан як особливий правовий режим є інструментом, спрямованим на мобілізацію політичних, економічних, оборонних та соціальних ресурсів держави з метою відсічі збройній агресії, захисту суверенітету і територіальної цілісності та забезпечення стабільності функціонування суспільства в умовах воєнних загроз. Його правова природа полягає у тимчасовому обмеженні деяких конституційних прав і свобод громадян з одночасним розширенням повноважень органів державної влади, військового командування та правоохоронних органів. Таким чином, воєнний стан виступає не лише правовою, але й політико-інституційною формою

реагування держави на критичні виклики у сфері національної безпеки.

Правовий режим воєнного стану в Україні має чітке конституційно-правове закріплення та визначається комплексом нормативно-правових актів різного рівня. Насамперед, його основи закладено в Конституції України. Так, стаття 106 Основного Закону передбачає право Президента України вводити воєнний стан у разі збройної агресії чи загрози нападу, за умови подальшого затвердження цього рішення Верховною Радою України. Стаття 64 Конституції визначає, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися певні обмеження конституційних прав і свобод громадян, окрім тих, що є невідчужуваними та непорушними [1].

Базовим нормативним актом, який регламентує правовий режим воєнного стану, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII [3]. Цей закон визначає порядок запровадження та скасування воєнного стану, перелік заходів правового режиму, а також повноваження органів державної влади, військового командування та військових адміністрацій під час його дії. Зокрема, закон передбачає можливість тимчасового обмеження прав громадян, особливості діяльності Збройних Сил України, Національної поліції та інших військових формувань, а також порядок функціонування органів місцевого самоврядування у цей період.

Крім зазначеного, важливе значення мають інші нормативно-правові акти, які формують цілісну систему правового регулювання воєнного стану. Зокрема, це: Закон України «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII [2], який визначає основи та принципи державної політики у сфері національної безпеки та оборони; а також низка підзаконних нормативних актів, указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України, що деталізують порядок реалізації заходів воєнного стану.

Таким чином, правовий режим воєнного стану в Україні спирається на багаторівневу систему нормативно-правового забезпечення, яка поєднує положення Конституції, спеціального законодавства у сфері безпеки та оборони, а також підзаконних актів, спрямованих на конкретизацію правових механізмів його реалізації. Це дозволяє забезпечити комплексний характер правового регулювання та адаптивність державної політики до сучасних загроз національній безпеці.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР> (дата звернення: 10.09.2025).

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355> (дата звернення: 11.09.2025).

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 14.09.2025).

4. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24 лют. 2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 14.09.2025).

5. Ізбаш К.С., Деревянкін С.Л. Національна безпека України в умовах воєнного стану: сучасний стан. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 213-217.

6. Кобко Є.В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави : дис. ...д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2023. 400 с.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ

Максим Станіславович Кийко,

курсант 202 взводу навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Національної поліції України

Науковий керівник : Катерина Миколаївна Рудой,

професор кафедри адміністративного права

та адміністративного процесу,

доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції

Національна поліція України — це центральний орган виконавчої влади, який виконує функції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, захисту прав і свобод людини, протидії злочинності та надання поліцейських послуг суспільству. Національна поліція України виступає одним із ключових елементів системи державного управління у сфері забезпечення публічної безпеки та охорони правопорядку. Її діяльність є необхідною складовою функціонування правової держави та важливим чинником стабільності суспільного життя. У сучасних умовах формування демократичних засад розвитку держави та інтеграції у європейський правовий простір особлива увага приділяється модернізації та підвищенню ефективності по-

ліції, яка повинна відповідати потребам громадян і водночас виконувати специфічні завдання у боротьбі зі злочинністю.

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що виконує завдання з охорони публічної безпеки і порядку, захисту прав та свобод людини, протидії злочинності та надання поліцейських послуг у суспільстві. Правові засади її діяльності закріплені у Конституції України [1], Законі України «Про Національну поліцію» [2] від 2 липня 2015 року № 580-VIII, а також у низці інших нормативно-правових актів, які визначають повноваження, принципи та структуру цього інституту. Прийняття спеціального закону стало важливим етапом у реформуванні правоохоронної системи держави, що було зумовлено суспільно-політичними змінами після подій 2013–2014 років та необхідністю забезпечення демократичного контролю за силовими структурами.

Становлення Національної поліції супроводжувалося широкими суспільними очікуваннями. У перші роки діяльності особливий акцент було зроблено на створенні патрульної поліції, яка стала символом оновлення. Молоді співробітники, що пройшли конкурсні відбори, вирізнялися новими підходами до роботи, більш відкритою комунікацією з громадянами та прагненням забезпечити довіру суспільства. Патрульна поліція швидко перетворилася на найбільш помітний підрозділ, що символізував реформу. Однак у процесі подальшого розвитку з'явилися нові виклики, пов'язані з нестачею кадрових ресурсів, необхідністю належного фінансування та потребою в системній підготовці працівників.

Структура Національної поліції передбачає наявність кількох функціональних підрозділів, серед яких кримінальна поліція, органи досудового розслідування, спеціальна поліція, поліція охорони та поліція особливого призначення. Кожен із цих підрозділів виконує окремі завдання, що забезпечують комплексний характер діяльності інституції. Кримінальна поліція займається протидією тяжким злочинам і організованій злочинності, слідчі підрозділи здійснюють досудове розслідування, спеціальна поліція відповідає за охорону стратегічних об'єктів і забезпечення громадської безпеки у надзвичайних ситуаціях [3]. Така багаторівнева структура дозволяє ефективно реагувати на різні типи викликів у сфері правопорядку.

Завдання поліції виходять за межі суто силових функцій і включають широкий спектр сервісних послуг. Йдеться про допомогу у випадках дорожньо-транспортних пригод, реагування на виклики громадян, захист жертв домашнього насильства, участь у програмах превенції злочинності серед молоді. Закон України «Про Національну поліцію» [2] визначає принцип орієнтації на потреби суспільс-

тва, що вимагає від поліцейських високого рівня комунікації та професійної етики.

Важливим напрямом діяльності є співпраця поліції з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. У низці міст України впроваджуються програми «поліції діалогу» та community policing, спрямовані на формування партнерських відносин між поліцією та населенням. Такий підхід забезпечує ефективніший контроль над криміногенною ситуацією та підвищує рівень довіри громадян [4].

У практичній роботі поліції значна увага приділяється дотриманню прав людини. Конституція України у статті 3 визначає життя та гідність людини найвищою соціальною цінністю, що накладає на поліцію обов'язок діяти виключно в інтересах громадян. Використання повноважень із застосування фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї суворо регламентоване законом. Закон «Про Національну поліцію» [2] встановлює вичерпний перелік підстав для таких дій і зобов'язує працівників діяти пропорційно та з урахуванням конкретної ситуації.

Проблематика соціального та матеріального забезпечення поліцейських залишається актуальною. Недостатнє фінансування негативно впливає на кадровий потенціал, адже низький рівень заробітної плати та відсутність належних умов служби зумовлюють відтік кваліфікованих кадрів. Поряд із цим державою впроваджуються програми соціального захисту, передбачені, зокрема, постановами Кабінету Міністрів України, які визначають пільги та гарантії для працівників поліції.

У контексті сучасних безпекових викликів поліція виконує роль не лише класичного правоохоронного органу, але й важливого елементу системи національної безпеки. В умовах збройної агресії проти України значення поліцейських підрозділів зросло, адже вони забезпечують правопорядок у прифронтових регіонах, допомагають у евакуації населення, беруть участь у протидії диверсійним групам та забезпечують діяльність військової інфраструктури [5].

Особливого значення набуває використання сучасних технологій у діяльності поліції. Запровадження систем відеоспостереження, використання автоматизованих баз даних, електронних сервісів для звернень громадян значно розширює можливості правоохоронних органів. Разом із тим виникають питання дотримання законодавства про захист персональних даних, зокрема Закону України «Про захист персональних даних» [6] від 2010 року. Забезпечення балансу між ефективністю роботи та правами людини залишається одним із головних викликів.

У перспективі подальший розвиток Національної поліції передбачає зміцнення кадрового потенціалу, удосконалення системи

професійної підготовки та підвищення рівня прозорості діяльності. Важливим завданням є розширення співпраці з європейськими та міжнародними організаціями, зокрема Європейською поліцейською службою (Європол), що дозволяє інтегрувати українську правоохоронну систему у ширший європейський простір.

Таким чином, Національна поліція України виступає охоронцем правопорядку, але й провідником цінностей демократичного суспільства. Від її ефективності залежить рівень довіри до держави, відчуття безпеки громадян та стабільність суспільного життя. Наявність чіткої правової бази, сучасних інституційних механізмів і належного контролю з боку суспільства формує умови для подальшого розвитку поліції як органу, що відповідає європейським стандартам. Її роль у побудові правової держави зростає у контексті реформ та прагнення до інтеграції в європейський правовий простір. Спроможність забезпечувати баланс між інтересами держави і правами людини визначає поліцію як ключовий інститут громадянського суспільства.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, №30, ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.09.2025)
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Редакція від 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 14.09.2025)
3. Бойко І. В. Основні види поліцейської діяльності в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. Том 1. С. 124-131. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/3/tom_1/25.pdf
4. Хоркавий С.В, Основні напрями діяльності органів Національної поліції у реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України: курс на євроінтеграцію. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 250-255. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/3_2024/40.pdf
5. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. Редакція від 14.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 14.09.2025)

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ

*М.Ю. Клейман, к.ю.н., викладач кафедри
адміністративно-правових дисциплін
(Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна)*

Введення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року різко загострило проблему домашнього насильства, створивши комплекс нових викликів для Національної поліції України як ключового суб'єкта у протидії цьому явищу. Психологічний стрес, травми, втрата роботи, примусове перебування в одному просторі через вимушену міграцію, наявність зброї – усі ці фактори воєнного часу виступили каталізаторами латентного та відкритого насильства в сім'ях.

У цих умовах роль НПУ трансформується від виконання стандартних процедур, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», до реалізації стратегії адаптивного реагування в умовах кризи.

Аналізуючи динаміку, важливо враховувати два ключові періоди: до повномасштабного вторгнення (2020-2021) та після його початку (2022-2024). Як зазначає Грубина А., «щодо статистики Департамента превентивної діяльності опублікованої за дорученням Національної поліції України щодо домашнього насильства за 2020-2024 роки, а саме: 2020 рік – 208 784 звернень, з них 182 088 – жінки, і 3 433 – діти; 2021 рік – 325 599 звернень, з них 58 856 – жінки, і 8 842 – діти; 2022 рік – 244 381 звернення, з них 52 189 – жінки, і 7 466 – діти; 2023 рік – 291 428 звернень, з них 222 878 – жінки, і 9 194 – діти; 2024 рік – 195 174 звернень, з них 151 716 – жінки, і 6 545 – діти. В свою чергу Opendatabot за 2024 показали, що в кожному третьому випадку від домашнього насильства стали страждати літні люди. І кількість звернень зростає у періоди свят» [1]. Якщо аналізувати вищенаведені дані 2022 року, то різке зниження на 30% порівняно з 2021 роком пов'язане з окупацією територій, активними бойовими діями, вимушеною міграцією мільйонів громадян, обмеженням доступом до поліції в перші місяці війни, а також на перший план вийшла власна безпека. Щодо даних 2023 року, вже спостерігається зростання порівняно з 2022 роком, що може свідчити про часткове відновлення роботи правозахисних механізмів та звернення уточнених даних з деокупованих територій. Тут потрібно пам'ятати те, що кількість населення в Україні зменшилась через тимчасову окупацію певних територій нашої держави.

«Воєнні дії, поряд з економічними та соціальними труднощами, створюють додаткове психоемоційне навантаження, що може спричинити насильство навіть у тих родинах, де раніше подібних проявів не було» [2].

Отже факторами, які сприяють проявам домашнього насильства саме в період воєнного часу можемо назвати: посттравматичні стресові розлади учасників бойових дій, вимушених переселенців; стрес від тривалих блекаутів і невизначеності; наявність зброї вдома (легальної та нелегальної); недостатня реабілітація правопорушників (в тому числі ветеранів); втома співчуття (тривала війна призводить до звикання до насильства та зниження громадського резонансу щодо проблеми домашнього насильства) та інші.

Мороз О.Б., Хатнюк Ю.А. зазначають, що «до уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству можна віднести:

- дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади;
- поліцейських ювенальної превенції;
- підрозділи патрульної поліції та групи реагування патрульної поліції;
- підрозділи слідства та дізнання;
- сектори протидії домашньому насильству та мобільні групи реагування на факти вчинення домашнього насильства» [3].

«В зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну в 2022 році за ініціативи Міністерства внутрішніх справ були сформовані спеціальні мобільні групи поліції для виявлення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості осіб, скоєних військовими країни-агресора. До складу таких груп увійшли поліцейські, які раніше працювали з постраждалими від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, а також ювенальні поліцейські, слідчі та психологи соціальних служб» [2].

Закон України «Про Національну поліцію» у ст. 23 передбачає серед переліку її повноважень вживання заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі.

Ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» перелічує такі повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства; інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи й соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильст-

ва, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії до-машньому насильству, відповідно до статті 15 Закону та ін.[4].

На даному етапі Національна поліція є ядром єдиного інформаційного контуру, що об'єднує соціальні служби, медичні заклади, громадські організації та інших суб'єктів у сфері запобігання та протидії до-машньому насильству.

Спираючись на вищенаведене, можемо зробити висновок, що спротив домашньому насильству в умовах війни – це не лише правоохоронна задача, але й складний соціально-психологічний виклик, що вимагає комплексного міждисциплінарного підходу.

Важливим аспектом покращення діяльності органів Національної поліції є встановлення довіри з постраждалими сім'ями, які через страх осуду з боку суспільства бояться звертатися щодо фактів вчинення домашнього насильства. Органи Національної поліції також проводять профілактичну діяльність, спільно з громадськістю, щодо надання суспільству відповідної інформації про запобігання та протидію домашньому насильству [5].

Роль Національної поліції України еволюціонує від карального до соціально-орієнтованого інституту. Її успіх залежить не від кількості складених протоколів, а від здатності інтегруватися в єдину систему підтримки сім'ї в умовах кризи.

Література:

1. Грубрина А. Частіше стаємо жертвами: рівень насилля в Україні росте – психолог про причини і способи захисту. Вікна. 2025. URL: [https:// vikna.tv/dlia-tebe/bezpeka/v-ukrayini-roste-kilkistvypadkiv-domashnogo-nasylstva/](https://vikna.tv/dlia-tebe/bezpeka/v-ukrayini-roste-kilkistvypadkiv-domashnogo-nasylstva/)

2. Клейман М. Ю. Національна поліція як гарантія безпеки: моделі запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. Держава та регіони. Серія: Право. 2024. № 3. С. 58-62.

3. Мороз О.Б., Хатнюк Ю.А. Роль органів Національної поліції в запобіганні та протидії домашньому насильству. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Вип.80. С. 517.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року No 2229-VIII: станом на 19 грудня 2024 р.

5. Притолюк Н.М. Національна поліція як суб'єкт запобігання та протидії насильству в сім'ї. Юридична наука. № 7(109)/2020. С. 137–143.

ОЦІНКА РИЗИКІВ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ОКРЕМІ ВИКЛИКИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

*Олена Володимирівна Ковальова,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент, с.н.с.*

Оцінка ризиків вчинення домашнього насильства є одним із ключових інструментів запобігання тяжким наслідкам домашнього насильства та повторним його випадкам, який використовується у багатьох країнах світу. Не виключенням є і Україна. В національному законодавстві оцінка ризиків вчинення домашнього насильства визначається як «процес оцінювання ймовірності повторення насильства, настання тяжких наслідків або смерті постраждалої особи» [1], який мають здійснювати всі уповноважені на запобігання та протидію домашньому насильству суб'єкти.

Однак на сьогодні тільки Національна поліція України має спеціальну форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства та нормативно-правовий документ, який регламентує порядок її проведення [2]. Так, поліцейські уповноважених підрозділів Національної поліції зобов'язані проводити оцінку ризиків щодо кожної постраждалої особи та долучати форми оцінки до матеріалів справи.

Під час здійснення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства поліцейськими до основних викликів, пов'язаних як із недосконалістю правового регулювання, так і недоліками правозастосування, можна віднести такі.

Обмежене тлумачення щодо випадків її проведення. Деякі поліцейські вважають, що форма оцінки ризиків має заповнюватись тільки під час випадків домашнього насильства як адміністративного правопорушення і не проводиться у разі кримінально караних діянь, що не відповідає духу Стамбульської конвенції. При цьому доцільно врегулювати питання, представники яких підрозділів поліції мають її проводити в таких випадках: ті, які здійснюють первинне реагування або поліцейські органів досудового розслідування. Враховуючи, що форма оцінки ризиків не є документом суворої звітності, на відміну від термінового заборонного припису, можливо передбачити її проведення представниками органів досудового розслідування або узгодити алгоритм їх взаємодії з поліцейськими сектору превенції з цього питання [3, с.102]. Також поширеним є упередження, що оцінка ризиків проводиться тільки щодо осіб, які зазнали домашнього насильства. В цьому контексті слід наголосити на тому, що діти, які стали свідками (очевидцями) до-

машнього насильства також визнаються постраждалими, тому форма оцінки ризиків має заповнюватись щодо кожної такої дитини також.

Формальний підхід до проведення оцінки ризиків. Слід пам'ятати, що форма оцінки ризиків може враховуватись іншими суб'єктами під час здійснення ними своїх повноважень, наприклад, її можуть використовувати суди під час вирішення питання щодо видачі обмежувального припису та направлення кривдника на проходження програми для кривдників (наприклад, справи № 732/353/25, № 753/24319/24, № 595/657/25). З урахуванням цього, важливо не формально підходити до такої оцінки, а ґрунтовно дослідити всі можливі ризики, в тому числі про які прямо не зазначено в самих питаннях, але поліцейський вважає, що вони можуть підвищувати/зменшувати рівень загрози життю та здоров'ю постраждалої особи, зазначивши їх в спеціально відведеній графі форми. Це актуально також в контексті управління ризиками, на важливості чого наголошується в Стамбульській конвенції.

Недотримання вимог законодавства під час проведення оцінки ризиків. Іноді поліцейські допускають як типові для оформлення процесуальних документів помилки, наприклад, відсутність підпису (справа № 750/3565/25), так і специфічні. Так, крім уважного заповнення всієї передбаченої в бланку форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства інформації, поліцейським потрібно правильно підрахувати відповіді, щоб достовірно визначити ступінь небезпеки. Варто пам'ятати, що такий рівень встановлюється не на власний розсуд, а відповідно до п. 6 Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства [3, с.103].

Неадаптованість форми оцінки ризиків для дітей. Так, оцінка ризиків проводиться шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником [2]. Деякі суди звертають увагу на неправильність заповнення форми оцінки ризиків, якщо в ній не зазначено, що вона заповнена зі слів законного представника дитини (наприклад, справа № 750/10865/23), проте її бланк не містить такої графи, лише графу «постраждала особа». Вбачається доцільним розробити окрему форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства щодо дитини, в тому числі з огляду на те, що питання, які повинні ставитися до дітей, мають свою специфіку. На сьогодні на правовому рівні не визначено, з якого саме віку постраждалої особи має проводитись оцінка ризиків. Вбачається, що така форма оцінка ризиків має застосовуватися до дітей будь-якого віку без обмежень, оскільки саме вона є підставою для застосування термінового заборонного припису, який є інструментом захисту дітей незалежно від їх віку [3, с.104]. Якщо вік або особливості розвитку дитини не дозволяє їй висловити свою думку,

оцінку ризиків можна проводити під час спілкування з її законним представником, який не є кривдником дитини.

Відсутність на національному рівні правової вимоги та практики керування ризиками і складання плану безпеки постраждалої особи, на яких наголошено в ст.51 Стамбульської конвенції [4, с.148-149]. План безпеки залежить від того, чи є етап підготовчим, критичним чи посткритичним, і повинен передбачати дії постраждалої особи у випадку повторного насильства, способи втечі, збереження документів, організацію допомоги, безпечні маршрути та способи захисту дітей. Крім того, рівень ризику домашнього насильства є динамічним і потребує повторної оцінки залежно від визначеного рівня загрози. Наприклад, досвід Іспанії передбачає чотири рівні ризику (дуже високий, високий, середній, низький) з відповідною періодичністю повторної оцінки: 72 години, 7 днів, 30 днів та 60 днів відповідно [5, с. 25]. Тобто, чим вище рівень ризику, тим частішими мають проводитись моніторинг і повторна оцінка.

Отже, оцінка ризиків вчинення домашнього насильства є невід'ємним елементом системи запобігання та протидії домашньому насильству. Її проведення уніфікованим та системним способом, з урахуванням ситуації та віку постраждалих осіб, складенням індивідуального плану безпеки, сприятиме не лише запобіганню тяжким наслідкам та повторним випадкам насильства, але й організації координації заходів підтримки та безпеки. Удосконалення законодавства та нормативних актів, а також регулярний моніторинг і повторна оцінка ризиків сприятимуть підвищенню ефективності реагування правоохоронних органів та захисту прав постраждалих.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 року № 369/180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#n15>

3. Напрями та шляхи вдосконалення діяльності органів і підрозділів Національної поліції України щодо протидії домашньому насильству та взаємодії з цього питання з органами державної влади та громадськими організаціями: науково-методичні рекомендації / за заг. ред. Дрозд В.Г., Коба В.Б., Ковальнової О.В. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 270 с.

4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами та Пояснювальна доповідь. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>

5. Манн Л., Бугасць Т. Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Аналітичний звіт. 2020. 104 с. URL: <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Анна Артемівна Кривельова,
Студентка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 262 «Правоохоронні діяльність»
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Василівна Чорна,**
доктор філософії в галузі права, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

В умовах триваючої повномасштабної війни проти України особливої науково-практичної значущості набуває питання підвищення ефективності функціонування правоохоронної системи, зокрема діяльності Національної поліції України. Запровадження правового режиму воєнного стану стало складним випробуванням для чинних адміністративно-правових механізмів, що регламентують роботу поліції, оскільки воно вимагає не лише збереження громадської безпеки та підтримання правопорядку, а й оперативної адаптації до нових викликів: диверсійної діяльності, терористичних загроз, воєнних злочинів, зростання криміногенної напруженості та необхідності посиленої координації із Збройними силами України та іншими елементами сектору безпеки й оборони. Ключова проблема полягає у пошуку оптимального співвідношення між забезпеченням реалізації конституційних прав і свобод громадян та впровадженням тимчасових обмежень, спрямованих на захист національної безпеки та стабільність державного управління.

Незважаючи на наявність правової бази (Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», підзаконні акти МВС) [1], [2], виникають питання щодо удосконалення адміністративно-правових механізмів, які регулюють повнова-

ження поліції під час надзвичайних викликів. Недостатньо врегульованими залишаються окремі аспекти взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування, територіальною обороною та громадськими формуваннями, а також питання дотримання прав людини під час обмежень.

В умовах правового режиму воєнного стану діяльність Національної поліції України регламентується Конституцією України (статті 17, 85, 101, 106) [3], Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2] та Законом України «Про Національну поліцію» [1]. Як підкреслює Форостян О.С., адміністративно-правове регулювання поліції за цих умов має на меті упорядкування правових відносин і визначення чітких меж повноважень, водночас зберігаючи принципи верховенства права та непорушності базових прав людини навіть у разі їх тимчасового обмеження [4].

До ключових завдань поліції у воєнний час належать: захист прав і свобод громадян, забезпечення громадського порядку, протидія злочинності, взаємодія з силами оборони й територіальної оборони, реагування на воєнні злочини та диверсії. Форостян наголошує, що такі завдання є «структурно й логічно фрагментованими компонентами досягнення мети» - забезпечення безпеки держави й суспільства, а їх реалізація потребує детального адміністративного планування, контролю та прогнозування [4].

Однією з сильних сторін сучасного адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції є чітке нормативне визначення її функцій, повноважень і процедур, що забезпечує злагоджену роботу органів правопорядку навіть у надзвичайних та бойових умовах. Завдяки унормованим формам і методам діяльності поліція здатна оперативно перебудовувати свої дії та взаємодіяти з іншими структурами сектору безпеки. Водночас існують і суттєві проблеми.

Подальше вдосконалення адміністративно-правових засад вимагає системного підходу: доцільним є врахування досвіду правоохоронних органів країн ЄС і США, але з обов'язковою адаптацією до специфіки українського правового середовища та безпекових умов. Перспективними є створення довгострокових стратегічних протоколів дій поліції на період після завершення бойових дій, посилення кадрової підготовки та підвищення рівня професійної етики працівників. Важливим кроком стане також розширення матеріально-технічної бази, впровадження сучасних цифрових технологій управління та комунікації, а також розробка соціально-психологічних програм підтримки особового складу. Ці зміни сприятимуть підвищенню стійкості та ефективності Національної поліції як ключового елемента системи безпеки держави.

Під час інтенсивних обстрілів Харківської області Національна поліція спільно з ДСНС та місцевою владою організовувала примусову й добровільну евакуацію цивільних у 2022-2025 роках. Поліцейські не лише супроводжували автобуси з людьми, а й забезпечували охорону залишених помешкань від мародерів, створювали коридори безпеки та координувалися з військовими для уникнення атак під час руху колон. Юридично такі дії спиралися на Закон України «Про Національну поліцію» (ст. 23, 24) [1], який дозволяє поліції застосовувати превентивні заходи та обмеження для захисту життя та здоров'я громадян, а також на пункти Закону «Про правовий режим воєнного стану» [2], що регламентують тимчасову евакуацію населення та охорону громадського порядку. Цей кейс показав ефективність налагодженої міжвідомчої взаємодії та підтвердив необхідність чіткого адміністративно-правового регламентування процедур евакуації, використання сил поліції у небезпечних зонах та подальшого відновлення прав громадян після повернення. Також підкреслюється важливість соціально-психологічної підтримки поліцейських, які працюють під постійною загрозою.

Водночас практика евакуацій висвітлила проблеми: відсутність уніфікованих протоколів для різних регіонів, нестачу техніки й захисного обладнання, а також труднощі з правовим оформленням вилучених для оборонних потреб транспортних засобів чи майна. Удосконалення цих аспектів через постійне оновлення нормативної бази, запозичення міжнародного досвіду (наприклад, системи цивільної оборони Ізраїлю чи Німеччини) та підвищення матеріально-технічної забезпеченості стане важливим кроком для зміцнення правопорядку під час воєнних загроз [5].

Після деокупації Київщини у квітні 2022 року Національна поліція України отримала одне з найскладніших завдань – документування воєнних злочинів російських військових у Бучі та прилеглих населених пунктах [6]. Згідно зі ст. 23 та ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію» [1], поліцейські мають право здійснювати досудове розслідування та збирати докази злочинів, що загрожують громадській безпеці та міжнародному правопорядку. В умовах воєнного стану ці повноваження були розширені спеціальними наказами МВС і координаційними рішеннями уряду, що дозволило оперативно створювати слідчо-оперативні групи з представників поліції, СБУ, прокуратури та міжнародних експертів.

Під час оглядів місць масових убивств поліцейські фіксували сліди катувань, збирали речові докази, ідентифікували тіла загиблих, а також брали свідчення очевидців, які перебували в стані сильного стресу. Важливим елементом роботи стали мобільні ДНК-лабораторії, що до-

зволили швидко ідентифікувати жертв та сповістити їхні родини. Робота проводилася відповідно до норм Кримінального процесуального кодексу України та міжнародного гуманітарного права (зокрема, Женевських конвенцій), що гарантувало належне оформлення доказів для подальшої передачі до Міжнародного кримінального суду.

Введення воєнного стану не лише розширює повноваження поліції, а й підсилює вимоги до законності, пропорційності та підзвітності її дій. Система регулювання забезпечує швидку адаптацію поліції до нових загроз, чіткий розподіл завдань та ефективну взаємодію з іншими структурами сектору безпеки. Водночас існують проблеми, пов'язані з тимчасовим характером окремих нормативно-правових приписів, нестачею матеріально-технічних ресурсів і потребою уніфікованих протоколів для різних регіонів та сценаріїв воєнних дій.

Перспективним напрямом розвитку є запозичення та адаптація міжнародного досвіду (країни ЄС, США, Ізраїль), підготовка післявоєнних стратегічних протоколів роботи поліції, розширення кадрової та психологічної підтримки, а також модернізація технічної бази та цифрових засобів управління. Практичні кейси — від організації евакуацій до документування воєнних злочинів, як у Бучі, — демонструють, що навіть за умов надзвичайної загрози ефективна робота поліції можлива лише за наявності чітких правових механізмів і міжвідомчої координації. Зміцнення адміністративно-правового регулювання та його адаптація до реалій війни і післявоєнного відновлення стане важливим кроком для гарантування прав і свобод громадян, посилення довіри суспільства до державних інституцій та утвердження правової державності України.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 14 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
4. Форостян О. С. Адміністративно-правове регулювання діяльності Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану : Дисертація. Київ, 2024. 197 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/34769>.
5. Поліція продовжує здійснювати обов'язкову евакуацію людей з населених пунктів Куп'янського району. Головне управління Національної поліції в Харківській області. URL: <https://hk.npu.gov.ua/news/politsiia-prodovzhuie-zdiisniuvaty-oboviazkovu-evakuatsiiu-liudei-z-naselenykh-punktiv-kupianskoho-raionu-25-08-25>.

6. Ukrinform. У Бучі поліція відкрила штаб документування воєнних злочинів РФ. Укрінформ - актуальні новини України та світу.
URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-regions/3757649-u-buci-policia-vidkrila-stab-dokumentuvanna-voennih-zlociniv-rf.html>.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ксенія Михайлівна Кудзієва,**
студентка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 262 «Правоохоронні діяльність»
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Аліна Володимирівна Денисова,**
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні стало об'єктивною необхідністю у відповідь на повномасштабну збройну агресію російської федерації. У цих умовах суспільні відносини зазнають суттєвих трансформацій, що потребує адаптації правових механізмів регулювання. Воєнний стан передбачає обмеження низки конституційних прав і свобод громадян, посилення ролі органів державної влади та військових адміністрацій, а також установа особливого порядку забезпечення громадського порядку і безпеки. Відповідно, сфера адміністративної відповідальності набуває особливої актуальності як один з дієвих засобів оперативного впливу на правопорушників у кризових умовах.

Актуальність теми зумовлена тим, що адміністративна юрисдикція у воєнний час стає ключовим інструментом підтримання правопорядку на місцях. Якщо в умовах мирного життя адміністративні проступки часто розглядаються як другорядні правопорушення, то під час війни вони можуть мати значно серйозніші наслідки для безпеки держави. Наприклад, порушення правил комендантської години або недотримання вимог мобілізаційної підготовки створює передумови для дестабілізації суспільної ситуації та загрожує національній безпеці [1].

З огляду на це, особливості адміністративної відповідальності у воєнний час полягають у суттєвому розширенні кола складів адміністративних правопорушень, що безпосередньо пов'язані із забезпеченням обороноздатності держави та підтриманням публічного порядку. Водночас спостерігається посилення санкцій за адміністративні проступки, які становлять загрозу національній безпеці, що підкреслює підвищену

ний рівень суспільної небезпеки навіть незначних правопорушень у кризових умовах. Важливим є також розширення повноважень органів публічної влади у сфері притягнення до адміністративної відповідальності, що дозволяє більш оперативно реагувати на виклики сьогодення. Окрему увагу слід звернути на спрощення та прискорення процедур застосування адміністративних стягнень, адже в умовах воєнного стану пріоритетним завданням є негайне усунення потенційно небезпечних дій та попередження їх негативних наслідків для суспільства й держави [2].

Адміністративна відповідальність у період воєнного стану охоплює порушення обмежень на пересування, доступ до окремих територій, збирання та поширення інформації. Зростає небезпека непропорційного обмеження конституційних прав і свобод, зокрема права на мирні зібрання, що потребує додаткового громадського контролю. Проблемним залишається й питання забезпечення однакових умов реалізації прав громадянами на всій території держави. До адміністративних проступків належать непокоря вимогам влади чи військового командування, невиконання встановлених правил, незаконне носіння або використання зброї, а також порушення економічних обмежень. Такі дії можуть бути зумовлені особистими переконаннями чи недовірою до легітимності воєнних заходів, проте в умовах війни вони становлять небезпеку для суспільної безпеки та порядку [4].

Окреме значення має регулювання комендантської години. За її порушення громадянам загрожують значні штрафи, які подвоюються у разі повторного випадку, а для підприємців передбачена ще суворіша відповідальність. Комендантські патрулі наділені правом перевіряти документи, затримувати порушників, оглядати речі й транспорт, а також застосовувати силу чи спецзасоби. Водночас не вважається правопорушенням перебування на вулиці в стані крайньої необхідності, під час повітряної тривоги чи евакуації [4].

У законопроекті № 7356 пропонувалося доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 210-2, яка передбачала відповідальність громадян не лише за недотримання комендантської години, а й за порушення вимог світломаскування та інших спеціальних обмежень, запроваджених під час дії воєнного стану. Водночас акцентувалося на необхідності встановлення відповідальності не тільки за одноразові порушення, але й за повторні випадки протягом року [3]. Науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у висновках від 02 червня 2022 року звертало увагу на певні проблеми законопроекту, зокрема на дублювання норм та суперечливість окремих положень. Йшлося про те, що пропозиція прирівнювати повторне правопорушення до більш тяжкого складу не мала достатнього законодавчого обґрунтування, адже чинне адміністративне законодавство вже передбачало санкції за аналогічні діяння. Така ситуація створювала

ризик юридичної невизначеності та надмірного ускладнення механізму притягнення до відповідальності [3].

Надалі, 4 жовтня 2022 року, було зареєстровано законопроект № 8096, у якому також пропонувалося внести зміни до КУпАП щодо встановлення адміністративної відповідальності за порушення комендантської години та правил світломаскування. На відміну від попередніх ініціатив, у цьому документі значну увагу приділено конкретизації обставин, за яких настає відповідальність, а також визначенню санкцій у вигляді штрафів чи громадських робіт. Це засвідчило прагнення законодавця удосконалити правове регулювання у сфері забезпечення громадської безпеки під час воєнного стану [3].

Розглянемо такий кейс. Під час воєнного стану місцева влада встановила комендантську годину з 22:00 до 06:00 та правила світломаскування для приватних і комерційних будівель. Жителька міста, Олена, після 23:00 вийшла на вулицю без наявності документів і залишила відкритими джерела світла на вікнах свого помешкання. Патруль поліції зафіксував порушення та склав протокол про адміністративне правопорушення за відповідними статтями КУпАП, що регламентують недотримання комендантської години та правил світломаскування. Цей випадок ілюструє необхідність чіткого визначення обставин настання відповідальності, що передбачено законопроектом № 8096, адже саме конкретизація дозволяє уникнути надмірної суб'єктивності при застосуванні норм та підвищує передбачуваність правових наслідків для громадян.

Водночас кейс підкреслює важливість пропорційності та превентивної функції адміністративної відповідальності. Застосування штрафів або громадських робіт за порушення комендантської години і правил світломаскування забезпечує баланс між необхідністю підтримання громадської безпеки та дотриманням прав і свобод громадян. Законодавець, деталізуючи санкції та конкретні умови відповідальності, прагне не лише забезпечити ефективне функціонування правових механізмів під час воєнного стану, а й мінімізувати ризик зловживань, одночасно стимулюючи самоконтроль та правосвідомість населення.

Ще один приклад кейсу можна розглянути в контексті порушення правил світломаскування підприємцем. Під час воєнного стану власник кафе залишив відкритими вітрини із яскравим освітленням у нічний час, незважаючи на встановлені місцевою владою правила світломаскування. Поліцейський патруль зафіксував порушення та склав протокол про адміністративне правопорушення за КУпАП, передбачаючи штраф як санкцію. Така ситуація демонструє, що законодавець намагається не лише забезпечити дотримання правил приватними особами, а й регулювати поведінку бізнесу, адже недотримання норм може мати колективний ефект, підвищуючи ризики для безпеки міста та населення.

Отже, слід відзначити, що ефективність адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану залежить не лише від формального закріплення норм, а й від їх правозастосовчої практики. Важливим є уникнення дублювання положень у КУпАП, чітке визначення складів правопорушень та пропорційність санкцій, що дозволить забезпечити баланс між публічною безпекою та дотриманням конституційних прав і свобод людини. Адміністративна відповідальність у воєнний час виступає одним із ключових інструментів підтримання правопорядку, що потребує постійного вдосконалення відповідно до викликів воєнної реальності

Література:

1. Бевз С. І. Посилення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану: окремі аспекти. Юридичний науковий медичний журнал. 2023. № 5. С. 193–195. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/47.pdf.
2. Правовий навігатор | Принцип. navigator.pryncyp. URL: <https://navigator.pryncyp.org/serviceman/administrative-liability> (дата звернення: 27.09.2025).
3. Drok I. ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF ESTABLISHED RESTRICTIONS DURING THE MARTIAL LAW REGIME. Ukrainian polyceistics: theory, legislation, practice. 2023. Vol. 6, no. 2. P. 87–91. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2023-2-6-16>.
4. Трум М. В. Забезпечення реалізації адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми адміністративно-деліктного права України. 2024. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e92164e6-5417-45ec-a765-11d29c89fd33/content>.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

*Нікіта Валерійович Кулик, курсант 3-го курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Національної поліції України*

*Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Алла Георгіївна Пишина, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ*

На даний момент в Україні, попри критичну важливість належного правового режиму обігу цивільної вогнепальної зброї та боєприпасів для забезпечення громадської безпеки та захисту прав громадян, ця сфера регулюється виключно відомчими актами Міністерства внутрі-

шніх справ та інших органів. У зв'язку з цим існує потреба розробки комплексного механізму регулювання обігу вогнепальної зброї, що вимагає ухвалення спеціального Закону та відповідних підзаконних нормативно-правових актів. Комітет Верховної ради України з питань правоохоронної діяльності підтримав пропозицію МВС України, якою відтерміновується на 5 років після припинення або скасування воєнного стану, набрання чинності положеннями Закону, які стосуються права на отримання громадянами зброї категорії С (короткоствольної зброї) [1].

У наукових колах відсутня єдина позиція щодо того, наскільки суттєвими мають бути обмеження обігу вогнепальної зброї. Ця розбіжність починається вже з різного тлумачення самого терміна «зброя». Науковці пропонують кілька ключових визначень: Ю. С. Белінський [2] дотримується думки, що зброя - це предмети, які конструктивно призначені та технічно придатні для ураження цілі (як живої, так і іншої). В.І. Курило [3] дає найбільш широке тлумачення, вважаючи зброєю будь-який матеріальний чи абстрактний об'єкт, який за своїми властивостями чи призначенням здатний завдавати шкоди життю та здоров'ю людей, флорі та фауні, і чие призначення полягає в їх ураженні або знищенні. Один із авторів раніше запропонував адміністративно-правове розуміння зброї як знаряддя різної фізичної природи з енергією вражаючої дії понад 0,2 Дж, яке використовується для оборони чи нападу (шляхом вбивства, поранення або психологічної переваги) і чий обіг та застосування регулюється адміністративним правом [4]. Це визначення досі вважається актуальним та доречним.

Зважаючи на стрімке зростання наукового та суспільного інтересу до питань, пов'язаних із придбанням, володінням, зберіганням, перевезенням, використанням та застосуванням вогнепальної зброї, законодавець цілком логічно приділяє цій проблематиці значну увагу. За останні 4 роки Верховна Рада України розглядала три законопроекти, спрямовані на врегулювання відносин цивільного населення з вогнепальною зброєю: «Про цивільну зброю та боєприпаси» (№ 4335-1 від 24 листопада 2020 року) [5]; «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (№ 5708 від 25 червня 2021 року) [6]; «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» (№ 5708-1 від 13 липня 2021 року) [7].

Усі згадані законопроекти пройшли розгляд Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності. За результатами розгляду, Комітет рекомендував Верховній Раді відхилити у першому читанні проекти Законів № 4335-1 («Про цивільну зброю та боєприпаси») та № 5708-1 («Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю») [5; 7]. Головна причина відхилення законопроекту № 4335-1 полягала у тому, що його концепція щодо дозволу на

вільне носіння короткоствольної вогнепальної нарізної зброї (пістолетів, револьверів) поза межами помешкання не знайшла підтримки серед правоохоронних органів, державних структур та наукової спільноти. Особливе заперечення викликала частина друга статті 35, яка надавала особі право дістати зброю та привести її у готовність до застосування, якщо вона «вважає, що в обстановці, яка склалася, може виникнути необхідність в її застосуванні». Це положення було визнано неприйнятним через правову невизначеність формулювання щодо оцінки ризику особою [5]. Щодо законопроекту № 5708-1, найбільші заперечення викликала пропозиція дозволити вільне придбання, зберігання та носіння короткоствольної вогнепальної нарізної зброї (револьверів, пістолетів) за межами житла. Члени Комітету дійшли висновку (з чим погоджуються й автори тексту), що дозвіл на носіння зброї, запропонований цим проектом, несе надмірні ризики та може спричинити значні негативні наслідки. Це положення було охарактеризовано як «досить дискусійне» як серед громадськості, так і серед державних органів, оскільки не має «цілковитої підтримки» у владних структурах [7].

Слід відзначити, що Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності також розглянув законопроект «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (№ 5708 від 25 червня 2021 року) у грудні 2021 року [6]. На відміну від двох попередніх ініціатив, цей проект був рекомендований до прийняття за основу за результатами розгляду в першому читанні. Незважаючи на рекомендацію, комітет виявив у законопроекті № 5708 низку недоліків, деякі з яких були спільними для всіх розглянутих документів. Серед головних зауважень: неоднозначна класифікація пневматичної зброї (зокрема, калібру до 4,5 мм та зі швидкістю польоту до 100 м/с) та заборона револьверів. Крім того, підкреслюється, що норми будь-якого сучасного законопроекту, які регулюють принципи застосування цивільної вогнепальної зброї, мають бути узгоджені з положеннями Директиви (ЄС) 2021/555 Європейського Парламенту та Ради від 24 березня 2021 року «Про контроль за придбанням і володінням зброєю» [8].

Проблема значної кількості незареєстрованої вогнепальної зброї серед населення, що посилюється порушенням територіальної цілісності країни та загостренням криміногенної ситуації, робить створення державного реєстру зброї та ухвалення відповідного закону, що забезпечить належне адміністративно-правове регулювання її обігу в Україні, вкрай актуальним.

Незважаючи на загальне визнання необхідності впорядкування обігу вогнепальної зброї, як у науковому середовищі, так і серед законотворців, немає єдиного бачення щодо ключових засад та моделі цього правового регулювання. Як наслідок, було розроблено та подано бага-

то законопроектів, три з яких були у центрі інтенсивних дискусій. Зрештою, один із них — законопроект «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (№ 5708) — отримав схвальну рекомендацію від Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності. Однак, існує нагальна потреба привести його норми у відповідність до європейських стандартів, зокрема до Директиви (ЄС) 2021/555 щодо контролю за придбанням і володінням зброєю. Окремої уваги та подальшого вивчення вимагає питання встановлення єдиних стандартів класифікації цивільної вогнепальної зброї. Усі існуючі законопроекти потребують суттєвого доопрацювання, включаючи подальше наукове та громадське обговорення. Адже ухвалення закону про обіг вогнепальної зброї не повинно бути самоціллю, а має забезпечити якісний результат.

Література:

1. Висновок Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 16 листопада 2023 року щодо Проекту Закону про право на цивільну вогнепальну зброю (реєстр. № 5708) (від 16 листопада 2023 року.) URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/243707.html.

2. Белінський Ю. Є. Поняття «зброя» та його нормативне визначення. *Право і суспільство*. 2012. С. 188–191.7.

3. Курило В. І., Даниленко А. О. Адміністративно-правове регулювання обігу зброї в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». № 3 (3), 2017. С. 22-26.

4. Діденко С. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. Київ, 2016.

5. Проект Закону про цивільну зброю та боєприпаси №4335-1 від 24 листопада 2020 року. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70512.

6. Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю № 5708 від 25 червня 2021 року. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27190>.

7. Проект Закону про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю № 5708-1 від 13 липня 2021 року. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481.

8. Директива Ради від 18 червня 1991 року про контроль за придбанням зброї та володінням нею (91/477/CEE). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a62#Text.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПІДРОЗДІЛАМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

***Наталія Ярославівна Леніш,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Забезпечення безпеки дорожнього руху є важливим елементом державної політики у сфері національної безпеки та громадського порядку. Дорожньо-транспортна інфраструктура виконує не лише соціально-економічну функцію, а й має стратегічне значення в умовах воєнного стану, коли ефективність її роботи прямо впливає на обороноздатність держави, мобільність військових підрозділів, безпеку цивільного населення та стабільність функціонування критичної інфраструктури.

Введення воєнного стану в Україні у 2022 році зумовило необхідність адаптації діяльності підрозділів патрульної поліції до нових викликів. Окрім традиційних завдань, пов'язаних із наглядом за дотриманням [2]. Правил дорожнього руху та запобіганням правопорушенням, на поліцію покладено додаткові обов'язки: організація та супровід евакуаційних колон, забезпечення пріоритетного руху військової техніки та гуманітарних вантажів, контроль транспортних потоків у період комендантської години, а також протидія диверсійним загрозам [4].

У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання нормативно-правового забезпечення діяльності поліції, координації її дій із Збройними силами України, Державною службою з надзвичайних ситуацій та органами місцевого самоврядування. Крім того, важливим є дослідження міжнародного досвіду та визначення оптимальних шляхів підвищення ефективності роботи патрульної поліції у сфері забезпечення дорожньої безпеки під час воєнних конфліктів.

Таким чином, дослідження проблематики забезпечення безпеки дорожнього руху підрозділами патрульної поліції в умовах воєнного стану є необхідним для вдосконалення нормативної бази, розробки дієвих механізмів реагування на нові загрози та формування науково обґрунтованих рекомендацій для правоохоронної практики.

Основою для діяльності підрозділів патрульної поліції є Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», а також низка підзаконних нормативно-правових актів.

В умовах воєнного стану до завдань поліції у сфері безпеки дорожнього руху додаються нові функції, зокрема:

- сприяння евакуації населення з небезпечних регіонів;
- забезпечення безперешкодного руху військових колон та гуманітарних вантажів;

- контроль дотримання комендантської години на транспортних шляхах;
- протидія диверсійним групам, що можуть використовувати транспортні засоби для атак [3].

Серед головних викликів, які постали перед патрульною поліцією у 2022–2025 рр.:

1. *Масові переміщення населення.* Евакуаційні потоки створюють перевантаження на основних автомагістралях.

2. *Збереження критичної інфраструктури.* Дорожні об'єкти (мости, тунелі, залізничні переїзди) стають стратегічними об'єктами, що потребують охорони.

3. *Нестача ресурсів.* Брак пального, спецтехніки та персоналу ускладнює забезпечення безпеки.

4. *Психологічний фактор.* Водії та пішоходи перебувають у стресових умовах, що підвищує кількість аварійних ситуацій [1].

Ефективність діяльності підрозділів патрульної поліції у сфері безпеки дорожнього руху забезпечується через:

- використання систем відеоспостереження та аеророзвідки для моніторингу дорожньої обстановки;
- оперативне перекриття доріг під час повітряних тривог чи загрози диверсій;
- координацію дій з військовими формуваннями та органами місцевого самоврядування;
- інформаційні кампанії щодо правил поведінки на дорогах у воєнний час.

Досвід інших держав, які перебували у стані воєнних конфліктів (Ізраїль, Хорватія, Грузія), свідчить про необхідність інтеграції дорожньої безпеки у загальнодержавну систему оборони. Україні доцільно розширювати застосування інтелектуальних транспортних систем, цифрового контролю за рухом та мобільних додатків для оповіщення учасників дорожнього руху.

Висновки. У період воєнного стану забезпечення безпеки дорожнього руху набуває стратегічного значення. Патрульна поліція України виконує комплекс завдань, що виходять за межі звичайної правоохоронної діяльності. Для підвищення ефективності роботи необхідно вдосконалювати правові механізми, посилювати технічне забезпечення та розвивати міжвідомчу координацію.

Література:

1. Аналітичні матеріали МВС України (2022–2024) URL. <https://mvs.gov.ua/upload/2/0/3/4/8/5/plan-roboti-mvs-na-2025-rik-zi-zminami.pdf>

2. Статистика Патрульної поліції (2022-2024) URL: <https://patrolpolice.gov.ua/statystyka/>

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наталія Ярославівна Лепиш,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності

Львівського державного університету внутрішніх справ

Оксана Григорівна Ярема,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності

Львівського державного університету внутрішніх справ

Національна безпека України в умовах воєнного стану є пріоритетним напрямом державної політики, що визначає життєздатність держави та її здатність ефективно протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Адміністративно-правові засади у цій сфері виступають фундаментом організації діяльності органів державної влади, військового командування та місцевого самоврядування, що забезпечують баланс між інтересами оборони держави та дотриманням прав і свобод людини.

Конституція України закріплює засадничі положення щодо національної безпеки, передбачаючи, що її захист є справою всього Українського народу (ст. 17 Конституції України). Відповідно до статті 64 Основного Закону, в умовах воєнного стану можуть обмежуватися окремі права і свободи людини, за винятком тих, що є невідчужуваними та непорушними [1]. Це створює правову основу для запровадження адміністративних механізмів реагування на загрози.

Ключовим нормативним актом є Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII, який визначає зміст та особливості правового режиму воєнного стану, порядок діяльності органів державної влади, військового командування та військових адміністрацій. Зокрема, стаття 8 цього закону закріплює перелік заходів правового режиму воєнного стану, серед яких – запровадження комендантської

години, встановлення спеціального режиму в'їзду та виїзду, регулювання роботи ЗМІ, заборона проведення масових заходів тощо [6].

Значну роль відіграє також Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, що визначає засади державної політики у сфері безпеки та оборони, систему сектору безпеки і оборони та принципи його функціонування. У ст. 3 цього закону наголошено, що національна безпека забезпечується на основі верховенства права та дотримання прав і свобод людини, що особливо важливо під час воєнного стану [5].

Важливим інструментом є адміністративно-правове регулювання діяльності військових адміністрацій, створених відповідно до Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII. Ці органи забезпечують управління на територіях, де органи місцевого самоврядування не можуть виконувати свої повноваження, що дозволяє зберігати ефективність публічної влади навіть у кризових умовах [3].

Особливого значення набуває Указ Президента України про введення воєнного стану, який затверджується Верховною Радою. Наприклад, Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» визначив правові підстави для реалізації комплексу адміністративно-правових заходів, спрямованих на мобілізацію ресурсів держави [2].

Адміністративне право також регулює порядок мобілізації та використання ресурсів. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII встановлює обов'язки органів державної влади, підприємств та громадян у сфері мобілізаційної готовності. У ст. 22 цього закону передбачено право на реквізицію майна для потреб оборони з подальшою компенсацією його вартості, що є одним із важливих адміністративно-правових механізмів [4].

Таким чином, адміністративно-правові засади забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану базуються на системі нормативно-правових актів, які визначають особливості функціонування органів влади, порядок реалізації обмежень прав громадян, організацію військових адміністрацій, мобілізацію ресурсів та взаємодію сектору безпеки. Їхнє ефективне застосування дозволяє забезпечити захист державного суверенітету, територіальної цілісності та громадської безпеки, одночасно зберігаючи конституційні засади правової держави та принципи демократичного врядування.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

3. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Нікіта Геннадійович Михалик,
курсант 203 навчального взводу

*факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування НПУ*

Науковий керівник:

Ганна Миколаївна Шерстюк,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри адміністративного права і процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів*

превентивної діяльності НПУ ОДУВС

Превенція є ключовим напрямком діяльності Національної поліції України, який полягає у системному попередженні правопорушень через правове виховання, активну присутність поліції в громадах, моніторинг ризиків та профілактичну роботу з особами, що перебувають у групі ризику. Згідно зі статтею 2 Закону України «Про Національну поліцію», правоохоронці зобов'язані забезпечувати публічну безпеку та порядок, що фактично покладає на них обов'язок впроваджувати заходи превентивного характеру[1].

Вона здійснює контроль щодо осіб, які: схильні до вчинення правопорушень, за якими встановлений адміністративний нагляд, формально підпадають під адміністративний нагляд; дітей кривників, кривників домашнього насильства, а також особами які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я.

Превентивна діяльність поліції неможлива без належної підготовки кадрів. У навчальних закладах МВС значна частина навчального про-

цесу присвячена вивченню тактик превентивного впливу, веденню профілактичних бесід, документуванню профілактичних заходів, формуванню довіри у спілкуванні з різними категоріями населення. Саме через системну освіту формуються навички ненасильницької комунікації, адаптивності та аналітичного мислення у поліцейських.

Превенція спрямована на здійснення системи певних заходів з виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень та вплив на осіб, що схильні до протиправної поведінки[5]. Основними принципами є законність, обґрунтованість, пропорційність, недискримінаційність, персоналізованість та гласність[1].

Індивідуально-профілактична робота є ключовим механізмом реалізації превенції. Вона полягає у здійсненні впливу на осіб, схильних до правопорушень, шляхом виховного переконання, офіційного застереження, обмежувальних приписів або навіть адміністративного нагляду. Поліцейський впливає на свідомість, цінності та поведінку таких осіб, усуваючи умови, які спонукають до протиправних дій. Важливою є співпраця з соціальними службами, сім'єю, навчальними закладами, що формує цілісну систему превентивного контролю[2].

Також одним із способів здійснення превенції поліцією є превентивний (профілактичний) облік, який є комплексом організаційно-практичних заходів у діяльності ДОП та ПОГ із запобігання, фіксації та припинення правопорушень, контролю за поведінкою осіб із метою недопущення повторного вчинення ними правопорушень, дотриманням установлених законодавством тимчасових обмежень та виконанням покладених зобов'язань[2].

Особливою формою превентивної діяльності поліції є адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Цей нагляд встановлюється судом і полягає у системі обмежувальних заходів, що запобігають повторному вчиненню злочинів. Поліція здійснює контроль за виконанням обмежень, веде виховну роботу з піднаглядними особами, вживає заходів адміністративного впливу у разі порушень. Така форма превенції має як правовий, так і соціальний характер, оскільки включає елементи ресоціалізації[3].

Для ефективної реалізації превенції поліція повинна володіти достовірною інформацією про причини та умови вчинення правопорушень. На поліцейських дільницях застосовують методи спостереження, поквартирного обходу, соціологічного опитування, аналізу звернень, співпраці з ОСББ, медичними установами, соціальними службами. Розвиток партнерських відносин між поліцією та громадськістю забезпечує обмін інформацією, формує довіру до поліції, стимулює громадян до участі в забезпеченні правопорядку. В Україні активно впроваджується концепція «Community Policing», яка має на меті побудову поліції

сервісного типу. Зібрані дані дозволяють формувати «карту ризиків» та планувати точкові заходи профілактики.

Однією з найефективніших моделей превенції правопорушень є концепція Community policing — поліції взаємодії. Вона передбачає партнерські відносини між поліцією та громадою, що базуються на довірі, відкритості та спільній відповідальності за безпеку. Метою є не лише реагування на правопорушення, а їх попередження шляхом постійного діалогу з населенням, спільної ідентифікації проблем та розробки рішень[4]. В Україні цей підхід регламентується ст. 11 Закону «Про Національну поліцію», яка закріплює принцип партнерства поліції з громадянами[1]. Реалізація моделі включає діяльність поліцейських офіцерів громади, зустрічі з мешканцями, участь у громадських ініціативах, анкетування, патрулювання разом із жителями. Така взаємодія сприяє підвищенню довіри до поліції, ранньому виявленню загроз і формуванню правової культури, що істотно посилює превентивний вплив.

Превенція як напрям діяльності поліції сприяє зміцненню правопорядку та безпеки, зменшенню рівня злочинності, формуванню правосвідомості громадян. Її ефективність залежить від професійної підготовки поліцейських, дотримання прав людини та співпраці з громадськістю.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 №580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Лекція №1 Індивідуально-профілактична робота поліцейських підрозділів превентивної діяльності з особами, які схильні до вчинення правопорушень та перебувають на профілактичних обліках у поліції URL: <https://osvita.oduvs.edu.ua/md/mod/resource/view.php?id=231496>
3. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 № 403/94-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Коротатов О.М. Деякі питання взаємодії поліції та громадськості в Україні. Стан та перспективи розвитку адміністративного права в Україні : зб. матеріалів доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. Інтер-нет-конф. Одеса : ОДУВС, 2019. С. 57–58.
5. KEYIS заняття на тему: «Превентивна діяльність працівників поліції. Робота працівників поліції з підобліковими особами. Попередження гендерного насильства та насильства в сім'ї поліцейськими підрозділів реагування патрульної поліції» URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/249-reahuvannia-patrolnoi-politsii-2-dni.html?download=1450:3-preventyvna-diialnist-pratsivnykiv-politsii>

6. М.В. Корнієнко, А.Г. Пишна, А.А. Десятник Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчально-методичний посібник Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. 236 с.

ПЕРЕВАГИ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Руслан Вікторович Мукоїда,
*професор кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної
підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0002-3505-3255>)*

Анатолій Анатолійович Аноєнков,
*доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної
підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0001-6755-2916>)*

Для виконання покладених на Національну поліцію завдань та функцій, а також здійснення повноважень, визначених законом «Про Національну поліцію» та іншими законами України використовує повітряні судна, безпілотні повітряні судна, транспортні засоби, що рухаються по поверхні води або під нею, у тому числі дистанційно керовані.

До завдань поліції, реалізація яких може бути забезпечена інноваційними можливостями БПЛА відносяться:

здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

здійснення охорони об'єктів права державної власності, фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності, а також об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

здійснення контролю у межах своєї компетенції, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості;

здійснення у визначеному законом порядку протидії злочинним посяганням на об'єкти критичної інфраструктури, які загрожують безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення;

здійснення у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьби з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;

сприяння Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин;

участь в обороні України відповідно до Закону України "Про оборону України" шляхом безпосереднього ведення бойових дій;

вжиття заходів для запобігання, виявлення та припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден над визначеною територією чи об'єктом із спеціальним режимом або над місцем здійснення спеціального поліцейського контролю, проведення операцій із припинення правопорушення. [1]

Безпілотні літальні апарати набули значної уваги у сфері правоохоронної діяльності завдяки їх унікальним можливостям та гнучкості використання.

БпЛА надають унікальні тактичні переваги для правоохоронців, зокрема під час забезпечення громадського порядку та безпеки:

Підвищення ситуаційної обізнаності. Ситуаційна обізнаність — це здатність розуміти, що відбувається навколо вас, і прогнозувати, що може статися в майбутньому. Для правоохоронних органів це критично важливий елемент у будь-якій операції. БпЛА значно підвищують цю обізнаність завдяки своїм унікальним можливостям, а саме:

Широкий кут огляду та моніторинг великих територій. З висоти пташиного польоту дрон може охоплювати величезну територію, що неможливо зробити з землі. Це дозволяє поліції швидко оцінити обстановку на великих масових заходах, знайти шляхи відступу для злочин-

ців або визначити найбільш безпечний маршрут для операції. Це дає можливість бачити всю картину, а не лише її окремі фрагменти.

Доступ до важкодоступних місць. БпЛА можуть літати над щільною забудовою, пролітати над лісовими масивами чи річками. Це особливо цінно під час пошуково-рятувальних операцій, коли потрібно обстежити території, куди важко або небезпечно дістатися пішки чи на транспорті. Наприклад, дрон може виявити зниклу людину у важкопрохідній місцевості, заощадивши час і ресурси.

Передача даних у режимі реального часу. Камери БпЛА передають відео в прямому ефірі до командного центру. Це дозволяє керівнику операції бачити все, що відбувається, миттєво реагувати на зміни та коригувати дії наземних підрозділів. Завдяки цій інформації поліцейські можуть приймати більш обґрунтовані та безпечні рішення.

Виявлення прихованих загроз. Завдяки спеціалізованим камерам, таким як тепловізори, дрони можуть виявляти людей, прихованих у темряві чи під густою рослинністю. Це допомагає знайти злочинців, що ховаються, або виявити потенційні небезпеки, як, наприклад, джерела вогню. БпЛА перетворюють правоохоронців з пасивних спостерігачів на активних учасників подій, які володіють повною інформацією. Це дозволяє не тільки ефективніше розкривати злочини, але й запобігати їм, підвищуючи загальну безпеку.

Зменшення ризику для поліцейських. Використання БпЛА дозволяє збирати інформацію в небезпечних або важкодоступних місцях без ризику для життя поліцейських. Дрони можуть обстежувати місце злочину, заміновані території або зони стихійного лиха, зводячи до мінімуму необхідність прямого контакту. Це особливо важливо під час операцій з високим ризиком, таких як затримання озброєних злочинців або знешкодження вибухових пристроїв.

Використання безпілотних літальних апаратів значно знижує ризики для поліцейських, дозволяючи їм виконувати небезпечні завдання з безпечної відстані. Перед входом до небезпечної зони, наприклад, будівлі, де може перебувати озброєний злочинець, поліція може спочатку відправити дрон. Це дозволяє отримати детальну інформацію про планування приміщення, розташування підозрюваних та можливі пастки, не наражаючи поліцейських на пряму небезпеку. Дрон може заглядати у вікна, знімати з різних ракурсів і передавати ці дані до оперативного штабу.

Завдяки дронам, поліцейські можуть здійснювати переслідування з безпечної відстані, координуючи дії наземних підрозділів. Замість того, щоб вступати в пряме переслідування на автомобілях чи пішки, що може бути небезпечним, вони можуть використовувати дрон, щоб відстежувати підозрюваного з повітря. Це мінімізує ризик дорожніх пригод, вогнепальних поранень та інших загроз.

При пошуку зниклих людей у складних умовах (ліс, гори, затоплені території), дрон може обстежувати величезні площі, до яких людині дістатися дуже складно чи навіть неможливо. Це не тільки прискорює пошук, але й запобігає ризикам, пов'язаним із роботою в небезпечній місцевості. Завдяки тепловізорам, дрони можуть виявляти людей навіть у темряві або в умовах густого туману.

Використання безпілотних літальних апаратів для знешкодження вибухонебезпечних предметів є одним із найбільш інноваційних та безпечних підходів у сфері саперної справи. Ця технологія дозволяє мінімізувати ризик для людського життя, виконуючи небезпечні завдання на відстані. Дрони, оснащені камерами високої роздільної здатності, тепловізорами та іншими сенсорами, можуть безпечно обстежити територію, де виявлено підозрілий предмет. Це дозволяє правоохоронцям виявити та ідентифікувати тип пристрою, визначити його точне місцезнаходження та оточення, що дозволяє оцінити потенційну загрозу без необхідності наближатися до об'єкта.

Найбільш значущою перевагою використання БпЛА є можливість знешкодження вибухонебезпечних предметів без прямого контакту людини. Для цього використовуються спеціалізовані БпЛА, обладнані різноманітними інструментами:

Отже, застосування БпЛА в роботі з вибухонебезпечними предметами — це не просто технологічний прогрес, а критично важливий інструмент, що зберігає життя та підвищує безпеку всього процесу.

Оперативність та ефективність. Дрони здатні швидко реагувати на інциденти. Наприклад, у разі ДТП або злочину, дрон може прибути на місце раніше, ніж патруль, і передати первинну інформацію. Це допомагає правоохоронцям швидше оцінити ситуацію та спланувати свої дії. Крім того, БПЛА ефективні для переслідування злочинців, оскільки з повітря легше відстежувати підозрюваних і координувати наземні підрозділи, не втрачаючи їх з поля зору.

Розширені можливості збору доказів. Завдяки обладнанню, такому як камери високої роздільної здатності, тепловізори та інфрачервоні камери, дрони можуть збирати важливі докази в різних умовах. Це дозволяє документувати місце злочину, виявляти сліди, шукати зниклих людей вночі або в умовах поганої видимості. Такі дані є цінними для проведення розслідувань і можуть використовуватися як доказова база в суді.

Економічна доцільність. Застосування дронів може бути значно дешевшим, ніж використання традиційних засобів, таких як гелікоптери. Дрони потребують менших витрат на паливо, обслуговування та персонал. Це дозволяє ефективно розподіляти ресурси та використовувати їх там, де вони найбільш необхідні.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580- VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Марія Юріївна Новик,

*старший викладач кафедри спеціальних поліцейських дисциплін
та базової загальновійськової підготовки
Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: **Оксана Володимирівна Панасюк,**
доктор юридичних наук, доцент
завідувач кафедри спеціальних поліцейських дисциплін
та базової загальновійськової підготовки
Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Домашнє насильство є однією з найгостріших соціально-правових проблем сучасності, що становить серйозну загрозу для життя та здоров'я людини, її гідності й безпеки, а також для розвитку суспільства загалом. В Україні правове регулювання у сфері запобігання домашньому насильству ґрунтується на положеннях Конституції України, яка закріплює право кожного на життя, особисту недоторканність та повагу до гідності, а також на міжнародних документах, що встановлюють високі стандарти у сфері прав людини. Важливе значення мають Загальна декларація прав людини 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року. Особливої уваги заслуговує Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, відома як Стамбульська конвенція. Україна ратифікувала її у 2022 році, чим підтвердила прагнення гармонізувати національне законодавство з європейськими стандартами та забезпечити ефективний захист прав постраждалих.

Основним спеціальним актом у сфері протидії домашньому насильству є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 2017 року. Він визначає поняття домашнього насильства, його форми та закріплює комплекс заходів правового й організаційного характеру. Закон розрізняє фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство. Фізичне насильство включає побої, нанесення тілесних ушкоджень, позбавлення свободи та інші дії, що шкодять здоров'ю. Психологічне насильство проявляється у приниженні, образах, погрозах, переслідуванні, залякуванні, контролі. Сексуальне насильство означає будь-які дії сексуального характеру, вчинені без згоди осо-

би. Економічне насильство охоплює обмеження у користуванні майном, коштами, заборону працювати чи навчатися, позбавлення житла. Зокрема, Закон запроваджує термінові заборонні приписи (що виносяться поліцією на строк до 10 діб) та обмежувальні приписи (що ухвалюються судом і можуть діяти до 6 місяців). Ці заходи дозволяють ізолювати кривдника та створити умови для безпеки постраждалої особи[1].

Крім зазначених нормативно-правових актів, які регулюють попередження насильства в сім'ї на національному рівні, необхідно згадати й нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, зокрема Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Цивільний кодекс України тощо [2].

У системі протидії домашньому насильству важливу роль відіграють спеціалізовані служби: кризові кімнати, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги притулки для жертв. Діє також національна «гаряча лінія», яка забезпечує цілодобове консультування та психологічну підтримку.

Законодавство передбачає чітку міжвідомчу взаємодію: поліція, органи соціального захисту, служби у справах дітей, заклади охорони здоров'я та освіти зобов'язані координувати свої дії з метою своєчасного виявлення випадків насильства і надання комплексної допомоги.

Водночас, лише правові норми не можуть повністю вирішити проблему. Потрібні системні заходи з підвищення правової культури громадян, подолання стереотипів, що толерують насильство у сім'ї, проведення інформаційних кампаній і тренінгів для працівників поліції, суддів, соціальних працівників.

Отже, правове регулювання попередження та протидії домашньому насильству в Україні постійно вдосконалюється та наближається до європейських стандартів. Водночас ефективна боротьба з цим явищем можлива лише за умов поєднання законодавчих, організаційних та освітніх заходів, активної участі державних органів, громадських організацій та суспільства загалом. Формування культури нетерпимості до насильства та утвердження принципів рівності і поваги до прав людини є ключем до подолання цієї проблеми.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України. Відомості Верховної Ради України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Ткаленко О. М. Нормативно-правове забезпечення попередження насильства в сім'ї в Україні: стан та перспективи розвитку / О. М. Ткаленко // Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 3. С. 35-38.

ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ: СУДОВА ПРАКТИКА

*Костянтин Віталійович Оленський,
курсант Навчально-наукового експертно-криміналістичного
інституту Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: Іванна Анатоліївна Горбач-Кудря,
доцент кафедри поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

На важливості запобігання та удосконаленні механізмів протидії адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, останнім часом наголошується не лише в аналітичних довідках судової практики за справами про адміністративні правопорушення, дедалі частіше вони стають об'єктом наукових досліджень. Посилення уваги до тематики здебільшого обумовлена невирішеністю питань, пов'язаних із документуванням дій правопорушників поліцейськими.

Метою доповіді є характеристика юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення («Дрібне хуліганство») (далі – ст. 173 КУпАП), та систематизація типових помилок, яких припускаються уповноважені працівники підрозділів Національної поліції документуючи їх.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку, тобто з об'єктивної сторони дрібне хуліганство характеризується порушенням громадського порядку [1] й обов'язковою ознакою для нього є місце вчинення – громадське місце [2]. Відповідно до абзацу п'ятого частини першої статті 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», під громадським місцем розуміється частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна чи відкрита для населення вільно або за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, у тому числі під'їзди будівель і споруд, а також підземні переходи, стадіони, паркінги [3].

Об'єктивна сторона полягає у нецензурній лайці в громадських місцях, образливому чіплянні до громадян та інших подібних діях, що порушують громадський порядок і спокій громадян. Суддя Ямпільського районного суду Вінницької області Швець Р. В. вказує, попри те, що словесне хуліганство не є ознакою кримінально караних дій, це

одна із грубих форм неповаги до громадської моральності. Непристойні висловлювання не загрожують життю та здоров'ю людей, але їх використання негативно позначається на рівні міжособистісного спілкування та завдає моральної шкоди духовному стану суспільства, ображає людську гідність [4]. Окрім найбільш цинічних лайок, іншою формою правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, є докучлива поведінка, пов'язану з образливими діями, що суперечать розумінню честі та гідності людини, утискають будь-яку волю, до того ж у грубій розв'язній манері. У діях це може виявлятися у хапанні за одяг, насильницькому утриманні за руки, демонстративному зриванні головного убору, вимозі дати цигарку або пусканні в обличчя диму від неї, непристойній пропозиції дівчині. Для усіх цих прикладів характерним є ігнорування волі та бажання оточуючих, прагнення нав'язати свою волю або інакше проявити свавілля [2]. Під іншими подібними діями суддя Ямпільського районного суду Вінницької області Швець Р. В. пропонує розглядати насильницьке вторгнення в громадські місця всупереч забороні певних осіб, які слідкують за порядком; безпідставне порушення спокою громадян телефонними дзвінками, лихослів'я по телефону; співання нецензурних пісень; вигуки, свист під час демонстрації кінофільмів; гвалт, крики з хуліганських мотивів біля вікон громадян у нічний час; публічне справляння природних потреб у не відведених для цього місцях; поява у громадському місці в оголеному вигляді; самовільне без потреби зупинення комунального транспорту; нанесення непристойних малюнків на тротуари, стіни, паркани, двері чи вчинення написів нецензурного змісту; неправдиве повідомлення про смерть родичів, знайомих, якщо це не потягло тяжких наслідків; грубе порушення черг, яке супроводжується ображенням громадян та проявом неповаги до них; знищення або пошкодження з хуліганських мотивів якого-небудь майна у незначних розмірах, зривання афіш, плакатів, газет, оголошень зі стендів, умисна (з бешкетництва) швидка їзда на автомобілях та мотоциклах по калюжах поблизу тротуарів, зупинок, інших місць скупчення людей [4].

Суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, є фізична осудна особа, яка на момент його вчинення досягла шістнадцятирічного віку [5]. У разі вчинення дрібного хуліганства особою віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років вона, відповідно до частини другої ст. 13 КУпАП, підлягає відповідальності на загальних підставах [5].

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу, тобто мова йде про те, що особа, яка притягається до відповідальності усвідомлювала, що її дії є протиправними, передбачала, що в результаті їх здійснення порушуватимуться гро-

мадський порядок, і прагнула до цього. Мотивом вчинення дрібного хуліганства є насамперед задоволення індивідуальних потреб, самоствердження шляхом ігнорування гідності інших людей [6].

За офіційними даними із сайту Судової влади України, наприклад, у 2020 році в провадженні Березнегуватського районного суду Миколаївської області, перебувало 82 справи про адміністративне правопорушення, передбачені ст. 173 КУпАП) [2]. До відповідальності притягнуто 46 осіб, щодо яких накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу в дохід держави. Через відсутність складу адміністративного правопорушення закрито справи про адміністративні правопорушення щодо 32 осіб. У зв'язку зі смертю особи, яка притягувалася до відповідальності, винесено одну постанову про закриття справи про адміністративне правопорушення. Усне зауваження оголошено двом особам. З причин неналежного оформлення результатів документування адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, до Березнегуватського районного відділу поліції Головного Управління Національної поліції в Миколаївській області в одному випадку матеріали справи повернули на доопрацювання [2]. Наведена статистика може свідчити не лише про низку недоліків в роботі уповноважених працівників підрозділів Національної поліції, але й про ймовірні прогалини адміністративно-деліктного права.

Суддя Ямпільського районного суду Вінницької області Швець Р. В. вказує на низьку якість документування дрібного хуліганства уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції. Поміж основних причин – це формальний підхід у складанні протоколів про адміністративні правопорушення, що полягає у відсутності реквізитів, неповноті заповнення бланкової продукції та відсутності ідентифікаційного коду для подальшого виконання постанови суду про адміністративне стягнення у вигляді штрафу [4]. Відсутність єдиного підходу у судовій практиці щодо тлумачення об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, зокрема «інших подібних дій» є причиною наявності в Єдиному реєстрі судових рішень постанов, де «публічне справляння природних потреб у не відведених для цього місцях» не кваліфікується суддями як ознака дрібного хуліганства. Наприклад, у справі № 592/10659/25 Ковпаківського районного суду м. Суми «справляння природної потреби особою на території медичного закладу, а саме КНП СОР «ОКМЦСНЗ» уповноважений працівник Управління патрульної поліції в Сумській області Департаменту патрульної поліції Національної поліції України задокументував як дії, що порушують «громадський порядок і спокій громадян», однак провадження по справі було закрито, «в зв'язку з відсутністю в його діях складу адміністративного правопорушення» [7].

Отже, викладений у доповіді матеріал вказує на відсутність єдиних підходів у документуванні та кваліфікації адміністративних правопорушень, передбачених ст. 173 КУпАП. Це створює підґрунті для подальших наукових пошуків.

Література:

1. Постанова Приморського районного суду у м.Одеси 29 квітня 2024 р. за справою № 522/4505/24. / Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118716109> (дата звернення: 28.09.2025).

2. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку. // Судова влада України. URL: https://bg.mk.court.gov.ua/sud1404/pres-centr/pres_releases/1077828 (дата звернення: 28.09.2025).

3. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22 вересня 2005 р. № 2899-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text> (дата звернення: 28.09.2025)

4. Узагальнення судової практики Ямпільського районного суду Вінницької області по справах про дрібне хуліганство за ст. 173 КУпАП України за 2023 рік // Судова влада України. URL: <https://yam.vn.court.gov.ua/sud0231/an/121> (дата звернення: 28.09.2025)

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. №8073-X / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 28.09.2025)

6. Закрито провадження відносно Кічка Н.В. за ст.173 КУпАП. // Судова влада України. URL: <https://kb.mk.court.gov.ua/sud1414/pres-centr/news/334392/> (дата звернення: 28.09.2025).

7. Постанова Ковпаківського районного суду м. Суми від 14 липня 2025 р. за справою № 592/10659/25 / Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128823268> (дата звернення: 28.09.2025).

МОДЕРНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

*Ольга Павлова, здобувач вищої освіти,
інститут права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: Тарас Вайда,
професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
інститут права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Національна поліція України (далі – НПУ) є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує дотримання законності, захист прав і свобод громадян, підтримання громадського порядку та боротьбу зі злочинністю на всій території держави. Діяльність поліції ґрунтується на Конституції України [1], яка визначає права та обов'язки громадян, принципи правової держави і гарантує захист особистості, а також на Законі України «Про Національну поліцію» [2], який регламентує структуру, функції, повноваження та порядок організації роботи поліції. Основною метою НПУ є забезпечення безпеки населення, реагування на правопорушення, профілактика злочинів і оперативне реагування на суспільно небезпечні події.

Модернізація адміністративного процесу в діяльності НПУ є невід'ємною складовою реформування системи правоохоронних органів держави, спрямованою на підвищення ефективності управлінських та оперативних процедур. Зростаючі вимоги до якості надання поліцейських послуг громадянам, необхідність оперативного реагування на зміни в криміногенній обстановці та інтеграційні процеси у сфері європейських стандартів обумовлюють потребу у системних перетвореннях адміністративних процедур [3]. Пріоритетом стає створення гнучкої, прозорої та технологічно підкріпленої системи управління, здатної забезпечувати високий рівень взаємодії з населенням та контролювати дотримання правових норм у повсякденній діяльності поліції.

В умовах трансформації органів правопорядку спостерігається активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє автоматизувати адміністративні процеси та скоротити час виконання службових завдань. Застосування електронних баз даних, систем документування та обліку правопорушень створює передумови для підвищення прозорості діяльності структурних підрозділів поліції та зменшення ймовірності бюрократичних зволікань. Автоматизація облікових процедур забезпечує контроль за виконанням службових обов'язків, підвищує оперативність реагування на запити громадян і

державних органів, а також дозволяє формувати аналітичні дані для стратегічного планування діяльності правоохоронних органів.

В аспекті управлінської модернізації застосування сучасних методів планування та оцінювання результатів діяльності сприяє оптимізації кадрових та матеріальних ресурсів. Використання стандартизованих процедур прийняття рішень дозволяє забезпечити однорідність виконання адміністративних дій на всіх рівнях організації, що зменшує ризики корупційних проявів і підвищує довіру населення до правоохоронної системи. Розробка внутрішніх нормативних документів і регламентів виконання службових функцій створює основу для формування чіткої системи контролю та моніторингу ефективності діяльності поліції, водночас забезпечуючи відповідність законодавчим стандартам.

Зміни в адміністративному процесі також передбачають вдосконалення процедур комунікації з громадськістю. Активне застосування електронних платформ для прийому звернень, онлайн-консультацій та зворотного зв'язку сприяє оперативному вирішенню проблемних ситуацій і дозволяє громадянам отримувати послуги поліції у більш зручній формі [4]. Інформаційна відкритість підвищує рівень громадської довіри та стимулює активну участь громадян у забезпеченні правопорядку. Впровадження механізмів публічного звітування про виконання адміністративних процедур стає основою підзвітності та дозволяє систематично оцінювати ефективність реформ.

Аналітичний аспект модернізації адміністративного процесу проявляється у впровадженні методів оцінки результатів діяльності, заснованих на показниках ефективності, швидкості реагування та якості виконання службових завдань. Регулярний моніторинг та статистичний аналіз діяльності структурних підрозділів дозволяє виявляти вузькі місця в організації роботи, планувати кадрове та технологічне забезпечення та розробляти інноваційні рішення для підвищення продуктивності. Системний підхід до аналізу адміністративних процедур забезпечує можливість корекції внутрішніх процесів і формування ефективних механізмів управління на всіх рівнях організації.

Сучасні міжнародні практики в сфері правоохоронної діяльності стають орієнтиром для розвитку адміністративного процесу в НПУ. Інтеграція європейських стандартів управління та обміну інформацією з іншими правоохоронними органами сприяє підвищенню оперативної взаємодії, стандартизації процедур та впровадженню принципів прозорості. Досвід країн з високим рівнем розвитку поліцейських служб показує, що технологічна підготовка персоналу, використання сучасних методів комунікації та аналітики є ключовими факторами підвищення ефективності адміністративного процесу.

Розвиток професійної компетентності працівників поліції є невід'ємною складовою модернізації адміністративного процесу. Систе-

мне навчання, тренінги з управління ресурсами та застосування сучасних технологій дозволяють підвищувати рівень кваліфікації персоналу і забезпечувати швидке впровадження змін у службові процедури [5]. Розширення функціональних обов'язків співробітників у поєднанні з автоматизацією рутинних операцій створює можливість для більш ефективного виконання стратегічних завдань органу.

Модернізація адміністративного процесу має значний соціальний ефект, спрямований на формування довіри між населенням та органами поліції. Підвищення якості надання поліцейських послуг, своєчасне реагування на запити громадян та прозорість процедур зміцнюють соціальну легітимність правоохоронної системи. Впровадження стандартів електронного документообігу, регламентованих процедур та системи внутрішнього контролю створює умови для ефективного управління та зменшує ризики виникнення конфліктних ситуацій.

Науково-методичний підхід до модернізації адміністративного процесу включає постійний аналіз нормативно-правової бази, оцінку організаційної структури підрозділів та впровадження сучасних технологій управління. Таке поєднання теоретичних засад і практичних інструментів забезпечує цілісність системи реформ, підвищує оперативну спроможність поліції та гарантує дотримання принципів законності та прав людини. Поступова інтеграція інноваційних рішень дозволяє адаптувати адміністративні процедури до викликів сучасного суспільства та забезпечує сталий розвиток правоохоронних органів у довгостроковій перспективі.

В умовах динамічного розвитку криміногенної ситуації та технологічного прогресу адміністративний процес стає основним інструментом забезпечення ефективного управління поліцією. Вдосконалення процедур планування, контролю та взаємодії з населенням формує новий стандарт організаційної культури, орієнтований на результативність, прозорість та інноваційність [6]. Системне поєднання управлінських, технологічних та аналітичних підходів сприяє розвитку потенціалу НПУ як сучасного ефективного правоохоронного органу, здатного відповідати на складні виклики сучасного суспільства та забезпечувати високий рівень правопорядку.

Таким чином, модернізація адміністративного процесу в діяльності НПУ підвищує ефективність управління, оптимізує ресурси та забезпечує прозорість роботи. Використання сучасних технологій автоматизує документообіг, облік правопорушень та взаємодію між підрозділами. Електронні системи прийому звернень забезпечують швидке реагування на запити громадян і підвищують довіру до поліції. Внутрішні регламенти уніфікують дії персоналу, зменшують ризики корупції та забезпечують відповідність законодавству. Аналітична оцінка результатів роботи дозволяє виявляти проблеми, планувати ресурси та приймати обґрунтовані рішення. Інтеграція міжнародного досвіду сприяє підвищенню про-

фесійного рівня працівників і ефективності взаємодії з громадськістю, зміцнюючи легітимність НПУ як сучасного правоохоронного органу.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, №30, ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.09.2025).
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Редакція від 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 19.09.2025).
3. Собакарь А.О., Ковалів М.В. Критерії ефективності адміністративно-деліктних норм. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 162-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_24.
4. Лозинський Ю.Р., Павлович-Сенета Я.П. Цифровізація адміністративно-процесуальної діяльності поліції як спосіб підвищення ефективності реалізації державних функцій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 286-288. URL: http://lsej.org.ua/4_2025/67.pdf (дата звернення: 19.09.2025).
5. Пінчук В.В. Поняття, ознаки та основні форми адміністративно-юрисдикційної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 191-195 URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/3/31.pdf>
6. Горбунова О.Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 1 (1). С.24-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2017_1_7.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО У ВОЄННИЙ ЧАС: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

*Соломія Юрійвна Підгурська,
курсантка 3-го курсу ФПФППД НПУ
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Володимирівна Ковальова,**
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент, с.н.с.*

Проблематика домашнього насильства й надалі залишається актуальною, зокрема й у період воєнного стану. Вимушена міграція, втрата зайнятості та матеріальних ресурсів часто стають чинниками виникнення конфліктних ситуацій у міжособистісних відносинах, що може спричинити прояви насильницької поведінки. Ускладнюючим фактором є зростання залежності постраждалої особи від кривдника в умовах війни, як у матеріальному, так і у психологічному аспектах. Додатковою передумовою виступає пасивність у відстоюванні власних прав. Значна частина осіб вважає недоцільним звернення по допомогу в ситуаціях насильства в умовах воєнного стану, надають пріоритет зовнішнім безпековим питанням.

Повномасштабна військова агресія справила вплив на всі аспекти життєдіяльності як індивідуума, так і українського суспільства загалом. Значна кількість громадян одночасно зіткнулася з відчуттям безпорадності та дезорієнтації, втратою контролю над власним життям і постійним відчуттям небезпеки. Війна, як будь-яка інша кризова ситуація, лише загострила наявні соціальні проблеми та не призвела до припинення правопорушень, характерних для мирного періоду. Одним із таких явищ, що набуло особливої гостроти в умовах воєнного стану, є домашнє насильство, яке, з одного боку, посилюється, а з іншого – може залишатися латентним або отримувати недостатній рівень протидії з боку суспільства з огляду на низку чинників [1, с.784].

На початку повномасштабної збройної агресії проблему домашнього насильства часто недооцінювали, однак із часом ситуація змінилася. Органи Національної поліції та інші правоохоронні інституції адаптували алгоритми реагування до умов воєнного стану. Водночас особливо складними залишаються випадки, що виникають у зонах активних бойових дій. На територіях, де переважає військова присутність (так званих «сірих зонах»), реагування на випадки насильства є менш оперативним, ніж у більш безпечних регіонах [2, с.368].

Особливу увагу слід звернути на дітей, які зазнають подвійного впливу війни. У нинішніх умовах багато батьків не здатні впоратися з

власним відчуттям небезпеки та контролювати емоційні реакції, що негативно позначається на сімейних відносинах. Найбільшу загрозу становить систематичність явища: деструктивні наслідки війни зберігаються, а з часом посилюються, і навіть у довоєнний період розірвати коло домашнього насильства було надзвичайно складно. Як відомо, постраждали особи схильні співчувати кривднику, виправдовувати його поведінку чи навіть звинувачувати себе. У період війни до цього додаються тривожність щодо майбутнього, психологічна травматизація та відчуття страху, що значно ускладнює протидію насильству на індивідуальному рівні.

Стереотипні твердження на зразок «сама винна» чи «ти ж знаєш, що це його дратує», які по суті перекладали відповідальність на постраждалу особу, поступово викорінюються та втрачають свою поширеність. Це пояснюється тим, що формується усвідомлення суспільством, що проблема насильства виходить за межі окремої родини. Доказом цього є статистичні дані щодо кількості осіб, які звертаються до правоохоронних органів від імені постраждалих [3]. Це безумовно позитивна тенденція. Байдушість та замовчування вже не становлять основи поширення цього явища в соціумі. Разом з тим, самі потерпілі виявляють значно нижчу готовність інформувати правоохоронні органи про випадки насильства стосовно себе, що має як суб'єктивні, так і об'єктивні передумови.

Особливо актуальним це питання є для громад, наближених до зони бойових дій, в яких спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб якщо і функціонують, проте не можуть гарантувати фізичну безпеку. Так, більшість притулків та кризових кімнат для постраждалих осіб в Україні не облаштовані укриттями. Не завжди безпечно дістатись до найближчого денного центру надання соціально-психологічної допомоги, центру безоплатної правничої допомоги для отримання послуг соціальної, психологічної, правничої допомоги тощо. Це актуалізує питання організації можливості отримання таких послуг в дистанційному форматі.

Ще одним важливим аспектом воєнного стану є повернення додому військовослужбовців, які можуть мати розлади здоров'я, включно з психічним, і без проходження ними належної реабілітації, їх родини можуть в тому числі зіштовхнутись з проблемою домашнього насильства. Не дивлячись на те, що КУпАП передбачає адміністративну відповідальність для військовослужбовців за вчинення домашнього насильства на загальних підставах, суди переважно не застосовують до них направлення на програми для кривдників. Так, наприклад, в справі №730/326/25 суд наклав стягнення у вигляді штрафу без ст.39-1 КУпАП, оскільки кривдник «мобілізований до лав ЗСУ, що унеможливило проходження програми для кривдників за місцем проживання в

органах місцевого самоврядування, так як він є військовослужбовцем, й може постійно змінювати місце свого перебування» [4].

Додатковим фактором ризику є зростання кількості зброї, доступної в побуті, особливо в середовищі військовослужбовців та ветеранів, що суттєво ускладнює прогнозування випадків насильства [5] та реагування на нього правоохоронців, актуалізує питання забезпечення безпеки фахівців. Важливо посилити підготовку поліцейських, як з питань тактики реагування на випадки домашнього насильства в родинах військовослужбовців, так і з питань комунікації, а саме стратегій деескалації конфліктів. Доцільним є залучення до реагування поліцейських або членів громадських формувань з охорони громадського порядку, які брали участь у бойових діях.

Таким чином, війна не депріоритизує проблему домашнього насильства, а навпаки загострює її, підсвітлює нові виклики та акценти, які мають братись до уваги при розробці стратегій та програм запобігання та протидії домашньому насильству, щоб забезпечити відповідність системи захисту та допомоги постраждалим особам сучасному стану розвитку суспільства.

Література:

1. Бисага Ю.М. Домашнє насильство у військовий час: правові проблеми. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 783–785. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/128.pdf>
2. Сметаніна Н.В. Запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 367-369. URL: http://lsei.org.ua/7_2024/91.pdf
3. Шевченко О. Чи втратило домашнє насильство свою актуальність в умовах воєнного стану? *Юридична газета*. 2023. 15 листопада. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-vtratilo-domashne-nasilstvo-svoyu-aktualnist-v-umovah-voennogo-stanu-.html>
4. Постанова Борзнянського районного суду Чернігівської області від 28 березня 2025 року № 730/326/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126197111>.
5. Практичний інструмент для застосування гендерного підходу у сфері контролю за стрілецькою зброєю та легкими озброєннями. URL: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/A-Practical-Tool-on-Gender_and_SALW.-Ukrainian.pdf

СПЕЦИФІКА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

*Олександр Сергійович Поліковський,
Курсант 304 навчального взводу факультету підготовки
фахівців для органів превентивної діяльності НПУ ОДУВС
Науковий керівник: Ганна Миколаївна Шерстюк,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права і процесу факультету підготовки
фахівців для органів превентивної діяльності
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У проаналізованих дослідженнях публічна влада сприймається як форма народовладдя, що реалізується через виконавчу, законодавчу та судову гілку влади. Публічне управління здійснюється перш за все органами виконавчої гілки влади та органами місцевого самоврядування, які ще сприймаються у науковій літературі як публічна адміністрація. При цьому вплив наведених суб'єктів на соціальні процеси в межах країни та відповідних територіальних громад здійснюється через механізми публічного адміністрування [1, с. 15].

Доречно деталізує спеціальну правосуб'єктність Національної поліції України С.Г. Братель, який підтримуючи наявні напрацювання виокремлює такі види повноважень зазначеного органу публічного управління: організаційні, контрольні, охоронні, розшукові, примусові, профілактичні, сервісні. До речі, всі вони цілком відображають специфіку правосуб'єктності Національної поліції в ролі органу, на який покладено функції із забезпечення національної безпеки [2, с. 269-270].

На думку І. Бінько пропонує розглядати публічне адміністрування в якості зовнішнього вираження основної функції публічного управління – досягнення відповідної стратегічної мети управлінської діяльності органів публічної влади [3, с. 46]. У той же час, Жукова Є.О., порівнюючи сутність наведених категорій, приходять до висновку, що публічне управління проявляється у впливі держави на суспільство і громадян, воно ігнорує зворотній зв'язок, має політизований характер, воно забезпечує зміну поведінки громадянина, за характером впливу (суб'єкт – об'єкт), а публічне адміністрування має ознаки сервісного характеру, відображає зворотній зв'язок, деполітизоване, носить партнерський характер за характером впливу (суб'єкт – суб'єкт) [4, с. 140]. З наведеного необхідно визначити публічне управління як цілеспрямований процес діяльності органів публічної влади, який полягає у обранні відповідних форм, методів та засобів щодо захисту прав та свобод людини, інтересів держави та суспільства, основним механізмом реалізації якого є саме публічне адміністрування. Суб'єктами публічного управління виступають перш за все органи виконавчої влади та місцевого

самоврядування. В екстраординарних умовах особливого та воєнного стану функціональне спрямування діяльності, завдання, повноваження, коло прав та обов'язків цих органів зазнають відповідної трансформації, що безпосередньо відображене у нормативно-правових актах.

Найбільш кваліфіковано визначено спеціальну правосуб'єктність органів публічного управління в умовах воєнного стану у положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану», яким унормовано зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності низки суб'єктів, у тому числі й органів публічного управління в наведених екстраординарних умовах. Вагомою ознакою реалізації правосуб'єктності Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування в умовах дії воєнного стану є делегування всіх або частини повноважень тимчасово створеним державним органам – військовим адміністраціям у відповідності до ст. 4 цього Закону. При цьому за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування за рішенням Президента України можуть утворюватися такі органи на будь-яких територіях, де запроваджено воєнний стан з метою здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Органи місцевого самоврядування теж можуть бути представлені в межах відповідної територіальної громади військовою адміністрацією у випадку, коли їх виконавчі органи не здійснюють покладені на них чинним законодавством повноваження. На думку Є. Дуліби, наведена риса правосуб'єктності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану є найбільш значимою, пояснення чого ґрунтується на потребі у формуванні соціально-правової конструкції, яка могла б оперативно і швидко реагувати на динамічні виклики соціального буття в подібних екстраординарних умовах [5, с. 50].

Література:

1. Коврига О.С. Розвиток публічного адміністрування як умова вдосконалення функціонування органів влади. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Том 29(68). № 2. https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/5.pdf
2. Братель С.Г. Національна поліція як суб'єкт забезпечення Національної безпеки. Південноукраїнський правничий часопис. 2023. № 1. С. 267-270. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/1/46.pdf>
3. Бінько І. Публічне управління і публічне адміністрування: співвідношення понять. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2020. № 3-4. С. 41-47. https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3-4_2020-41-47.pdf

4. Жукова Є.О. Публічне адміністрування та державне управління: особливості співвідношення. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. С. 137-140. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=anopr_2022_2_28

5. Дуліба Є. Особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. Актуальні проблеми правознавства. 2022. № 4(32). С. 46-55. <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1495>

ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

*Дар'я Вячеславівна Попівчак,
курсант 311 взводу навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції*

*Національної поліції України
Науковий керівник: Віра Миколаївна Галунько,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
доктор юридичних наук, професор*

В умовах сучасних соціальних змін в Україні та зростання рівня криміногенної небезпеки надзвичайної уваги набуває проблема ефективної взаємодії кримінальної поліції з інститутами громадянського суспільства. Аналітичне осмислення цього явища спирається на положення про те, що традиційний інституційний потенціал правоохоронних органів є обмеженим і не здатен самостійно забезпечити належний рівень публічної безпеки без активного залучення громадськості до процесів превентивного контролю та оперативного реагування. У такому контексті взаємодія кримінальної поліції з населенням розглядається не лише як засіб демократизації правоохоронної практики, а й як фундаментальна передумова підвищення ефективності протидії злочинності, зміцнення рівня довіри громадян до поліції та формування партнерських моделей організації публічного порядку.

Актуальність проблематики зумовлюється низкою чинників. По-перше, динаміка злочинності в Україні, що посилюється в умовах воєнного стану, вимагає від кримінальної поліції не лише ефективної оперативно-розшукової та процесуальної діяльності, але й вироблення нових механізмів комунікації з населенням. По-друге, європейський вектор розвитку української державності передбачає імплементацію стандартів поліції, орієнтованої на потреби громади

(community policing), що уможливило побудову горизонтальних зв'язків між правоохоронцями та громадянами. По-третє, низький рівень довіри до правоохоронних органів, зафіксований у соціологічних дослідженнях, засвідчує нагальну потребу в посиленні відкритості, прозорості та підзвітності кримінальної поліції.

Взаємодія з громадськістю є не факультативною складовою, а необхідним інструментом досягнення стратегічних цілей кримінальної поліції: запобігання та розкриття злочинів, забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності, формування безпечного соціального середовища. Її практична реалізація може здійснюватися через механізми громадських рад, співпрацю з неурядовими організаціями, використання сучасних інформаційних технологій для комунікації з населенням та інституалізацію партнерських практик у сфері превентивної діяльності.

Отже, наукове осмислення проблеми взаємодії кримінальної поліції з громадськістю є важливим для розвитку сучасної теорії кримінальної юстиції та вироблення ефективних моделей правоохоронної діяльності, здатних відповідати викликам сьогодення.

На думку В. О. Меркулової, ефективна взаємодія кримінальної поліції з громадськістю є ключовим чинником забезпечення публічної безпеки та запобігання злочинності, оскільки традиційні правоохоронні інститути не можуть самостійно виконувати всі функції контролю та превенції. Дослідниця підкреслює, що організація партнерських відносин між поліцією та населенням повинна ґрунтуватися на принципах відкритості, прозорості та поваги до прав людини, що сприяє підвищенню рівня довіри громадян до правоохоронних органів. Водночас вчена відзначає, що взаємодія має мати системний характер і реалізовуватися через різноманітні механізми: громадські ради, волонтерські проекти, інформаційні кампанії, спільні превентивні заходи. Особливу увагу слід приділяти контролю за кримінально-виконавчими процесами та залученню громадськості до соціальної адаптації засуджених, що забезпечує баланс між державним наглядом і громадським участю. Такий підхід формує ефективну модель співпраці поліції та громадян для стабільного забезпечення правопорядку [1, с.90].

У сучасних умовах оперативно-розшукова діяльність виступає не лише ключовим інструментом забезпечення державної та публічної безпеки, а й багаторівневою системою взаємодії правоохоронних органів із населенням та інститутами громадянського суспільства. Проте залучення громадян до реалізації завдань ОРД носить строго обмежений характер, що обумовлює низку структурно-функціональних і правових проблем [2, с.170]. По-перше, залучені особи позбавлені компетенції щодо прийняття оперативних рішень

та комплексного застосування сил, засобів і методів розшукової діяльності, що знижує їх роль у повноцінній реалізації завдань підрозділів. По-друге, добровільність та конфіденційність участі громадян, хоча й забезпечує захист їхніх прав та інтересів, одночасно створює дисбаланс між потенційними ресурсами громадськості та потребами оперативних структур у доступі до інформації та виконанні складних завдань.

На думку А. В. Кубаєнка, сучасна організація та функціонування поліції у контексті взаємодії з громадськістю ґрунтується на комплексному впровадженні суспільно орієнтованих принципів, що забезпечують активне включення населення у процес підтримання публічної безпеки. Вчений підкреслює важливість створення системи громадського контролю, яка дозволяє моніторити діяльність поліції, забезпечує прозору комунікацію та механізми зворотного зв'язку, що підвищує рівень довіри та соціальну легітимність правоохоронних органів. На думку дослідника, конструктивний діалог із населенням, реалізація принципів відкритості та доступності інформації, а також партнерські моделі взаємодії дозволяють оптимізувати діяльність поліції та створюють умови для інтеграції інтересів держави й громадян у спільну систему забезпечення правопорядку [3, с.86].

Додатково проблематизується питання правового регулювання доступу до державної таємниці відповідно до ст. 27 Закону України «Про державну таємницю», що потребує узгодження керівників органів із Службою безпеки України [4]. Існує нормативне обмеження залучення осіб, діяльність яких передбачає збереження професійної таємниці (адвокати, нотаріуси, медичні працівники, журналісти, священнослужителі), що формує дилему між забезпеченням ефективності ОРД та дотриманням конституційних прав.

Основні напрями залучення громадян до ОРД включають попередження та профілактику кримінальних правопорушень, виявлення умов та причин злочинності, розшук осіб, які переховуються або зникли безвісти, а також здобуття даних, що становлять загрозу державній, військовій, економічній або екологічній безпеці. Проблемним залишається поєднання інтересів оперативних структур і громадськості при виконанні цих завдань, формування механізмів мотиваційного стимулювання добровільної участі, а також уникнення концентрації контролю в межах одного суб'єкта, що критично впливає на ефективність діяльності та законність процедур.

Таким чином, правове, організаційне та етичне обмеження участі населення у проведенні ОРД вимагає комплексного дослідження, систематизації нормативних колізій та розроблення концептуально нових механізмів інтеграції громадськості у кримінально-правову

практику, які б поєднували захист прав людини, державну безпеку та оперативну ефективність.

Аналіз взаємодії кримінальної поліції з громадськістю свідчить, що ефективне забезпечення публічної безпеки неможливе без інтеграції ресурсів суспільства у превентивну та оперативно-розшукову діяльність. Проте обмежений характер участі громадян, добровільність і конфіденційність їхньої співпраці, а також нормативні бар'єри щодо розкриття професійної таємниці створюють структурні й правові дисбаланси, які стримують потенціал взаємодії. У зв'язку з цим нагальною є розробка системи багаторівневої комунікації між поліцією, інститутами громадянського суспільства та населенням, що базувалася б на принципах відкритості, прозорості та партнерства. Рекомендовано впровадження інтегрованих платформ обміну інформацією, стимулювання добровільної участі через правове й соціальне заохочення, а також регулярний моніторинг ефективності громадського контролю. Доцільним є формування навчальних програм для населення з питань безпеки та ОРД, що підвищить компетентність учасників і водночас забезпечить баланс між державним контролем і громадським впливом. Такий підхід створює основу для стабільної моделі співпраці поліції та громадськості, здатної адаптуватися до динамічних соціально-кримінальних викликів.

Література:

1. Меркулова В. О. Взаємодія громадськості та органів кримінальної юстиції на різних стадіях кримінального судочинства: окремі аспекти удосконалення правового регулювання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. №1. С. 85-92.

2. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

3. Кубаєнко А.В. Взаємодії поліції та суспільства в сфері реалізації правоохоронної функції. *Юридичний вісник*. 2020. №2. С. 81–87.

4. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3859-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3859-12>

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ І ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ

Карина Юріївна Постолова,
курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Науковий керівник: Катерина Миколаївна Рудой,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції

Запобігання правопорушень серед дітей та захист їх прав є одним з ключових завдань сучасної державної політики України, що закладено у Законі України «Про охорону дитинства». Суспільство дедалі більше усвідомлює, що будь-які прояви девіантної поведінки неповнолітніх не лише загрожують громадському порядку, а й підривають перспективи розвитку майбутніх поколінь. Особливо гострим це питання є в умовах російсько-української війни, коли в багатьох дітей батьки стоять на захисті України, через що діти перебувають у стресі та часто потрапляють під негативний вплив однолітків чи соцмереж. Тому завдання суспільства полягає не лише в реагуванні на такі випадки, а й у створенні цілісної системи профілактики, спрямованої на своєчасне виявлення ризиків і підтримку дітей, схильних до девіацій, а також у забезпеченні належного захисту їх прав у процесі взаємодії з органами влади.

В основі сучасних підходів до запобігання дитячим правопорушенням лежить поєднання правових, соціальних та виховних механізмів. Важливу роль відіграють національні суб'єкти, відповідальні за забезпечення прав неповнолітніх. До них належать органи державної влади загальної компетенції, для яких захист прав дитини є одним із напрямів діяльності, зокрема Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Президент України. Поряд із ними функціонують органи спеціальної компетенції, створені безпосередньо для реалізації, охорони й захисту прав дитини: Уповноважений Президента України з прав дитини, центри соціально-психологічної реабілітації. Важливим елементом цієї системи є органи місцевого самоврядування, що впроваджують профілактичні програми на рівні громад [1, с. 53-54].

Значний внесок роблять і недержавні організації, які не мають владних повноважень, але були створені для охорони та просування прав дитини, серед них: «Ла Страда – Україна», «Всеукраїнська фундація «Захист прав дітей», організація «MART». Основними формами їх діяльності у сфері протидії дитячим правопорушенням та гарантування прав неповнолітніх є правова підтримка й заходи, спрямовані на про-

філактику девіантної поведінки, створення безпечного середовища, своєчасне реагування на загрози та забезпечення доступу дітей до необхідної допомоги й захисту.

Ефективна протидія правопорушень серед дітей повинна ґрунтуватися на низці взаємопов'язаних ознак, які визначають її якість і результативність. Ключовим є систематичний підхід, адже заходи із запобігання та протидії правопорушенням не можуть бути випадковими. Вони мають розроблятися і впроваджуватися на основі довгострокових стратегій, програм та політик, що враховують різні сфери життєдіяльності дітей та молоді, включаючи сімейне середовище, освітні заклади, позашкільні установи та громаду в цілому [2, с. 177].

Превентивний характер цієї діяльності передбачає концентрацію зусиль на усунення причин і факторів ризику, які можуть підштовхнути дитину до протиправної поведінки. Запобігання соціальній ізоляції, забезпечення доступу до якісної освіти, культурного та спортивного дозвілля, надання допомоги родинам, що перебувають у складних життєвих обставинах, формування у підлітків правової культури та навичок ненасильницького розв'язання конфліктів є ключовими аспектами превентивної роботи, що сприяє зниженню рівня дитячої злочинності та сприяє захисту прав неповнолітніх.

Важливо також підкреслити комплексний характер профілактики правопорушень серед дітей. Адже вона не обмежується лише виховними або дисциплінарними заходами, а передбачає взаємопов'язане застосування освітніх, соціальних, правових, медичних та психологічних інструментів. Освітні кампанії, спрямовані на формування у дітей поваги до закону та відповідальності за власну поведінку, соціальна підтримка для сімей, що опинилися у кризі, програми соціалізації для неповнолітніх, які вже порушили закон, патрулювання громадських місць правоохоронними органами мають діяти синхронно, доповнюючи один одного та створюючи сприятливе середовище для розвитку дитини. Також невід'ємним чинником успішної профілактики є співпраця та партнерство між різними інституціями та соціальними групами. У наукових дослідженнях, зокрема в роботі Т. Назар, акцентується на необхідності тісної координації діяльності підрозділів Національної поліції України та центрів соціальних служб, адже саме їх спільна робота дозволяє більш ефективно запобігати адміністративним і кримінальним правопорушенням серед дітей та одночасно захищати їхні законні інтереси [3, с. 4].

Результати досліджень А.Б. Антонюк [4, с. 229] свідчать про необхідність приділяти особливу увагу профілактиці злочинності серед неповнолітніх, що перебувають у стані сп'яніння. Найчастіше у такому стані діти вчиняють правопорушення проти власності, посягання на

життя й здоров'я інших осіб, злочини проти громадського порядку та моральності, а також статеві злочини.

Окрему загрозу для емоційної стабільності дітей та дотримання їхніх прав становлять воєнні дії. Діти-переселенці, що стали свідками бойових дій, нерідко переживають глибокі психологічні травми. Частина з них виявляє озлоблення, відчуття несправедливості, заздрість до більш благополучних однолітків, прагнення помсти чи схильність до повторення насильства. Такі стани, якщо не надати належної підтримки, можуть трансформуватися у серйозні правопорушення: умисні вбивства за обтяжуючих обставин, хуліганські прояви, згвалтування, тяжкі розбійні напади, викрадення людей, вимагання, поєднані з насильством, незаконне заволодіння транспортними засобами та інші небезпечні злочини.

У цьому контексті запобігання та протидія дитячій злочинності повинні охоплювати не лише юридичні й виховні заходи, а й широкомасштабну психологічну допомогу дітям, які постраждали від війни або інших травматичних подій. Необхідно розвивати програми психосоціальної підтримки для переселенців, організовувати групові та індивідуальні заняття з психологами, створювати умови для інтеграції таких дітей у безпечне середовище, де вони отримуватимуть досвід довіри, взаємоповаги та конструктивного вирішення конфліктів.

Відповідно можна виділити два взаємопов'язані напрями профілактичної діяльності – загальну та спеціальну протидію. Загальна протидія зорієнтована на формування безпечного та сприятливого середовища для розвитку дітей, де ризики втягнення у злочин мінімізуються завдяки системі широкомасштабних заходів. Йдеться про впровадження національних та регіональних освітніх кампаній, спрямованих на формування у неповнолітніх правової культури, толерантності, уміння мирно вирішувати конфлікти. Такі програми можуть реалізовуватись через лекції у школах, інтерактивні тренінги, конкурси, присвячені правам дитини, або через тематичні онлайн-курси для підлітків. Важливим елементом є також підтримка соціальних послуг для дітей та сімей, наприклад діяльність центрів життєстійкості, де батьки можуть отримати консультації щодо виховання та подолання кризових ситуацій, а діти – психологічну допомогу та простір для розвитку у безпечних умовах [5].

Спеціальна протидія, натомість, зосереджується на адресній роботі з неповнолітніми, які перебувають у групі ризику або вже мали конфлікт із законом. У даному випадку ключовим завданням є вчасне виявлення факторів, що можуть сприяти повторним правопорушенням, та створення умов для їх подолання. Прикладами такого підходу можуть бути програми наставництва для підлітків, схильних до агресивної поведінки, індивідуальна робота соціальних педагогів із дітьми, які зазнали домашнього насильства або опинилися у складних життєвих об-

ставинах, а також реабілітаційні проекти для неповнолітніх, які вже вчинили адміністративні чи кримінальні правопорушення.

Отже, запобігання та протидія правопорушенням серед дітей є складним міждисциплінарним завданням, яке вимагає консолідованих зусиль правників, педагогів, психологів, соціальних працівників, представників громадських організацій та родин. Адже поєднання правових механізмів із виховними й соціально-реабілітаційними заходами, спираючись на міжнародні стандарти та глибоке розуміння потреб дітей здатні забезпечити зниження рівня дитячої злочинності, захистити права неповнолітніх та сприяти формуванню відповідального й активного громадянина.

Література:

1. Гачак-Величко Л. А. Адміністративні правопорушення серед неповнолітніх. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2021. № 51. С. 52-55.

2. Завгородня Ю. С. Запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми, як категорія адміністративного права. *Право і суспільство*, 2024. № 1 С. 174-179.

3. Назар Т. Я. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії підрозділів Національної поліції України та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень: монографія. Львів: СПОЛЮМ, 2021. 196 с.

4. Антонюк А. Б. Профілактичні заходи щодо злочинності серед неповнолітніх. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*, 2024. Випуск 85. Частина 3. С. 226-230.

5. Життєстійкість. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/zhyttyestiykist> (дата звернення: 14.09.2025).

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ

Данііл Володимирович Продан,

курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України

Науковий керівник: **Катерина Миколаївна Рудой,**

професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції

Адміністративно-правовий режим являє собою впорядковану систему юридичних засобів, за допомогою яких держава здійснює регулювання суспільних відносин у публічній сфері. Його ключова особливість полягає у централізованому характері формування та

застосування норм, що передбачає використання імперативного методу. Відносини у межах цього режиму будуються на принципі юридичної нерівності: органи державної влади та управління виступають як носії владних повноважень, тоді як громадяни та організації перебувають у підпорядкованому становищі.

Функціонування адміністративно-правового режиму відрізняється особливими механізмами виникнення прав та обов'язків. Вони зумовлюються необхідністю оперативного й чіткого регулювання, що вимагає застосування спеціальних актів управління, розпоряджень, наказів та приписів. Важливою складовою є можливість використання скарг як інструменту відновлення порушених прав, а також здійснення постійного адміністративного контролю з боку державних органів [4, с.25].

До структури цього правового режиму входять декілька ключових елементів, серед яких визначальним є метод імперативного регулювання. Саме він надає відносинам одностороннього характеру, закріплюючи провідну роль держави у формуванні правил поведінки. Водночас існують спеціальні засоби, які закладають підґрунтя для виникнення нових прав та обов'язків у суб'єктів це можуть бути як адміністративні акти, так і рішення уповноважених органів. Система захисту в межах адміністративно-правового режиму реалізується шляхом здійснення контролю та нагляду, а також застосування санкцій, спрямованих на відновлення правопорядку [5, с.140].

Застосування адміністративно-правових режимів простежується у багатьох сферах суспільного життя. Вони проявляються у вигляді окремих правових конструкцій, що охоплюють різні галузі державного управління. Так, можна виділити митний режим, який визначає порядок переміщення товарів через митний кордон, прикордонний режим, що регламентує правила перебування у прикордонних районах, екологічний режим, пов'язаний із охороною довкілля, а також режим державної таємниці, спрямований на захист інформації, що становить інтерес для національної безпеки.

Класифікація адміністративно-правових режимів здійснюється з урахуванням низки критеріїв. За рівнем державного впливу вони можуть поділятися на загальні галузеві, що діють постійно, та спеціальні, які встановлюються для врегулювання конкретних ситуацій. За сферою застосування виокремлюють звичайні режими, котрі забезпечують повсякденне управління, та надзвичайні, що вводяться у випадках виникнення особливих загроз.

Окреме місце посідають надзвичайні адміністративно-правові режими, що застосовуються у виняткових обставинах. Серед них слід виділити надзвичайний та воєнний стани, а також правовий режим тимчасово окупованих територій. Їхнє впровадження регла-

ментується спеціальними законами України та передбачає суттєве обмеження прав і свобод громадян на певний період задля захисту національної безпеки й відновлення конституційного ладу [1, с.107].

Режим воєнного стану в Україні регламентується спеціальним Законом України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII, який визначає підстави, порядок його запровадження та особливості правового регулювання у цей період. Його головна мета полягає у створенні правових умов для відсічі збройної агресії, забезпечення державної та громадської безпеки, а також підтримання функціонування органів влади в умовах воєнної загрози. У межах цього режиму органи державної влади отримують додаткові повноваження, що дає змогу оперативно реагувати на виклики воєнного часу. До таких заходів належать тимчасові обмеження окремих прав і свобод громадян, мобілізація матеріальних та людських ресурсів, регламентація руху транспортних засобів і людей, а також застосування спеціальних заходів контролю й охорони стратегічних об'єктів [3, с.85].

Правовий режим тимчасово окупованих територій в Україні визначено Законом України № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Він спрямований на встановлення особливого порядку суспільних відносин у регіонах, які перебувають під окупацією. Закон фіксує особливості економічної діяльності, визначає порядок переміщення громадян та товарів, регулює функціонування органів влади у цих умовах, а також встановлює обмеження щодо діяльності, яка може бути розцінена як співпраця з окупаційною адміністрацією.

Загальне нормативне підґрунтя адміністративно-правових режимів охоплює не лише спеціальні закони, а й акти галузевого законодавства. Наприклад, у сфері господарських відносин важливе місце займає Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності», який встановлює особливий порядок доступу до певних видів економічної активності. У свою чергу, для надзвичайних правових режимів фундаментом є Конституція України, що надає Верховній Раді та Президенту повноваження щодо їх запровадження, а також визначає правові межі обмеження конституційних прав і свобод громадян у кризових ситуаціях [2, с.70].

У сучасній юридичній науці акцентується увага на тому, що єдина концепція адміністративно-правових режимів поки що остаточно не сформована. У законодавстві часто бракує чіткого визначення таких понять, як «система режимів» чи «режимне провадження», що ускладнює як науковий аналіз, так і практичне застосування. У ре-

зультаті це породжує прогалини в регулюванні та різні підходи до тлумачення положень, які визначають зміст і процедури реалізації тих чи інших правових режимів.

Дослідження особливих адміністративно-правових режимів свідчить, що вони мають низку характерних ознак. Вони встановлюють особливий правовий порядок, який закріплюється в адміністративно-правових нормах та діє у чітко визначених часових і територіальних межах [1, с.108].

Отже, адміністративно-правовий режим є особливою системою правового регулювання, що забезпечує упорядкування суспільних відносин у визначених сферах через встановлення комплексу норм, приписів і заборон, які гарантують баланс між інтересами держави та правами громадян. Його значення полягає у створенні правових умов для реалізації управлінських функцій органів публічної влади, підтриманні законності, забезпеченні безпеки, громадського порядку та належного функціонування державних інституцій, що особливо важливо в умовах демократичної правової держави.

Література:

1. Коваленко Н. Поняття та ознаки адміністративно-правового режиму. Адміністративне право і процес. 2020. № 1. С. 106–110.
2. Гусар О. А., Мандрика О. П., Рустамова М. І. Юридичний вісник. 2020. № 4 (57). С. 69–74.
3. Колпаков В. К. Феноменологія доктрини адміністративного права. Сучасні аспекти модернізації науки: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дублін. 07.07.2021. Київ-Дублін, 2021. С. 82-86.
4. Колпаков В. К. Місія адміністративного права в дискурсі постмодерну: від супутника державного управління до права юридичних смислів. Ампаро. 2022. № 1. С. 23-36
5. Безкровний Ю. А. Адміністративно-правовий режим воєнного стану / Ю. А. Безкровний // Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород, 2024. Т. 2. Вип. 83. С. 139 – 142

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВ ОМБУДСМАНА В УКРАЇНІ

*Наталія Станіславівна Пузирна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

У контексті діяльності омбудсмана в Україні не слід забувати про спеціальні інструменти, які дозволяють проводити ефективну роботу по захисту прав людини. Йдеться про діяльність представників омбудсмана з різних напрямів, регіональних представництв та представництв омбудсмана за кордоном.

Поява представників омбудсмана пов'язана з прийняттям Закону України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” [1]: Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі –Уповноважений) має право призначати своїх представників, організація діяльності та межі повноважень представників Уповноваженого регулюються “Положенням про представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини”.

Аналізуючи Положення про представників омбудсмана [2], можна зробити висновок, що завданнями представників за напрямками є: представництво омбудсмана у відповідній сфері або регіоні з метою здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина й захисту прав кожного на території України і в межах її юрисдикції. Представники взаємодіють з відповідними самостійними структурними підрозділами секретаріату омбудсмана або регіональними представництвами.

Отже, мережа представників омбудсмана виглядає таким чином:

1) за напрями роботи (із соціальних та економічних прав, з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії росії проти України, з інформаційних прав, прав людини в місцях несвободи, з міжнародного співробітництва та європейської інтеграції, з рівних прав і свобод прав національних меншин політичних та релігійних поглядів, з прав дитини, в системі судоустрою з права на справедливе правосуддя та представництва в Конституційному Суді України, у системі органів сектору безпеки й оборони, а також окремо представники);

2) в областях України;

3) в окремих іноземних державах (Англія, Польща, Словаччина, Люксембург, Іспанія, Молдова) [3].

Створення регіональних представництв як важливий етап вирішення проблем прав людини в регіонах О. О. Майданник [4, с. 14] пов'язує з проблемою поєднання представництва на місцях із представництвом з певних питань, тому що на місцях виявляються домінуючі в них проблеми, які необхідно розв'язувати.

Згідно з новим положенням [5], регіональні представництва омбудсмена вирішують такі питання: парламентський контроль за правами людини в регіонах, організацію особистого прийому громадян, моніторинг дотримання прав, забезпечення поновлення порушених прав, організація інформаційно-просвітницької діяльності. У структурі регіонального представництва є: представник омбудсмена в регіоні та працівники самостійного структурного підрозділу секретаріату на регіональному рівні.

При представниках омбудсмена створюються експертні ради на громадських засадах як постійні органи [6].

Щодо представництва за кордоном, то з 2022 року в дію вступило Положення про тимчасове представництво омбудсмена за кордоном на період дії на території України воєнного стану [7], відповідно до якого омбудсман може запроваджувати тимчасове представництво за кордоном на чолі з представниками, а також їхніми радниками та помічниками на громадських засадах. Водночас омбудсман може призначити і представника, який працює на постійній основі, для тимчасового представництва за кордоном, але в межах закордонного відрядження.

Враховуючи вищевикладене приходимо до висновку, що розгалужена система представників омбудсмена з різних напрямів та регіональних представництв викликає необхідність аналізу її доцільності та уникнення дублювання повноважень. Також, на нашу думку, створення розгалуженої системи закордонних представництв омбудсмена є недоцільним через обмежені фінансові ресурси, дублювання функцій консульств та складність системи координації з центральним офісом омбудсмена в Україні.

Література:

1. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст.99.

2. Про затвердження Положення про представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 20.10.2022 № 84.15/22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v84_1715-22#n6 (дата звернення 29.09.2025).

3. Представники Уповноваженого. Омбудсман України. URL: <https://ombudsman.gov.ua/uk/predstavniki-upovnovazhenogo> (дата звернення 29.09.2025).

4. Майданник О. О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. *Адвокат*. 2010. № 7 (118). С.12-16.

5. Про затвердження Положення про регіональні представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 20.10.2022 № 87.15/22. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8/11_%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_87_2022.pdf (дата звернення 29.09.2025).

6. Про затвердження Типового положення про експертну раду при представнику Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 04.10.2022 № 75.15/22. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS37607> (дата звернення 29.09.2025).

7. Про затвердження Положення про тимчасове представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за кордоном на період дії на території України воєнного стану : Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 20.10.2022 №85.15/22. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8/85_2022_1.pdf (дата звернення 29.09.2025).

СУТНІСТЬ ПРЕВЕНТИВНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

*К.М. Рудой, професор кафедри
адміністративного права та процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ,
д.ю.н., професор
А.В. Бурангулов, завідувач кафедри
професійних та спеціальних дисциплін, к.ю.н., доцент*

Реформування правоохоронної системи України, що триває з моменту створення Національної поліції у 2015 році, орієнтоване на утвердження європейських стандартів у сфері забезпечення публічної безпеки. У центрі уваги стоїть переорієнтація діяльності поліції з каральної на превентивну, що відповідає принципам верховенства права та прав людини. Це зумовило розширення практики застосу-

вання поліцейських заходів, спрямованих не на примус, а на запобігання можливим правопорушенням.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» усі заходи, які здійснюють поліцейські, поділяються на дві великі групи — превентивні та примусові. Якщо примусові заходи безпосередньо пов'язані з обмеженням свободи та фізичним впливом, то превентивні заходи мають інший зміст — вони спрямовані на недопущення правопорушення, зменшення ризиків та створення умов для безпеки громадян. Саме тому дослідження сутності превентивних поліцейських заходів та їхнього місця в системі поліцейських заходів є актуальним завданням.

Поліцейський захід відповідно до статті 29 Закону України «Про Національну поліцію» визначається як дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими для забезпечення виконання повноважень, покладених на поліцію. Це означає, що будь-який поліцейський захід має бути чітко врегульований законом і застосовуватися виключно в межах визначених повноважень.

До поліцейського заходу висуваються ключові вимоги:

- **законність** — захід вважається законним лише тоді, коли він прямо передбачений у законодавстві;
- **необхідність** — застосовується лише тоді, коли немає альтернативного засобу досягнення мети;
- **пропорційність** — обмеження прав особи не повинно перевищувати очікуваної користі для суспільства;
- **ефективність** — захід має реально забезпечувати виконання повноважень поліції.

Таким чином, поліцейські заходи є правовим механізмом, який дозволяє поєднати інтереси суспільства з правами та свободами громадян.

Превентивні заходи мають профілактичну спрямованість. Їхня головна мета — **не допустити виникнення правопорушення**, усунути умови та причини, які можуть призвести до небезпечної поведінки. У практичному вимірі це означає, що поліцейський не чекає вчинення протиправної дії, а діє завчасно.

Сутність превентивних заходів можна визначити через такі ознаки:

1. **Попереджувальний характер** — вони застосовуються до моменту вчинення правопорушення.
2. **Мінімальне втручання** — їх мета не покарати, а запобігти.
3. **Гуманістична спрямованість** — превентивні заходи захищають не лише суспільство, але й саму особу від можливих негативних наслідків її дій.

4. **Зв'язок із соціальною функцією поліції** — вони сприяють формуванню довіри між громадянами та правоохоронцями.

Важливо, що саме превентивні заходи складають основу поліцейської діяльності у демократичному суспільстві, адже вони дозволяють уникнути надмірного застосування сили та зберегти баланс між безпекою та правами людини.

Перелік превентивних заходів визначений у статті 31 Закону України «Про Національну поліцію». До них належать:

- **перевірка документів особи** — здійснюється у випадках, передбачених законом (наприклад, якщо є підозра у правопорушенні або розшук);
- **опитування особи** — добровільне надання інформації свідками, потерпілими або іншими громадянами;
- **поверхнева перевірка** — візуальний огляд особи чи речей у випадках, коли є підстави вважати, що вони становлять загрозу;
- **зупинення транспортного засобу** — у разі порушення ПДР, наявності інформації про злочин чи розшук;
- **обмеження доступу до певних територій чи об'єктів** — під час аварій, злочинів чи масових заходів;
- **обмеження пересування особи чи володіння річчю** — якщо існує загроза життю чи здоров'ю;
- **проникнення до житла у невідкладних випадках** — для рятування життя, переслідування злочинця чи запобігання тяжким наслідкам;
- **перевірка дотримання дозвільної системи** — контроль за зброєю, вибуховими речовинами тощо;
- **застосування технічних засобів фіксації** — відеореєстратори, камери спостереження, боді-камери;
- **перевірка дотримання обмежень осіб під адміністративним наглядом.**

Ці заходи мають різну сферу застосування, але їх об'єднує єдина мета — створення безпечного середовища та запобігання правопорушенням.

Усі поліцейські заходи можна поділити на **превентивні** та **примусові**. Якщо примусові застосовуються у випадках, коли правопорушення вже відбулося або триває (фізична сила, спеціальні засоби, вогнепальна зброя), то превентивні — мають випереджувальний характер.

Місце превентивних заходів у системі визначається кількома аспектами:

1. **Пріоритетність** — вони застосовуються першочергово, а примусові лише у випадку неможливості досягти мети іншим шляхом.

2. **Соціальна орієнтація** — спрямовані на захист громадян, зниження рівня конфліктності у відносинах між поліцією та суспільством.

3. **Європейський стандарт діяльності поліції** — у сучасних демократичних державах поліція оцінюється не за кількістю силових дій, а за ефективністю превентивних заходів.

4. **Формування довіри населення** — саме превентивна діяльність створює позитивний імідж поліції, адже громадяни бачать, що поліцейський не лише карає, а й допомагає.

Таким чином, превентивні заходи є основою всієї системи поліцейських заходів, адже саме вони забезпечують баланс між завданням охорони правопорядку і необхідністю дотримання прав людини. Превентивні поліцейські заходи — це комплекс дій, спрямованих на попередження правопорушень та створення умов для безпеки громадян. Їх сутність полягає у профілактичному впливі на особу та суспільство з метою усунення причин правопорушень і недопущення їх виникнення.

У системі поліцейських заходів превентивні мають ключове місце, оскільки є першочерговими, гуманними та соціально орієнтованими. Вони дозволяють досягти результату без застосування сили, зміцнюють довіру суспільства до поліції та відповідають європейським стандартам правоохоронної діяльності.

Отже, превентивні заходи не лише запобігають злочинності, а й формують правову культуру взаємодії між громадянами та поліцією, що є запорукою стабільності та безпеки у демократичній державі.

Література:

1) Закон України «Про Національну поліцію»: Закон від 02 липня 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 40–41.

2) Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.

3) Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9–10, № 11–12, № 13.

4) Плішкін, В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ. — Одеса: Юридична література, 2003. — 412 с.

5) Тімченко, Г. П. Адміністративно-правові засади діяльності поліції: навчальний посібник. — Київ: Право, 2021. — 276 с.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ПОВОДЖЕННЯМ ЗБРОЇ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

*Михайло Сергійович Сінчук,
курсант 3-го курсу, навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Володимир Олександрович Кейдалюк,**
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції,
доктор філософії*

Злочини, що охоплюють незаконне носіння, зберігання, придбання, передачу або збут вогнепальної зброї, бойових припасів чи вибухових речовин, посідають особливе місце серед найбільш небезпечних кримінальних правопорушень в Україні. Відповідно до частини першої статті 263 Кримінального кодексу України[5], такі дії караються позбавленням волі від трьох до семи років, а у випадках повторності чи вчинення їх організованою групою санкції можуть сягати до дванадцяти років позбавлення волі. Подібні правопорушення несуть значний ризик для безпеки держави та суспільства, оскільки часто поєднуються з організованою злочинною діяльністю, тісно пов'язані з незаконним обігом наркотиків, контрабандою або навіть терористичними загрозами.

Ефективність розслідування таких злочинів безпосередньо залежить від рівня координації між підрозділами кримінальної поліції та іншими службами. Оскільки йдеться про правопорушення з високим ступенем суспільної небезпеки, до їх документування і припинення залучаються оперативні, слідчі та експертні підрозділи, а також органи прокуратури, служби безпеки та військові формування. Взаємодія між цими структурами має ґрунтуватися на чітких правових нормах та узгоджених алгоритмах дій, що забезпечує своєчасність реагування та запобігання тяжким наслідкам [2, с.231].

Ключову роль у виявленні фактів незаконного поведіння зі зброєю відіграють оперативно-розшукові підрозділи. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» наділяє їх правом застосовувати негласні слідчі дії, серед яких – контрольовані закупки, візуальне спостереження, оперативні комбінації та інші заходи. Особливість їх роботи полягає в дотриманні принципів конспірації, забезпеченні несподіваності та швидкості дій, що дозволяє нейтралізувати злочинців ще на

етапі підготовки чи безпосереднього збуту зброї та боєприпасів [4, с.94].

Не менш важливою ланкою у взаємодії є слідчі підрозділи, які здійснюють процесуальне оформлення результатів, отриманих оперативниками. Саме вони проводять допити, обшуки, накладають арешт на речові докази, призначають експертизи, оформлюють протоколи й процесуальні документи, що формують доказову базу у кримінальному провадженні. Усі дії слідчих регламентуються Кримінальним процесуальним кодексом України, що гарантує законність і неупередженість розслідування.

Особливе місце у взаємодії підрозділів займає співпраця з експертно-криміналістичними службами. Для підтвердження факту належності вилучених предметів до категорії вогнепальної зброї чи вибухових речовин проводяться спеціальні балістичні, хімічні, трасологічні та технічні дослідження. Висновки експертів стають основою доказування у суді, а тому їхня роль у кримінальних провадженнях за статтею 263 КК України є визначальною [3, с.21].

Організація оперативних заходів, таких як затримання, блокування чи контрольовані поставки, потребує ретельного планування. Координація дій здійснюється шляхом розроблення спільних планів, у яких визначаються відповідальні особи, порядок комунікації, часові межі та матеріально-технічне забезпечення. Виконання таких операцій вимагає суворого дотримання законності, забезпечення прав і свобод людини, а також ретельного документування всіх процесів для формування належної доказової бази.

Інформаційний обмін між підрозділами має не лише організаційне, а й правове значення. Виявивши ознаки кримінального правопорушення, оперативні служби зобов'язані передати відповідні матеріали слідчому та прокурору, які вже в межах процесуальної компетенції ухвалюють рішення про подальші дії.

У сучасних умовах воєнного стану взаємодія підрозділів кримінальної поліції з іншими структурами – Національною гвардією, Службою безпеки України, підрозділами територіальної оборони та органами місцевого самоврядування – набуває ще більшої ваги. Спільне використання ресурсів, координація блокувань, контроль переміщення громадян і транспортних засобів дозволяють оперативніше виявляти та локалізувати випадки незаконного обігу зброї, що знижує рівень загроз для суспільства [1, с.56].

Попри розвинену нормативно-правову базу, на практиці залишаються проблеми, що ускладнюють взаємодію підрозділів. Серед них – недостатня інтеграція інформаційних систем, обмеженість технічного забезпечення, розрізненість компетенцій і бюрократичні бар'єри. Вирішення цих проблем можливе шляхом створення централізованого координаційного центру, впровадження спільних баз даних, підвищення рівня технічного оснащення та систематичних навчань [2, с.233].

Отже, взаємодія підрозділів кримінальної поліції з іншими службами при розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, боеприпасами чи вибуховими речовинами, є ключовою умовою ефективного протидіяння цим правопорушенням. Комплексність таких злочинів вимагає узгоджених дій оперативних, слідчих, експертних і спеціалізованих підрозділів, а також тісної співпраці з прокуратурою, Службою безпеки України, Національною гвардією та іншими структурами, що забезпечує оперативність реагування, повноту збирання доказів та дотримання законності. Лише системна координація, своєчасний обмін інформацією та належне матеріально-технічне забезпечення дозволяють ефективно протидіяти незаконному обігу зброї та мінімізувати загрози громадській безпеці й національній безпеці держави.

Література:

1. Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї: навч.-практ. посібник / Фоменко А. Є., Бахчев К. В., Дудоров О. О., Камішанський О. Ю., Бочковий О. В. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 112 с.

2. Заворіна О.П. Особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами національної поліції в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2020. Вип. 2 (90). С. 228-238.

3. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями: метод. реком. / Д. М. Тичина, О. С. Тарасенко, А. О. Антошук та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 50 с.

4. Ткачова, В. В., О. О. Деревягін, and Деревягін Олексій. "Нормативно-правове забезпечення оперативно-розшукової протидії підрозділами кримінальної поліції контрабанді вогнепальної зброї та боеприпасів в умовах воєнного стану." Methodological aspects of education: achievements and prospects: The 31st International scientific and practical conference (Rotterdam, Netherlands, August 06–09, 2024).-Rotterdam, 2024.-P. 92-98,

5. Кримінальний кодексу України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

КОРУПЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РИЗИКИ, МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ ТА ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ

Вікторія Сергіївна Сірко,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

адміністративно-правових дисциплін,

Одеський державний університет внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0003-4897-3533>

Корупція в умовах воєнного стану є однією з найбільш небезпечних загроз для національної безпеки, економічної стабільності та ефективності державного управління. Воєнний стан передбачає концентрацію повноважень у руках органів влади, термінові процедури закупівель і швидке прийняття управлінських рішень, що створює сприятливе середовище для зловживань і корупційних практик [1].

Ризики корупції в умовах воєнного стану:

Під час воєнного стану корупційні ризики проявляються у кількох ключових напрямках:

- **Фінансова сфера.** Збільшення оборонних витрат і державних закупівель у надзвичайному режимі підвищує ймовірність розкрадань, завищення цін і ухилення від контролю [2].
- **Місцеве управління та гуманітарна допомога.** Прискорені процедури розподілу ресурсів, продовольства, медикаментів або гуманітарної допомоги можуть стати об'єктом зловживань і привласнення ресурсів [3].
- **Призначення посадових осіб.** Надання повноважень у терміновому порядку без повного проведення конкурсів чи перевірок створює ризики неефективного використання державних ресурсів та політичного корупційного впливу [4].
- **Судова і правоохоронна сфери.** Обмеження контролю з боку громадськості або спрощення процедур затримання та арештів може сприяти тиску на правоохоронні органи або використанню повноважень у корисливих цілях [5].

Корупційні ризики у воєнний час мають не лише економічний, але й стратегічний вимір. Неефективне використання ресурсів під час воєнного стану безпосередньо впливає на обороноздатність держави та безпеку громадян [6].

Механізми реагування на корупційні прояви

Для мінімізації корупційних ризиків у період воєнного стану держава застосовує комплекс заходів, що охоплюють як превентивні, так і реагувальні механізми.

Превентивні механізми

- **Прозорість державних закупівель.** Впровадження систем електронних закупівель (Prozorro) дозволяє знизити ризики корупції та забезпечити відкритий контроль за витратами державних коштів [7].

- **Регламентация процедур та повноважень.** Законодавчо закріплені обмеження щодо строків прийняття рішень, компетенцій і відповідальності посадових осіб забезпечують мінімізацію зловживань [8].

- **Антикорупційна освіта та моніторинг.** Проведення навчання для державних службовців та запровадження внутрішнього контролю дозволяють своєчасно виявляти та запобігати порушенням [9].

Реагувальні механізми

- **Антикорупційні органи та спецпідрозділи.** НАБУ, САП та ДБР виконують функції розслідування і реагування на прояви корупції у державних органах навіть у воєнний час [10].

- **Правові санкції.** Законодавство передбачає кримінальну, адміністративну та дисциплінарну відповідальність за корупційні правопорушення, що діє незалежно від воєнного стану [11].

- **Громадський контроль і повідомлення про порушення.** Механізми скарг, публічних звернень та електронних платформ для повідомлень про корупцію забезпечують додатковий рівень контролю [12].

Правові гарантії боротьби з корупцією

Правова система України у воєнний час зберігає чинні антикорупційні норми та посилює контроль за діяльністю органів влади. Конституція України гарантує принцип верховенства права та недоторканість майнових прав громадян [13]. Закон України «Про запобігання корупції» визначає основні засоби контролю, вимоги щодо декларування доходів і конфлікту інтересів, а також процедури притягнення до відповідальності [14].

Особлива увага приділяється правовим гарантіям незалежності антикорупційних органів, що забезпечує ефективність їх роботи без втручання з боку політичних або військових структур [15]. Крім того, міжнародні стандарти, такі як Конвенція ООН проти корупції та Рекомендації GRECO, визначають принципи прозорості, підзвітності та належного врядування, які застосовуються навіть у надзвичайних умовах [16].

Важливим елементом є також захист викривачів корупційних проявів, що дозволяє громадянам та працівникам державних органів повідомляти про порушення без ризику репресій [17]. Це створює додатковий бар'єр проти зловживань та сприяє формуванню культури нетерпимості до корупції.

Корупція в умовах воєнного стану становить серйозну загрозу для безпеки держави, ефективності управління та соціальної стабільності. Ризики виникають через концентрацію повноважень, прискорені процедури закупівель і обмежений контроль з боку громадськості. Ефективна

боротьба з корупцією потребує комплексного застосування превентивних та реагувальних механізмів, включаючи прозорі закупівлі, антикорупційні органи, правові санкції та громадський контроль. Правові гарантії, закріплені Конституцією, спеціальними законами та міжнародними стандартами, забезпечують дотримання принципів законності, прозорості та підзвітності, що є критично важливими у період воєнного стану.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Тлумачення від 01.01.2020, підстава v009p710-12. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>

3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>

5. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>

6. Закон України «Про захист викривачів корупції» від 14.10.2019 № 128-IX. URL: <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/>

7. Transparency International Ukraine. Корупційні ризики в умовах воєнного стану. – Київ, 2023. URL: <https://ti-ukraine.org/>

8. Prozorro. Офіційний сайт електронних закупівель: <https://prozorro.gov.ua/>

9. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Звіти за 2022–2023 роки. URL: <https://nabu.gov.ua/>

10. Рада національної безпеки і оборони України. Антикорупційні заходи 2023. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>

11. GRECO. Recommendations on Integrity in Public Administration, 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco>

12. UN Convention against Corruption, 2003. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/convention.html>

13. Верховний Суд України. Аналітичні матеріали про корупційні ризики, 2022. URL: <https://court.gov.ua/>

ПРОЗОРІСТЬ І ПІДЗВІТНІСТЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

В.М. Магац,

*студентка I курсу, спеціальності 081 Право,
інституту права та безпеки*

Одеський державний університет внутрішніх справ

В.С. Сірко, к.ю.н., доцент,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,

Одеський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0003-4897-3533

Прозорість та підзвітність органів виконавчої влади є одними з базових засад демократичної правової держави, що визначають рівень відкритості державної політики, забезпечують баланс між владою і суспільством та створюють умови для реалізації конституційних прав громадян. Сучасний розвиток державності України, особливо в умовах європейської інтеграції, передбачає впровадження стандартів належного врядування, серед яких ключове місце займають саме ці принципи. Вони спрямовані на формування прозорих процедур прийняття рішень, відкритості доступу до публічної інформації та забезпечення системного контролю за діяльністю посадових осіб [1].

Прозорість діяльності виконавчої влади трактується як відкритість і зрозумілість для суспільства всіх етапів управлінських процесів, починаючи від розроблення політичних рішень і завершуючи їх практичною реалізацією. Це передбачає регулярне оприлюднення звітів, публікацію проєктів нормативно-правових актів, проведення публічних консультацій, доступ до статистичної та фінансової інформації, а також застосування механізмів електронного урядування. Підзвітність, у свою чергу, є правовим і політичним обов'язком органів виконавчої влади відповідати за результати своєї діяльності перед суспільством, парламентом і вищими органами державної влади. Вона забезпечує наявність юридичних і дисциплінарних процедур, що дозволяють притягнути посадових осіб до відповідальності у разі порушень [2].

У правовій площині принципи прозорості та підзвітності закріплені низкою нормативно-правових актів, зокрема Конституцією України, Законом «Про центральні органи виконавчої влади», Законом «Про доступ до публічної інформації», Законом «Про запобігання корупції», а також підзаконними актами, що встановлюють порядок публікації документів, проведення громадських слухань, оприлюднення фінансових звітів. Адміністративне право, виступаючи правовою основою діяльності виконавчих органів, визначає чіткі процедури реалізації влад-

них повноважень, забезпечує можливість оскарження незаконних рішень та дій, а також закріплює гарантії дотримання прав громадян [3].

Серед ключових елементів адміністративно-правових засад прозорості та підзвітності можна виділити: нормативне закріплення права на інформацію; встановлення обов'язку органів влади здійснювати попереднє оприлюднення проєктів рішень; процедурну визначеність їх ухвалення; забезпечення громадського і парламентського контролю; функціонування незалежних органів нагляду та аудиту; відповідальність посадових осіб у формі дисциплінарних стягнень, адміністративної або кримінальної відповідальності [4].

Суттєву роль відіграє інститут електронного урядування, що дозволяє зробити процеси управління більш відкритими та доступними для населення. Сучасні цифрові платформи сприяють зменшенню корупційних ризиків, автоматизації адміністративних процедур та поліпшенню зворотного зв'язку між громадянами і державою. Публічні реєстри, онлайн-звернення, електронні петиції та інтерактивні портали підвищують ефективність комунікації та формують нову управлінську культуру [5].

Разом з тим, у практичній площині існують проблеми: недостатня уніфікація стандартів відкритих даних, формальний характер консультацій із громадськістю, брак належної інформаційної інфраструктури в регіонах, а також політичний вплив на контрольні органи. Часто публікація інформації здійснюється у складних для сприйняття форматах, що фактично обмежує можливість її використання громадськістю. Для подолання цих недоліків необхідно запровадити єдині вимоги до змісту і форми оприлюднення документів, розширити застосування машинозчитуваних форматів даних, а також забезпечити реальну участь громадян у процесі ухвалення рішень [3; 5].

Розвиток адміністративної юстиції та незалежних інститутів контролю (омбудсмен, Рахункова палата, антикорупційні органи) є передумовою реального забезпечення підзвітності органів виконавчої влади. Ефективність цих інститутів залежить від їх незалежності, професійної спроможності та рівня взаємодії з громадянським суспільством. Науковці підкреслюють необхідність гармонізації українського законодавства із європейськими стандартами *good governance*, що передбачає чіткість, стабільність і передбачуваність адміністративних процедур, а також доступність правового захисту [1; 4].

Таким чином, прозорість і підзвітність виступають ключовими орієнтирами розвитку сучасної системи публічної адміністрації та важливими принципами демократичного врядування. Вони забезпечують не лише правову, а й політичну відповідальність влади, створюють основу для формування довіри громадян до державних інститутів, знижують корупційні ризики та підвищують ефективність реалізації державної

політики. Підзвітна влада стимулює розвиток громадянського суспільства, а прозорість відкриває доступ до інформації про діяльність органів управління, сприяючи суспільному діалогу та участі громадян у прийнятті управлінських рішень.

У сучасних умовах зміцнення прозорості й підзвітності можливе лише за умови проведення комплексних і послідовних реформ: удосконалення законодавчої бази, гармонізації її з європейськими стандартами, розвитку цифрових сервісів і впровадження електронного врядування, створення відкритих реєстрів та інтерактивних платформ для комунікації влади й суспільства. Важливим напрямом є розширення можливостей громадського контролю, впровадження механізмів публічних консультацій та незалежного моніторингу рішень виконавчої влади. Не менш значущим є підвищення рівня правової культури як громадян, так і посадових осіб, формування нетерпимості до корупційних проявів та зміцнення інституційної спроможності органів нагляду й судової системи.

Реалізація зазначених заходів сприятиме не лише зниженню рівня зловживань, а й покращенню якості управлінських рішень, підвищенню їх обґрунтованості та суспільної легітимності. У стратегічній перспективі це дозволить сформувати справді демократичну, прозору й підзвітну систему виконавчої влади в Україні, яка відповідатиме міжнародним стандартам *good governance* та стане важливим чинником сталого розвитку, економічної стабільності та підвищення рівня довіри громадян до держави [2; 4].

Література:

1. Сірко В.С. Принцип прозорості як засіб запобігання корупції у сфері публічного управління // Юридичний вісник. – 2024. – №2. – С. 45–52.
2. Венгер В.М. Прозорість як принцип діяльності органів публічної влади // Часопис Київського університету права. – 2017. – №3. – С. 12–16.
3. Терещук Г.А. Адміністративно-правові засади забезпечення транспарентності в діяльності органів виконавчої влади в Україні: дис... канд. юрид. наук. – Львів, 2018.
4. Transparency International. Transparent Governance Toolkit: Best Practices. – 2023.
5. Денисова А.В. Громадський контроль як елемент механізму забезпечення підзвітності виконавчої влади // Право України. – 2022. – №7. – С. 88–94.

АДМІНІСТРАТИВНІ АКТИ: ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Станіслав Юрійович Степанов,

курсант 305 навчального взводу

факультету підготовки фахівців для органів

превентивної діяльності НПУ ОДУВС

Науковий керівник: Ганна Миколаївна Шерстюк,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету

підготовки фахівців для органів превентивної діяльності

Одеського державного університету внутрішніх справ

Уявлення про адміністративний акт у нормативному полі України є неоднорідним і виявляє тенденційність ще на рівні правотворчості. Так, у постанові Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 р. № 737, яка згодом втратила чинність, адміністративний акт визначався як рішення суб'єкта, спрямоване на надання, зміну або припинення прав чи обов'язків особи [1].

У проєкті Адміністративно-процедурного кодексу України (2012 р.) вже спостерігався розвиток цієї дефініції: адміністративний акт там розглядався як індивідуальне рішення (правовий акт, документ або навіть відмітка), ухвалене адміністративним органом у результаті розгляду справи [2]. Автори цього проєкту акцентували увагу не лише на характері акту, а й на суб'єкті, що його приймає, а також розширили перелік можливих форм прояву адміністративного акту.

Законодавче закріплення терміна в українському праві вперше з'явилося у 2017 році після оновлення Кодексу адміністративного судочинства. Хоча сам термін «адміністративний акт» прямо не вживається, за своїми ознаками так званий «індивідуальний акт» фактично є його аналогом [3]. Пункт 19 статті 3 КАСУ визначає індивідуальний акт як рішення, ухвалене на виконання управлінських функцій, яке має обмежену дію в часі або припиняється після його реалізації.

У Законі України «Про адміністративну процедуру» від 17 лютого 2022 року адміністративний акт трактується значно ширше: це не лише рішення, але й юридично значуща дія індивідуального характеру, яка спрямована на конкретну особу й має на меті створення, зміну чи припинення прав або обов'язків [4]. Таким чином, цей акт визнається як формальне рішення, так і дія, що має юридичний результат.

Розбіжності між цими нормативними актами, ймовірно, є результатом намагання законодавця уніфікувати підхід до публічно-

го управління та забезпечити чіткий поділ між індивідуальними й нормативними актами. Такі зміни, очевидно, ґрунтуються на європейському підході, зокрема — Рекомендації № R(84)15 Комітету міністрів Ради Європи, де термін «акт» трактується широко, охоплюючи як нормативні, так і індивідуальні адміністративні заходи [5, с. 434].

Наприклад, у французькому праві поняття адміністративного акту охоплює всі види публічно-правових проявів діяльності адміністрації: від нормативних до індивідуальних актів, договорів та розпоряджень [6, с. 106; 7, с. 41–42]. Натомість німецька правова традиція, згідно з §35 Закону ФРН «Про адміністративну процедуру», закріплює чітку характеристику: адміністративний акт — це владне розпорядження, що має зовнішній характер, адресоване окремому випадку [8].

В українському контексті науковці висловлюють різні позиції. Наприклад, О. О. Мандюк вважає за доцільне вживати узагальнюючий термін «адміністративний акт», який має включати як індивідуальні, так і нормативні прояви публічного адміністрування, а головною ознакою такого акту називає його спрямованість на врегулювання прав та інтересів конкретних осіб [3; 7, с. 42, 92].

Водночас В. Б. Авер'янов, аналізуючи поняття правового акту управління, вказує на відсутність єдиного термінологічного підходу. Він визначає такий акт як результат волевиявлення органів виконавчої влади або інших адміністративних суб'єктів, оформлений відповідно до процедурних вимог, що має юридичні наслідки [9, с. 280–282].

Отже, поняття адміністративного акта в українському праві перебуває в процесі еволюції та формування. На рівні національного законодавства спостерігається відсутність єдності щодо термінології, обсягу та ознак адміністративного акта, що є наслідком як історичних особливостей розвитку, так і впливу різних європейських правових систем. У різних нормативних актах фіксуються відмінні підходи: від розуміння адміністративного акта як виключно письмового рішення — до визнання юридично значущих дій індивідуального характеру.

У порівняльно-правовому аспекті вітчизняне законодавство тяжіє до моделі Німеччини, де адміністративний акт має чітко окреслені риси: індивідуальність, зовнішність, спрямованість на конкретного адресата та юридичні наслідки. Водночас французьке та європейське «м'яке» право підтримують ширше трактування, що охоплює як індивідуальні, так і нормативні акти, а також дії публічної адміністрації.

Серед основних ознак адміністративного акта можна виокремити індивідуальний, адресний характер, прийняття уповноваженим суб'єктом публічного адміністрування, спрямованість на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків, зовнішній вплив і правозастосовчий зміст.

Таким чином, адміністративний акт — це інструмент реалізації владних управлінських функцій, який має визначальне значення для становлення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин між державою та фізичними або юридичними особами.

Література:

1. Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів від 17 липня 2009 р. № 737. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/737-2009-%D0%BF#Text>

2. Адміністративно-процедурний кодекс України : проект Закону України від 03 грудня 2012 р. № 11472 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44893

3. Кодекс адміністративного судочинства України в редакції від 07 січня 2018 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

4. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>

5. Смокович М.І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика. Підручник. Видання третє, змінене, доповнене і перероблене. Київ, ВД «Дакор», 2022. 1256 с.

6. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право : Навч. посібник для юридичних факультетів та факультетів міжнародних відносин. Львів, ЗУКЦ, 2007. 308 с.

7. Мандюк О. О. Індивідуальні адміністративні акти: теорія та практика застосування: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2017. 213 с.

8. Про адміністративну процедуру: Закон Федеративної Республіки Німеччини від 1 січня 1977 р. / Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Автор-упорядник В. П. Тимошук. К. : Факт, 2003. С. 192 – 231.

9. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2-х т. / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). Т. 1. Загальна частина. К., 2004. 584 с.

ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ЯК СУБ'ЄКТИ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШ- НЬОГО НАСИЛЬСТВА ДІТЯМ¹

*Лідія Михайлівна Сукмановська,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу ННІПФКП
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Незалежна демократична Україна декларує розуміння громадськістю необхідності додержання основних прав та свобод людини. У цьому ракурсі домашнє насильство набуває ознак соціально-усвідомленої проблеми. Насильство це антитеза демократії. Домашнє насилля є вагомим порушенням прав та свобод людини: права на життя, фізичної недоторканості, права не бути об'єктом жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність поводження, права на безпечний та здоровий розвиток тощо [1, с. 6]

Останніми роками в нашій державі все більше приділяється увага питанням запобігання і протидії домашнього насильства як одного із болючих соціальних явищ. Ще до широкомасштабного вторгнення спостерігалась розгорнута інформаційна державно-соціальна кампанія, що стосувалась висвітлення проблематики протидії домашньому насильству, анонсування роботи спеціальних служб та установ, що надають допомогу особам, постраждалим від домашнього насильства. Відбувається спільна діяльність державних та громадських структур із запобігання й протидії домашнього насильства, приділяється немала увага втілення у життя нових законодавчих норм, пов'язаних із реалізацією роботи із кривдниками, що учиняють домашнє насильство.

До протидії домашньому насильству залучається все більше державних та громадських інституцій. Провідним суб'єктом із запобігання та протидії домашньому насильству є Національна поліція, уповноважені підрозділи якої реагують, безпосередньо припиняють правопорушення, пов'язані із домашнім насильством, а також притягають кривдників до юридичної відповідальності за учинені протиправні діяння. Важливою складовою діяльності уповноважених підрозділів органів Національної поліції є робота із дітьми, що постраждали від домашнього насильства й дітьми-кривдниками.

¹ Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть за них нести відповідальність.

Питанням дослідження повноважень суб'єктів, що здійснюють діяльність із запобігання та протидії домашньому насильству та жорстокому поводженню з дітьми присвячені праці: І. Берендєєвої, І. Бесаги, А. Благої, І. Глов'юк, К. Гурковської, О. Ковальової, М. Корнієнка, О. Кочемировської, О. Мердової, С. Романцової, О. Черномаз, Х. Ярмaki.

Реалізація заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно дітей, а також жорстокому поводженню щодо дітей відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої Наказом МВС України № 1044 від 19.12.2017 р. здійснюється підрозділами ювенальної превенції Національної поліції України [2].

Аналізуючи основні повноваження підрозділів ювенальної превенції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, варто звернути увагу на такі як: ужиття заходів щодо запобігання та припинення домашнього насильства щодо дітей; притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх у віці від 16 до 18 років, що учинили домашнє насильство; затримування дітей, залишених без нагляду, та тримання їх не більше ніж 8 годин у спеціально відведених для цього приміщеннях до передачі їх батькам (законним представникам) чи до влаштування їх до закладів згідно із законодавством; здійснення ознайомлювальних, попереджувальних та виховних бесід із дітьми та їхніми батьками (законними представниками) задля усунення причин та умов, що сприяли учиненню домашнього насильства; відвідування дітей, що опинилися в складних життєвих обставинах, за місцем їхнього проживання спільно із представниками служби у справах дітей для перевірки умов проживання; здійснення виклику дітей, їхніх батьків (законних представників) в ході провадження у справі про домашнє насильство; долучення до корекційних та просвітницько-профілактичних програм дітей; повідомлення місцевим органам державної влади про батьків (законних представників), що вчиняють домашнє насильство, жорстоке поводження щодо дітей, не виконують обов'язки із їх виховання; ініціюють перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування можливість направлення дитини до відповідного закладу з приводу надання психологічної, медичної, іншої необхідної дитині допомоги; здійснення індивідуально-профілактичних заходів щодо дітей, схильних до вчинення домашнього насильства; реагування на факти домашнього насильства, вчиненого дітьми або стосовно дітей [2].

Виявивши випадок жорстокого поводження щодо дитини, поліцейський ювенальної превенції: приймає заяву або складає протокол прийняття усної заяви від дитини (якщо така дитина не досягла 16-річного віку – від батьків, законних представників дитини чи іншої дорослої особи, що

не причетна до учинення насильницьких дій щодо дитини); складає рапорт про виявлений випадок насильства щодо дитини; уживає заходів із внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події; при існуванні загрози життю чи здоров'ю дитини вживає заходів із термінового вилучення дитини з сім'ї (закладу) й подальшого влаштування дитини [3].

У випадку, якщо в ході проведення оцінки рівня безпеки дитини виявлено (підтверджено) загрозу її життю або здоров'ю, така дитина негайно доправляється до установи системи охорони здоров'я для здійснення та фіксації результатів медичного огляду, проведення судово-медичного обстеження, надання відповідної медичної допомоги, зокрема стаціонарного лікування або ж згідно п. 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008 р. тимчасово влаштована [4].

Чинне законодавство потребує доповнень, зокрема щодо закріплення застосування поліцейськими ювенальної превенції міждисциплінарної моделі надання допомоги дітям, які постраждали від насильства або стали його свідками. У законодавстві на поліцію повинно бути покладено прямий обов'язок співпрацювати із іншими фахівцями (соціальними працівниками, психологами, медиками тощо) – в одному спеціально облаштованому місці, задля забезпечення кожній постраждалій дитині повної, комплексної та ефективної допомоги та захисту її прав і законних інтересів. Також важливим є спрямування державою зусиль на підвищення кваліфікації поліцейських, що виконують повноваження у сфері захисту прав постраждалих від домашнього насильства дітей. Такі поліцейські зобов'язані володіти методиками інтерв'ювання постраждалої дитини в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних та психофізіологічних властивостей.

Література:

1. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують типову програму для кривдників: теоретична частина. – Київ, 2020. – 316 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpcgleclefindmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/9/6/471033.pdf>
2. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України № 1044 від 19.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>
3. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>

4. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>

«ЗЕЛЕНА КІМНАТА» - СУЧАСНА ЕФЕКТИВНА МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ РЕАГУВАННЯ НА НАСИЛЬНИЦЬКІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ

***А. О. Сухарєва,**
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
А. Рибіна,
курсант 3-го курсу, факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ*

«Зелена кімната» - це сучасна методика організації роботи як ювенальних поліцейських так і слідчих для проведення інтерв'ювання (допиту/опитування) дитини, під час якого враховуються її вікові та психологічні особливості, створюючи умови для мінімізації та не допущення повторної травматизації психіки дитини. Концепція «зеленої кімнати» відповідає європейським стандартам щодо захисту прав дитини та мінімізації негативного впливу процесуальних дій, особливо у справах, пов'язаних із насильством. Ця методика організації допиту дітей, незалежно від їхнього статусу потерпілого чи свідка, є ключовим елементом у запобіганні повторної травматизації, яка часто виникає під час неефективних чи травматичних допитів [1, с. 22].

Тема «зеленої кімнати» наразі стає все більш актуальною, особливо під час дії воєнного стану. Вона стосується такого важливого аспекту, як забезпечення прав вразливої категорії населення, а саме дітей під час комунікації та контакту з правоохоронними органами. Але в будь-якому випадку чим більше набирає популярності дана методика, тим більше виникає проблемних питань. Наприклад, через недостатнє фінансування не кожен відділ поліції має на своїй території «зелену кімнату», або немає можливості створити, обладнати та утримувати таке приміщення. Також однією з гострих проблем стає нехватка кадрів або неналежна підгото-

вка поліцейських, психологів, соціальних працівників та інших працівників, що звісно створює певні перепони в процесі розвитку такої методики.

Європейські норми визначають необхідність забезпечення особливого захисту дітей, які постраждали від насильства або стали його свідками. «Зелена кімната» є практичним втіленням цих принципів, оскільки її головною метою є створення доволі сприятливих та комфортних умов (підготовка місця взаємодії з дитиною, повне інформування про те, де вона буде перебувати та що з нею буде відбуватися). Під час проведення даної процедури в пріоритеті стоїть психоемоційний стан дитини, враховуючи її вікові та індивідуальні особливості. Такий підхід узгоджується з європейськими рекомендаціями щодо дружнього до дитини правосуддя.

Як правило, саме працівники підрозділів ювенальної превенції перші спілкуються з дитиною для збору достовірних показань про подію, учасником якої вона стала. Для цього необхідно, щоб поліцейський володів необхідними знаннями та навичками, вмів знаходити особистий підхід до дитини, враховуючи її вікові особливості, повсякденний розклад та ритм життя, її характер та темперамент. Інакше кажучи, він має добре знатися на особливостях дитячої психології [4, с. 43]. Це є відображенням європейського акценту на підготовці фахівців, які працюють з дітьми, особливо тими, що зазнали насильства. Бажаність залучення спеціаліста тієї ж або протилежної статі до кривдника також відповідає європейським стандартам щодо забезпечення безпеки та комфорту дитини під час опитування.

Відповідно до міжнародних стандартів для проведення допиту має бути відокремлене спеціально облаштоване під потреби дітей різного віку приміщення, в якому вони мають почуватися в фізичній та психологічній безпеці. В Україні такі приміщення називаються «зелена кімната», які не зважаючи на свою недостатню кількість, продовжують активно відкриватися по всій території країни. Вони мають створювати ілюзію рідної домашньої кімнати. Цього можна досягнути завдяки іграшкам, м'яким та зручним меблям та всіляким іграм. В деяких випадках демонстраційні анатомічні ляльки або навіть звичайні іграшки можуть дуже сильно допомогти при опитуванні дитини, завдяки яким вона може невербальним методом зазначити, наприклад, частини тіла, що може значно полегшити процес допиту неповнолітньої або малолітньої особи. Складатися «зелена кімната» має з терапевтичного залу, в якому спеціаліст безпосередньо контактує з дитиною та робочого приміщення, що призначене саме для працівників Національної поліції

України та спеціалістів, залучених до цієї справи, де вони можуть спостерігати за станом та поведінкою дитини завдяки встановленому в стіну скла, під назвою «венеціанське дзеркало» [3, с. 27]. Функціональність «зеленої кімнати» з терапевтичним залом та кімнатою для спостереження забезпечує баланс між потребами дитини та слідства, що відповідає європейським принципам ефективного та водночас справедливого правосуддя.

Приміщення, де буде проводитися опитування має бути для дитини «безпечним місцем», тобто вона повинна розуміти, де буде перебувати і що буде відбуватися, а також вона має знати присутніх під час даної процедури та скільки часу це займе, що активізує у дитини відчуття безпеки. Саме головне, це те, що мають бути виключені будь-які прояви агресії, такі як крики, маніпуляції, вимагання та погрози, що взагалі неприпустимо в роботі з дітьми та викликає у них лише страх та недовіру [4, с. 20]. Під час проведення опитування дитини мають бути вимкнуті усі мобільні пристрої, в кімнаті не має бути зайвих предметів, що відволікатимуть увагу та концентрацію, а також необхідно забезпечити відсутність зайвих в цьому процесі людей. Для того, щоб не заважати дитині, той, хто запитує, має сидіти навпроти неї, а всі інші за спиною, даючи можливість встановити більш близький контакт [4, с. 42].

Важливо, щоб опитування проходило окремо від обвинувачуваного чи підозрюваного та не в місці, де дитина отримала психологічну або навіть фізичну травму, тому що це може визвати в неї негативні емоції (тривожність, страх) та призвести до того, що вона навіть в самому дружньому та позитивному оточенні втратить відчуття безпеки через неприємні спогади та асоціації [3, с. 24]. Це є доволі важливим аспектом, що відповідає європейським рекомендаціям щодо мінімізації ризику повторної травматизації.

Всі звикли, що більшість «зелених кімнат» функціонують при відділах поліції, але і на базі навчальних закладів системи МВС існують такі кімнати. Для набуття практичного досвіду проведення опитування дитини в Одеському державному університеті внутрішніх справ, відповідно до наукових рекомендацій психологів, спеціалістів та криміналістів був створений навчальний полігон «Кризова кімната, дружна до дитини», для проведення практичних занять, який відповідає європейським стандартам. Курсанти та здобувачі вищої освіти мають гарну можливість отримати корисний досвід щодо специфіки проведення опитування дитини, яка стала потерпілою або свідком, випробувавши себе у ролі психолога, який працює з дитиною та у ролі представників Національної поліції України, які залучені в цьому процесі.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, концепція «зеленої кімнати» є важливим інструментом у напрямку реалізації європейських стандартів у сфері запобігання та реагування на насильницькі методи виховання, що забезпечує захист прав дитини та мінімізує негативний вплив процесуальних дій на її психіку. Але ми маємо зазначити, що це не кінцевий результат і потрібно докласти багато зусиль аби ця методика працювала як «швейцарський годинник».

Також важливим аспектом є і якісна підготовка поліцейських, психологів, соціальних працівників та інших працівників, що в подальшому впливає на ефективність проведення інтерв'ювання (допиту/опитування) дитини. В умовах України, де проблема насильства навіть в наш час залишається досить актуальною та гострою, впровадження і вдосконалення такої методики є надзвичайно важливим для побудови правової та гуманної системи захисту дитини. А отже необхідно на законодавчому рівні розробити чіткий механізм роботи «зеленої кімнати», посилити підготовку фахівців, які залучаються до проведення інтерв'ювання (допиту/опитування) дитини, виділити якомога більше приміщень для обладнання «зеленої кімнати». Тільки спільними зусиллями та плідною співпрацею ми зможемо забезпечити інтереси та створити безпечне середовище для нашого майбутнього – наших дітей.

Література:

1. Віксич С. Д. Допит неповнолітньої особи з використанням новітніх технологій («Зелена кімната»). С. Д. Віксич. Київ, 2020. 37 с.
2. Литвиненко О.Г. Окремі аспекти використання «зеленої кімнати» як місця допиту неповнолітнього підозрюваного. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 5. С. 189-194.
3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : методичний посібник. авт.-упоряд. Д. Пурас та ін.; за заг. ред. Т. Цюман. Київ. ФОП Клименко. 2015. 114 с.
4. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*А.О. Сухарєва, доцент кафедри
адміністративної діяльності поліції*

*Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

Р.А. Стащенко,

*курсант 3-го курсу, факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності*

Національної поліції України

Одеського державного університету внутрішніх справ

Воєнний стан в Україні з 2022 року призвів до масштабних порушень прав дітей: примусова евакуація, руйнування інфраструктури освітніх і медичних закладів, втрата документів, жорстокість, втрати сімей. Захист порушених прав покладається на усіх суб'єктів захисту прав дітей, які здатні забезпечити як оперативний, так і сталий захист прав дитини, особливо в умовах воєнного стану. Мета дослідження – виявити та проаналізувати адміністративно-правові гарантії захисту прав дітей в умовах воєнного стану в Україні; встановити прогалини в законодавстві і практиці; запропонувати напрями вдосконалення практичного застосування правових норм.

У Конституції України від 28 червня 1996 року закріплено право дитини на захист з боку держави, охорону здоров'я, моральне, духовне та інше становлення як особи. Зокрема стаття 52 Конституції гарантує державну грошову допомогу сім'ям з дітьми, утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей, а стаття 48 – кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III визначає охорону дитинства як пріоритет державної політики, обов'язки органів виконавчої влади і місцевого самоврядування щодо утвердження прав дітей. Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, під час воєнного стану вводяться спеціальні адміністративно-правові режими, які можуть впливати на строк виконання адміністративних процедур та прав дітей (наприклад, стосовно переміщення, евакуації, забезпечення житлом), але законодавство не містить достатньо детальних норм щодо специфіки захисту дітей у всіх можливих обставинах [2, с.64].

Після 24 лютого 2022 року прийнято ряд нормативних актів і змін, які прямо чи опосередковано впливають на права дітей. Серед них – постанова Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 560 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні» – цей акт дає змогу адаптувати процедури надання соціальних послуг дітям у кризових умовах. Також Постанова КМУ від 30 грудня 2022 року № 1474 «Деякі питання соціального захисту дітей та сім'ї» встановлює порядки використання бюджетних коштів для захисту прав дітей і сімей під час воєнного стану. Крім того, закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII набуває особливої актуальності: переселені діти потребують підтвердження статусу, доступу до освіти і медичних послуг.

Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною 27 лютого 1991 року встановлює, зокрема в статті 6 право на життя, виживання і розвиток дитини, статті 19 – захист від усіх форм насильства. Європейська конвенція з прав людини зобов'язує держави-учасниці забезпечувати право дитини на справедливий суд, захист родини, право на освіту, а додаткові протоколи до Женевських конвенцій і міжнародне гуманітарне право (зокрема Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1977 року) регламентують захист цивільного населення, дітей під час збройного конфлікту. Комітет з прав дитини ООН, у своїх висновках щодо виконання Конвенції Україною, звертає увагу на масове переміщення дітей, пошкодження шкіл і лікарень, втрати право на належний доступ до освіти й охорони здоров'я через війну [3, с.115].

Серед проблемних питань захисту прав дітей під час воєнного стану можемо виокремити наступні: неможливість комунікації з дітьми та надання їм необхідної допомоги на окупованих територіях; суб'єкти захисту прав дітей не завжди мають змогу та не знають чіткий алгоритм дій як діяти під час бомбардувань, тимчасової окупації; адміністративні послуги уповільнені: видача свідоцтва про народження, паспорта, оформлення документів опікунам/піклувальникам; неналежне та несвоєчасне отримання освіти, медичних послуг через безпекову складову – руйнування навчальних закладів та лікарень.

Кабінет Міністрів і відповідні міністерства розробили керівництва з захисту дітей, які переміщені або розділені під час війни; зокрема UNICEF спільно з владою України видав рекомендації щодо захисту дітей без батьківського піклування, евакуації з установ альтернативної опіки і забезпечення прав при переміщенні. Програма UNICEF «War in Ukraine: Support for children and families» окремо ставить за мету захист інфраструктури, шкіл, лікарень, забезпечення всіх дітей доступом до освіти і психологічної підтримки [1, с.516].

У багатьох регіонах України служби у справах дітей, центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), місцеві ради активно залучені до

заходів щодо захисту прав дітей з початку повномасштабної агресії. Наприклад, у Миколаївській області весною 2022 року з евакуацією з міста виїхало понад сто дітей-сиріт, яких перевезли до Кіровоградщини, щоб забезпечити безпечні умови та медичну допомогу. У Донецькій області за один тиждень евакуювали 545 дітей з громад, що опинилися у зоні активних бойових дій, зокрема з родинами; адміністративні органи організували перевіз, забезпечення харчуванням та тимчасовим житлом. Центри надання адмінпослуг у партнерстві з органами реєстрації та державними міграційними службами спрощують процедури оформлення документів (свідоцтв про народження, паспортів тощо) для внутрішньо переміщених дітей, коли звичайні підрозділи ДРАЦС або міграційної служби недоступні [5, с.101].

Громадські організації та міжнародні інституції відіграють значну роль у контролі та адвокації: UNICEF співпрацює з держорганами з рекомендаціями щодо захисту дітей, які переміщені, архівування випадків порушень, надання психологічної підтримки; юридичні громадські об'єднання допомагають готувати звернення, позовом у суді, сприяють доступу до правової допомоги. Уповноважений з прав людини виступає як інститут громадського контролю й реагування: за 2024 рік до нього надійшло понад 200 звернень щодо повернення дітей з тимчасово окупованих територій, із яких здійснено повернення значної частини. Проте існують проблеми: діти чи їхні законні представники іноді не мають доступу до адвоката, або не знають про можливість БПД, або мають труднощі з доведенням статусу, документами; судові процедури інколи затягуються через війну, логістику, або через перебування в зоні бойових дій [4, с.116].

Отже, сьогодні Україна вживає найнеобхідніших заходів для забезпечення захисту дітей. У сучасних умовах, коли світ стикається з низкою глобальних викликів, забезпечення дотримання прав і свобод дитини є особливо важливим. Військова агресія проти України є грубим порушенням міжнародного права та прав дитини. Ефективність механізмів захисту прав дітей значною мірою залежить від реального функціонування органів адміністративної юрисдикції – служб у справах дітей, органів опіки та піклування, місцевих адміністрацій, центрів безоплатної правової допомоги. Залучення міжнародних організацій, зокрема UNICEF, а також практика співпраці з громадським сектором свідчить про поступову інтеграцію кращих зарубіжних моделей захисту дітей у національну правову систему.

Література:

1. Глиняна К. М. Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних

викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 19 травня 2023 р. За загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса. Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 515–518.

2. Джуган В.О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8/2022. С. 63–67.

3. Захист прав дитини в умовах військової агресії : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. м. Одеса, 23 червня 2022 р. Одеса. Видавництво «Юридика», 2023. 316 с.

4. Захист прав дитини в умовах воєнного стану : Колективна монографія. Львів. Торунь : Liha-Pres, 2024. 228 с.

5. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 94–105.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

А. О. Сухарєва,

*доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

Згідно з Законом України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. «булінг» (цькування) - психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вона є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків.

Нормативно-правове забезпечення щодо протидії булінгу (цькування) включає в себе низку національного законодавства:

❖ *Закон України Про охорону дитинства [1]* цей закон деталізує визначення терміну «булінг»; деталізує форми прояву булінгу, закріплює основні аспекти, що включають програми для дитини або іншої особи, яка вчинила булінг (цькування), визначає хто є суб'єктами, відповідальними за виконання програм для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування) та закріплює їх повноваження, визначає сутність типових програми для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цьку-

вання), для дітей та інших осіб, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком.

❖ *Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»*[2] закріплює терміни потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі, сторони булінгу (цькування); деталізує прояви, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в закладі освіти; визначає суб'єктів реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладах освіти; закріплює обов'язки педагогічних (науково-педагогічних) та інших працівників закладу освіти у разі, якщо вони виявляють булінг (цькування); алгоритм дій щодо подання заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; визначає склад комісії, права та обов'язки її членів, порядок роботи та форма роботи комісії.

❖ *Наказ МОН від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»* [3] наказ закріплює план заходів спрямованих на запобігання та протидію булінгу з закладах освіти серед яких: проведення інформаційно-просвітницької діяльності серед учасників освітнього процесу, здійснення профілактичної діяльності із залученням керівників закладу освіти, працівників підрозділів Національної поліції України, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сімей, дітей та молоді; координація діяльності та взаємодії між закладами освіти та іншими суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти (проводять заходи за потреби, але не рідше одного разу на півріччя); вжиття заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або потерпілими (заходи проводять на постійній основі).

❖ *Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»*[4] цей лист деталізує форми прояву насильства над дитиною; наводить перелік ознак, які можуть вказувати на жорстоке поводження з дитиною та які потребують негайного реагування; деталізують ризики для життя, здоров'я та розвитку дитини; закріплюють термін насильство у сім'ї та його прояви, недбале ставлення до дитини та його прояви, бездоглядність – прояви та наслідки; роль та місце соціального педагога, працівника психологічної служби у загальноосвітньому навчальному закладу.

❖ *Лист МОН Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»*[5] цей лист визначає, що особливу небезпеку становить систематичне насильство - цькування або булінг. Булінг (від англ. bully - хуліган, задирака, грубіян, "to bully" - задиратися, знущатися) - тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки, щоб заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини; закріплює різновиди та ознаки насильства щодо дітей; наслідки жорстокого поводження з дітьми (наближені та віддалені наслідки); закріплює поняття та наслідки шкільного насильства; рекомендації як реагувати на цькування, як впоратися з ситуацією самотійно, що можуть зробити батьки, що можуть зробити педагогічні працівники; закріплені рекомендації щодо організації роботи з попередження насильства серед неповнолітніх; напрямки профілактичної роботи з батьківською громадськістю та з педагогічним колективом.

❖ *Лист МОН від 29.01.2019 № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657-VIII* [6] – лист містить комплекс заходів у сфері запобігання та протидії проявам булінгу (цькування), серед яких – управлінський (перевірка приміщень на території закладу освіти, які потенційно можуть бути небезпечні для вчинення булінгу (цькування)), організація контрольно-пропускного режиму, неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) відповідно до заяв, що надійшли, створення наказом комісію з розгляду випадків булінгу (цькування)) та просвітницький (систематична робота з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної поведінки всіх суб'єктів освітнього процесу). План заходів розробляється з урахуванням пропозицій Національної поліції України, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сімей, дітей та молоді. Лист містить напрямки діяльності психологічної служби закладу освіти, суб'єктів які здійснюють психологічний супровід, скриньки довіри, телефони довіри.

❖ *Лист МОН України від 13.04.2020. № 1/9-207 «Роз'яснення щодо застосування наказу МОН України від 28.12.2019 №1646»*[7] закріплює перелік суб'єктів на яких покладені обов'язки щодо запобігання та протидії булінгу в закладі освіти покладені. Серед яких наступні: керівник закладу освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, практичний психолог та/або соціальний педагог, заступник закладу освіти, обласні, районні, міські ради, державні органи, до сфери управління яких належать заклади освіти, здобувачі освіти, батьки здобувачів освіти, інші законні представники здобувачів освіти.

❖ *Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436 «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню) [8]* закріплює обов'язки керівника закладу освіти та педагогів задля впровадження концепції «Безпечна і дружня до дитини школа»; містить рекомендації закладам післядипломної педагогічної освіти щодо включення до програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчальні модулі з питань компетентнісного навчання і створення безпечного і дружнього до дитини освітнього середовища (перелік рекомендаційних заходів міститься у змісту Листа); чітко прописані зобов'язання закладів освіти щодо забезпечення відкритого доступу до інформації та документів щодо правил поведінки здобувачів освіти в закладах освіти, алгоритм подання заяв про випадки булінгу (цькування); порядок реагування на випадки булінгу (цькування); відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

Отже, аналіз нормативно-правових актів показує, що законодавче регулювання протидії булінгу в освітньому середовищі є актуальним для українського суспільства в реаліях сьогодення. Законодавець зобов'язує суб'єктів захисту прав дітей створювати безпечне освітнє середовище шляхом своєчасного реагування на випадки булінгу (цькування), здійснення превентивних заходів, шляхом взаємодії з правоохоронними органами задля попередження булінгу та притягнення винних до відповідальності. Нормативно-правова база спрямована на захист прав дітей в закладах освіти, запобігання проявам насильства у школах, формування правової культури серед учнів та вихованню наймолодших українців толерантності по відношенню один до одного.

Література:

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 14.09.2025).
2. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text> (дата звернення 14.09. 2025).
3. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти: Наказ МОН від 26.02.2020 № 293. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-spryamovanih-na-zapobigannya-ta-protidiyu-bulingu-ckuvan> (дата звернення 14.09.2025).
4. Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей: Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557. *Відомо-*

сті Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-557729-14#Text> (дата звернення 14.09.2025).

5. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»: Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> (дата звернення 14.09.2025).

6. Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657 VIII: *Лист МОН від 29.01.2019* https://drive.google.com/file/d/1hRE8jdvVasrWYIOo9_Y4M0DM4w41AY05/view (дата звернення 14.09.2025).

7. Роз'яснення щодо застосування наказу МОН України від 28.12.2019 №1646: *Лист МОН України від 13.04. 2020 р.* <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/661690bd646da906398542.pdf> (дата звернення 14.09.2025).

8. Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню): *Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436.* <https://mon.gov.ua/npa/pro-stvorennya-bezpechnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladi-osviti-ta-poperedzhennya-protidii-bulingu-ckuvannnyu> (дата звернення 14.09. 2025).

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСПЕКТОРА СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

А. О. Сухарева,

*доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

У.Д. Чубук,

*курсант 3-го курсу, факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності*

Національної поліції України

Одеського державного університету внутрішніх справ

У період дії воєнного стану правоохоронні органи України стикаються з новими викликами у своїй щоденній діяльності. Значну увагу серед них займає забезпечення безпечного освітнього середовища для дітей, оскільки це є необхідним для гарантування прав і законних інтересів наймолодших українців у здобутті загальної середньої освіти, а також для мінімізації негативних наслідків, які можуть впливати на

формування особистості дитини. Актуальність цієї проблематики зумовлена тим, що діти становлять потенційний ресурс розвитку держави. В умовах воєнної агресії першочерговим завданням є створення сприятливих умов для всебічного розвитку дитини, що сприяє її емоційному та психологічному благополуччю.

Безпечне освітнє середовище трактують як простір, у якому дитина забезпечена необхідними ресурсами для гармонійного розвитку. У такому середовищі відбувається взаємодія не лише між учнями та педагогами, але й за активної участі батьків та представників органів місцевого самоврядування. Освітня діяльність охоплює навчальний процес, проведення культурно-мистецьких і соціальних заходів – свят, концертів, тренінгів, зустрічей із видатними особистостями, позашкільних занять із мистецтва, функціонування наукових гуртків та майстерень у різних сферах знань, а також використання спортивної інфраструктури [1].

У сучасних умовах забезпечення безпечного освітнього середовища є одним із ключових напрямів діяльності Національної поліції України. З цією метою створено спеціалізований підрозділ – «Службу освітньої безпеки» (СОБ). Організація безпечного освітнього простору в умовах військової агресії виступає пріоритетним завданням органів державної влади, оскільки значна кількість закладів освіти зазнала пошкоджень, інші не відповідають вимогам для забезпечення безпеки, а окремі учасники освітнього процесу не володіють достатніми знаннями та практичними навичками дій під час обстрілів та надзвичайних ситуацій [2].

Основні функціональні обов'язки інспектора Служби освітньої безпеки охоплюють кілька пріоритетних напрямів. Насамперед, забезпечення фізичної безпеки учасників освітнього процесу передбачає контроль доступу до приміщень навчального закладу, перевірку навчальних аудиторій та класних кімнат, а також здійснення нагляду за прилеглою територією закладу. Додатково, психологічний супровід включає своєчасне виявлення потенційних загроз як з боку однолітків, так і зовнішніх факторів, а також запобігання можливим небезпечним ситуаціям. Крім того, формування безпекових компетентностей у дітей реалізується через навчальні заняття, тренінги та інші практичні заходи з питань безпечної поведінки, зокрема щодо протипожежної підготовки, алгоритмів реагування на надзвичайні події та інших кризових обставин, а також моніторинг освітнього середовища передбачає контроль за підтриманням спокійної, стабільної та безпечної атмосфери під час організації навчального процесу [3].

У багатьох закладах освіти передбачено встановлення рамок контролю та металодетекторів для виявлення небезпечних та заборонених предметів,

що пояснюється високим рівнем мінної небезпеки на території України, особливо у прикордонних областях та поблизу зон бойових дій [4].

Офіцер Служби освітньої безпеки постійно взаємодіє з учасниками освітнього процесу, ініціює пропозиції щодо удосконалення системи безпеки, здійснює комунікацію з дітьми та проводить профілактичні заходи для запобігання правопорушенням.

У процесі гарантування безпечного середовища поліцейські: здійснюють превентивну та профілактичну діяльність, реалізують заходи з протидії булінгу, інформують учасників освітнього процесу про права та механізми захисту, запобігають вживанню дітьми наркотичних, алкогольних та тютюнових виробів, проводять просвітницькі заходи щодо запобігання самогубствам, ризикованій поведінці та травматизму, а також інформують про правила безпеки у кіберпросторі [2].

Ключові функціональні повноваження інспекторів охоплюють інформаційно-роз'яснювальну підтримку учасників освітнього процесу щодо безпеки та потенційних ризиків у період воєнного стану, а також моніторинг стану безпеки, збір та узагальнення відомостей. Крім цього, вони включають підготовку пропозицій щодо удосконалення системи безпеки та участь у розробленні і оновленні паспорта безпеки закладу. До їх компетенції належить застосування законних заходів стосовно батьків, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, виявлення фактів неналежного поводження з дітьми та оперативне реагування на такі випадки. Окрім того, інспектори здійснюють організацію та контроль пропускового режиму, огляд приміщень і території закладу, припинення адміністративних правопорушень, а також приймання заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та забезпечення їх належного опрацювання. Вони інформують структурні підрозділи Національної поліції про осіб, які залучають дітей до протиправної діяльності, і здійснюють реагування на надзвичайні події, у тому числі на кримінальні правопорушення, неконтрольоване перебування сторонніх осіб, виявлення вибухонебезпечних предметів, а також на надзвичайні ситуації природного, техногенного або воєнного характеру [5].

У разі надзвичайної події поліцейський повідомляє чергову частину територіального органу поліції та відповідні екстрені служби, інформує керівництво закладу освіти, оцінює масштаби та ризики події, визначає першочергові заходи, фіксує відомості за можливості та координує дії з адміністрацією закладу. При необхідності організовує евакуацію та контроль дотримання громадського порядку [6].

В умовах виявлення сторонньої особи без санкції керівництва поліцейський встановлює її особу та мету перебування, приймає рішення щодо залишення закладу або передачі відповідним підрозділам поліції.

При виявленні небезпечних предметів чи речовин застосовуються законні заходи реагування [7].

Діяльність інспектора Служби освітньої безпеки є ключовим елементом забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Основними напрями його роботи є фізичний захист учасників освітнього процесу, профілактика правопорушень і ризикованої поведінки, оперативне реагування на надзвичайні події, просвітницька діяльність та психологічна підтримка учнів. Важливим аспектом є систематичний моніторинг безпеки, оцінка ризиків та координація дій з адміністрацією закладу, батьками і екстреними службами. Комплексна реалізація цих функцій сприяє створенню умов для гармонійного розвитку дітей, забезпечення їх фізичного і психологічного благополуччя, а також підвищення рівня обізнаності та формування навичок безпечної поведінки.

Таким чином, діяльність інспектора Служби освітньої безпеки є невід'ємною складовою державної політики у сфері захисту прав і інтересів дітей та забезпечення ефективного функціонування освітнього процесу, особливо в умовах сучасних загроз, пов'язаних із воєнними та надзвичайними ситуаціями. Головним правилом для усіх суб'єктів забезпечення освітнього середовища є безумовна необхідність діяти в якнайкращих інтересах дітей з урахуванням моральних цінностей та враховуючи їхні першочергові потреби діючи згідно чинного законодавства та внутрішніх правил закладу освіти в межах своїх прав та обов'язків.

Література:

1. Сухарева А.О., Барба В.Є. Сучасні виклики в діяльності поліції щодо формування безпечного освітнього середовища для дітей. Захист прав дитини в умовах воєнного стану: Колективна монографія. Львів. Торунь: Liha-Pres, 2024. 143-149 <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/330/9713/21851-1>

2. «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу»: наукові статті, тези доповідей та інші матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 березня 2025 р., м. Тернопіль. С.47. <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/10649/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%20%D0%BA%D0%BE%D0%>

3. Воєйков. О. 2024. Які функції виконує інспектор служби освітньої безпеки. https://znayshov.com/News/Details/Yaki_funktsii_vykonuie_inspektor_sluzhby_osvitnoi_bezpeky

4. Поліцейський безпеки у школі: обов'язки та особливості співпраці. *Електронний уряд України*. 2024. <https://eo.gov.ua/politseyskyu-bezpeky-u-shkoli-obov-iazky-ta-osoblyvosti-spivpratsi/2024/01/30/>

5. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: *Наказ МВС України* від 01.10.2024 № 663. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text>

6. Про затвердження Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти: Міністерство внутрішніх справ України Міністерство освіти і науки України від 18.08.2023 року № 685/1013. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1583-23#Text>

7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст.379 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПРИ РОЗКРИТТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

*Аліна Дмитрівна Тютюнник,
курсант 3-го курсу, навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Володимир Олександрович Кейдалюк,**
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції,
доктор філософії*

Актуальність дослідження теми міжнародного співробітництва при розкритті кримінальних правопорушень зумовлена зростанням транснаціональної злочинності та потребою ефективної взаємодії правоохоронних органів різних держав. Сучасні правопорушення часто виходять за межі однієї країни, що робить неможливим їхнє повне та якісне розслідування без використання механізмів міжнародної правової допомоги, обміну інформацією та координації дій. Важливим аспектом є роль міжнародних конвенцій, договорів та організацій, таких як Інтерпол та Європол, які забезпечують правові та організаційні основи для спільного розслідування, екстрадиції та кримінального переслідування осіб. Дослідження цієї теми дозволяє удосконалити національне законодавство та практику, враховуючи міжнародні стандарти й кращі світові методи боротьби зі злочинністю.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю здійснюється і шляхом взаємодії держав у питаннях кримінального процесу, тобто у кримінальній процесуальній сфері, і являє собою діяльність, яка реалізується у формі правовідносин, здійснювану органом досудового розслідування, прокурором, суддею відповідно до вимог міжнародних

договорів та національного законодавства, яке регулює провадження у кримінальних справах, погоджена з компетентними органами та посадовими особами іноземних держав, а також міжнародними організаціями щодо отримання та надання допомоги у кримінальних справах під час досудового провадження, судового розгляду або виконання судового рішення. Серед самостійних процесуальних форм міжнародного співробітництва у кримінальному процесі виокремлюються такі: міжнародна правова допомога у кримінальних справах (у вузькому розумінні); видача правопорушників для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку; передача кримінального провадження (переїняття кримінального переслідування); передача засуджених осіб до країни їхнього громадянства та здійснення нагляду за ними; визнання та виконання рішень іноземних судів або міжнародних судових установ [1, с. 31].

Значення міжнародного співробітництва можна визначити через наступні характеристики:

- ефективне розслідування кримінальних правопорушень (співпраця між державами дозволяє обмінюватися інформацією, доказами та досвідом, що значно полегшує розслідування кримінальних правопорушень, які мають транснаціональний характер);

- координація зусиль (міжнародне співробітництво дозволяє координувати дії правоохоронних органів різних країн, що сприяє більш ефективній боротьбі зі злочинністю);

- захист прав та свобод (співпраця між державами гарантує захист прав та свобод осіб, які стали жертвами кримінальних правопорушень, незалежно від того, де саме вони були вчинені) [2, с. 354].

Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні та взаємодія державних органів з цього питання охоплює міжнародно-правові, адміністративно-правові та кримінальні процесуальні відносини, які виникають між визначеними міжнародними договорами або законами про їх ратифікацію центральними органами держав, міжнародних організацій, між цими органами та особами, у провадженні яких знаходиться кримінальна справа, між цими особами та іншими учасниками кримінально-процесуальної діяльності, що вказує на існування міжнародно-правових, адміністративно-правових та кримінально-процесуальних аспектів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні [1, с. 34].

Участь України у міжнародному співробітництві з питань правоохоронної діяльності забезпечується різними органами державної влади. За обсягом прав і обов'язків такі органи можна поділити на дві групи: державні органи загальної компетенції та державні органи спеціальної компетенції. Органами загальної компетенції є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство закор-

донних справ України. До органів зі спеціальною компетенцією можна віднести Міністерство внутрішніх справ України, Офіс Генерального прокурора України, Службу безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Міністерство юстиції України тощо. Важливо відзначити те, що міжнародна співпраця України у правоохоронній діяльності не обмежується лише зарубіжними країнами - вона також охоплює взаємодію з такими організаціями як Інтерпол, Європол тощо [2, с. 355].

Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю виражається у скоординованих діях держав у рамках міжнародних організацій та в одноманітності проведеної ними політики. Завдяки такій співпраці Україна може ефективно розшукувати й повертати підозрюваних у тяжких кримінальних правопорушеннях, які переховуються на території зарубіжних країн, зокрема країн Євросоюзу та їхніх партнерів [3, с. 101].

Діяльність Європолу та правоохоронних органів України здійснюється в рамках Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво. Будучи правоохоронним органом Європейського Союзу Європол є одним із ключових правоохоронних органів у боротьбі із організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами вчинення тяжких злочинів, які зачіпають дві або більше держав-членів ЄС. Основними функціями Європолу є його діяльність як центру інформаційної та аналітичної співпраці правоохоронних органів держав-членів ЄС, як центру кримінальної розвідки. Серед іншого, Агенство також виконує функцію центру розвитку спеціалізованої правоохоронної експертизи та допомагає державам-членам ЄС в організації навчання правоохоронців. Однак, Агентство не є правоохоронним органом в класичному розумінні. Співробітники Європолу не розпочинають самостійне розслідування кримінального правопорушення та не здійснюють арешту підозрюваних, а також не можуть діяти без санкції правоохоронних органів країн ЄС. Якщо Європол вважає за необхідне розпочати розслідування кримінального правопорушення, він має здійснити запит до компетентного органу відповідної країни ЄС та ініціювати проведення розслідування. Фактична участь співробітників у проведенні розслідування можлива у разі їх включення до спільної слідчої групи. Обмін інформацією між Європолом та державами-членами, країнами, що не входять до ЄС, і третіми сторонами, відбувається за трьома основними каналами: Мережевий додаток безпечного обміну інформацією, Інформаційна система Європолу та Платформа для експертів Європолу. Доступ до каналів обміну інформації є обмеженим. Крім правоохоронних органів України з Європолом співпрацюють й інші державні органи України, що виконують окремі правоохоронні завдання держави [4, с. 160].

Таким чином, роль міжнародних організацій (Інтерпол, Європол та ін.) у боротьбі зі злочинністю велика і полягає насамперед у координації міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю, що охоплює інформаційний обмін, професійно-технічну допомогу, договірно-правову координацію. Саме Інтерпол та Європол проводять основну практичну роботу в процесі розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. При цьому найважливішою формою співробітництва є видача особи. Ці організації виконують координаційну функцію, забезпечуючи ефективність зусиль, що вживаються державами у розкритті, попередженні кримінальних правопорушень, а також розшуку, затримання та покарання винних у їх скоєнні [3, с. 103].

Таким чином, варто зробити висновки, що міжнародне співробітництво при розкритті кримінальних правопорушень є важливим інструментом протидії злочинності, яка все частіше має транснаціональний характер. Завдяки спільним діям держав, обміну оперативною інформацією та правовій допомозі забезпечується швидке виявлення злочинців, збирання доказів і притягнення винних до відповідальності. Ефективність такого співробітництва залежить від узгодженості національних законодавств із міжнародними стандартами, участі в міжнародних організаціях та належної координації між компетентними органами, що створює умови для підвищення безпеки та зміцнення правопорядку на глобальному рівні.

Література:

1. Міжнародне співробітництво у кримінальному судочинстві: навч.-метод. посіб. уклад.: М.І. Смирнов, В.К. Волошина, А.В. Підгородинська; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. 165 с. URL: <https://surl.li/seqbna> (дата звернення: 14.09.2025).
2. Сімора Д.Р., Данієлян А.К. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції*. 2024. 390 с. URL: <https://surl.li/yaeara> (дата звернення: 14.09.2025).
3. Грицьків А.В. Міжнародний розшук осіб, які вчинили злочин: питання міжнародно-правової співпраці держав. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції*. 2022. С. 101-103. URL: <https://surl.li/xmhqbr> (дата звернення: 14.09.2025).
4. Світличний О.П. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів України із Європолом. *Право і суспільство*. 2023. С. 157-162. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/5_2023/24.pdf (дата звернення: 14.09.2025).

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ

Олексій Іванович Ульянов,
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності ОДУВС*

Нелегальна міграція є системною загрозою правопорядку та внутрішній безпеці держави, що потребує ефективного адміністративно-правового реагування.

Україна, як держава транзиту та країна походження мігрантів, застосовує комплекс заходів на законодавчому та інституційному рівнях.

Основу адміністративно-правового механізму становлять положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», а також підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують повноваження органів публічної адміністрації у сфері контролю за міграційними процесами [1; 2].

Типовими порушеннями в цій сфері є незаконне перебування на території України, недотримання правил реєстрації, відмова залишити територію держави після закінчення дозволеного терміну, нелегальне працевлаштування, а також підrobка або використання недійсних документів.

Такі дії підпадають під адміністративну відповідальність, зокрема за статтями 203–206 КУпАП [1].

Практика свідчить, що найбільше навантаження щодо виявлення та документування правопорушень цього типу несуть підрозділи Національної поліції України та Державної міграційної служби. У рамках проведення операції «Мігрант» у 2023 році було виявлено понад 3 тисячі порушників міграційного законодавства, до адміністративної відповідальності притягнуто понад 2700 осіб, 142 іноземців – примусово повернуто, 40 – примусово видворено з країни [3].

Адміністративно-правовий механізм реалізується через сукупність превентивних, контрольних і примусових заходів. До основних інструментів, які застосовуються Національною поліцією, належать: перевірка документів, адміністративне затримання, складання протоколів, ініціювання рішень про примусове повернення або видворення. Здійснення таких дій регламентується чіткими процедурними нормами, які мають відповідати як національному законодавству, так і міжнародним стандартам прав людини [2].

Особливістю адміністративної діяльності Національної поліції України у сфері протидії нелегальній міграції є поєднання превентивних і примусових заходів. Превентивна функція реалізується через участь у профілактичних операціях, рейдах, взаємодію з органами місцевого самоврядування, навчальними закладами, де навчаються іноземні громадяни, а також з представниками національних громад. Поліцейські інформують про правила перебування в Україні, порядок реєстрації місця проживання, строки дії дозволів на тимчасове або постійне проживання. Такі заходи спрямовані на зменшення кількості порушень міграційного законодавства шляхом запобігання їм.

Контрольна функція виявляється через регулярні перевірки документів у громадських місцях, а також спільні відпрацювання територій із підвищеним ризиком перебування нелегальних мігрантів (будівельні майданчики, ринки, вокзали, гуртожитки). У разі виявлення правопорушення поліцейські складають адміністративні протоколи, що є підставою для подальшого розгляду справи органами міграційної служби або адміністративними судами [1].

Окремим інструментом є адміністративне затримання іноземців, яке застосовується з метою ідентифікації особи, перевірки підстав для перебування на території України, запобігання ухиленню від виконання рішень про примусове повернення або видворення.

У межах адміністративно-правового механізму поліція також ініціює процедури примусового повернення та видворення. Підставами для таких дій є порушення законодавства про правовий статус іноземців та створення загрози громадському порядку або національній безпеці. Примусове повернення оформлюється відповідним рішенням ДМСУ, а примусове видворення — виконується за участі працівників поліції відповідно до рішення суду [2].

У межах адміністративно-правового механізму протидії нелегальній міграції важливу роль відіграє міжнародне співробітництво, яке здійснюється як на рівні двосторонніх угод, так і в межах інтеграційних процесів. Україна є стороною низки угод про реадмісію з країнами Європейського Союзу, які передбачають повернення осіб, що незаконно перебувають на території держави, до країни їх походження або постійного проживання [4]. Адміністративна реалізація таких процедур покладається, зокрема, на органи Національної поліції, які забезпечують супровід осіб, що підлягають примусовому поверненню або видворенню.

Важливою передумовою ефективного застосування реадмісійних механізмів є налагоджена взаємодія з консульськими установами та прикордонними службами інших країн. У разі відсутності документів, що посвідчують особу, працівники поліції за участі співробітників

ДМСУ проводять процедури ідентифікації, зокрема шляхом запитів до іноземних держав. Затягування цього процесу може призводити до надмірного обмеження свободи мігрантів і порушення стандартів Європейської конвенції з прав людини [5].

У сфері міжнародної взаємодії Україна співпрацює з Агентством з охорони зовнішніх кордонів ЄС (FRONTEX), Міжнародною організацією з міграції (IOM), Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR). Ця співпраця включає як методичну допомогу, так і технічну підтримку — зокрема, щодо вдосконалення адміністративних процедур, підготовки кадрів, підвищення якості збору та обробки інформації [6].

Разом із тим, у процесі реалізації адміністративно-правового механізму протидії нелегальній міграції постає потреба дотримання балансу між забезпеченням публічної безпеки та гарантуванням прав людини.

Практика свідчить, що надмірне або формалізоване застосування заходів адміністративного примусу може призводити до дискримінації, порушення принципів справедливості, зловживання правом затримання або видворення. У зв'язку з цим вкрай важливим є належний судовий контроль за законністю адміністративних рішень, які стосуються обмеження прав іноземців та осіб без громадянства.

У контексті підвищення ефективності адміністративно-правового механізму необхідно розвивати систему фахової підготовки поліцейських, забезпечувати їх актуальною правовою інформацією, впроваджувати цифрові інструменти в обробці міграційних даних та створювати умови для інтегрованої взаємодії між усіма дотичними структурами. Адміністративна діяльність поліції має залишатися не лише інструментом контролю, а й елементом правової культури, яка базується на повазі до гідності кожної особи.

З огляду на зростання масштабів нелегальної міграції, адміністративно-правовий механізм протидії цьому явищу вимагає подальшого вдосконалення як на рівні нормативного регулювання, так і в аспекті практичної реалізації.

Пріоритетом має стати запровадження єдиної міжвідомчої електронної платформи обміну інформацією між Національною поліцією, ДМСУ, Державною прикордонною службою, судами та органами місцевого самоврядування. Це дозволить оптимізувати процес виявлення порушників, забезпечити повну ідентифікацію осіб та уникнути дублювання функцій [7].

Також актуальним є посилення фахової підготовки поліцейських у сфері міграційного контролю, зокрема в частині дотримання процедур примусового повернення, складання адміністративних матеріалів та комунікації з іноземними громадянами.

У звіті Міжнародної організації з міграції (IOM) за 2024 рік зазначено, що країни, які інвестують у підготовку працівників, демонстру-

ють стабільно вищу ефективність виконання реадмісійних процедур [8].

Крім того, в умовах євроінтеграції України, необхідним є адаптація національного адміністративного законодавства до *acquis* ЄС, зокрема Регламенту (ЄС) № 604/2013 («Дублінський регламент»), що встановлює критерії визначення держави, відповідальної за розгляд заяви про надання притулку. Участь України в програмах FRONTEX має супроводжуватися не лише фінансовою, а й методичною підтримкою, зокрема через спільні тренінги, спостереження та оцінювання ризиків [9].

У цілому, ефективність адміністративно-правового механізму протидії нелегальній міграції визначається не кількістю складених протоколів або затриманих осіб, а рівнем дотримання балансу між публічною безпекою і правами людини. Лише за цієї умови діяльність поліції як суб'єкта адміністративного примусу може розглядатись як правомірна, пропорційна та легітимна у демократичній правовій державі.

Література:

1. Про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 17. Груд.1984р. №8074-10. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вер.2011 р. №3773-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.

3. Державна міграційна служба України. Заходи з протидії нелегальній міграції: результати профілактичної операції «Мігрант» [Електронний ресурс]. – 14.08.2023. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/17957.html>

4. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб, що перебувають без дозволу, ратифікована Законом України від 15.01.2008 № 902-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2025.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2025.

6. FRONTEX. Annual Risk Analysis 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://frontex.europa.eu/publications>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2025.

7. Стратегія інтегрованого управління кордонами: наказ Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-p#Text>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2025.

8. International Organization for Migration. World Migration Report 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publications>.

iom.int/books/world-migration-report-2024. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2025.

9. FRONTEX. Annual Risk Analysis 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://frontex.europa.eu/publications>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2025.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РОЗКРИТТІ ПРАВОПОРУШЕНЬ

*Анна Валеріївна Федорощевська,
курсантка 301 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Науковий керівник: Віра Миколаївна Галунько,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
доктор юридичних наук, професор*

Правовий режим воєнного стану створює комплекс нових викликів для системи органів Національної поліції України (далі - НПУ), пов'язаних із необхідністю одночасного забезпечення публічної безпеки, протидії злочинності та участі у заходах оборонного характеру. У таких умовах діяльність підрозділів карного розшуку набуває особливого значення, адже саме вони є ключовою ланкою у виявленні та розкритті тяжких і особливо тяжких злочинів.

Водночас ефективність виконання завдань карного розшуку значною мірою залежить від рівня взаємодії з іншими підрозділами НПУ, у тому числі аналітичними, слідчими, кіберполіцією та підрозділами превентивної діяльності. Недостатня взаємодія, відсутність чітких алгоритмів інформаційного обміну, надмірна бюрократизація процедур створюють загрози зниження ефективності розслідувань та унеможливають швидке реагування на кримінальні виклики воєнного часу.

Наукове осмислення зазначених проблем, виявлення організаційних та правових бар'єрів взаємодії, орієнтованих на умови воєнного стану, становить актуальне завдання сучасної адміністративно-правової доктрини та практики забезпечення національної безпеки.

Досліджуючи проблематику організації взаємодії підрозділів карного розшуку з іншими структурними елементами Національної поліції України у сфері розкриття кримінальних правопорушень, необхідно акцентувати увагу на нормативно-правових та функціонально-організаційних детермінантах цієї діяльності. Функціональна спрямо-

ваність діяльності слідчих, дізнавачів та оперативних підрозділів обумовлена реалізацією завдань кримінального провадження, що визначені у ч. 1 ст. 2 КПК України та деталізуються у ст. 91 КПК України, де передбачено необхідність встановлення істотних обставин, що мають доказове значення у провадженні [1].

Заслуговує на увагу позиція С. Абламського, який зазначає, що оперативні підрозділи не набувають процесуального статусу ані сторони кримінального провадження, ані його учасника в розумінні положень КПК України [2, с.68]. Ця концептуальна позиція законодавця відображає прагнення чітко розмежувати сферу оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу, унеможливаючи змішування інститутів, що мають різну правову природу та функціональне призначення. Разом із тим, положення ч. 2 ст. 41 КПК України передбачають можливість реалізації оперативними підрозділами повноважень слідчого у випадках виконання процесуальних доручень останнього, що є своєрідним механізмом делегування владних процесуальних прерогатив.

При цьому зазначене делегування має суворо цільовий та обмежений характер, що виключає будь-яку ініціативну процесуальну активність з боку оперативних підрозділів поза межами отриманого доручення. Така регламентація зумовлює специфіку взаємодії, оскільки передбачає не паритетність суб'єктів, а субординаційну модель, де визначальну роль у формуванні процесуальних рішень та спрямуванні кримінального провадження відіграють слідчі та дізнавачі, а оперативні підрозділи виконують допоміжну, хоча й надзвичайно важливу функцію збирання інформації, у своїй більшості, негласними методами.

Отже, ефективність взаємодії вбачається не лише у формальному виконанні процесуальних доручень, але й у гармонізації інформаційних потоків, забезпеченні оперативності обміну даними та дотриманні правових меж компетенції кожного підрозділу, що ускладнюється в умовах воєнного стану, коли актуалізується потреба у підвищенні швидкості та узгодженості дій без порушення вимог закону.

З огляду на викладене, у системі організаційно-правового забезпечення діяльності підрозділів карного розшуку особливого значення набуває комплексна взаємодія при реалізації такої високоризикової негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням правопорушення. Цей інститут має складну правову природу, що синтезує процесуальні, організаційні та тактико-оперативні елементи, спрямовані на фіксацію злочинної діяльності, ідентифікацію співучасників, викриття каналів постачання, локалізацію місць зберігання предметів злочину та встановлення інших істотних обставин доказового значення. Реалізація зазначеного заходу можлива виключно за умови наявно-

сті достатніх фактичних підстав припускати готування або вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також за умови процесуальної легітимації через санкціонування прокурором і, у випадках обмеження конституційних прав, ухвалою слідчого судді [3, с.153].

Ефективність цього механізму безпосередньо корелює зі ступенем взаємодії оперативних підрозділів із суміжними службами НПУ. Передусім йдеться про органічну взаємодію з аналітичними підрозділами, що здійснюють інтелектуальне опрацювання масивів інформації та формують прогностичні моделі криміногенних ризиків; із підрозділами кіберполіції, компетенція яких охоплює виявлення цифрових слідів злочинної діяльності та ідентифікацію електронних комунікацій, що використовуються у процесі підготовки кримінального правопорушення; з підрозділами превенції, на які покладається завдання локалізації соціально небезпечних факторів, здатних трансформувати контрольовану ситуацію у некеровану ескалацію. Водночас інтегративна взаємодія зі слідчими підрозділами є ключовою, оскільки саме вони формують процесуально-правовий характер, у межах якого здійснюються оперативні дії, що забезпечують правову верифікацію результатів та їх імплементацію у доказову базу кримінального провадження.

Умови правового режиму воєнного стану істотно модифікують параметри цієї взаємодії, ускладнюючи її через підвищення інтенсивності криміногенної активності, окрім того існує обмеженість ресурсного забезпечення, необхідність посиленої конспірації та захисту учасників операцій. За таких обставин системна, безперервна та технологічно забезпечена взаємодія стає критичною передумовою досягнення тактичної і стратегічної ефективності контрольованих заходів.

У сучасних умовах ефективність механізму контролю за вчиненням кр мінбального правопорушення детермінована не стільки автономними можливостями окремих підрозділів, скільки рівнем інтеграційної взаємодії, що ґрунтується на єдиному інформаційному середовищі, нормативно закріплених регламентах та міжсуб'єктній відповідальності за порушення узгоджених процедур. Досягнення оптимального рівня такої взаємодії потребує розроблення міжвідомчих стандартів комунікації, впровадження уніфікованих цифрових платформ та створення інституційних механізмів контролю за дотриманням принципів законності та пропорційності при здійсненні контрольованих заходів.

Не менш важливе значення у системі організаційно-правового забезпечення діяльності підрозділів карного розшуку має участь працівників оперативних підрозділів у проведенні огляду місця події. Цей вид слідчої дії в умовах воєнного стану характеризується підвищеними ризиками, обмеженими ресурсами та необхідністю забезпечення безпеки як учасників слідчої дії, так і сторонніх осіб. Ефективність огляду

залежить від рівня інтегрованої взаємодії підрозділів: аналітичних, кіберполіції, превентивної діяльності та слідчих служб, що забезпечує оперативність фіксації фактів, комплексний аналіз потенційних загроз і формування достовірної доказової бази.

Як слушно підкреслює В. Галуцько, критичним фактором у проведенні огляду місця події є раціональне пріоритетне виконання слідчих дій, що дозволяють моделювати механізм події та встановлювати істотні обставини, при цьому безпека та координація дій підрозділів стають визначальними [4, с.59]. У таких умовах організація каналу взаємодії між оперативними підрозділами, слідчими та суміжними службами є не лише технічною необхідністю, а й стратегічним інструментом забезпечення ефективності та безпеки слідчої дії.

Таким чином, узагальнюючи дослідження аспектів функціонування підрозділів карного розшуку в умовах правового режиму воєнного стану дозволяє виокремити системний характер організаційно-правового забезпечення їхньої діяльності у ефективності протидії тяжким та особливо тяжким злочинам яка детермінована не лише наявністю матеріально-технічних ресурсів та професійною компетенцією окремих підрозділів, а й рівнем інтеграційної взаємодії між оперативними, аналітичними, слідчими та превентивними службами. Стратегічна значущість діяльності карного розшуку проявляється у здатності до гнучкого реагування на динамічні криміногенні виклики, оптимізації інформаційних потоків та забезпеченні законності та пропорційності слідчих заходів. Врахування факторів ризику, ресурсних обмежень і специфіки надзвичайних умов формує потребу у впровадженні стандартизованих протоколів взаємодії, цифрових платформ для інтеграції даних, а також систем контролю за дотриманням процесуальних і організаційних норм.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Взаємодія учасників кримінального провадження під час до судового розслідування: правові аспекти та основні форми : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Харків : ХНУВС, 2024. 208 с.

3. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

4. Галуцько В.М. Особливості проведення огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. *Пріоритетні напрямки реформування правової системи України в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 жовтня 2022 р.) / за ред. д. ю. н. Шкути

МЕТОДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Ірина Вікторівна Чайка,
*курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України*
Науковий керівник: Катерина Миколаївна Рудой,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції

У сучасних умовах розвитку української державності важливе місце займає ефективне функціонування системи публічного управління, адже саме від цього залежить рівень правопорядку, соціально-економічний розвиток та довіра громадян до влади. Методи публічного адміністрування становлять ключовий інструмент впливу держави на суспільні відносини, вони дозволяють реалізовувати управлінські функції у правовий, організаційний, економічний та соціально-психологічний спосіб [6, с. 44].

У науковій літературі методи публічного адміністрування визначаються як система засобів та способів впливу публічної адміністрації на суспільні процеси, діяльність юридичних і фізичних осіб з метою реалізації публічних інтересів [9, с. 58].

Сутність цих методів полягає у балансуванні між владними повноваженнями держави та потребами суспільства. Вони завжди мають цілеспрямований характер, базуються на принципі законності, застосовуються у комплексі та мають адаптивність до змін соціально-економічних умов [8, с. 112].

Науковці виокремлюють різні підходи до класифікації методів:

- за характером впливу: переконання і примус;
- за формою: правові, організаційні, економічні, соціально-психологічні;
- за масштабом: загальні та спеціальні [5, с. 126].

Найбільш поширеним у адміністративному праві є поділ на чотири групи:

1. правові методи – спираються на норми Конституції України та законів;

2. організаційні методи – забезпечують упорядкування діяльності органів влади;

3. економічні методи – ґрунтуються на матеріальних стимулах та фінансово-економічних важелях;

4. соціально-психологічні методи – орієнтовані на формування суспільної думки та довіри до влади [10, с. 97].

Правові методи мають фундаментальне значення, адже саме вони визначають межі компетенції органів влади, закріплюють права та обов'язки громадян і юридичних осіб. В Україні їх основу складає Конституція України [1], а також спеціальні закони – «Про Кабінет Міністрів України» [2], «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], «Про центральні органи виконавчої влади» [4].

У структурі правових методів виділяють переконання (роз'яснювальна робота, правове навчання, система заохочень) та примус (адміністративно-попереджувальні заходи, припинення правопорушень, адміністративні стягнення) [7, с. 143]. Особливе місце займає юридична відповідальність, яка виконує каральну, превентивну та виховну функції [9, с. 214].

Організаційні методи забезпечують чіткість та узгодженість у роботі апарату управління. Їх поділяють на:

- регламентуючі (регламенти Верховної Ради, Кабінету Міністрів, посадові інструкції службовців);
- розпорядчі (накази, розпорядження, інструкції);
- методи контролю та нагляду (службовий аудит, перевірки, парламентський контроль, діяльність прокуратури та Рахункової палати) [10, с. 234].

Таким чином, вони виступають інструментом упорядкування внутрішньої роботи державних структур і забезпечують дисципліну в системі публічного управління.

Сучасна держава активно застосовує економічні методи, адже вони базуються на використанні матеріальних стимулів та фінансово-економічних важелів. Сюди належать:

- система податкових пільг та преференцій для бізнесу;
- субсидії та дотації у соціально важливих галузях;
- державні замовлення та інвестиційні програми;
- податково-бюджетні інструменти (оподаткування, видатки бюджету, цільові програми розвитку) [6, с. 219].

Таким чином, держава створює умови, за яких суб'єкти господарювання добровільно орієнтуються на виконання публічних завдань.

Ця група методів зорієнтована на вплив на свідомість і поведінку громадян, формування позитивного іміджу держави та підтримання довіри до влади. Серед основних напрямів:

- створення сприятливого психологічного клімату в колективах;
- система соціального стимулювання (відзнаки, премії, моральне заохочення);
- формування корпоративної культури державної служби;
- комунікація з громадянами (громадські слухання, консультації, використання ЗМІ та електронної демократії) [8, с. 361].

Соціально-психологічні методи посилюють демократичний характер управління і сприяють формуванню партнерських відносин між владою і суспільством.

Жодна група методів не може забезпечити ефективність самостійно. Тільки їхнє комплексне застосування дозволяє досягти високої результативності в управлінні. Правові методи встановлюють рамки, організаційні – структурують роботу, економічні – стимулюють розвиток, а соціально-психологічні – формують довіру і підтримку з боку суспільства [5, с. 287].

Таким чином, методи публічного адміністрування є системою засобів і прийомів, за допомогою яких органи державної влади та місцевого самоврядування реалізують свої повноваження та впливають на суспільні процеси. Їх поділяють на адміністративно-правові, економічні, соціально-психологічні та інші, що забезпечує комплексний підхід до регулювання суспільних відносин. Раціональне поєднання цих методів дає змогу підвищити ефективність управлінських рішень, забезпечити баланс між державним впливом і саморегулюванням суспільства, а також сприяти сталому розвитку та підвищенню якості надання публічних послуг.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст. 222
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст. 170
4. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 38, ст. 385
5. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2007. - 544 с.
6. Авер'янов В. Б. Публічне адміністрування: сучасні виклики і перспективи розвитку в Україні. – Київ : НАДУ, 2019. – 312 с.
7. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. – Київ : Юрінком Інтер, 2021. – 640 с.
8. Шевчук О. В. Методи державного управління та їх застосування в умовах реформування публічної влади. – Одеса : Фенікс, 2018. – 256 с.

9. Ківалов С. В., Мельник Р. С., Беляєва Л. М. Адміністративне право України. Повний курс. – Одеса : Юридична література, 2019. – 728 с.

10. Бандурка О. М., Тищенко М. М. Державне управління: теорія і практика. – Харків : Фоліо, 2020. – 480 с.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ МІГРАНТІВ ТА БІЖЕНЦІВ

Марина Василівна Чорна,

доктор філософії в галузі права,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

інституту права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ

У сучасному світі питання захисту прав мігрантів та біженців є надзвичайно актуальним. Збройні конфлікти, порушення прав людини, політичні переслідування, економічна нестабільність та зміни клімату змушують мільйони людей щороку залишати свої країни та шукати притулку в інших державах. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) здійснює нагляд за дотриманням цих міжнародних стандартів, надаючи допомогу державам у розробці національного законодавства та політик, спрямованих на захист прав біженців. Відповідно до даних Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 2023 рік кількість осіб, які змушені були покинути свої домівки, перевищила 100 мільйонів [1].

Організація Об'єднаних Націй (ООН) є центральним міжнародним органом, який координує зусилля щодо захисту прав мігрантів та біженців. Слід відмітити, що у міжнародному праві захист прав мігрантів та біженців регулюється низкою правових актів, серед яких основне місце займають Конвенція про статус біженців 1951 року [2] та Протокол до неї 1967 року [3].

Водночас національні адміністративні процедури щодо надання притулку та захисту суттєво відрізняються залежно від країни. Станом на 2024 рік Україна стикається з низкою викликів у сфері захисту прав біженців та мігрантів [4].

В Україні, яка знаходиться на шляху до європейської інтеграції, здійснюється адаптація законодавства до стандартів ЄС, однак все ще існують проблеми у сфері реалізації прав біженців та мігрантів, а саме: складна процедура отримання статусу біженця, обмежений

доступ до соціальних та медичних послуг, проблеми з працевлаштуванням, ксенофобія та дискримінація, недостатнє фінансування програм підтримки біженців, проблеми з ідентифікацією та документами.

Проте, процес надання статусу біженця є тривалим і складним, що ускладнює доступ до правового захисту. На це, перш за все, впливають обмежені ресурси державного бюджету, які не дозволяють забезпечити ефективні програми соціальної інтеграції та підтримки. Мігранти та біженці часто стикаються з труднощами у оформленні документів, що ускладнює їхнє легальне перебування в Україні.

У Європі важливу роль відіграє Європейська конвенція з прав людини (ЕКПЛ), яка забезпечує гарантії недопущення порушень прав осіб, які шукають міжнародного захисту. Особливе значення має практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який формує стандарти захисту біженців та мігрантів, впливаючи на політику держав-учасниць.

Також ЄСПЛ підкреслює важливість забезпечення ефективних засобів правового захисту для мігрантів та біженців, відповідно до статті 13 Конвенції [5].

Європейський Союз розробив комплексну систему правових актів, спрямованих на захист прав мігрантів та біженців. Основними документами є Дублінський регламент, який визначає відповідальність держав-членів за розгляд заяв про надання притулку, та Директива про прийом, яка встановлює стандарти прийому шукачів притулку. Ці акти передбачають чіткі адміністративні процедури, що гарантують справедливий та ефективний розгляд заяв, а також забезпечують основні права заявників під час розгляду їхніх справ. Крім того, Європейське агентство з питань притулку (EUAА) надає підтримку державам-членам у впровадженні цих стандартів та покращенні національних систем притулку. Основними нормативними актами є: Дублінський регламент (Регламент ЄС № 604/2013) [6] – визначає, яка держава відповідає за розгляд заяви про надання притулку; Директива 2013/32/ЄС про процедури надання міжнародного захисту [7] – встановлює мінімальні стандарти розгляду заяв про притулок.

Україна, як держава, що прагне інтеграції до ЄС, активно працює над удосконаленням національних процедур у сфері захисту прав мігрантів та біженців. Закон України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" [8] визначає правовий статус цих осіб та процедури розгляду їхніх заяв. Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої

влади, відповідальним за реалізацію державної політики у цій сфері. Незважаючи на прогрес, існують виклики, пов'язані з забезпеченням ефективних адміністративних процедур та доступу до правової допомоги для шукачів притулку. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як УВКБ ООН, сприяє покращенню національної системи захисту прав мігрантів та біженців.

Українські експерти з права міграції вказують, що імплементація стандартів ЄС у законодавство України значно покращила юридичні гарантії для біженців. Однак, проблема тривалого розгляду заяв та обмеженого доступу до правової допомоги залишається актуальною. За даними Центру прав людини ZMINA, середній час розгляду заяви про притулок в Україні становить 8-12 місяців, що перевищує стандарти ЄС [9].

Отже, адміністративний захист прав мігрантів та біженців є багатогранним процесом, що вимагає скоординованих зусиль на міжнародному, регіональному та національному рівнях. Практика ЄСПЛ, діяльність ООН та адміністративні процедури в Україні та ЄС є взаємопов'язаними елементами, які спільно сприяють забезпеченню прав та свобод цієї вразливої категорії осіб. Подальша гармонізація національних законодавств з міжнародними стандартами та посилення інституційної спроможності відповідних органів є ключовими кроками на шляху до ефективного захисту прав мігрантів та біженців.

Важливим напрямом майбутніх реформ є розробка політики, які не лише захищатимуть права біженців, а й сприятимуть їхній інтеграції у суспільство. Особливо актуальним є забезпечення доступу біженців до якісної освіти, охорони здоров'я та ринку праці, що дозволить їм не лише адаптуватися, а й робити внесок у соціально-економічний розвиток країни. Досвід розвинених країн свідчить, що успішна інтеграція сприяє зміцненню соціальної згуртованості та зниженню рівня ксенофобії.

Крім того, варто розвивати механізми правової підтримки та розширювати програми соціальної адаптації, зокрема мовні курси, культурні обміни та менторські ініціативи, що допоможуть мігрантам швидше інтегруватися в нове середовище. Важливим завданням також є боротьба з бюрократичними перепонами в процедурі отримання статусу біженця, що часто призводить до затримок і порушення прав цих осіб.

З огляду на сучасні глобальні виклики, пов'язані з військовими конфліктами, економічною нестабільністю та змінами клімату, державам необхідно розробляти гнучкі та довгострокові стратегії управління міграційними процесами. Інклюзивний підхід до міг-

раційної політики сприятиме не лише дотриманню прав людини, а й формуванню більш стійких і відкритих суспільств.

Література:

1. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Конвенція про статус біженців 1951 року: 70 років життєво важливого захисту для людей, змушених тікати [Електронний ресурс] // UNHCR Ukraine. – 2021. – Режим доступу: <https://www.unhcr.org/ua/news/1951-refugee-convention-70-years-life-saving-protection-people-forced-flee>.

2. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – Ст. 2250.

3. Протокол щодо статусу біженців від 31 січня 1967 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – Ст. 225.

4. Державна міграційна служба України. Набуття статусу біженця або додаткового захисту [Електронний ресурс] // ДМС України. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/poslugi/nabuttya-statusu-bizhencya-abo-dodatkovogo-zaxistu.html>.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.

6. Дублінський регламент (Регламент ЄС № 604/2013) від 26 червня 2013 року // Офіційний журнал Європейського Союзу. – 2013. – L 180. – С. 31–59.

7. Директива Європейського Парламенту та Ради 2013/32/ЄС від 26 червня 2013 року про стандарти прийому шукачів притулку // Офіційний журнал Європейського Союзу. – 2013. – L 180. – С. 96–116.

8. Закон України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" від 8 липня 2011 року № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 16. – Ст. 146.

9. Центр прав людини ZMINA. Захист прав біженців та мігрантів в Україні: виклики та перспективи. – Київ: ZMINA, 2022. – 78 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zmina.ua>.

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ²

Оксана Богданівна Черномаз,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри поліцейської діяльності факультету № 2
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Домашнє насильство загалом, а особливо в умовах війни, становить серйозну та водночас часто недооцінену проблему. Воєнні конфлікти істотно підвищують ризик вразливості жінок, чоловіків і дітей до насильства в сім'ї з низки причин. По-перше, стрес, психологічна напруга та відчуття тривоги, що супроводжують війну, поглиблюють конфліктність у сімейних стосунках. Страх за майбутнє, економічна нестабільність і втрата близьких часто провокують прояви агресії в побуті. По-друге, перебування в умовах воєнного конфлікту значно обмежує доступ постраждалих від насильства до правоохоронних органів, соціальних чи громадських організацій, ускладнюючи своєчасне отримання необхідної допомоги. По-третє, війна може підсилювати негативні культурні та соціальні стереотипи, які толерують насильство в родині як засіб контролю або покарання, що ще більше ускладнює ситуацію для жертв.

Домашнє насильство є найпоширенішим видом гендерно зумовленого насильства. Україна стала 36-ю державою, яка ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі – Конвенція) [1].

Відповідно до вимог Конвенції Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів згідно з національним законодавством для забезпечення існування належних механізмів здійснення ефективного співробітництва між усіма відповідними державними органами, у тому числі місцевими та регіональними органами влади, судовими органами, прокуратурою, правоохоронними органами, а також неурядовими організаціями та іншими відповідними організаціями й суб'єктами, для захисту й підтримки жертв і свідків усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, у тому числі шляхом звернення до загальних і спеціалізованих служб підтримки (Стаття 18 Конвенції) [1].

² Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність

З перших днів війни громадські організації, соціальні структури й експерти, які займаються профілактикою та протидією домашньому насильству, прогнозували стрімке зростання кількості епізодів, вказуючи на сукупність чинників, які підвищують ризик домашнього насильства в умовах війни [2].

Україна є учасницею низки міжнародних документів у сфері прав людини, які прямо забороняють сексуальне насильство, а саме Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Конвенції про права дитини; обов'язковими є положення Загальної Рекомендації Комітету з ліквідації усіх форм дискримінації щодо жінок, яка прямо підкреслює зобов'язання держави запобігати, розслідувати та притягати до відповідальності за сексуальне насильство. А також Україна є учасницею низки конвенцій Ради Європи: Конвенція Ради Європи про захист прав та основоположних свобод людини, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та нещодавно ратифікованої Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами [3, с. 96].

Крім того, прийнято Стратегію ЄС щодо гендерної рівності на 2020–2025 роки, в рамках якої мають бути впроваджені комплексні заходи запобігання та боротьби з гендерним насильством, підтримкою і захисту потерпілих, притягнення винної особи до відповідальності. В обґрунтуванні прийняття Стратегії невтішна статистика, що в ЄС 33% жінок є жертвами сексуального чи психологічного насильства, 22% жінок стають жертвами насильства від своїх партнерів [4]. У Стратегії наголошується на важливості ефективності насамперед профілактики насильства, що можливо досягти навчанням хлопчиків та дівчаток гендерній рівності з раннього віку та підтримку розвитку ненасильницьких стосунків.

Окрім того, необхідним є впровадження мультидисциплінарного підходу серед служб та уповноважених осіб, включаючи систему кримінального правосуддя, служби підтримки потерпілих, програм для кривдників, а також забезпечення дієвості соціальних та медичних служб [5, с. 592].

19 грудня 2024 року в Україні набрав чинності Закон № 3733-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів стосуються запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема щодо жінок. Законодавчі нововведення передбачають посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства. Крім того, закон вводить норму,

згідно з якою дитина, яка стає свідком насильства в родині, буде визнаватися потерпілою.

Також вводиться розмежування понять домашнього насильства та насильства за ознакою статі, що дозволить більш чітко кваліфікувати правопорушення. Однією з важливих змін є збільшення строку адміністративного затримання кривдника до 12 годин і введення обов'язкової перевірки необхідності направлення порушника на корекційні програми.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі» від 20 листопада 2024 року були внесені зміни до певних законодавчих актів в частині протидії та запобіганню домашньому насильству. Як ми бачимо держава працює у правильному напрямку щодо запобігання та протидії домашнього насильства. За 10 місяців 2024 року Національна поліція склала понад 130 тисяч протоколів щодо домашнього насильства. На обліку перебувають майже 112 тисяч осіб, які вчинили насильство. Крім того, для запобігання насильству працює 61 мобільна група і спеціалізовані сектори протидії насильству в кожному обласному центрі [6].

8 березня 2022 року Комісія ухвалила пропозицію прийняти Директиву про боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. Пропозиція містить правила захисту потерпілих та пропонує посилити відповідальність, а також гарантувати належний захист від насильства, незалежно від того, відбувається воно онлайн чи офлайн. Згідно вказаної Директиви правопорушеннями визнаються: сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, калічення жіночих статевих органів, примусові шлюби, примусові аборти або стерилізацію, торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації, переслідування, сексуальні домагання, феміцид, мову ненависті та злочини на ґрунті статі та різні форми онлайн насильства («кібернасильство»), включаючи обмін або маніпулювання інтимними матеріалами, кіберпереслідування [7].

Насильство по відношенню до жінок та дітей під час збройних конфліктів, у тому числі всі форми сексуального насильства, були засуджені Резолюцією 1888 (2009), ухваленою Радою Безпеки ООН 30 вересня 2009 року. Під час війни, 20 червня минулого року Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, яка набула чинності з першого листопада. Не дивлячись на ратифікацію із суттєвим застереженнями, а саме, що наша держава має право не приводити національне законодавство у відповідність до Конвенції [8], враховуючи ст. 9 Конституції України та ч. 2 ст. 19 ЗУ «Про міжнародні договори», положення Стамбульської Конвенції все одно підлягають застосуванню та матимуть пріоритет, у випадку неузгодженості націо-

нального нормативно-правового акту із міжнародною нормою, оскільки остання матиме пріоритетне застосування.

Окрім того, прийнятий ще 7 грудня 2017 р. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вже заклав багато інструментів протидії насильству в сім'ї, що відповідають європейським стандартам та Стамбульській Конвенції. Зокрема, передбачено для національної поліції повноваження щодо винесення термінового заборонного припису щодо кривдника, ведення профілактичного обліку кривдників, проведення профілактичних заходів, контроль за виконанням кривдником спеціального заходу тощо [5, с. 592].

В умовах російсько-українського збройного конфлікту підлягають застосуванню норми і Додаткового Протоколу Женевської конвенції, статтею якого визначено, що заборонені й залишатимуться забороненими такі дії: насильство над життям, здоров'ям, а також погрози вчинити будь-яку із зазначених дій. Ця норма Додаткового Протоколу чи не єдина, яка забороняє вчинення окремих актів сексуального насильства як щодо жінок, так і щодо чоловіків [3, с. 97].

Але збройний конфлікт, триває та чи ефективний механізм протидії домашньому насильству, який запроваджено в Україні, покаже час, а поки ми лише можемо констатувати збільшення кількості звернень громадян та кількості кримінальних правопорушень, адже насильство, у тому числі й домашнє, не можна викоринити із суспільства лише якими-сь нормативно-правовими актами. Це кропітка робота, яка потребує часу та взаємодії усіх суб'єктів протидії домашньому насильству [9, с. 215].

Отже, в умовах глобальних викликів сьогодення вкрай важливо збільшувати кількість санаторно-реабілітаційних центрів з кваліфікованою психологічною допомогою як для військовослужбовців, так і для цивільних осіб, які пережили наслідки війни та/або постраждали від насильства. Крім того, необхідно проводити якомога більше інформаційно-просвітницької роботи у всіх можливих засобах масової інформації та доводити до населення алгоритми дій у разі вчинення по відношенню до них насильства, щоб постраждалі особи не почувалися беззахисними, особливо в умовах війни [10, с. 223].

Література:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.

2. Знецінення та страх. Як війна вплинула на рівень домашнього насильства в Україні? URL: <https://www.wonderzine.com.ua/wonderzine/life/life/12999-znetsinennya-ta-strah-yak-viyna-vplinula-na-rivendomashnogonasilstva-v-ukrayini>

3. Баранюк Д. Є., Бугаєць Т. І. Захист природних прав постраждалих осіб від насильства в умовах російсько-української війни. *Ралізація*

прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах окупації українських територій: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. ДонДУВС, 30 вересня 2022 р. С. 94–98.

4. Gender Equality Strategy 2020–2025. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en.

5. Менджул М. В. Принципи заборони насильства в сім'ї: впровадження європейських та міжнародних стандартів в умовах воєнного стану в Україні. Електронне наукове видання *«Аналітично-порівняльне правознавство»*. Розділ XI. Міжнародне право. 2023. С. 591–594.

6. З 19 грудня набуває чинності закон про посилення відповідальності за домашнє насильство. URL: <https://sud.ua/uk/news/laws/316716-s-19-dekabrya-vstupayet-v-silu-zakon-ob-usilenii-otvetstvennosti-za-domashnee-nasilie>.

7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 01.01.2020 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/paran2#n2>.

8. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 20 червня 2022 року № 2319-IX [https:// zakon. rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text).

9. Політова А. С. Протидія домашньому насильству в умовах збройного конфлікту. Сучасний стан та перспективи розвитку системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 08 липня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 212–215.

10. Постол О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 08 липня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 221–224.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Д. Ф. Шаврієва,

студентка 2 курсу, спеціальності 081, Право

Інституту права та безпеки

Одеський державний університет внутрішніх справ

Х. П. Ярмачі,

доктор юридичних наук, професор,

Професор кафедри адміністративно-правових дисциплін ,

Одеський державний університет внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0001-7718-3093>

Функціонування органів публічної влади в умовах інформаційного суспільства потребує одночасного забезпечення принципів відкритості державної діяльності та збереження конфіденційності тих відомостей, розголошення яких може завдати шкоди особистим, корпоративним чи державним інтересам. Ця подвійна мета зумовлює ключову роль адміністративно-правового регулювання, яке має забезпечувати баланс між правом громадян на доступ до інформації та необхідністю охорони конфіденційних даних.

Наукова парадигма системного підходу передбачає розгляд конфіденційної інформації не як уніфікованої категорії, а як сукупності різних правових режимів. Саме тому концептуальні підходи до класифікації, запропоновані у сучасній правовій науці, виступають методологічною основою для вдосконалення адміністративно-правових норм у цій сфері [1].

Адміністративно-правовий механізм захисту конфіденційної інформації базується на принципах законності, пропорційності та підзвітності. Принцип законності передбачає допустимість обмеження доступу виключно на правовій підставі. Принцип пропорційності вимагає, щоб обмеження були необхідними і не перевищували мети, задля якої вони встановлюються. Принцип підзвітності забезпечує можливість оскарження рішень органів влади щодо обмеження доступу як в адміністративному, так і в судовому порядку.

Нормативне закріплення цих принципів відображене у спеціальних актах, що регламентують діяльність органів публічної влади, зокрема у відомчих наказах щодо забезпечення доступу до інформації [2], а також у правозастосовній практиці Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, де відзначається зловживання статусом «службової інформації» для обмеження доступу [3].

Проблема класифікації конфіденційної інформації набула особливого значення у вітчизняній науці адміністративного права. У праці Ярмачі Х.П. та Музики О.В. [1] запропоновано системний підхід до її упорядкування за трьома критеріями: суб'єктного походження (службова, персональні дані, професійна таємниця), функціонального призначення (забезпечення оборони, економічної безпеки, стабільності управління) та правового режиму доступу (обмеження строком, повне чи часткове). Така типологія не лише структурує правове поле, а й дозволяє сформувати більш чіткі та передбачувані механізми застосування обмежень. Її імплементація сприятиме усуненню правових колізій і зменшенню ризиків свавільного віднесення відомостей до категорії конфіденційних.

Актуальні законодавчі та відомчі ініціативи підтверджують необхідність системного оновлення правового регулювання у цій сфері. Зокрема, накази Національного агентства України з питань державної служби 2024 року деталізують організаційні стандарти забезпечення доступу до публічної інформації [2]. У щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2024 рік наголошується на необхідності застосування «трискладового тесту» як універсального критерію правомірності обмеження доступу [3]. Водночас законодавство про доступ до публічної інформації в актуальній редакції закріплює баланс між правом суспільства на інформацію та обов'язком держави забезпечувати захист персональних даних і службових відомостей [4].

Разом наведені положення формують комплексний і багатовимірний вектор адміністративно-правового регулювання конфіденційної інформації в діяльності органів публічної влади. З одного боку, воно покликане забезпечувати відкритість, прозорість та підзвітність публічної влади, створюючи механізми реалізації конституційного права громадян на доступ до інформації, що сприяє підвищенню рівня довіри суспільства до державних інститутів і формує передумови демократичного розвитку. З іншого боку, необхідно гарантувати належний захист відомостей, які становлять конфіденційну або службову інформацію, оскільки їхнє розголошення може зашкодити національній безпеці, громадському порядку або правам і законним інтересам інших осіб.

Подолання наявних проблем можливе шляхом уніфікації правової термінології та усунення колізій у чинному законодавстві, закріплення чіткої класифікації конфіденційної інформації та прозорих процедур зміни її статусу. Важливо посилювати інституційні гарантії дотримання встановленого режиму: удосконалювати систему адміністративного нагляду, розширювати повноваження органів контролю, впроваджувати сучасні електронні інструменти моніторингу доступу та підвищувати професійну компетентність посадових осіб, відповідальних за обробку конфіденційних даних.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання цієї сфери має стати системним і ефективним інструментом забезпечення балансу між відкритістю діяльності органів публічної влади та захистом інформаційної безпеки, що відповідає принципам правової держави та викликам сучасного інформаційного суспільства.

Література:

1. Ярмак Х. П., Музика О. В. Класифікація конфіденційної інформації в адміністративному праві [Електронний ресурс] // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2021. – Режим доступу: <https://visnyk.kh.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
2. Наказ Національного агентства України з питань державної служби «Про забезпечення доступу до публічної інформації у НАДС» від 15 серпня 2024 р. № ... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nads.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина за 2024 рік. Розділ «Інформаційні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації»: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (ред. станом на 2023 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 10.09.2025).

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНФІСКАЦІЇ ПРЕДМЕТА, ЯКИЙ СТАВ ЗНАРЯДДЯМ АБО ОБ'ЄКТОМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

*Лілія Володимирівна Шестак, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного та конституційного права
ННІ права, правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України*

Систематизація вітчизняного законодавства про адміністративну відповідальність потребує проведення великої роботи в питаннях вивчення ефективності та доцільності застосування адміністративних покарань, як базового показника дієвості адміністративної відповідальності та забезпечення реалізації принципів її справедливості й невідворотності. Проте Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1], який у положеннях ст. 24 визначає великий пе-

релік адміністративних покарань, що можуть бути застосовані за вчинення адміністративно караних діянь, містить і такі стягнення, ефективність яких є сумнівною або ж викликає велику кількість заперечень та складнощів процесуальної реалізації. Зокрема, до таких покарань належить конфіскація предмета, який став безпосереднім об'єктом або знаряддям вчинення правопорушення.

Відразу потрібно відзначити, що проблеми в застосуванні названого виду стягнення законодавець закладає в статтях 24 та 29 КУпАП. Адже перша з названих норм у п. 4 ч. 1 передбачає можливість застосування конфіскації як предмета, з допомогою якого було вчинено протиправне діяння чи предмета, стосовно якого воно відбулося, так і грошей, які порушник отримав внаслідок своєї протиправної поведінки. Натомість ст. 29 цього ж Кодексу, в межах якої розкривається сутність цього покарання, про конфіскацію грошей взагалі не згадує [2, с. 37]. Хоча глава 29 КУпАП визначає порядок здійснення провадження по виконанню постанови про конфіскацію і предмета, і грошей та містить, з-поміж іншого, нелогічні положення, якими визначається порядок реалізації конфіскованих предметів, які стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, отриманих внаслідок вчинення правопорушення (ст. 315 КУпАП). Нелогічність таких положень проявляється в тому, що гроші не можуть бути реалізовані. Тому ст. 135 КУпАП варто поділити на дві частини, та визначити, що «Реалізація конфіскованих предметів, які стали знаряддям або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення провадиться в порядку, встановленому законами України».

Гроші, отримані внаслідок вчинення адміністративного правопорушення обертаються на користь держави шляхом зарахування до Державного бюджету України».

Крім того, у тих випадках, коли застосовується конфіскація предметів, це може бути пов'язано з проблемами їх зберігання, утилізації, переробки, передачі на баланс держави чи повернення колишньому власнику [3, с. 152]. Коли ж мова йде про конфіскацію тварин, з допомогою яких було вчинено правопорушення, то їх подальша доля взагалі невідома. Так, ст. 154 КУпАП передбачає відповідальність за порушення правил утримання собак і котів. Частиною 3 названої норми визначено обов'язковість застосування конфіскації тварини, якщо відповідні порушення правил спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людини або її майну. Здавалося б, що таке покарання є логічним, оскільки дозволяє позбавити порушника можливості вчинити протиправний вчинок знову. Але на практиці виникають ситуації, коли працівники правоохоронних органів намагаються перекваліфікувати відповідні діяння з ч. 3 на ч. 2, щоб: 1) не передавати справу до суду і щоб суд не передбачив у своєму рішенні застосування конфіскації, яка за ч. 3 ст. 154 КУпАП є

обов'язковим додатковим стягненням; 2) щоб не мати клопоту з твариною, яка підлягає конфіскації; 3) щоб власник не зміг сховати тварину або іншим чином зробити її конфіскацію неможливою. Таким чином, маємо нелогічну ситуацію, коли порушник, по-перше, не позбавляється можливості в подальшому реалізовувати свою протиправну поведінку з використанням відповідної тварини. По-друге, сплачує значно менший розмір штрафу за об'єктивно тяжче діяння, оскільки ч. 2 ст. 154 передбачає накладення штрафу на порушника в розмірі від 20 до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тоді як ч. 3 цієї ж норми – від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів. Тому доречно в ч. 3 ст. 154 передбачити конфіскацію тварини як альтернативне стягнення. І, по-третє, працівники правоохоронних органів мають додатковий клопіт, оскільки повинні забезпечити нагляд за твариною, яка може бути конфіскована та її схоронність.

Варто також відзначити, що наразі згідно ст. 29 можна конфісковувати тільки предмети. Вважаємо таку позицію законодавця обмеженою та пропонуємо передбачати застосування конфіскації предметів, речей, речовин чи тварин. Це дозволить, на наш погляд, зменшити кількість оскаржуваних проваджень та не сприятиме штучному затягуванню адміністративного судового процесу.

Крім того, наразі відповідно до положень ст. 29 КУпАП конфісковуваними можуть бути лише предмети, які є у приватній власності правопорушника, якщо інше не передбачено законами України [1]. Ця норма спрямована на захист права власності. Проте часто встановити особу-власника буває складно. Наприклад, якщо підтверджуючі документи на майно відсутні або ж в них не названий власник (велосипеди, домашні тварини, електросамокати тощо). Може мати місце й ситуація, коли власник не досяг віку адміністративної відповідальності, внаслідок чого взагалі не може виступати суб'єктом правопорушення (наприклад, за ч. 3 ст. 154 КУпАП), а застосування конфіскації до батьків або осіб, які їх замінюють унеможливує застосування конфіскації. Бувають і ситуації, коли ніхто не заявляє своїх прав на майно чи тварину. Тому, на наш погляд, частина 1 статті 29 КУпАП має бути доповнена положенням наступного змісту: «Конфіскації також підлягають предмети, речі, речовини чи тварини, які незаконно перебували у володінні порушника, а також предмети, речі, речовини чи тварини, власників яких встановити не вдалося». Таке формулювання зробить безспірною конфіскацію незаконно впольованої дичини, виловленої риби (ст. 85 КУпАП), незаконно заготовлених, перероблених або збуваних радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 42-2 КУпАП), незаконно виготовленої продукції (ст. 51-2 КУпАП) чи заборонених предметів, які незаконно передаються в установи виконання покарань (ст. 188 КУпАП) тощо, а також попередить незакон-

ний обіг предметів чи речовин, які можуть виступати об'єктом чи знаряддям адміністративних правопорушень, але на яких ніхто не заявляє свого права власності. Разом з тим, спірними залишаються ситуації, коли те чи інше майно або тварини належать кільком особам, а недобросовісним користувачем є лише один з них. Юридично конфіскувати таку річ чи тварину можна, оскільки порушник є власником, але фактично тим самим позбавляється права власності й особа, яка не порушувала вимоги діючого законодавства. На наш погляд, вирішення цієї проблеми можливе шляхом обмеження у праві власності недобросовісного співвласника.

Доречно також підтримати тих дослідників, які пропонують вилучити з положень ст. 29 частину 2 як рудиментну норму [4, с. 86], оскільки осіб, для яких полювання є основним джерелом здобуття засобів до існування в Україні немає. Це положення було перенесено в українське адміністративне законодавство з російського ще до розпаду СРСР та спрямовувалось на захист осіб, які займалися мисливським промислом.

На наш погляд, у примітці до ст. 29 КУпАП варто визначити й перелік предметів, які хоч і виступають знаряддям вчинення правопорушення, але не підлягають конфіскації, наприклад, транспортні засоби з ручним керуванням в осіб з інвалідністю тощо. Це дозволить захистити права тих суб'єктів, які мають фізичні вади.

Доречно також передбачити й конфіскацію як додаткове адміністративне стягнення в тих нормах, які передбачають адміністративну відповідальність за вчинення незаконних дій з предметами чи речовинами, обіг яких є обмеженим, наприклад, за незаконне виробництво, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44 КУпАП) тощо.

Таким чином, застосування адміністративної конфіскації є на сьогодні складним. Відтак, доречно переглянути власне зміст положень діючого законодавства, які визначають сутність та особливості застосування названого покарання, а також перелік суб'єктів, які наділені правом призначення та реалізації цього стягнення.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 11.09.2025).

2. Шестак Л.В., Веремієнко С.В. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення: правова природа та проблеми застосування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2018. Том 2. № 1. С. 35–38.

3. Шестак Л.В., Волковська А. А. Проблеми правового регулювання застосування конфіскації як виду адміністративного стягнення. *Юридичний науковий електронний журнал*. №6. 2021. С. 151-153.

4. Гончарук С.Т., Волонець Д.Ф. Інститут адміністративної відповідальності: окремі кроки оптимізації. *Право і суспільство*. №3. 2021. С. 81-87.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРЕДМЕТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

Нікіта Сергійович Шпак,

здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти

2 курсу спеціальності D9 Міжнародне право

Міжнародного гуманітарного університету

Науковий керівник: Анастасія Вікторівна Боксгорн,

доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету права

та економіки МГУ, доктор філософії, доцент

Сучасний етап розвитку української державності характеризується кардинальними трансформаціями в системі публічного управління, що відбуваються під впливом глобальних процесів цифровізації, які охоплюють усі сфери економічних і правових відносин. Цифровізація не лише спрощує фінансові операції та підвищує ефективність управління ресурсами, а й докорінно змінює характер правового регулювання у фінансовій сфері. У цьому контексті предмет фінансового права — як сукупність відносин, що виникають у процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання публічних фінансів, — зазнає якісної трансформації, розширюючись за рахунок нових явищ та інститутів, породжених цифровими технологіями. Традиційно предмет фінансового права охоплює податкові, бюджетні, кредитні відносини, а також відносини у сфері фінансового контролю. Усі вони будуються на використанні публічних фінансових ресурсів та спрямовані на забезпечення стабільного функціонування держави й виконання її соціально-економічних завдань. Цифровізація охоплює всі сфери розвитку держави створює потреби формуванні нових підходів до визначення природи фінансового права й напрямів розвитку фінансового законодавства. В цьому контексті ми погоджуємось з Латковською Т.А., яка зазначає, що предмет науки фінансового права є багатоплановим за своїм змістом і складним за структурою. Він формується зі становленням фінансово-правової науки, а отже, може зазнавати змін у зв'язку з

її розвитком. Такі зміни можуть бути пов'язані з розширенням чи уточненням об'єктів вивчення і підходів до її дослідження, постановкою на порядок денний нових проблем [1,с.11].

Ця система десятиліттями залишалася відносно стабільною, хоча й зазнавала поступових змін під впливом економічних реформ. Проте останні роки цифрова трансформація стала визначальним чинником, що змінює не лише форму, а й саму сутність фінансово-правових відносин. Розглянемо сфери більш детально.

По-перше, значної трансформації зазнає податкове право. Електронне адміністрування податків, застосування електронних чеків, онлайн-касових апаратів, електронних кабінетів платників створюють нову модель взаємодії між державою та платниками. Використання великих масивів даних (big data) і технологій штучного інтелекту дозволяє податковим органам ефективніше виявляти схеми ухилення від оподаткування та прогнозувати надходження до бюджету, при цьому платник податків завжди знає позицію податкового органу, що унеможливорює ризики притягнення платника податків до податково-правової відповідальності, а також дозволяє уникнути зіткнення з обтяжливими заходами податкового контролю. Водночас виникають нові проблеми, пов'язані з оподаткуванням цифрових активів, транскордонних онлайн-послуг та діяльності міжнародних ІТ-корпорацій. Однак, ми погоджуємось з Поповим Д. І та Котухою О. С, що цифровізація податкових процедур не повинна применшувати значення процедурно-процесуальних норм податкового права, оскільки їх дотримання забезпечує гарантії прав платників податків та баланс приватних і публічних інтересів у податкових правовідносинах [2,с.19].

По-друге, цифровізація змінює бюджетний процес. Формування та виконання бюджетів супроводжується впровадженням електронних інформаційних систем, які забезпечують прозорість і підзвітність використання державних коштів. Суспільство отримує доступ до даних про надходження та видатки через спеціалізовані онлайн-портали. Програмно-цільове бюджетування посилюється завдяки можливостям цифрової аналітики. Результатом цифровізації в бюджетній сфері має стати відкритість не тільки інформації про бюджетні показники (планові і фактичні), але й процесу, логіки ухвалення рішень.

По-третє, активно розвивається сфера фінансового ринку та фінансових інновацій. Поширення криптовалют, токенів, смарт-контрактів, цифрових валют центральних банків зумовлює появу нових об'єктів правового регулювання. Такі явища раніше взагалі не належали до предмета фінансового права, однак тепер їх функціонування прямо впливає на стабільність фінансової системи та вимагає юридичного врегулювання. Тут ми підтримуємо позицію Невари Л.М та Зверева

К.С Попри поступову цифровізацію фінансового сектору України, наявна нормативно-правова база залишається лише частково гармонізованою з правом Європейського Союзу [3, с.174].

Однією з ключових проблем є фрагментарна імплементація європейських норм, зокрема Директиви ЄС PSD2, Регламенту eIDAS та Регламенту MiCA. Брак системного підходу до адаптації *acquis communautaire* ускладнює розвиток сучасних фінансових інструментів, знижує привабливість українського ринку для інвесторів і стримує інновації. Ще одним викликом є правова невизначеність щодо статусу криптовалют, механізмів токенизації активів та застосування штучного інтелекту в банківській сфері. Хоча Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX було прийнято у 2022 році, його реалізація залишається частково заблокованою через відсутність повноцінної підзаконної бази та належного фінансового контролю [4].

Ситуація ускладнюється відсутністю спеціального правового режиму для технологій штучного інтелекту, що використовуються у фінансовому скорингу, роботизованих радниках та управлінні ризиками. Приоритетний напрям цифровізації є розвиток ринку віртуальних активів, який стає дедалі більш вагомим компонентом фінансової екосистеми. Йдеться не лише про криптовалюту, але й про токенизовані активи, стейблкоїни та інші цифрові інструменти, що потребують спеціального правового статусу. У цьому контексті важливо забезпечити баланс між інноваційністю та надійністю – запровадити прозорі правила для емітентів і постачальників послуг з віртуальними активами, а також механізми протидії відмиванню коштів. Враховуючи зобов'язання перед ЄС, Україна має адаптувати національне регулювання до положень Регламенту MiCA та інших актів ЄС, що регулюють цифрові фінансові інструменти.

По-четверте, змінюється підхід до фінансового контролю. Традиційні методи перевірок поступово замінюються автоматизованими алгоритмами моніторингу транзакцій. Використання технологій *big data*, *blockchain* і системи ризик-орієнтованого аналізу дозволяють оперативніше виявляти порушення фінансової дисципліни та запобігати відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом.

Цифровізація призводить до того, що предмет фінансового права поступово виходить за межі традиційних грошових відносин. Він охоплює: цифрові фінансові активи як новий об'єкт правового регулювання; правовідносини у сфері фінтеху — використання електронних платіжних систем, мобільних банківських сервісів, краудфандингових платформ; інноваційні інструменти бюджетного управління, зокрема електронні публічні закупівлі та цифрові платформи прозорого бюджетування; правовий режим цифрових валют та питання їх інтеграції в державну фінансову систему; забезпечення кібербезпеки як невід'ємний елемент захисту публічних фінансів. Отже, предмет фінан-

сового права перестає обмежуватися лише класичними відносинами, пов'язаними з грошовими фондами, і набуває комплексного характеру, включаючи регулювання цифрових фінансових технологій. Варто відзначити, що трансформація предмета фінансового права ставить перед наукою та законодавцем низку викликів, зокрема таких як:

Правова невизначеність — відсутність єдиних стандартів регулювання цифрових активів та новітніх фінансових технологій.

Необхідність міжнародної координації — цифрова економіка не має кордонів, а отже, фінансово-правові механізми повинні гармонізуватися на глобальному рівні.

Захист прав учасників — держава має гарантувати баланс між ефективним фінансовим контролем і дотриманням прав платників та інвесторів у цифровому середовищі.

Адаптація фінансово-правової науки потребує нового розуміння предмета фінансового права, розширення його категоріального апарату, вироблення сучасних концепцій регулювання.

Підсумовуючи варто відзначити, що в умовах диджиталізації правової сфери предмет фінансового права зазнає глибинних змін. Він трансформується від класичної сфери публічно-грошових відносин до більш широкого комплексу цифрово-модернізованих фінансових процесів. Це вимагає переосмислення традиційних підходів до правового регулювання, розроблення нових інструментів фінансово-правового впливу та зміцнення гарантій стабільності й прозорості публічних фінансів у цифровому середовищі. Трансформація предмета фінансового права є не лише науковим, а й практичним завданням, оскільки від її результатів залежить ефективність функціонування фінансової системи держави у XXI столітті.

Література:

1. Латковська Т.А. Розвиток науки фінансового права - запорука розвитку української держави. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom12/3.pdf>

2. Попов Д.І., Котуха О.С. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ. URL:<http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/1716/1615>

3. Неvara Л.М., Зверева К.С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/337095/325682>

4. Чому в Україні так і не запрацював Закон України «Про віртуальні активи». Rates – Manage Your Finances Smartly. URL: <https://rates>.

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ МАРОДЕРСТВУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*Вікторія Сергіївна Щербина,
студентка 2 курсу першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Василівна Чорна**,
доктор філософії в галузі права, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах російсько-української війни питання забезпечення правопорядку та захисту приватної і державної власності набуває особливої ваги. Одним із найбільш кричущих правопорушень у період воєнного стану є мародерство — протиправне заволодіння чужим майном, що здійснюється в умовах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях або у зонах, де відсутній належний контроль з боку правоохоронних органів. [1].

Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони правопорядку, відіграє ключову роль у виявленні, запобіганні та документуванні таких правопорушень. Однак не всі випадки мародерства мають ознаки кримінального злочину — іноді йдеться про адміністративні порушення, або про ситуації, де важливо вчасно вжити запобіжних заходів. [2], [3].

Таким чином, аналіз адміністративно-правових аспектів діяльності НПУ у протидії мародерству є актуальним з точки зору правозастосування, превенції та вдосконалення законодавства.

Для порівняння розглянемо поняття мародерства та його правове регулювання, саме у Кримінально-правовому розумінні:

"мародерство" традиційно асоціюється з воєнними злочинами. У правовому полі України до 2022 року мародерство не мало чітко визначеної правової кваліфікації. Лише з початком повномасштабного вторгнення було внесено відповідні зміни:

Закон України № 2117-IX від 03.03.2022 вніс зміни до Кримінального кодексу, передбачивши відповідальність за мародерство в умовах воєнного стану. [4].

Частина 4 статті 185, 186, 187 ККУ — якщо крадіжка, грабіж або розбій вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану, кваліфіку-

ються як мародерство, з санкцією у вигляді позбавлення волі від 5 до 10 років. [5].

Таким чином, законодавець визнав мародерство обтяжуючою обставиною у злочинах проти власності.

Далі зазначимо про адміністративно-правовий аспект:

У Кодексі України про адміністративні правопорушення наразі немає чіткого, прямого визначення такого явища, як мародерство. Проте, це зовсім не означає, що подібні дії залишаються поза правовим регулюванням. У чинному законодавстві існує низка статей, які можуть бути застосовані в ситуаціях, пов'язаних із незаконним заволодінням або пошкодженням майна — особливо в умовах воєнного стану.

Зокрема, мова йде про такі норми, як стаття 173, що передбачає відповідальність за дрібне хуліганство, а також стаття 175, яка регламентує порушення правил користування майном та об'єктами комунального господарства. Крім того, варто згадати і статтю 194, яка стосується умисного знищення або пошкодження чужого майна. У тих випадках, коли наслідки таких дій є незначними, вони можуть розглядатися як адміністративні правопорушення.

Таким чином, хоча саме поняття «мародерство» прямо не визначене в адміністративному законодавстві, його ознаки можуть бути охоплені існуючими нормами КУпАП. [6], [7].

Такі дії, які не мають ознак кримінального злочину (наприклад, взяття залишеного без нагляду майна без насильства чи проникнення), можуть розглядатися як адміністративні правопорушення, за які НПУ має повноваження складати протоколи. [2], [3].

Доцільно зазначити що, НПУ згідно із Законом «Про Національну поліцію» виконує наступні функції: охорона публічного порядку, захист прав, свобод та законних інтересів громадян; протидія правопорушенням; участь у розслідуванні кримінальних та адміністративних справах. [2]

Розглянемо у контексті протидії мародерству поліції:

Здійснює патрулювання та охорону стратегічно важливих об'єктів, (таких як покинуті будинки, магазини, гуманітарні склади тощо); проводить інформаційно-профілактичну роботу з населенням; реагує на повідомлення про факти мародерства; оформлює адміністративні матеріали, у випадку, якщо правопорушення не містить складу злочину. [3].

Важливо зазначити саме практику реагування НПУ,

Поліцейські щодня фіксують факти: розграбування магазинів, квартир, дач; привласнення речей із машин, підвалів, тимчасових укриттів; пошкодження чи розтягування гуманітарної допомоги. [3; 1].

У багатьох випадках під час першочергового огляду ситуація не дозволяє точно кваліфікувати дії особи як злочин. У такому випадку поліцейські мають: Задokumentувати подію; скласти адміністративний

протокол; передати матеріали до суду для накладення штрафу чи іншого стягнення. [3].

Важливо розгнути проблеми адміністративно-правового регулювання:

Нажаль, наразі в КУпАП відсутнє пряме визначення мародерства як адміністративного правопорушення. Це створює правову невизначеність, особливо у ситуаціях, коли: шкода незначна; немає доказів наміру на заволодіння; неможливо встановити власника речі.

Поліцейські змушені кваліфікувати подібні дії за загальними нормами, що не завжди адекватно відображає характер правопорушення. [7]

Також хочу зазначити про важкість розмежування адміністративного і кримінального:

Часто складно одразу визначити, чи є ознаки злочину, особливо в умовах бойових дій. Це може призвести до: затримки у притягненні до відповідальності; відсутності фіксації злочину; втрати доказів, недостатність санкцій. [7]

Адміністративні стягнення — здебільшого штрафи — часто не мають стримуючого ефекту. Особливо це стосується: осіб без постійного місця проживання;

тих, хто вже неодноразово вчиняв правопорушення та групових дій. [8]

Ми вважаємо що потрібно:

1. Внести до КУпАП окрему статтю, яка буде прямо передбачати адміністративну відповідальність за дії, схожі на мародерство, але без ознак кримінального злочину.

2. Розробити інструкції для НПУ щодо фіксації подібних правопорушень у зоні бойових дій або на деокупованих територіях.

3. Надати більше повноважень поліцейським у частині оцінки обстановки, збирання доказів та реагування в умовах воєнного стану.

4. Забезпечити співпрацю між НПУ, ТРО, громадами, військовими адміністраціями для оперативного реагування на випадки мародерства.

5. Розробити цифрові інструменти (такі як мобільні додатки, чат-боти), через які громадяни могли б швидко повідомляти про підозрілі дії.

Як підсумок, хочу зазначити що, у процесі дослідження адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції України у сфері протидії мародерству було встановлено, що мародерство становить серйозну загрозу як для суспільної безпеки, так і для захисту прав та законних інтересів громадян, особливо в умовах надзвичайного стану, воєнного стану чи під час масових заворушень. Це явище не лише підриває основи правопорядку, а й провокує зростання соціальної напруги, знижує довіру до органів державної влади та ускладнює процес відновлення стабільності в кризових регіонах. [1], [9].

Діяльність Національної поліції у сфері протидії мародерству повинна базуватися на чіткому нормативному регулюванні, ефективному

механізмі взаємодії з іншими суб'єктами системи безпеки та правопорядку, а також на системному аналізі ризиків і викликів, що виникають у кризових обставинах. Лише за таких умов можливо забезпечити належну протидію цьому негативному явищу та гарантувати безпеку громадян і захист їхнього майна. [2], [8], [9].

У підсумку, Національна поліція України відіграє ключову роль у забезпеченні належного правопорядку та запобіганні випадкам мародерства. У своїй діяльності вона спирається як на загальне адміністративне законодавство, так і на спеціальні нормативно-правові акти, зокрема Закон України «Про Національну поліцію», Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також відомчі інструкції та оперативні плани реагування в кризових ситуаціях.

Література:

1. Швець Н. А. Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 103–106.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Офіційний сайт Національної поліції України. Розділ «Новини» та аналітика щодо правопорушень у воєнний час. URL: <https://www.npu.gov.ua>
4. Закон України № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за мародерство» від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20>
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51.
7. Гусарев С. Д., Тищенко О. В. Кваліфікація правопорушень у зоні бойових дій: проблеми та перспективи // Право України. 2022. № 9. С. 35–40.
8. Бандура С. Ю. Протидія мародерству: сучасні виклики та напрями вдосконалення правового регулювання // Вісник кримінального судочинства. 2023. № 1. С. 45–52.
9. Черевко О. Ю. Поліцейська діяльність в умовах надзвичайного стану: правовий аспект // Державне управління: теорія та практика. 2023. № 1. С. 88–92.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Ангеліна Іванівна Якубовська, курсант 311 курсу

*навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України*
Науковий керівник: Віра Миколаївна Галунько,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
доктор юридичних наук, професор

Проблематика створення та організації діяльності слідчо-оперативних груп (далі - СОГ) у кримінальних провадженнях належить до числа ключових аспектів сучасної криміналістичної та кримінально-процесуальної науки. СОГ виступає своєрідним інтегрованим механізмом взаємодії органів досудового розслідування, оперативних підрозділів та експертних служб, забезпечуючи оперативність і повноту реагування на кримінальні правопорушення. Ефективність її функціонування безпосередньо впливає на якість збирання доказів, своєчасність розкриття злочинів та, як наслідок, на рівень довіри суспільства до правоохоронних органів.

Актуальність дослідження особливостей створення СОГ обумовлюється трансформацією криміногенного середовища, зумовленою широкомасштабною збройною агресією проти України та запровадженням правового режиму воєнного стану. В умовах воєнного стану істотно зростає рівень злочинності, зокрема збільшується кількість злочинів проти основ національної безпеки, поширюється незаконний обіг зброї, вибухових речовин, фіксуються факти мародерства та інших корисливо-насильницьких діянь. Водночас набувають поширення нові форми протиправної діяльності, пов'язані з воєнними злочинами, колабораціонізмом, а також інформаційно-диверсійною діяльністю.

Такі обставини вимагають від правоохоронних органів не лише формального виконання положень кримінального процесуального законодавства та відомчих інструкцій, але й гнучкої адаптації механізмів організації СОГ до специфічних викликів безпекового середовища. Зокрема, актуальним є питання розширення складу СОГ за рахунок представників військової служби правопорядку, Служби безпеки України, спеціалізованих експертів; удосконалення алгоритмів взаємодії між різними інституціями; підвищення рівня мобільності та професійної підготовки учасників груп.

Таким чином, дослідження особливостей створення СОГ у кримінальних провадженнях набуває не лише теоретичного, але й значного практичного значення, оскільки спрямоване на підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану та забезпечення належного рівня захисту правопорядку, національної безпеки та прав людини.

Як слушно зазначають А. Ф. Волобуєв та А. М. Меденцев, у діяльності СОГ реалізується можливість паралельного та всебічного опрацювання різних слідчих версій, що дозволяє уникнути однобічності в процесі доказування. Одночасне ведення слідчих дій у кількох напрямках, зокрема в різних регіонах або за участю декількох підрозділів, сприяє скороченню строків досудового розслідування та підвищує якість зібраного доказового матеріалу. Важливим є й те, що СОГ дозволяє концентрувати зусилля на вирішенні найбільш складних завдань, які неможливо було б виконати силами одного слідчого чи обмеженої групи осіб [1, с.178].

Згідно з приписами ч. 2 ст. 38 Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування може здійснюватися як індивідуально слідчим, так і колегіально у складі слідчої групи [2]. Водночас законодавець не акцентував уваги на інституті слідчо-оперативних груп, які вже тривалий час функціонують у практиці національних органів досудового розслідування та довели свою ефективність. Важливо звернути увагу, що закон не містить ані процедурного порядку формування слідчих груп, ані чіткого визначення їхнього правового статусу та компетенції окремих учасників. Така невизначеність створює істотні колізії та ускладнює реалізацію практичних завдань у сфері кримінального судочинства.

Усвідомлюючи наявність прогалин правового регулювання, Міністерство внутрішніх справ України ініціювало спробу унормування групової форми організації досудового розслідування. Так, Наказом МВС від 7 липня 2017 року № 575 затверджено Інструкцію про взаємодію органів досудового розслідування з іншими структурними елементами Національної поліції у сфері попередження, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень [3].

Слідчо-оперативні групи формуються при чергових частинах органів та підрозділів Національної поліції як структурні утворення, покликані забезпечити оперативне та комплексне реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення. Їхній персональний склад визначається заздалегідь і закріплюється у графіку чергувань, що затверджується керівником відповідного органу чи підрозділу поліції та узгоджується з керівником органу досудового розслідування (або дізнання). Такий механізм дозволяє досягти належного рівня організованості, забезпечити безперервність чергування та гарантувати готовність групи до негайного виїзду на місце події.

Комплектація СОГ здійснюється з урахуванням принципу багатопрофільності та спеціалізації. До її складу, як правило, входить слідчий (або дізнавач), представник оперативного підрозділу, спеціаліст-криміналіст, а за потреби кінолог зі службовим собакою [3]. Подібне поєднання учасників у межах єдиної групи забезпечує можливість од-

ночасного виконання слідчих, оперативно-розшукових і криміналістичних завдань, що істотно підвищує якість і швидкість проведення першочергових процесуальних дій

Організаційна структура групи має ієрархічний характер: старшим СОГ визначається слідчий, який несе відповідальність за координацію діяльності всіх її членів та прийняття ключових рішень у процесі досудового розслідування. У випадках, коли до складу групи включається дізнавач замість слідчого, функції старшого групи покладаються саме на нього. Така модель побудови дозволяє чітко визначити центр процесуального керівництва та уникнути дублювання повноважень.

Утворення слідчо-оперативних груп є складним та багаторівневим процесом, що нормативно регламентується відомчими актами Міністерства внутрішніх справ України та здійснюється виключно в межах компетенції уповноважених посадових осіб Національної поліції. Відповідно до положень чинного законодавства, ініціювання створення СОГ можливе як на рівні центрального апарату, так і в межах територіальних органів поліції, залежно від характеру та масштабу кримінального провадження. Зокрема, формування таких груп здійснюється наказами Голови Національної поліції України, його першого заступника – начальника Головного слідчого управління, керівників територіальних органів чи відокремлених підрозділів поліції, а також осіб, що тимчасово виконують їх обов'язки.

Особливістю цього процесу є те, що накази про створення СОГ у територіальних органах поліції підлягають обов'язковому погодженню з керівником органу досудового розслідування, що забезпечує єдність управління та процесуальний контроль за діяльністю групи. У випадках, коли до складу СОГ включаються працівники оперативних підрозділів міжрегіонального рівня, застосовується спеціальна процедура спільного погодження відповідними керівниками. Такий підхід сприяє узгодженості дій між різними рівнями правоохоронної системи та запобігає організаційним колізіям.

Склад СОГ може бути розширений за рахунок працівників центрального апарату поліції та міжрегіональних підрозділів, що надає групі мультидисциплінарний характер і дозволяє оперативно реагувати на складні та резонансні злочини. При цьому керівником групи визначається слідчий, уповноважений органом досудового розслідування, що гарантує процесуальну визначеність та персональну відповідальність за результати роботи. Важливим обмеженням є заборона заміни оперативних працівників без узгодження зі слідчим чи керівником органу досудового розслідування, що унеможливорює зниження ефективності слідчої діяльності.

Контроль за діяльністю СОГ покладається на керівників органів досудового розслідування та здійснюється шляхом організації координаційних нарад, на яких аналізуються результати оперативно-службової діяльності, стан виконання доручень слідчих та рівень взаємодії між структурними підрозділами. Особливу увагу приділено формуванню спеціалізованих постійно діючих СОГ для розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів минулих років, а також створенню міжрегіональних груп, уповноважених здійснювати розслідування кримінальних правопорушень на території кількох областей.

Узагальнюючи проведений аналіз, слід констатувати, що інститут слідчо-оперативних груп є одним із ключових механізмів ефективного досудового розслідування, який забезпечує інтеграцію зусиль слідчих, оперативних та експертних підрозділів. Його значення особливо зростає в умовах воєнного стану, коли правоохоронні органи зіштовхуються зі зростанням рівня суспільно небезпечних злочинів, розширенням спектра їх форм та підвищеною суспільною резонансністю. Водночас наявність нормативних прогалин у правовому регулюванні утворення та функціонування СОГ зумовлює необхідність комплексного перегляду чинних підзаконних актів, їх адаптації до сучасних викликів безпеки та кримінально-процесуальної практики.

У цьому контексті доцільним видається: по-перше, законодавче унормування статусу СОГ та чітке визначення їхніх процесуальних повноважень; по-друге, розширення складу груп за рахунок залучення представників інших безпекових інституцій та експертів вузького профілю; по-третє, упровадження єдиних стандартів професійної підготовки членів СОГ. Реалізація цих рекомендацій дозволить суттєво підвищити ефективність досудового розслідування та забезпечити належний рівень захисту національної безпеки й правопорядку.

Література:

1. Волобуєв А.Ф., Меденцев А. М. Слідчо-оперативна група як суб'єкт досудового розслідування. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. №1(70). С. 177-183.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua /laws/ show /4651-17>
3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України № 575 від 07.07.2017. № 937/30805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

АГЕНТСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ІЗ СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЄВРОПОЛУ)

Наталія Дмитрівна Янчук,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри загальноправових дисциплін

(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса)

Європейський Союз – унікальне міжнародне інтеграційне об'єднання держав. Інтеграційні процеси в рамках європейської спільноти поступово призвели до прозорості кордонів між державами-членами, вільного переміщення капіталів, можливість безперешкодного та практично безконтрольного переміщення осіб. Проте окрім численних переваг європейська інтеграція привнесла ряд проблем. Однією із таких проблем є зростання транснаціональної злочинності. Таким чином, виникла потреба в створенні поліцейської організації, котра б діяла на території Європейського Союзу та співпрацювала з національними поліцейськими службами та відомствами з боротьби з організованою транскордонною злочинністю та обміну оперативною інформацією. Власне з цією метою і було створено Агентство Європейського Союзу із співробітництва у сфері правоохоронної діяльності (Європол).

Різним правовим аспектам функціонування Європолу присвячені праці таких вчених, як Р. Бірюков, І. Захарченко, К. Каунерт, С. Кашкін, І. Маринів, А. Монаєнко, В. Муравйов, В. Неволя, С. Перепелкін, М. Сірант, Д. Флейк, Л. Фріс, Е. Хайруллін, Дж. Ховарт, К. Шалупня, І. Яковюк та інші.

Метою дослідження є з'ясування історичних та правових передумов становлення Європолу і визначення особливостей його розвитку як правоохоронної інституції Європейського Союзу.

Ідея створення платформи для співпраці між органами поліції європейських держав з метою попередження транскордонних загроз та ризиків внутрішньої безпеки в рамках Європейського Союзу (далі – ЄС) з'явилась на порядку денному європейської інтеграції доволі пізно, а саме в грудні 1975 р., коли на позачерговому засіданні Ради міністрів британський міністр закордонних справ Дж. Каллаган запропонував створити спеціальну робочу групу з метою протидії тероризму в країнах-членах Європейських Співтовариств. Захист безпеки традиційно вважався прерогативою внутрішньої політики держав-членів, а тому вести мову щодо співробітництва в даній сфері, а тим паче про передачу частини свого суверенітету на наднаціональний рівень, стало можливим лише після того, як з'ясувалось, що держави-члени Співтовариств не в змозі вирішувати дані питання ізольовано одна від одної.

Пропозиція Дж. Каллагана була формалізована в Люксембурзі влітку 1976 р. на зустрічі міністрів внутрішніх справ країн-членів Співтовариств. Результатом зустрічі міністрів стало прийняття рішення щодо створення спеціальної групи для вирішення транс'європейських проблем з тероризмом – «ТРЕВІ».

В подальшому держави-члени ЄС дійшли до необхідності формалізувати співпрацю в сфері внутрішніх справ та правосуддя, що призвело до того, що в 1991 році на самміті в Люксембурзі канцлер ФРН Гельмут Коль запропонував створити загальноєвропейську поліцейську структуру, що нагадувала б структуру та організаційний механізм роботи американського ФБР. Ідея втілилась в життя після підписання 7 лютого 1992 року Маастрихтського договору (Договору про утворення Європейського Союзу), в котрому був підтверджений намір заснувати європейський поліцейський офіс з метою співробітництва між державами-членами ЄС у таких сферах як боротьба з торгівлею наркотичних речовин, тероризм та інші тяжкі форми міжнародної організованої злочинності. Маастрихтський договір закріпив дану сферу співпраці в якості «третьої опори» – співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Через рік, в червні 1992 року, в Страсбурзі представниками національних служб кримінальної поліції Бельгії, Великобританії, Італії, Нідерландів, Федеративної Республіки Німеччини та Франції було створено інтернаціональний штаб. Європолу на початковому етапі становлення (до підписання відповідної Конвенції) відводилась роль спеціалізованої координаційної установи по протидії наркоторгівлі (Europol Drugs Unit – EDU).

Незважаючи на прагнення ЄС посилити співпрацю в сфері внутрішніх справ і правосуддя, ратифікація державами-членами ЄС Маастрихтського договору мало що змінила. Створення в січні 1994 р. спеціальної поліцейської служби «Підрозділ Європолу по незаконному обігу наркотиків» не вирішувало всіх проблем в правоохоронній сфері. З метою реалізації положень Маастрихтського договору щодо сумісної боротьби з тероризмом, наркотиками та іншими небезпечними транскордонними злочинами в 1995 році Європейською радою було прийняте рішення щодо розроблення та затвердження Конвенції про заснування Європейського поліцейського офісу від 26 липня 1995 р. (далі – Конвенція про Європол) [1], котрою було утворено Відділ Європолу з боротьби з незаконним обігом наркотиків, статус котрого Лісабонським договором 2007 р. було змінено на агенцію, що отримала назву Європейський поліцейський офіс.

З моменту підписання Конвенції про Європол та прийняття ряду загальноєвропейських законодавчих актів були визначені і основні завдання Європолу, такі як: організація збору інформації, її аналітичне опрацювання за цільовими напрямками, що передбачені Конвенцією

про Європол; всебічне інформаційне навчання та обмін інформацією національних відомств; сприяння національній поліції в розшуку в державах-членах; використання автоматизованої інформаційної бази даних; сприяння підготовці, координації та проведенню спеціальних розшукових заходів; проведення оперативних заходів спільними групами.

Незважаючи на масштабність проведеної роботи в правоохоронній сфері ЄС ситуація залишалася далекою від ідеальної. Р. Бірюков в цьому контексті додає, що «після семи років роботи Європолу, в 2006 році розпочалася дискусія щодо його майбутнього. До того моменту було ухвалено вже три протоколи про доповнення до Конвенції про Європол, жоден з яких не набрав чинності, оскільки ці правові інструменти виявилися надмірно обтяжливими та негнучкими. Спроби Європейської Ради реформувати Конвенцію про Європол через додаткові протоколи виявилися ускладненими, оскільки потребували змін до існуючої структури міжурядового співробітництва. Слід враховувати, що рішення Ради про Європол було обговорене та ухвалене доволі швидко, порівняно з загальним правотворчим процесом в ЄС. В 2006 році була готова пропозиція, а в 2009 році було ухвалене рішення, яке набрало чинності 1 січня 2010 року. Цим рішенням Європол перетворювався в виконавчий орган ЄС» [2, с. 194]. Рішення Ради Європейського Союзу від 6 квітня 2009 р. «Про створення Європейського поліцейського відомства (Європол)» [3] суттєво трансформувало європейське поліцейське відомство: по-перше, дане рішення скасувало Конвенцію про Європол ...; по-друге, змінило жорсткий порядок прийняття рішень, запровадивши замість консенсусу процедуру ухвалення рішень двома третинами голосів; по-третє, розширило повноваження Європолу та надало можливість європейському поліцейському відомству самостійно від свого імені вступати у правовідносини з третіми країнами та міжнародними організаціями; по-четверте, визначило нові джерела фінансування Європолу за рахунок загального бюджету ЄС; по-п'яте, запровадило «спрощену процедуру внесення змін до Рішення про створення Європолу, що дало змогу за необхідності оперативно, з урахуванням зміни криміногенної обстановки, вносити корективи, але водночас підвищило роль Європейського парламенту в контролі за діяльністю Європейського поліцейського офісу. Європарламент отримав право заслуховувати звіти керівництва Європолу, брати участь у затвердженні бюджету та звіту про його виконання, а також отримувати інформацію з різних питань діяльності, зокрема щодо укладення угод між Європолом і третіми країнами [4, с. 355].

Таким чином, еволюція становлення та розвитку Європолу з моменту утворення, коли лише почалася втілюватися ідея створення євро-

пейського поліцейського відомства, і до сьогодні, засвідчує наскільки масштабною є проведена робота в правоохоронній сфері. Європейському Союзу вдалося сформувати власний інституційний механізм для підтримання європейського правопорядку. Безумовно, масштаб організації не виключає ряду проблем та недоліків, що потребує подальшого реагування, налагодження механізму роботи – це було актуально на початковому етапі розвитку Європолу і не втратило своєї актуальності на даний момент. Багато реформ, спрямованих на вдосконалення роботи європейського поліцейського відомства були проведені, багато документів схвалено та підписано, що свідчить про позитивні тенденції. Проте вести мову про завершення даного процесу зарано, адже залишається безліч питань, що потребують свого вирішення. Дане наукове дослідження лише привідчиняє двері в науковий дискурс щодо подальших тенденцій розвитку Європолу та осмислення перспектив та векторів співробітництва правоохоронних органів України та Європолу, що мають стати предметом подальших наукових розвідок.

Література:

1. Council Act of 26 July 1995 drawing up the Convention based on Article K.3 of the Treaty on European Union, on the establishment of a European Police Office (Europol Convention). *Official Journal of the European Communities*. 1995. P. 1-32.
2. Бірюков Р.М. Інституційний розвиток європейського поліцейського відомства (Європолу) після ухвалення конвенції про Європол. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 87. ч. 4. С. 193-199.
3. Council Decision of 6 April 2009 establishing the European Police Office (Europol). *Official Journal of the European Communities*. № L 121. 15 May 2009. P/ 37-66.
4. Сирант М.М. Поліцейське співробітництво України і Європейського Союзу – правовий аспект. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2016. № 850. С. 353-360.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО РАЗУМІННЯ ПРАВОСУДДЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СУДДЯМИ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

*Христофор Петрович Ярмачі,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Відповідно до ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення судді, поряд з органами виконавчої влади і місцевого самоврядування наділені правом розглядати справи про адміністративні правопорушення.

До теперішнього часу відсутня єдність у визначенні правового статусу суддів у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. Одні автори А.Берлач, Д.Калаянов, О.Остапенко та ін. ставлять суддів в один ряд з іншими суб'єктами, що наділені правом розгляду справ про адміністративні правопорушення, визначаючи дану діяльність юрисдикційною. Друга група авторів І. Голосніченко, Є. Додин вважають, що судді не входять до числа юрисдикційних органів, оскільки розгляд ними справ про адміністративні правопорушення є діяльністю по відправленню правосуддя.

У найбільш загальному розумінні діяльність суддів асоціюється саме з відправленням правосуддя, що виражає призначення судової влади, як це визначено Конституцією України. Чи свідчить наведене положення про те, що судді не здійснюють правосуддя, а здійснюють адміністративну юрисдикційну діяльність, розглядаючи справи про адміністративні правопорушення та про недоцільність наділення суддів адміністративною юрисдикцією, оскільки це протирічить положенням Конституції України і по-друге, чи можливо вважати розгляд судами справ про адміністративні правопорушення правосуддям.

Повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення відповідно до ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення наділені судді одноосібно, а не суд як орган державної влади, тобто колективний суб'єкт. Діяльність суддів по розгляду справ про адміністративні правопорушення, в основному врегульована КУпАП.

По-друге провадження в справах про адміністративні правопорушення в цілому, в силу частини 2 ст. 124 Конституції України у системній єдності із ст. 1 КАС України, не віднесено законодавцем до адміністративного судочинства. Саме ці законодавчі положення дають підстави вважати, що судді розглядаючи справи про адміністративні правопорушення здійснюють адміністративно-юрисдикційну діяльність.

На теперішній час провадження в справах про адміністративні правопорушення регламентовано у Главі 17 Розділу IV Кодексу України про адміністративні правопорушення, процедурні вимоги якого є єдиним, як для органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, так і для суддів, що розглядають справи про адміністративні правопорушення. Аналіз чинного адміністративно-деліктного законодавства дає можливість прийти до висновку, що тільки за виключенням адміністративних санкцій, які застосовуються до правопорушників, строків розгляду справи про адміністративні правопорушення діяльність суддів нічим не відрізняється від аналогічної діяльності, що здійснюється іншими органами адміністративної юрисдикції визначеними у статтях 218

- 219, 222 – 244-15. Вона реалізується у тому ж процесуальному (процедурному) порядку, завершується винесенням однакових процесуальних рішень, характеризується однаковими правилами доказування, здійснення процедурних дій, оцінки доказів та ін.

Для відправлення правосуддя у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві характерним є винесення особливих процесуальних актів: вироків, ухвал, рішень від імені України, які приймаються у дорадчій кімнаті, таємниця якої забезпечується законом. По справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються як суддями, так і не судовими органами приймаються постанови форми яких не різняться між собою. При цьому КУпАП не містить положень про необхідність виходу судді до дорадчої кімнати, виключення знаходження у цій кімнаті у момент прийняття рішень по справі інших, крім судді або суддів осіб, наявність інституту таємності на ради судді.

У той же час судді які розглядають справи про адміністративні правопорушення керуються тими ж основоположними принципами що і судді, які розглядають кримінальні, цивільні та адміністративні справи та також зобов'язані забезпечити додержання державної, комерційної та виробничої таємниці розглядаючи справу про адміністративне правопорушення, у процесі розгляду якої може бути розголошена державна таємниця або конфіденційна інформація, орган (посадова особа) який розглядає справу приймає рішення про її розгляд у закритому режимі.

Частина 1. ст. 249. Відкритий розгляд справи про адміністративне правопорушення КУпАП визначає, що «Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксованих за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі в автоматичному режимі, справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 132² цього Кодексу та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

Не є зрозумілим, чому законодавець у КУпАП залишив поза увагою захист комерційної та виробничої таємниці і конфіденційної інформації, за незаконне отримання яких корпорації, холдинги, інші великі компанії та підприємства, утримують відповідні служби та витрачають значні коштів для незаконного отримання комерційної таємниці.

Положення Загальної частини КУпАП, відносно підстав адміністративної відповідальності, визначення виду та розміру адміністративного стягнення та ін., застосовуються усіма суб'єктами, що розглядають

справи про адміністративні правопорушення, у межах їх компетенції, без будь яких виключень або обмежень

Разом з тим, необхідно погодитись з тими авторами які обґрунтують специфіку судового розгляду справ про адміністративні правопорушення конституційним статусом судової влади, релевантними вимогами до кандидатів на посади суддів, чітко зафіксованої процедури формування судів, а також особливими повноваженнями по призначенню всіх наявних в КУпАП видів адміністративних стягнень, починаючи з попередження та завершуючи адміністративним арештом з утриманням на гауптвахті (статті 26 - 32-1 КУпАП). Інші органи та посадові особи віднесені до суб'єктів адміністративної юрисдикції уповноважені застосовувати тільки попередження та штраф.

Частиною першою ст. 40 «Покладання обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду» КУпАП передбачено, якщо у результаті вчинення адміністративного правопорушення заподіяно майнову шкоду громадянину, підприємству, установі або організації, то адміністративна комісія, виконавчий орган сільської, селищної, міської ради під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди, якщо її сума не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду приймає таке рішення незалежно від розміру завданої шкоди.

Указані особливості, свідчать про особливе положення суду загальної юрисдикції, який обумовлений правовим статусом суддів, більш високим рівнем їх професіоналізму. Разом з тим, враховуючи конституційно визначений принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, основна діяльність суду пов'язана саме зі здійсненням правосуддя, а не з виконанням організаційно-розпорядчих, управлінських повноважень.

Позиція про те, що характерним для здійснення правосуддя у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві є винесення особливих процесуальних актів: вироків, ухвал, рішень від імені України, які приймаються у дорадчій кімнаті, таємниця якої забезпечується законом теж не можна вважати переконливими, оскільки суддя, який одноосібно розглядає адміністративну справу в суді теж приймає рішення не від себе, а від держави України і суддя суду загальної юрисдикції який розглядає справу про адміністративне правопорушення теж приймає рішення не від себе, а від держави Україна, яка в особливому порядку надала йому такі повноваження.

Крім зазначеного, за результатами розгляду окремих справ про адміністративні правопорушення, постановами судді суду загальної юрисдикції застосовуються штрафні санкції, які у десятки разів пере-

вищують штрафні санкції по багатьох кримінальних правопорушеннях, що встановлюються вироками по кримінальних справах.

Положення ч.2. ст. 124 Конституції України про те, що юрисдикція судів поширюється на будь-який спір та будь-яке кримінальне обвинувачення, у передбачених законом випадках суди розглядають також і інші справи ніяким чином не заперечує здійснення правосуддя по справах про адміністративні правопорушення.

Враховуючи викладене та окремі Рішення Європейського Суду з прав людини щодо забезпечення принципу верховенства права судами при розгляді справ про адміністративні правопорушення вважаю, що розгляд суддями судів загальної юрисдикції справ про адміністративні правопорушення у порядку визначеному КУпАП є також здійсненням правосуддя.

Враховуючи різноманітність підходів науковців до цього питання, неоднозначність змісту чинного законодавства України дане питання потребує широкого обговорення на різного рівня наукових заходах та дослідження у процесі підготовки дисертаційних робіт.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213 - 330) Кодекс України; Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073Х URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>

3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

А.В. Кубаєнко,

*доцент кафедри оперативно-розшукової та
поліцейської діяльності Національного університету
«Одеська юридична академія» кандидат юридичних наук, доцент*

Кримінальне провадження ґрунтується на узгодженій діяльності суб'єктів, які забезпечують його дієвість, законність і справедливність. Насамперед це правоохоронні органи, що реалізують повноваження у сфері досудового розслідування, процесуального керівництва, оперативно-розшукової діяльності та судового контролю. Ефективність досягнення завдань кримінального процесу — охорони прав людини,

швидкого та неупередженого розслідування й невідворотності відповідальності — залежить від належної координації та комунікації між ними. При цьому дієвість системи доцільно вимірювати через прозорі індикатори ефективності Національної поліції: частку виконаних судових ухвал, середній час реагування на процесуальні доручення, рівень дотримання прав людини (скарги/обґрунтовані дисциплінарні рішення), а також якість доказової діяльності (частка допустимих доказів).

Актуальність проблематики зумовлена воєнним станом і зростанням внутрішніх загроз, що потребують тісної взаємодії поліції, СБУ, ДБР, САП, НАБУ та судових інституцій. Практика застосування заходів забезпечення (ст. 131 КПК України) нерідко породжує дискусії щодо допустимих меж втручання у права людини, що вимагає узгоджених дій і дієвого судового контролю. Міжнародні стандарти та практика ЄСПЛ також зобов'язують формувати механізм чіткого розподілу компетенцій і взаємної підзвітності. З огляду на це, важливо інституціоналізувати міжвідомчі стандарти операційної взаємодії і діджитал-трекінг виконання ухвал, щоб підвищити результативність підрозділів Національної поліції навіть за умов обмежених ресурсів. Отже, вивчення цієї взаємодії має як теоретичне, так і прикладне значення, сприяючи зміцненню верховенства права.

Привід як захід забезпечення кримінального провадження є важливим інструментом для забезпечення явки підозрюваного, обвинуваченого чи свідка до органу досудового розслідування або суду. Його застосування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у випадках, коли особа, належним чином повідомлена про виклик, без поважних причин ухиляється від явки (ст. 140–143 КПК України). Статистичні дані свідчать про стійку тенденцію до зменшення кількості клопотань про застосування цього заходу. Так, у 2015 році судами першої інстанції було розглянуто 2 225 клопотань про привід, у 2016 році — 1 895, у 2017 році — 1 553, у 2018 році — 1 502, у 2019 році — 1 140, у 2020 році — 861, у 2021 році — 804, у 2022 році — 392, а у 2023 році — лише 421. Водночас аналіз судової практики свідчить, що значна частина ухвал про здійснення приводу фактично не виконується: у 2024 році понад 54 % постанов судів залишилися нереалізованими [1;2]. Це ставить під сумнів ефективність даного заходу та актуалізує необхідність його вдосконалення.

Практичним рішенням для підвищення ефективності підрозділів поліції є: уніфікований електронний облік виконання приводів із фіксацією причин невиконання; використання підтверджуваних електронних повідомлень про виклик (з мітками часу/отримання); щомісячні КРІ для керівників підрозділів (частка фактично виконаних приводів, середній термін виконання).

Науковці звертають увагу на низку проблем у сфері застосування приводу. Зокрема, О. Сопронюк підкреслює, що обмежене коло суб'єктів, до яких може бути застосований привід, суттєво ускладнює хід досудового розслідування, оскільки потерпілі, цивільні відповідачі чи їхні представники нерідко ухиляються від участі у процесі [3, с.156]. У навчальному посібнику «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства» під редакцією І. Басисти та Р. Благути зазначається, що відсутність уніфікованого порядку виконання ухвал про привід створює правову невизначеність і різну судову практику. Також наголошується на необхідності законодавчого узгодження норм КПК України із Законом «Про Національну поліцію» щодо застосування фізичного впливу чи спеціальних засобів у процесі виконання приводу [4, с.92]. Додатково слід передбачити типові алгоритми безпеки та мінімальні стандарти документування дій поліцейських, що знизить кількість скарг і підвищує довіру.

Таким чином, поєднання статистичних показників та наукових позицій дає підстави стверджувати, що інститут приводу потребує вдосконалення як у частині нормативного регулювання, так і в аспекті практичної взаємодії суб'єктів його виконання. Для належного моніторингу результатів доцільно запровадити регулярну систему публічної звітності з індикаторами виконання ухвал про привід на рівні органів та підрозділів Національної поліції.

Продовжуючи аналіз заходів забезпечення кримінального провадження, слід звернути увагу на тимчасовий доступ до речей і документів, який, на відміну від приводу, має значно ширший спектр застосування та становить переважну частину клопотань, що розглядаються слідчими суддями. За даними офіційної судової статистики, протягом останніх років саме клопотання про тимчасовий доступ складають близько 70 % від усіх звернень на цій стадії процесу. Так, у 2018 році було розглянуто 229 184 таких клопотань, у 2019 році — 224 125, у 2020 році — 221 207, у 2021 році — 212 917, у 2022 році — 127 530, а у 2023 році — 248 030 [1]. Така динаміка свідчить про ключове значення цього заходу в діяльності органів досудового розслідування.

Водночас практика його застосування супроводжується низкою проблем. Науковці вказують на відсутність чітких вимог до оформлення процесуальних документів, що зумовлює ризики визнання доказів недопустимими. Так, С. Абламський наголошує на необхідності складання протоколу навіть у разі ознайомлення чи копіювання документів, оскільки відсутність фіксації дій може поставити під сумнів доказову цінність отриманої інформації [5, с. 240]. Інші автори підкреслюють недоцільність доручення виконання ухвал про тимчасовий доступ оперативним

підрозділам, адже це суперечить положенням ст. 41 КПК України та призводить до визнання отриманих доказів недопустимими [6, с. 125].

Таким чином, попри активне використання тимчасового доступу як інструменту збору доказів, його ефективність значною мірою залежить від узгоджених дій слідчого, прокурора та суду, а також від усунення прогалин у процесуальному регулюванні. Саме взаємодія між суб'єктами кримінального провадження та належна процесуальна фіксація дій є запорукою допустимості та надійності доказової бази.

Домашній арешт є одним із ключових запобіжних заходів у кримінальному провадженні, спрямованим на забезпечення належної процесуальної поведінки підозрюваного чи обвинуваченого без ізоляції від суспільства. Його ефективність залежить від чіткої взаємодії суб'єктів кримінальної юстиції, передусім слідчого, прокурора та органів Національної поліції. На думку авторського колективу навчального посібника за заг. ред. В. В. Сокурєнка, саме належна координація між цими суб'єктами забезпечує дієвий контроль за дотриманням обов'язків особою, щодо якої застосовано домашній арешт [7, с.175]. Органи Національної поліції виконують ухвали суду про обрання цього заходу, здійснюють перевірку місця проживання, фіксують можливі порушення та невідкладно інформують слідчого і прокурора. Водночас практика свідчить про низку труднощів: недостатнє технічне забезпечення, брак електронних засобів контролю та правова невизначеність у випадках госпіталізації підозрюваного. Отже, удосконалення правового регулювання та посилення міжвідомчої взаємодії є необхідною умовою підвищення ефективності цього запобіжного заходу.

Ефективність взаємодії Національної поліції України з іншими правоохоронними органами під час виконання заходів забезпечення кримінального провадження доцільно оцінювати за системою індикаторів, що відображають як процесуальну якість, так і результативність дій: частка виконаних у строк судових ухвал; середній час реагування на процесуальні доручення; частота обґрунтованих скарг і дисциплінарних рішень; питома вага обґрунтованих подань про зміну чи продовження запобіжних заходів. Підвищення зазначених показників забезпечується інституціоналізацією міжвідомчих стандартів операційної взаємодії, стандартизованими шаблонами документування, ризикорієнтованим плануванням виконання судових рішень, а також регулярним внутрішнім і зовнішнім моніторингом із публічною підзвітністю. Ключовою умовою є підтримання балансу між процесуальною економією та гарантіями прав людини, що мінімізує процесуальні ризики й підвищує довіру до правозастосування, перетворюючи взаємодію суб'єктів на вимірюваний та керований управлінський процес.

Література:

1. Судова статистика. Звітність щодо стану здійснення місцевими та апеляційними судами. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka

2. Марчук О. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адмінправопорушення. URL: <https://zib.com.ua/ua/166566.html>

3. Сопронюк О. Проблемні питання теорії та практики застосування приводу в кримінальному процесі України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 2. С. 154-158.

4. Басиста І. В., Благута Р. І., Комісарчук Ю. А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства : навчальний посібник / І. В. Басиста, Р. І. Благута, Ю. А. Комісарчук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 432 с.

5. Абламський С. Є. Особливості здійснення тимчасового доступу до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2017. № 2 (78). С. 240–241.

6. Домбай М. Процесуальні повноваження слідчого та прокурора при забезпеченні тимчасового доступу до документів. Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення : зб. матеріалів Всеукр. наук. практ. конф. (до 3-ї річниці КПК України). Ірпінь : Вид-во Нац. ун-ту ДПС, 2015. С. 125–129.

7. Взаємодія учасників кримінального провадження під час судового розслідування: правові аспекти та основні форми : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Харків : ХНУВС, 2024. 208 с.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ ПРАВОПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Євген Володимирович Євсюков,
аспірант Пенітенціарної академії України
Науковий керівник: **Світлана Олексіївна Ніщимна,**
завідувач аспірантури (ад'юнктури) та докторантури
Пенітенціарної академії України,
доктор юридичних наук, професор

В умовах воєнного стану роль органів виконавчої влади та органів правопорядку істотно зростає, оскільки на них покладається завдання забезпечення національної безпеки, громадського порядку та захисту

прав і свобод людини в екстраординарних умовах. Взаємодія цих інституцій набуває системного значення, адже лише узгоджені дії уможливають ефективне реагування на зовнішні та внутрішні виклики, зумовлені збройною агресією.

Проблематика координації між органами виконавчої влади та органами правопорядку виходить за межі суто адміністративних процедур і безпосередньо впливає на стабільність державного механізму, довіру суспільства до інститутів влади, а також на дотримання принципів верховенства права навіть у надзвичайних обставинах. Водночас, концентрація владних повноважень у кризових умовах спричиняє ризики зловживань, дублювання компетенцій та зниження ефективності управлінських рішень, що актуалізує підняту проблематику.

Теоретичне осмислення та практичний аналіз зазначеної взаємодії має ключове значення для формування цілісної моделі публічного управління в умовах воєнного стану, що здатна забезпечити належне функціонування держави, захист її суверенітету та демократичного розвитку.

Зазвичай органи правопорядку розглядаються саме в межах системи органів виконавчої влади. Однак, ми виокремлюємо їх в окрему категорію з огляду на специфіку їхніх завдань і функцій. Так, на відміну від класичних органів виконавчої влади, що зосереджуються на формуванні та реалізації державної політики у відповідних сферах, органи правопорядку здійснюють безпосередній примусовий вплив, спрямований на забезпечення законності, громадського порядку та безпеки. Їхня діяльність має не лише адміністративно-управлінський, а й правоохоронний характер, що надає їм особливого місця в механізмі державної влади, особливо в умовах воєнного стану, коли питання безпеки та публічного порядку стають пріоритетними.

Органи виконавчої влади в умовах воєнного стану діють у режимі розширених повноважень, що визначається Конституцією України [1], Законом «Про правовий режим воєнного стану» [2] та іншими актами законодавства. Їхня діяльність безпосередньо пов'язана з організацією оборони, мобілізаційними процесами, управлінням ресурсами та координацією збройних формувань. Водночас органи правопорядку (Національна поліція, Служба безпеки України, Національна гвардія та інші) забезпечують охорону громадського порядку, протидію диверсійній діяльності, боротьбу зі злочинністю, захист стратегічних об'єктів і підтримання безпеки цивільного населення.

Взаємодія цих інституцій проявляється у кількох площинах, серед яких, на нашу думку, слід виокремити наступні.

1. Нормативно-правова координація. Органи виконавчої влади приймають управлінські рішення, які створюють умови для діяльності правоохоронних органів (наприклад, рішення щодо комендантської

години, обмеження пересування, регулювання діяльності медіа тощо). Правоохоронні органи, у свою чергу, забезпечують безпосереднє виконання таких рішень на практиці, контролюючи їх реалізацію.

2. *Організаційна взаємодія.* В умовах воєнного стану утворюються військові адміністрації, які поєднують функції виконавчої влади та координації силових структур на місцях. Зазначене створює особливу модель управління, у якій правоохоронні органи фактично діють у підпорядкуванні або тісному узгодженні з органами виконавчої влади.

3. *Функціональна взаємозалежність.* Виконавча влада визначає стратегічні напрями політики безпеки, а правоохоронні органи реалізують тактичні заходи. Ефективність такої взаємодії залежить від чіткого розмежування компетенцій, оперативності комунікацій та здатності швидко адаптувати управлінські рішення до динамічних умов воєнного часу.

Разом з тим, актуальними залишаються проблеми дублювання функцій і нечіткості у розмежуванні повноважень між різними суб'єктами. Зокрема, одночасна діяльність військових адміністрацій, інших органів виконавчої влади і правоохоронних органів створює ризики колізій у прийнятті рішень та конкуренції між інституціями.

Окрім цього, слід вказати, що важливим викликом є забезпечення балансу між швидкістю реагування та дотриманням прав людини: надмірна концентрація владних функцій у руках виконавчих і правоохоронних органів може призводити до зловживань.

Позитивним аспектом такої взаємодії є можливість оперативного залучення силових структур до виконання рішень органів виконавчої влади, що забезпечує мобільність системи управління та її стійкість до кризових впливів. Крім того, взаємодія виконавчих і правоохоронних органів формує підґрунтя для розвитку механізмів належного врядування в умовах надзвичайності, що надалі може стати основою для удосконалення законодавства та практики адміністративного управління.

Отже, взаємодія органів виконавчої влади та органів правопорядку в умовах воєнного стану є визначальною передумовою забезпечення безпеки держави й суспільства. Її ефективність залежить від чіткого розмежування повноважень, узгодженості дій і збереження орієнтації на принципи правовладдя навіть за умов надзвичайності. Належна координація цих інституцій дозволяє не лише забезпечити оперативне реагування на виклики війни, а й створити основу для подальшого розвитку демократичної моделі публічного управління.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12 травня 2015 року. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Олена Володимирівна Крижановська,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права і процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Стабільність та ефективність суспільного життя значною мірою залежать від правопорядку, який виступає основою державної безпеки та соціальної стабільності. Правопорядок можна визначити як впорядкований стан суспільних відносин, у якому забезпечується додержання законів та норм поведінки, встановлених державою, гарантований захист прав і свобод громадян, а порушення правопорядку своєчасно виявляються та усуваються.

За визначенням О. Ганчук, правовий порядок – це стан стабільності соціальної системи, досягнутий за допомогою правових інститутів та їх механізмів [1, с. 397]. У свою чергу, правопорядок можна розглядати як інтегрований результат діяльності державних органів, який забезпечує гармонійне поєднання суспільних інтересів та індивідуальних прав громадян. Його ефективність визначається якістю адміністративних процесів, організацією роботи органів влади та їх взаємодією з населенням, що особливо критично в умовах підвищеної загрози та соціальної напруженості.

Саме в таких умовах адміністративна діяльність поліції набуває особливого значення, коли загрози безпеці населення зростають, а соціальна ситуація стає напруженою. Водночас статистичні дані демонструють реальні результати діяльності Національної поліції у 2024 році. Зокрема, кількість справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зросла до 5661, що на 97,2% більше порівняно з 2023 роком; 94,4% цих справ (5 783) були складені уповноваженими особами Національної поліції (ІСМ ДАП) [2].

У сфері кримінального реагування слідчими поліції розпочато понад 27,7 тисяч кримінальних проваджень, зокрема за статтями 110 та 111 Кримінального кодексу України, що стосуються посягання на територіальну цілісність і державну зраду [3]. Крім того, у сфері протидії корупції заведено 158 оперативно-розшукових справ, за результатами яких відкрито 79 кримінальних проваджень, повідомлено про підозру 5 особам, а до суду направлено 3 обвинувальні акти [4].

У сфері безпеки дорожнього руху у 2024 році сталося 6 877 ДТП з потерпілими пішоходами, в яких загинуло 983 особи та 6 357 отримали травми (МВС України) [5]. Водночас встановлені збитки в розслідуваних кримінальних провадженнях становили 7,83 мільярда гривень, з яких 87% вже відшкодовано державі, бізнесу та громадянам [6]. Ці дані свідчать про те, що адміністративна діяльність поліції охоплює комплекс завдань, спрямованих на підтримання правопорядку, забезпечення громадської безпеки та дотримання законності, і має реальні результати, як у сфері попередження правопорушень, так і у протидії злочинності та корупції.

Правопорядок, законність та дисципліна є взаємозалежними категоріями: правопорядок – це реалізована законність, а законність виступає засобом його встановлення; дисципліна ж забезпечує активне та ініціативне дотримання норм [7, с. 80].

До ключових напрямів адміністративної діяльності належать попередження та виявлення адміністративних правопорушень, контроль за дотриманням правил дорожнього руху, охорона публічного порядку під час масових заходів, застосування заходів адміністративного примусу, а також ефективна взаємодія з органами місцевого самоврядування, державними структурами та громадськістю.

Ефективне виконання цих функцій забезпечує стабільний правопорядок, створює умови для безпечного життя громадян та нормального функціонування державних інституцій. Поліція, виконуючи адміністративні функції, виступає посередником між державою та суспільством, забезпечуючи баланс між дотриманням законності та захистом прав людини, що у період воєнного стану є надзвичайно актуальним.

Правопорядок є кінцевим результатом ефективної адміністративної діяльності поліції. Його підтримка передбачає комплексне використання законодавчих, організаційних та оперативних інструментів, що дозволяють не лише попереджати порушення, а й забезпечувати швидке реагування. Окрім правової складової, правопорядок охоплює соціальний аспект, що полягає у зміцненні довіри населення до правоохоронних органів, підтримці громадського порядку та гарантуванні безпеки громадян у складних ситуаціях.

Д.В. Швець підкреслює важливість забезпечення відкритості та прозорості діяльності поліції у взаємодії з громадськістю [8, с. 15]. Закон України «Про Національну поліцію» [9] визначає обов'язок поліції інформувати органи державної влади, місцевого самоврядування та населення про результати своєї діяльності у сфері охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та забезпечення публічної безпеки.

Завдання Національної поліції у сфері правопорядку багатопланові: крім контролю за дотриманням законності, поліція забезпечує превен-

тивні заходи, що зменшують ймовірність адміністративних порушень, та проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення щодо правових норм і обов'язків громадян [10, с. 147].

На практиці виникають проблеми, пов'язані з тлумаченням окремих норм, розмежуванням компетенцій між підрозділами та забезпеченням єдиних стандартів адміністративного реагування. У період воєнного стану ці проблеми загострюються через необхідність оперативного реагування на порушення та забезпечення безпеки громадян.

Серед актуальних проблем адміністративної діяльності поліції у становленні правопорядку можна виділити:

- недостатнє законодавче врегулювання процедур виявлення та документування адміністративних правопорушень, що призводить до неоднозначного застосування норм та зниження оперативності реагування;
- відсутність сучасних технологічних засобів контролю та моніторингу, зокрема електронних систем реєстрації правопорушень та аналітичних платформ, що обмежує здатність прогнозувати ризики та швидко реагувати;
- неузгодженість дій центральних та територіальних підрозділів поліції, що створює дисбаланс у забезпеченні правопорядку на різних територіях;
- проблеми підготовки та підвищення кваліфікації персоналу щодо сучасних адміністративних процедур та ефективної взаємодії з громадськістю;
- низький рівень довіри громадян до поліції, що знижує ефективність превентивних заходів та перешкоджає добровільному дотриманню законних норм.

Водночас вирішення зазначених проблем адміністративної діяльності поліції потребує комплексного підходу та впровадження низки практичних заходів. Зокрема, удосконалення законодавства передбачає розробку чітких процедур виявлення та документування адміністративних правопорушень, а також встановлення єдиних стандартів для всіх підрозділів поліції. Не менш важливим є впровадження сучасних технологій, зокрема електронних систем реєстрації правопорушень та аналітичних платформ для моніторингу ситуації та прогнозування ризиків, що дозволяє підвищити оперативність реагування.

Покращення координації між підрозділами передбачає створення механізмів ефективного обміну оперативною інформацією та централізованого контролю за діяльністю регіональних структур, що сприятиме усуненню дисбалансу у забезпеченні правопорядку на різних територіях. Не менш важливим є підвищення кваліфікації персоналу через регулярні тренінги, практичні кейси та навчання сучасним адміністративним процедурам і методам ефективної взаємодії з громадськістю.

Особливу увагу варто приділяти посиленню комунікації та довіри громадян, що досягається через прозорість діяльності поліції, прове-

дення інформаційно-роз'яснювальної роботи та активне залучення населення до програм превенції й громадських ініціатив. Такий комплексний підхід дозволяє не лише підвищити ефективність адміністративної діяльності, а й забезпечити формування стабільного правопорядку, зміцнити безпеку громадян та сприяти зміцненню взаємодії між державою та суспільством, особливо в умовах воєнного стану.

Адміністративна діяльність Національної поліції України є ключовим інструментом забезпечення правопорядку та громадської безпеки, поєднуючи контрольні, превентивні та організаційні функції для дотримання законності та захисту прав громадян. Таким чином, вона виступає не лише механізмом реалізації законності, а й важливим чинником формування стабільного та безпечного правопорядку в суспільстві.

Література:

1. Ганчук О. Нормативно-інституційна константа правопорядку. *Університетські наукові записки*. 2019. Том 18, № 3 (71), С. 395-403. www.unz.univer.km.ua

2. Статистичні дані щодо виявлення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та результатів їх судового розгляду. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/2/info/pdf/?id=2&cid=14>

3. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2024 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2024/zvit-npu-2024.pdf

4. Результати досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/pdf/?id=1&cid=7>

5. У МВС озвучили статистику ДТП за 2024 рік URL: <https://mvs.gov.ua/news/u-mvs-ozvucili-statistiku-dtp-za-2024-rik>

6. У 2024 році слідчі поліції встановили 7 млрд 832 млн гривень збитків в розслідуваних кримінальних провадженнях. URL: <https://npu.gov.ua/news/u-2024-rotsi-slidchi-politsii-vstanovyly-7-mlrd-832-mln-hryven-zbytkiv-v-rozsliduvanykh-kryminalnykh-provadhenniakh>

7. Назаренко О., Харченко Н. Співвідношення правопорядку із законністю та дисципліною: теоретико-правовий підхід. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 79-85.

8. Швець Д.В. Захист прав і свобод людини та громадянина – пріоритет діяльності Національної поліції України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми* : тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.) / МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 13-16.

9. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

10. Завальний М. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 3. Т. 1. 2018. С. 146–150.

СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Анна Володимирівна Буша, студентка 3 курсу,
спеціальності 081 «Право», групи ПРС -23
Національного університету цивільного захисту України
НК: Вікторія Сергіївна Чубань, к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України*

Корупція залишається критичною загрозою для національної безпеки, стабільності й сталого розвитку України. Вищий антикорупційний суд (ВАКС) за майже 6 років своєї роботи ухвалив 296 вироків щодо 432 осіб, з яких 369 були засуджені, включно з 195 особами, які отримали реальне позбавлення волі. Загальна кількість судових засідань, призначених ВАКС з моменту створення, перевищила 80 000. У 2024 році по всій Україні у справах про корупцію засуджено 2 195 осіб, що становить близько 80% від усіх обвинувачених. У ВАКС у 2024 році було ухвалено 60 вироків у справах топ-корупції (найвищого рівня), з них 17 із позбавленням волі, переважно строком від 5 до 10 років [2].

Відсутність публічних даних щодо повної перевірки декларацій унеможливорює об'єктивну оцінку ефективності системи контролю. Статистика свідчить про зростання кількості справ із топ-корупції та відповідних вироків, проте рівень прозорості і справедливості залишається недостатнім. Законодавчі норми щодо «зловживання владою», «неправомірної вигоди» та «службового становища» іноді трактуються неоднозначно, що дозволяє захисту ефективно оскаржувати справи або домагатися їх закриття.

За даними соціологічних досліджень, значна частина населення вважає корупцію поширеним і майже «непоборним» явищем у державному секторі. Населення визнає слабкість інституцій у боротьбі з корупцією, що знижує довіру до антикорупційних заходів [1, 3, 4, 5].

У межах даного дослідження було здійснено узагальнення й поглиблений аналіз ефективності антикорупційної інфраструктури в Україні на основі порівняльних статистичних даних за 2019–2024 роки. Опрацьовано офіційні звіти Вищого антикорупційного суду (ВАКС), Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) та Національного

агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), що дозволило перейти від загальних декларацій до конкретних числових показників.

Серед основних викликів у сфері протидії корупції варто виділити значний розрив між кількістю осіб, обвинувачених у корупційних злочинах, і тими, хто отримує вироки з реальним позбавленням волі. Водночас актуальною залишається проблема складності та надмірної тривалості судових процесів, зокрема у справах з великою кількістю обвинувачених та обсягом доказової бази.

Недостатньо врегульованим залишається й питання захисту викричачів корупції – відсутні ефективні механізми реагування на випадки переслідування таких осіб. Окрему загрозу становить низька ефективність системи перевірки декларацій посадовців: автоматичні алгоритми виявляють порушення, однак подальший контроль і притягнення до відповідальності відбуваються вкрай рідко. Додаткову складність становить брак емпірично підтверджених даних про рівень корупції в оборонному секторі, де реальні кейси, розслідування та судові рішення є поодинокими або непублічними [4].

Окреме значення має зниження корупційних ризиків в оборонному секторі. Пропонуємо проведення комплексного дослідження щодо вразливих ділянок – зокрема в сфері логістики, закупівель, постачання обмундирування та техніки. Також доцільно забезпечити максимальну прозорість процедур укладання контрактів, залучення представників громадськості до тендерних комітетів, а також регулярний внутрішній аудит витрат у сфері оборони.

Статистичні дані свідчать про те, що хоча кількість вироків за корупцію зростає, особливо залишаються суттєві прогалини між формальними обвинуваченнями та реальною юридичною відповідальністю. Ефективність антикорупційних структур зростає, але потребує значного підсилення ресурсів, методологій та прозорості. Без науково обґрунтованих підходів, чітких законодавчих норм та активної участі громадян і суспільства боротьба з корупцією буде неповною.

Незважаючи на те, що Вищий антикорупційний суд демонструє помітну ефективність у боротьбі з топ-корупцією, ухваливши 296 вироків за 6 років, системна протидія залишається недостатньою.

Ключові проблеми полягають у значному розриві між кількістю обвинувачених та осіб, що отримують реальне позбавлення волі, неефективності системи перевірки декларацій, недостатньому захисті викричачів та низькій довірі населення. Неоднозначне трактування законодавчих норм та складність судових процесів ускладнюють притягнення до відповідальності.

Подальше зниження корупційних ризиків, особливо в оборонному секторі, потребує посилення прозорості закупівель, регулярного аудиту та впровадження ефективних механізмів контролю.

Література:

1. Transparency International Ukraine. Індекс сприйняття корупції – <https://www.bing.com/search?q=Transparency%20International%20Ukraine.%20Індекс%20сприйняття%20корупції&q=n&form=QBRE&sp=-1&lq=0&pq=transparency%20international%20ukraine.%20Індекс%20сприйняття%20корупції&sc=0-62&sk=&cvid=0F97AE3EB0B E4405 AE69 2C D3873AA818>
2. Аналітична доповідь Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) за 2024 рік – dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-83/sources/380-111340470-67a239fc55bdd.pdf
3. Вищий антикорупційний суд України (БАКС) – офіційний сайт із статистикою рішень – БАКС
4. Соціологічні дослідження Центру Разумкова щодо корупції – [Dodatok_1.pdf](#)
5. Звіт Ради Європи щодо антикорупційних реформ в Україні У Раді Європи опублікували антикорупційний звіт про Україну – [Correspondent.net](https://correspondent.net)

ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

***Ксенія Віталіївна Виноградова**, курсант 3 курсу
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Данійл Романович Ковальов, курсант 3 курсу
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Аліна Геннадіївна Чорна**,
старший викладач кафедри Кримінального права та кримінології
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

Публічні закупівлі мають значний вплив на економіку та бюджетні кошти України. Тому корупція у цій сфері, а саме неефективне використання коштів, розкрадання мають негативні наслідки для економіки. Наразі, під час дії воєнного стану, втрата фінансових ресурсів є масштабною проблемою, яка потребує своєчасного вирішення.

Корупційні кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель – це умисні суспільно небезпечні діяння, вчинені службовими особами з використанням влади або службового становища на шкоду законним інтересам, зокрема під час проведення закупівель, що призводять до особистого збагачення чи інших вигод для себе чи третіх осіб. Їхня сутність полягає у зловживанні довірою суспільства та посадовими повноваженнями для отримання неправомірної вигоди, що підбиває ефективність та прозорість закупівельного процесу.

Серед конкретних прикладів є такі статті у сімнадцятому розділі Кримінального кодексу України як «Зловживання владою або службовим становищем», «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», «Незаконне збагачення» [1].

Дії корупціонерів призводять до порушення законності, неефективного використання бюджетних коштів, дискримінації учасників ринку та підриву довіри до державних органів.

Проблеми виявлення корупції у закупівлях включають: відсутність комплексних політик та систем управління ризиками, брак розподілу функцій та внутрішнього контролю, непрозорі процедури планування та оцінки пропозицій, а також дискримінаційні умови, що обмежують конкуренцію. Недостатній рівень компетентності співробітників та завищення очікуваної вартості закупівель також створюють умови для корупції, яку виявляють шляхом аудиту та моніторингу.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) провело комплексне дослідження «Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану» та виявило низку корупційних ризиків. Це питання набуло особливої актуальності через прагнення українського суспільства до здійснення антикорупційних реформ навіть в умовах війни, без розв'язання якого неможливою є подальша європейська та євроатлантична інтеграція України. В жовтні минулого року, у відповідь на загрози, створені повномасштабним вторгненням РФ і з метою уникнення розголосу інформації, яка належить до питань національної безпеки, в Україні було зменшено прозорість закупівель і послаблено обмеження щодо їх підзвітності. Враховуючи важливість проблеми та увагу суспільства до публічних закупівель, НАЗК провело дослідження та виявило низку корупційних ризиків:

- можливість подання тендерних пропозицій за ціною, вищою за очікувану вартість;
- зловживання закупівлями через електронний каталог;
- застосування «штучних перепон» у закупівлях для надання переваги необхідному учаснику;
- корупційні зловживання шляхом укладення прямих договорів;
- неможливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності замовників під час проведення спрощених процедур закупівель;
- інші (нецінові) критерії оцінки пропозицій як інструмент зловживання тощо [2].

За результатами дослідження експерти НАЗК напрацювали та надали рекомендації щодо мінімізації та усунення корупціогенних факторів. Передусім вони стосуються необхідності внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України №1178 від 12.10.2022 [3].

Отже, вирішення проблеми корупції у бюджетних правовідносинах потребує комплексного підходу, що включатиме удосконалення бюджетного законодавства, посилення правозастосування, підвищення рівня правосвідомості розпорядників бюджетних коштів, активізацію міжнародного співробітництва в системі протидії корупції [4, с. 414].

Корупція має руйнівний вплив на процеси бюджетотворення в державі, мотивує до неправомірних дій у сфері державних фінансів, підриває основи демократії, довіру суспільства до влади та конституційні принципи справедливості. Боротьба з корупцією це дійсно складне завдання для кожної держави, яке потребує спільних зусиль влади, громадянського суспільства та міжнародного впливу [4, с. 416].

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 17 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.09.2025).

2. Корупційні ризики в публічних закупівлях під час воєнного стану: Рекомендації НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/koruptsijni-ryzyky-v-publichnyh-zakupivlyah-pid-chas-voyennogo-stanu-rekomendatsiyi-nazk/> (дата звернення: 14.09.2025).

3. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Каб. Міністрів України від 12.10.2022 № 1178 : станом на 4 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-p#Text> (дата звернення: 14.09.2025).

4. Гарбінська-Руденко А. В., Покутній О. О., Шимко В. Р. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану. 2024.

СПЕЦІАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОБРОЧЕСНОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ

*Єлизавета Русланівна Вільська,
старший інспектор відділу запобігання корупції ГУНП
в Кіровоградській області, старший лейтенант поліції*

*Ірина Васиївна Коваленко,
т. в. о. начальника відділу запобігання корупції ГУНП
в Кіровоградській області, капітан поліції*

*Науковий керівник: Олена Володимирівна Крижановська,
завідувач кафедри адміністративного права і процесу ФПФППД
ОДУВС, к. ю. н, доцент, майор поліції*

У сучасному демократичному суспільстві, яке прагне до верховенства права та ефективного публічного управління, забезпечення доброчесності посадових осіб є фундаментальною передумовою довіри громадян до влади. Саме в цьому контексті спеціальна перевірка набуває статусу ключового антикорупційного та превентивного інструменту.

Спеціальні перевірки є обов'язковим механізмом запобігання корупції, що забезпечує недопуск до публічної служби осіб із непідтвердженими активами, недостовірними даними або зв'язками з агресором. Спецперевірка є багаторівневою та комплексною, залучаючи низку уповноважених органів — це забезпечує всебічний погляд на кандидата і мінімізує можливість суб'єктивних рішень при призначенні.

Не всі публічні службовці призначаються на посади за результатами спеціальної перевірки. Ця процедура проводиться лише стосовно кандидатів на посади, що:

- передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, перелік яких наведено у примітці до ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції»;

- з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких визначає Національне агентство з питань запобігання корупції [1].

До вищезгаданих посад у Головних управліннях Національної поліції в областях належать:

1. Начальник ГУНП, заступники начальника ГУНП.
2. Начальник районного управління, начальники районних відділів поліції.
3. Слідічі/дознавачі.
4. Держслужбовці категорії Б.

Процедура проведення спеціальної перевірки передбачена ст. 56, 57, 58 Закону України «Про запобігання корупції» та деталізована Порядком проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 171 [1, 2].

Спеціальна перевірка має розпочатися не пізніше наступного дня після отримання письмової згоди кандидата на посаду на її проведення та у строк, що не перевищує 25 календарних днів з дня надання такої згоди.

Відповідно до ч. 2 ст. 57 Закону та пункту 2 Порядку для проведення спеціальної перевірки кандидат подає:

1. Письмову згоду на проведення спеціальної перевірки за формою згідно з додатком 1 до Порядку;

2. Автобіографію на дату надання згоди на проведення спеціальної перевірки;

3. Копії сторінок паспорта громадянина України у формі книжечки з даними про прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), видачу паспорта та адресу зареєстрованого місця проживання або лицьового і зворотного боків паспорта громадянина України у формі картки та витягу з реєстру територіальної громади для підтвердження інформації про місце проживання (перебування);

4. Копії документів про освіту (з додатками), вчені звання та наукові ступені;

5. Медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою МОЗ, щодо перебування на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я (довідка про проходження попереднього, періодичного та позачергового психіатричних оглядів, у тому числі на предмет вживання психоактивних речовин, форми первинної облікової документації № 100-2/о, затверджена наказом МОЗ України від 18 квітня 2022 року № 651);

6. Копію військово-облікового документа: для призовника — посвідчення про приписку до призовної дільниці; для військовозобов'язаного, резервіста — військового квитка або тимчасового посвідчення військовозобов'язаного; для військовослужбовця — військового квитка, посвідчення особи військовослужбовця (тільки для військовослужбовців або військовозобов'язаних);

7. Довідку про наявність допуску до державної таємниці (у разі його наявності), складену за формою, визначеною законодавством про державну таємницю;

8. Заяву, передбачену ч. 1 ст. 6 Закону України «Про очищення влади» (обов'язково, якщо щодо особи раніше не проводилася відповідна перевірка (або завірену належним чином копію довідки про результати перевірки, якщо така перевірка проводилася)) [1, 2].

Етапи проведення спеціальної перевірки.

1. Отримання ініціатором згоди претендента на посаду;
2. Надсилання ініціатором запитів органам, уповноваженим проводити спеціальну перевірку, опрацювання запитів та надання інформації ініціатору спеціальної перевірки;

3. Отримання пояснень особи, стосовно якої здійснюється спеціальна перевірка;

4. Узагальнення отриманої інформації та підготовка довідки про результати спеціальної перевірки. перефразувати декількома реченнями [3].

Під час здійснення спеціальної перевірки Національне агентство перевірятиме декларацію за попередній рік, яка була подана останньою, без врахування її типу.

За проведення спеціальної перевірки відповідає низка державних органів які наведені у ч. 4. ст. 57 Закону:

Питання, які вивчаються уповноваженими органами	Орган
Притягнення до кримінальної відповідальності	Державна судова адміністрація
Наявність судимості	Міністерство внутрішніх справ
Наявність корпоративних прав	Міністерство юстиції, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
Достовірність декларування, наявність записів у Реєстрі порушників	Національне агентство з питань запобігання корупції
Стан здоров'я	Міністерство охорони здоров'я
Освіта, науковий ступінь	Міністерство освіти
Доступ до держтаємниці, військовий обов'язок	СБУ, Міноборони, Служба зовнішньої розвідки

Рішення про призначення (обрання) або про відмову у призначенні (обранні) на посаду, пов'язану із виконанням функцій дер-

жави або місцевого самоврядування, приймається після проведення спеціальної перевірки.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки відомостей про претендента на посаду, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади, посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

Упродовж 2025 року працівниками відділу запобігання корупції ГУНП в Кіровоградській області було розпочато 36 спеціальних перевірок, з яких закінчено 33. Крім цього, закінчено 52 спеціальних перевірок, розпочатих у попередніх роках.

Таким чином, спеціальна перевірка — це не просто формальна процедура, а ключовий концептуальний інструмент, що забезпечує доброчесність та прозорість влади, сприяючи формуванню суспільної довіри до державних інститутів. Вона є невіддільною частиною механізму запобігання корупції та фундаментом якісного публічного управління.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII.

URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 25.09.2025).

2. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/171-2015-p#Text> (дата звернення: 25.09.2025).

3. Все, що потрібно знати про спеціальну перевірку кандидатів на посади публічної служби <https://nazk.gov.ua/uk/vse-scho-potribno-znaty-pro-spetsialnu-perevirku-kandydativ-na-posady-publichnoi-sluzhby/>

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юрій Ігорович Ліберов,

*головний державний інспектор другого відділу
південного управління Департаменту з питань запобігання
та виявлення корупції ДПСУ України*

Катерина Миколаївна Рудой,

*професор кафедри адміністративного права та процесу,
доктор юридичних наук, професор*

Бюро економічної безпеки України (далі - БЕБ) виступає одним із ключових новоутворених органів публічної адміністрації, наділених повноваженнями щодо забезпечення захисту фінансової системи держави, протидію економічним злочинам і мінімізацію тіньових процесів. Проблема полягає в тому, що в умовах воєнного стану та залежності державних фінансів від зовнішньої допомоги (програма МВФ EFF із доступом близько SDR 11,6 млрд, а також макрофінансова підтримка ЄС) діяльність БЕБ має не лише фіскальне, а й стратегічне значення для збереження макроекономічної стабільності [1]. За даними Мінекономіки, у 2023 р. рівень тіньової економіки сягнув близько 40% ВВП, тоді як міжнародні оцінки Ernst&Young фіксують показник 19,3%, що свідчить про значні методологічні коливання та створює складнощі у формуванні цільових орієнтирів [2]. Наявна статистика щодо відшкодувань у кримінальних провадженнях (понад 1 млрд грн у 2024 р.) демонструє певні позитивні результати, проте їхній структурний вплив на дохідну базу бюджету залишається обмеженим, що підкреслює проблеми інституційної спроможності [3].

Актуальність теми обумовлюється кількома факторами. По-перше, у 2024 р. набув чинності Закон № 3840-IX [4], спрямований на реформування БЕБ, який став однією з умов міжнародної фінансової підтримки та поступу на шляху євроінтеграції. По-друге, практична імплементація реформи супроводжується кадровими та організаційними бар'єрами, що знижує ефективність функціонування інституції. По-третє, на тлі посилення вимог ОЕСР та ЄС до прозорості й підзвітності органів економічної безпеки, БЕБ постає не лише як правоохоронний орган, а і як елемент системи забезпечення інвестиційної привабливості та відбудови країни. З огляду на це науково-практичне завдання полягає у розробці моделей оцінювання результативності діяльності БЕБ на основі ризик-орієнтованих підходів, системи ключових індикаторів ефективності (KPI), а також правових механізмів підзвітності й контролю, що дозволять збалансувати захист публічних інтересів із гарантіями для бізнесу. Таким чином, дослідження інституційної природи та адміністративної спроможності БЕБ має визначальне значення для по-

будови ефективної системи економічної безпеки держави в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій.

Заслугує на увагу позиція **А.О. Максютя**, яка трактує адміністративно-правовий статус Бюро економічної безпеки України як складну правову категорію, що охоплює нормативно закріплені завдання, функції та компетенцію цього органу, визначаючи його місце у системі публічної адміністрації. Вчена наголошує, що реальна ефективність БЕБ обумовлюється не лише законодавчими приписами, а й внутрішньою структурною побудовою, яка безпосередньо впливає на практичну здатність інституції реалізовувати покладені на неї повноваження у сфері забезпечення економічної безпеки. Крім того, заслуговує на увагу позиція авторки щодо необхідності оцінювання діяльності Бюро крізь призму прозорості, підзвітності та впровадження чітких індикаторів результативності (KPI), які мають стати інструментом підвищення рівня довіри суспільства й міжнародних партнерів до цього органу. Таким чином, позиція А.О. Максютя окреслює БЕБ не лише як правоохоронний інститут, а й як центральний елемент інституційної архітектури економічної безпеки держави [5, с.108].

Як слушно зазначає Р.М. Сиймовський, адміністративно-правовий статус Бюро економічної безпеки України доцільно аналізувати крізь призму його ролі як спеціалізованого органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері протидії бюджетним деліктам. Учений наголошує, що правове становище БЕБ формується з урахуванням як змістовних, так і організаційно-структурних елементів. До змістовних відносяться мета, завдання, функції та повноваження, закріплені у законодавстві, тоді як організаційно-структурні елементи визначають внутрішню побудову органу, специфіку взаємодії його підрозділів та координацію з іншими суб'єктами системи публічної адміністрації.

Науковець підкреслює, що особливість адміністративно-правового статусу БЕБ полягає у його комплексності: поєднанні правоохоронної, аналітичної, економічної та контрольної функцій. Саме ця багатогранність забезпечує можливість органу впливати на бюджетну деліктність, мінімізувати ризики у сфері використання державних фінансів та формувати рекомендації для підвищення ефективності бюджетної політики. Водночас **Р.М. Сиймовський** звертає увагу на важливість інтеграції діяльності БЕБ у ширший контекст забезпечення фінансової безпеки держави, що вимагає прозорості, підзвітності та запровадження сучасних механізмів управління ризиками [6, с.173]. Таким чином, позиція науковця дозволяє визначити БЕБ як ключовий інституційний елемент протидії порушенням бюджетного законодавства та гарантію належного функціонування фінансової системи України.

На думку Пузирної Н. С., створення Бюро економічної безпеки України є логічним етапом інституційного реформування системи органів публічної адміністрації, спрямованого на подолання дублювання функцій різних правоохоронних структур у сфері економічної безпеки. Авторка підкреслює, що БЕБ має стати не черговою бюрократичною ланкою, а ефективним органом із чітко визначеними завданнями, функціями та компетенцією, діяльність якого ґрунтується на принципах прозорості, політичної неупередженості та підзвітності суспільству. Саме така модель дозволяє розглядати БЕБ як дієвий суб'єкт публічної адміністрації, здатний забезпечувати фінансову стабільність держави та підвищувати довіру бізнесу до інститутів влади [7, с.83].

Аналіз адміністративно-правового статусу Бюро економічної безпеки України дає підстави стверджувати, що цей орган є не лише правоохоронною інституцією, а й багатофункціональним суб'єктом публічної адміністрації, від ефективності діяльності якого залежить фінансова стійкість держави та її здатність виконувати міжнародні зобов'язання. Специфіка БЕБ полягає у поєднанні превентивних, аналітичних, розслідувальних і координаційних повноважень, що робить його унікальним елементом системи протидії економічним правопорушенням і бюджетним деліктам. У воєнних та післявоєнних умовах ця багатогранність діяльності набуває особливої ваги, адже дозволяє концентрувати зусилля на захисті національних інтересів та збереженні фінансових ресурсів, які є критично важливими для відбудови економіки.

У цьому контексті важливим завданням виступає не лише нормативне вдосконалення правового статусу БЕБ, а й розбудова внутрішніх організаційних механізмів, здатних забезпечити високу інституційну спроможність органу. Серед першочергових напрямів розвитку варто виокремити: впровадження прозорих процедур оцінювання ефективності за допомогою чітко визначених індикаторів (KPI); розширення аналітичних функцій із використанням сучасних інформаційно-технологічних рішень; підвищення рівня кадрової підготовки шляхом формування міждисциплінарних команд із залученням економістів, юристів та ІТ-фахівців.

Рекомендаційного значення набуває й посилення координації БЕБ із іншими суб'єктами публічної влади та міжнародними партнерами, що сприятиме інтеграції України до європейської системи протидії економічним злочинам. Не менш актуальним є створення механізмів громадського та парламентського контролю за діяльністю органу, що підвищить рівень довіри суспільства та знизить ризики зловживань.

Отже, ефективна інституціоналізація БЕБ можлива за умови поєднання законодавчих реформ, організаційних перетворень та впровадження сучасних управлінських практик. Це дозволить Бюро стати не лише інструментом протидії економічній злочинності, а й гарантом сталого розвитку фінансової системи України у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Ukraine's economy grew 5.3% in 2023, statistics service says. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/ukraines-economy-grew-53-2023-statistics-service-says-2024-03-28>
2. Гетман О. На яких схемах тіньової економіки держава втрачає найбільше? URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/10/31/721290>
3. З початку року БЕБ забезпечило понад 1 млрд грн відшкодування завданих державі збитків. URL: <https://esbu.gov.ua/news/z-pochatku-roku-beb-zabezpechylo-ponad-1-mlrd-hrn-vidshkoduvannia-zavdanykh-derzhavi-zbytki>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України: Закон України від 21.06.2024 № 3840-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3840-20#Text>
5. Максютя А.О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Бюро економічної безпеки України. *Правові новели*. 2024. №22. С. 103-109.
6. Сиймовський Р.М. Адміністративно-правовий статус Бюро економічної безпеки України як суб'єкта протидії порушенням бюджетного законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. № 87 Том 3. С. 169-174.
7. Пузирина Н. С. Правові аспекти створення та діяльності Бюро економічної безпеки України. *Juris Europensis Scientia*. 2021. №2. С. 80-83.

АНТИКОРУПЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Артем Валерійович Питомець,
*аспірант 2 курсу заочної форми навчання
Одеського державного університету внутрішніх справ,
Науковий керівник: Олена Анатоліївна Марченко,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики*

У період повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України особливого значення набуває адаптація антикорупційної політики до нових умов воєнного стану. Державна антикорупційна політика була посилена шляхом впровадження нових та модернізації існуючих інструментів забезпечення доброчесності, з урахуванням зростання корупційних ризиків внаслідок війни, - зазначив Голова Національного агентства з питань запобігання корупції Віктор Павлуцик під час виступу на організованій Базельським інститутом управління партнерській сесії "Інновації для доброчесності під час війни", що відбулась в межах Глобального форуму з питань доброчесності та боротьби з корупцією

2025 року (2025 OECD Global Anti-Corruption & Integrity Forum - GACIF).[1]

Війна створює нові «корупційні вразливості» у сферах, які раніше могли бути відносно стабільними. По-перше, це стосується оборонних закупівель, де швидкість і масштаб прийняття рішень часто створюють умови для зловживань. По-друге, значні обсяги міжнародної допомоги потребують прозорого адміністрування, адже саме ці кошти є критично важливими для відбудови країни та підтримки соціальних програм. Відтак, зміщення акцентів у роботі НАЗК демонструє спроможність інституції реагувати на нові виклики й інтегрувати превентивні заходи безпосередньо у кризовий контекст. Це свідчить, що антикорупційна політика в Україні виконує не лише вимоги міжнародних партнерів, а водночас виступає інструментом забезпечення ефективного функціонування державних інституцій та збереження державності.

Після початку повномасштабного вторгнення відновлено обов'язок декларування та публічний доступ до декларацій посадових осіб, водночас істотно вдосконалено функціонал відповідного електронного реєстру, повідомив Голова Національного агентства з питань запобігання корупції Віктор Павлушик. Наразі майже 700 тисяч декларантів можуть автоматизовано заповнювати близько двох третин розділів електронної декларації та отримувати інформацію про статки членів сім'ї через мобільний застосунок "Дія". Всі подані декларації підлягають автоматизованій перевірці, а ті, які система ідентифікує як найбільш ризикові, передаються до фахівців для проведення повної перевірки. Впроваджені новації значно спростили процес відображення великого переліку активів декларантів та підвищили ефективність виявлення порушень майже вдвічі порівняно з довоєнним 2021 роком.

З огляду на зазначене, можна констатувати, що модернізація електронного декларування забезпечила підвищення прозорості та оперативності антикорупційного контролю. Автоматизація процесу дозволяє зосереджувати ресурси Національного агентства з питань запобігання корупції на аналізі найбільш ризикових випадків, що підвищує ефективність превентивних заходів. Крім того, інтеграція з цифровими платформами, такими як "Дія", сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій та створює передумови для належного виконання антикорупційних функцій навіть в умовах воєнного стану.

У зв'язку із зростанням корупційних ризиків обов'язок декларування було розширено і поширено на членів військово-лікарських комісій, медико-соціальних експертних комісій та керівників територіальних центрів комплектування. Це рішення було прийнято з метою підвищення прозорості діяльності осіб, які виконують функції у сферах,

критично важливих для мобілізації та медичного забезпечення, та мінімізації ризиків зловживань у цих процесах.

Розширення кола суб'єктів декларування є ефективним превентивним заходом, який дозволяє посилити контроль за діяльністю державних інституцій у критично важливих сферах. Водночас такий крок підвищує відповідальність посадових осіб та створює додаткові гарантії доброчесності, що сприяє формуванню системного підходу до запобігання корупційним практикам у період воєнного стану.

Серед пріоритетів на 2025 рік - модернізація Єдиного державного реєстру звітності політичних партій POLITDATA. Це інструмент, який, без сумніву, стане ключовою платформою для забезпечення прозорості всіх політичних фінансів. Впевнені, що його вдосконалення сприятиме посиленню прозорості політичних фінансів та підвищенню довіри громадян до політичних інститутів, а також розвитку демократичної політичної системи, що працює в інтересах виборців та суттєво знижує ризик корупційних зловживань у політичній сфері», - зазначив Голова Національного агентства з питань запобігання корупції Віктор Павлушук.[2]

Модернізація POLITDATA також має значення для підвищення оперативності аналітичного контролю з боку НАЗК та інших уповноважених органів. Системне збирання даних про фінансову діяльність політичних партій створює можливості для проведення стратегічного аналізу ризиків зловживань, своєчасного виявлення тенденцій непрозорого фінансування та узгодження превентивних заходів. Крім того, наявність електронної платформи сприяє інтеграції політичної фінансової інформації у загальну систему відкритих даних, що підвищує ефективність міжвідомчого контролю та антикорупційних процедур. Отже, модернізація POLITDATA можна розглядати як інституційний механізм, що забезпечує комплексний контроль над фінансовою діяльністю політичних суб'єктів, підсилює системність антикорупційного моніторингу та сприяє формуванню правового середовища, яке обмежує можливості для корупційних зловживань у політичній сфері.

У 2023 році було запроваджено Єдиний реєстр повідомлень викривачів, який став ключовим елементом інфраструктури викривання корупційних правопорушень. На даний час до системи подано понад 7 тисяч повідомлень від громадян. Портал функціонує як захищена система, що дозволяє швидко та зручно подавати повідомлення про корупційні правопорушення, контролювати стан та результати їх розгляду, а також отримувати інформацію про статус викривача. Система гарантує дотримання умов анонімності та конфіденційності, забезпечує надійний захист персональних даних заявників.[3]

Впровадження такого реєстру дозволяє створити централізовану та стандартизовану платформу для отримання, обробки та аналізу інфор-

мації про можливі порушення. Це сприяє підвищенню ефективності реагування уповноважених органів на повідомлення викривачів, зменшенню часу на обробку інформації та мінімізації ризиків втрати чи спотворення даних. Крім того, централізація дозволяє проводити аналітичну роботу для виявлення системних корупційних ризиків у різних сферах діяльності державних інституцій.

Запровадження Єдиного реєстру повідомлень викривачів значно підсилює превентивний і контрольний потенціал антикорупційної системи України. Інструмент забезпечує не лише збір інформації, а й створює передумови для системного аналізу та планування превентивних заходів, що сприяє зміцненню прозорості та доброчесності державних інституцій навіть у умовах воєнного стану.

“Інституційна екосистема протидії корупції в Україні є однією з найбільш комплексних і розвинутих у світі. Завдяки цьому країна отримує поступовий, але системний результат, який позитивно оцінює Європейський Союз та міжнародні організації, зокрема ОЕСР. Не менш важливо й те, що наші партнери з країн-членів ЄС прагнуть перейняти наш досвід у застосуванні антикорупційних інструментів, ми отримали такі запити у тому числі під час цього форуму й, певна річ, готові до комунікації та обміну експертизою з профільними установами іноземних держав. Водночас продовжуємо розвивати мережу як традиційних, так й інноваційних, цифрових технологій у протидії корупційним практикам. Лише в межах своєї компетенції НАЗК забезпечує широкий інструментарій антикорупційної превенції - від відкритих реєстрів до публічної системи моніторингу за виконанням Державної антикорупційної програми. Загалом же Україна, незважаючи на війну, сьогодні посідає третє місце в Європі за рівнем розвитку відкритих даних, що створює необхідні передумови для залучення до антикорупційної діяльності всього громадянського суспільства”, - наголосив Голова Національного агентства з питань запобігання корупції Віктор Павлушик.[4]

Інституційна структура антикорупційної системи України демонструє здатність до комплексного управління превентивними та контрольними заходами. Широкий спектр інструментів, включаючи відкриті реєстри, публічний моніторинг виконання Державної антикорупційної програми та інтеграцію цифрових технологій, забезпечує системність антикорупційної діяльності. Міжнародне визнання цих здобутків, а також зацікавленість іноземних партнерів у перейнятті досвіду, свідчить про високий рівень відповідності стандартам ЄС та ОЕСР.

Незважаючи на постійне впровадження нових антикорупційних інструментів та модернізацію існуючих механізмів, проблеми протидії корупції в Україні залишаються актуальними. За даними опитування

населення, у 2024 році корупція залишилася на другому місці серед основних проблем, перелік яких пропонувався респондентам (у 2022 році корупція була на третьому місці, а в 2023 - піднялася до другого). До того ж актуальність корупції як проблеми зростає. У 2024 році корупцію назвали дуже серйозною проблемою 79,4% громадян, що є більшим за аналогічний показник у 2023 році на 7,8 в.п. Таким чином, оцінка серйозності корупції статистично значуще зростає другий період поспіль (2023 і 2024рр.). У 2024 році цей показник досяг найбільшого значення з 2021 року.[5, с. 7]

Таким чином, Україна продовжує потребувати подальшого розвитку антикорупційних інструментів і системи контролю. Основні виклики полягають у підвищенні швидкості реагування на правопорушення, розширенні охоплення контролю, інтеграції міжвідомчих даних і більш активному залученні громадянського суспільства до контролю за доброчесністю державних інституцій. Подальший прогрес у боротьбі з корупцією залежить від поєднання модернізації технологічних рішень, підвищення ефективності превентивних заходів та розвитку правових механізмів, що дозволить забезпечити прозорість, підзвітність і стабільність функціонування державних інститутів.

Література:

1. OECD Global Anti-Corruption & Integrity Forum (GACIF). Paris, 2025. URL: <https://www.oecd-events.org/gacif/en/onlinesession/6edbc934-63f3-ef11-90cb-6045bda07d25>.
2. Національне агентство з питань запобігання корупції. Результати роботи НАЗК за 2024 рік: формування доброчесності, політичних фінансів. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/rezultaty-roboty-nazk-za-2024-rik-formuvannya-dobrochesnosti-politychnyh-finsiv/>.
3. Національне агентство з питань запобігання корупції. Єдиний реєстр повідомлень викривачів. URL: <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/#/>.
4. Національне агентство з питань запобігання корупції. НАЗК модернізувало та створило нові антикорупційні інструменти під час війни - Віктор Павлущик. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-modernizovalo-ta-stvorylo-novi-antykorupsiyni-instrumenty-pid-chas-viyny-viktor-pavluschyk/>.
5. Корупція в Україні 2024: Розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2024 URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/50/d0/50d0d9eef5cf33c10f1fc7f6e86048a2bf3731bd3d08a36f4cec95baea1475b88460841.pdf>.

ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПРІОРИТЕТИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ

Дарія Андріївна Покотілова,

студентка 3 курсу, спеціальності 081 «Право»

Національного університету цивільного захисту України

НК: Вікторія Сергіївна Чубань,

к.е.н., доцент, доцент кафедри управління у сфері цивільного

захисту Національного університету цивільного захисту України

Корупція в сучасній Україні залишається одним із найгостріших викликів, що перешкоджає формуванню ефективної системи державного управління, гальмує розвиток економіки та підриває довіру громадян до влади. Її розповсюдженість у різних сферах життя пояснюється як історичними чинниками, так і системними недоліками в інституційній архітектурі держави. Протидія корупції є ключовим пріоритетом для побудови демократичної, правової та соціальної держави, оскільки подолання корупційних практик безпосередньо впливає на рівень національної безпеки, соціальної стабільності й ефективність публічного управління [2].

Важливим аспектом сучасної антикорупційної політики є усвідомлення комплексності проблеми. Корупція не зводиться лише до хабарництва чи зловживань владою. Йдеться про цілу систему неформальних практик, які пронизують адміністративні, політичні, економічні та навіть соціально-культурні процеси. Дослідники наголошують, що корупція має інституційну природу: вона укорінюється в організаційних структурах та підтримується толерантністю суспільства до відповідних практик [1]. Звідси випливає завдання формування такої правової та соціальної системи, яка б не лише карала за корупційні діяння, але й запобігала їхньому виникненню.

Особливого значення проблема набуває в умовах воєнного стану. З одного боку, війна мобілізує суспільство, змушуючи державні органи діяти більш консолідовано. З іншого боку, посилення концентрації влади та необхідність швидкого прийняття рішень створюють нові ризики корупційних зловживань, зокрема у сфері публічних закупівель, оборонних контрактів, кадрових призначень [5]. Саме тому сьогодні надзвичайно актуальною є побудова дієвої системи контролю за використанням ресурсів, яка б не паралізувала оперативність управлінських рішень, але одночасно забезпечувала прозорість.

Дослідження показують, що одним із головних недоліків сучасної системи протидії корупції є недостатня ефективність антикорупційних органів. В Україні створено цілу низку спеціалізованих інституцій — Національне антикорупційне бюро, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Національне агентство з питань запобігання корупції,

Вищий антикорупційний суд. Втім, на практиці ефективність їхньої діяльності часто ставиться під сумнів [3]. Основні причини цього — обмеженість ресурсів, конкуренція повноважень, затягування кадрових процедур, а також політичний тиск.

Деякі автори підкреслюють, що важливим фактором у протидії корупції є формування правової культури державних службовців і громадян. Без належного рівня правосвідомості навіть найсуворіші закони залишатимуться формальністю. Як зазначає Е. О. Музичук, адміністративно-правові норми повинні стати не лише інструментом регламентації поведінки, але й способом формування нової управлінської етики [6]. Відтак, запобігання корупції має відбуватися не тільки шляхом удосконалення правових механізмів, а й через виховання антикорупційної культури в суспільстві.

Одним із проблемних аспектів залишається розбалансованість між каральними та превентивними заходами. Якщо у сфері кримінального переслідування зроблено певні кроки — створено ВАКС, удосконалено процесуальні механізми розслідування, то превентивна діяльність досі має декларативний характер. Зокрема, система електронного декларування, попри її прогресивність, виявилася вразливою до політичних і технічних атак. Більше того, відсутність дієвих механізмів перевірки та відповідальності за неправдиві відомості знижує довіру до цього інструменту.

У контексті соціальної сфери корупція проявляється через зловживання при розподілі соціальних виплат, пільг, гуманітарної допомоги. За даними дослідження О. І. Кохан, ця сфера є особливо вразливою, оскільки поєднує високий рівень бюрократичних процедур із значним навантаженням на державні органи, що створює додаткові можливості для корупційних зловживань [1, с. 467]. Це означає, що боротьба з корупцією повинна передбачати не лише підвищення відповідальності службовців, але й оптимізацію управлінських процедур, зменшення надмірного регулювання, автоматизацію процесів надання послуг.

Досить складною залишається проблема узгодженості антикорупційної політики з потребами національної безпеки. Н. Корчак наголошує, що системна корупція є одним із головних чинників, які підривають стійкість держави перед зовнішніми викликами [2]. У цьому сенсі подолання корупції виступає не тільки юридичним, але й безпековим завданням. Це стосується особливо оборонно-промислового комплексу, енергетичної сфери та сектору міжнародної допомоги, де корупційні практики здатні підірвати довіру стратегічних партнерів України.

Не менш важливою є проблема суспільної консолідації у боротьбі з корупцією. Дослідження Л. Веселової та Р. Пилипіва доводять, що без об'єднання громадянського суспільства, органів влади та бізнесу ефективність антикорупційних заходів залишатиметься обмеженою [4].

Громадяни повинні відчувати власну відповідальність за стан речей у державі, а громадські організації мають відігравати активну роль у моніторингу та контролі. До прикладу, у країнах Європейського Союзу саме тиск громадських інститутів часто змушував уряди змінювати політику або запроваджувати нові механізми прозорості.

Аналізуючи сучасний стан протидії корупції, можна виокремити кілька ключових проблем:

- недостатня узгодженість між антикорупційними органами та відсутність єдиного центру координації;
- формальний характер багатьох превентивних заходів;
- низька ефективність системи електронного декларування;
- толерантність частини суспільства до корупційних практик;
- високий рівень ризиків у сферах оборонних закупівель і міжнародної допомоги;
- недостатній рівень правової культури та антикорупційної освіти.

Зрозуміло, що ці проблеми взаємопов'язані. Спроби вирішити їх точково не дають належного результату. Тому потрібна комплексна стратегія, яка б передбачала не лише вдосконалення законодавства, а й реальне підвищення спроможності інституцій. Як зазначає Т. Демчук, ефективність антикорупційної політики визначається не кількістю створених органів, а результативністю їхньої роботи у конкретних кримінальних провадженнях [3].

У цьому контексті вкрай важливо розглядати протидію корупції як міждисциплінарну проблему. Її вирішення потребує одночасного використання правових, економічних, управлінських та соціально-психологічних інструментів. Адміністративно-правові механізми, на яких наголошують І. Омельченко та О. Яра, мають бути підкріплені дієвою системою внутрішнього і зовнішнього контролю [7]. Водночас економічні інструменти — наприклад, прозорі системи публічних закупівель, цифровізація бюджетних процесів — здатні мінімізувати людський фактор і знизити ризики зловживань.

Таким чином, сучасна ситуація в Україні демонструє, що боротьба з корупцією є не лише питанням внутрішньої політики, а й фактором міжнародного іміджу держави. Успішність реформ у цій сфері напряму впливає на обсяги зовнішньої фінансової та військової допомоги. Партнери України уважно відстежують прогрес у реформуванні антикорупційної інфраструктури, а відсутність відчутних результатів може знижувати рівень підтримки. Це ще раз підтверджує, що проблема подолання корупції є не лише внутрішньою, але й зовнішньополітичною.

Література:

1. Корчак Н. Протидія корупції як основа забезпечення національної безпеки України: окремі аспекти // Вісник Київського національно-

го університету імені Тараса Шевченка. Національна безпека. – 2024. – Т. 2, № 2. – С. 13–16. – DOI: 10.17721/3041-1912.2024/2-2/11. – URL: <https://security.bulletin.knu.ua/article/view/3181> (дата звернення: 25.09.2025).

2. Кохан О. І. Аналіз проблеми запобігання та протидії корупції в соціальній сфері // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2025. – Вип. 01. – С. 465–469. – DOI: 10.24144/2788-6018.2025.01.77. – URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/79.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).

3. Шульган І.; Анциферова М. Правове регулювання запобігання корупційним проявам в діяльності Державної прикордонної служби України в умовах воєнного стану // Право (журнал Національного університету “Львівська політехніка”). – 2024. – № 43. – С. 298–304. – DOI: 10.23939/law2024.43.298. – URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/oct/36076/40_0.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

4. Демчук Т. І. Протидія корупції: ефективність діяльності антикорупційних органів // Правова позиція. – 2024. – № 4 (45). – С. 153–156. – DOI: 10.32782/2521-6473.2024-4.30. – URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2024/4/32.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).

5. Музичук Е. О. Правові засади протидії корупційним проявам у публічній службі та місце серед них адміністративно-правових норм // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2024. – № 1 (31). – С. 419–428. – DOI: 10.32631/vca.2024.1.36. – URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/download/160/156/169> (дата звернення: 25.09.2025).

6. Веселова Л. Ю.; Пилипів Р. М. Протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов’язаним з корупцією, шляхом консолідації українського суспільства // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2024. – Вип. 84, ч. 3. – С. 30–35. – DOI: 10.24144/2307-3322.2024.84.3.4. – URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/6-2.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).

7. Омельченко І. О.; Яра О. С. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії корупції на публічній службі // Юридичний науковий електронний журнал. – 2024. – № 7. – URL: https://lsej.org.ua/7_2024/68.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВІ ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ЗАКОНОДАВЧІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ

Валентина Валеріївна Сіндєєва,

*начальник сектору правового забезпечення управління
патрульної поліції в Чернігівській області
Департаменту патрульної поліції*

Науковий керівник: Катерина Анатоліївна Гусєва,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
поліцейської діяльності НАВС, старший науковий співробітник*

Проблема корупції у сфері публічних закупівель є однією з найактуальніших для сучасних держав, адже процедури закупівель залучають суттєві бюджетні ресурси та напряму формують економічний розвиток, ефективність використання державних коштів та рівень довіри громадян до влади. Корупція у даній сфері спричиняє завищення вартості товарів та послуг, зниження якості, неефективне використання бюджетних коштів та порушення принципів чесної конкуренції. Як наслідок, потерпають не лише економічні показники країни, а й соціальна сфера, бо корупція в закупівлях обмежує розвиток освіти, охорони здоров'я, інфраструктури та інших важливих галузей.

Отже, корупція у сфері публічних закупівель є комплексною проблемою і набуває різних форм, що значно знижують ефективність державних інститутів. Так, однією з найпоширеніших форм є «хабарництво», яке включає надання або отримання неправомірних вигод з ціллю впливу на процес прийняття рішень. Дане явище охоплює як прямі грошові виплати, так і опосередковані стимули у вигляді подарунків чи інших матеріальних цінностей. Крім того загрозливим є конфлікт інтересів, коли посадові особи, що відповідають за проведення тендерів, є особисто або фінансово зацікавленими в результатах закупівель [1]. Подібні випадки формують умови та є порушеннями принципів доброчесності та чесної конкуренції.

Іншою поширеною практикою є маніпулювання тендерною документацією, що включає створення умов, які нібито обмежують коло потенційних учасників і фактично гарантують перемогу заздалегідь визначеним компаніям. Нерідко це супроводжується проведенням фіктивних конкурсів, де переможець визначається заздалегідь, а інші учасники виконують роль формальних «статистів», створюючи ілюзію конкуренції [1]. Непрозорість процедур та обмеження доступу до інфо-

рмації тільки загострюють ці ризики, адже відсутність належного контролю та відкритості дає можливість приховувати факти зловживань.

Окрему групу проявів корупції складають зловживання службовим становищем, які полягають у використанні повноважень для особистого збагачення або надання переваг афілійованим компаніям. Також поширеною практикою є підrobка документів, яка застосовується як для участі в тендерах, так і для фальсифікації виконання договірних зобов'язань [1]. У комплексі ці форми корупції створюють системну загрозу ефективності державних закупівель, призводять до зниження якості послуг і товарів, що постачаються, та суттєво знижують довіру громадян до державних інститутів.

Важливим кроком у напрямку зменшення корупції стало впровадження в 2014 році електронної системи ProZorro, яка дозволила забезпечити відкритість, автоматизований обмін документами та рівні умови для учасників. Закон України «Про державні закупівлі» [2] створив правові та економічні засади для її функціонування та закріпив принципи конкурентності та прозорості. Проте система має свої недоліки: маніпулювання документацією, використання фіктивних компаній, навмисні затримки платежів, слабкий контроль за виконанням контрактів та технічні проблеми [3]. Все це призводить до перевитрат коштів та зниження якості послуг.

Статистика підтверджує актуальність проблеми: якщо раніше щороку реєстрували близько 300–340 кримінальних проваджень у сфері закупівель, то у 2023 році їх кількість сягнула 779, а лише за перше півріччя 2024-го — 674 [4]. Це вказує на масштабність проблеми та необхідність подальшого вдосконалення контролю, посилення відповідальності і залучення громадськості до моніторингу закупівельних процесів.

21 серпня 2024 року в Україні набула чинності нова версія Типової антикорупційної програми для юридичних осіб, спрямована на підвищення прозорості та боротьбу з корупцією в підприємницькому секторі. Головна мета — гарантувати здійснення державних закупівель на прозорих і конкурентних умовах, що також буде сприяти реалізації взятих Україною міжнародних зобов'язань у сфері закупівель та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Програма також передбачає введення більш гнучких механізмів повторних закупівель, сприяння розвитку соціально орієнтованого бізнесу та забезпечення підтримки для підприємств, власниками яких є учасники бойових дій, та компаній, що працевлаштовують осіб з обмеженими можливостями [5].

Новий законопроект містить також положення про особливу процедуру — інноваційне партнерство. Це укладання договору на створення унікального інноваційного продукту, послуги чи роботи, а потім їх

викуп державою. Визначення учасників цієї процедури здійснюється на основі спеціальних кваліфікаційних характеристик, що дає змогу залучати до державних закупівель інноваційні компанії та сприяє розробці нових технологічних рішень.

Водночас починаючи з 2024 році також триває реалізація Державної програми протидії корупції, важливим напрямком якої є формування антикорупційної свідомості у громадян. Велика увага надається освітній роботі: на платформі Diya.Osvita створюються навчальні серії, тренінги та симулятори, які навчають громадян ідентифікувати корупційні ризики та ефективно їм протистояти у побуті [6]. Це демонструє системний підхід з боку держави, який передбачає поєднання правових, організаційних та освітніх механізмів для скорочення корупційних проявів у сфері публічних закупівель.

Ключовим фактором у боротьбі з корупцією є насамперед міжнародне співробітництво, адже проблема корупції має суто транснаціональний характер. Обмін досвідом, формування спільних баз даних, отримання необхідної технічної допомоги та підвищення кваліфікації фахівців є важливим фактором зміцнення інститутів боротьби з корупцією в різних країнах світу. Міжнародні організації, зокрема ООН, ЄС та ГРЕКО, виконують у цьому питанні важливу місію, оскільки вони встановлюють певні стандарти та забезпечують платформу для спілкування між країнами.

Для подолання корупційних проявів у сфері державних закупівель слід покращувати роботу електронної платформи (наприклад, Prozorro), запроваджувати автоматизацію всіх процесів, систематично проводити підвищення кваліфікації співробітників, а також зміцнювати роль організацій громадянського суспільства та ЗМІ у моніторингу. Поєднання цих кроків з міжнародним партнерством та судовим контролем сприятиме підвищенню ефективності та прозорості державних закупівель, а також довіри суспільства до цієї системи.

Отже проблема корупції у сфері публічних закупівель залишається однією з найактуальніших для сучасної України, оскільки вона безпосередньо позначається не тільки на ефективному використанні бюджетних ресурсів, а й на рівні довіри суспільства до влади та темпах економічного розвитку. Аналіз свідчить, що для подолання корупційних ризиків недостатньо лише формальних вдосконалень законодавства — необхідне поєднання правових, організаційних, освітніх та міжнародних механізмів. Фактично, новизна підходу полягає у комплексному розгляді цих інструментів: від електронних платформ та антикорупційних програм до інноваційних партнерств та міжнародного співробітництва. Саме інтеграція цих заходів в єдину систему запобігання корупції, на мою думку, може забезпечити прозорість та справжню конкуренцію у сфері закупівель, що гарантуватиме вдосконалення державної політики та зміцнення довіри громадськості.

Література:

1. Юсова К.М., Акімова О.В. Корупційні прояви у системі публічних закупівель та їх класифікація. Економіка та управління Національним господарством. Випуск 11-1, 2020. URL: <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/view/263/258>
2. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р., №922-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
3. Антоненко В.М., Сервачук М.О. Корупційні ризики при державних закупівлях та їх вплив на фінансову безпеку держави. Наукові інновації та передові технології № 1(3) 2022р. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/886/886>
4. Ярослав Пилипенко і Борис Нестеров. Чи стало більше злочинів у публічних закупівлях? URL: <https://dozorro.org/blog/chi-stalo-bilshe-zlochiniv-u-publichnih-zakupivlyah>
5. З 21.08.2024 набула чинності нова редакція Типової антикорупційної програми для юридичних осіб. Що змінилось? На що звернути увагу? URL: Радник у сфері публічних закупівель <https://radnuk.com.ua/ucha-st-u-zakupivliakh/tendery/rekomendatsii-shchodo-rozroblenniata-zatverd-zhennia-antikoruptsiinoi-prohramy-iurydychnoi-osoby/>
6. Державна антикорупційна програма: кожен учасник освітнього процесу, наукової й інноваційної діяльності України повинен мати гідні умови життя та професійного розвитку. URL: Міністерство освіти і науки України <https://mon.gov.ua/news/derzhavna-antikoruptsiynaprograma-kozhen-uchasnik-osvitnogo-protsesu-naukovoi-y-innovatsiynoi-diyalnosti-ukraini-povinen-mati-gidni-umovi-zhittya-ta-profesiynogorozvitku>

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЛЮСТРАЦІЯ В ДЕРЖАВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Сергій Анатолійович Скриль,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки ОДУВС, к.ю.н., доцент

Посткомуністичний період у країнах Центральної та Східної Європи пов'язаний з пошуком моделі формування та розвитку демократичного суспільства. Одним із ключових аспектів побудови ефективної системи публічної влади на шляху демократизації є подолання корупції. Другим важливим фактором оновлення політичних систем у визначеному регіоні виступила люстрація – процедура «очищення влади від комуністичного минулого».

Політичною та правовою науками обґрунтований взаємозв'язок між економічними чинниками, рівнем демократизації суспільства та глибиною корумпованості державних інституцій. Можна сформулювати деякі соціальні аксіоми:

- низький рівень економічного розвитку суспільства є передумовою авторитарного/тоталітарного політичного режиму;
- високий рівень авторитаризму (політичного/ соціально-психологічного) породжує «глибоку корумпованість» (політичну, адміністративну, побутову) суспільних відносин;
- подолання корупції передбачає комплекс умов (економічне зростання, підвищення рівня життя населення, активізація громадянського суспільства, формування потужного середнього класу) та заходів (прийняття відповідних антикорупційних законів (що потребує політичної волі), а також створення необхідних інституцій для боротьби з корупцією).

Аналізуючи специфіку та структуру корупції в державах Центральної та Східної Європи, слід виокремити три рівні – політичну корупцію («захоплення державних функцій»), адміністративну та побутову. Так фахівцями Світового банку були дані наступні визначення політичної та адміністративної корупції: «Захопленням держави вважаються дії окремих осіб, груп або фірм як в державному, так і в приватному секторах з метою впливу на формування законів, правил, указів та інших інструментів державної політики з метою забезпечення собі певних переваг в результаті протиправного і непрозорого надання особистих благ державними службовцями. Адміністративна корупція відноситься до навмисного внесення спотворень в процес приписаного виконання існуючих законів, правил і регулюючих положень з метою надання переваг як державним, так і недержавним «дійовим особам» внаслідок незаконного і непрозорого забезпечення особистих вигод

державним чиновникам»[1,с.23-24]. Побутовою корупцією слід вважати протиправні дії осіб, що надають адміністративні послуги населенню на рівні споживчих правовідносин.

Незважаючи на те, що демократичні перетворення у державах Центральної та Східної Європи розпочалися на початку 90-х років XX століття, певні антикорупційні кроки були зроблені майже через 10-15 років. Так, у Польщі лише у 2002р. уряд затвердив Державну програму боротьби з корупцією під назвою «Антикорупційна стратегія». А спеціальний державний орган по боротьбі із корупцією – Центральне антикорупційне Управління, був створений лише у 2006р. на підставі норм відповідного закону. У Румунії центральний антикорупційний орган з правоохоронними повноваженнями – Національна прокурорська служба з боротьби проти корупції (у подальшому перетворена у Національний антикорупційний директорат (НАД) розпочав свою діяльність лише у 2000р. після прийняття пакету антикорупційних законів. У Словаччині спеціальні державні органи по боротьбі із корупцією – Особливий Суд та Особлива Прокуратура були створені у 2003р. У інших країнах Центральної та Східної Європи антикорупційні органи створювались через 10-15 років після початку демократичних реформ. Така тенденція свідчить про те, що на початку демократичного транзиту корупція не сприймалась в якості загрози для успішного проведення реформ. Але через певний проміжок часу проблеми подолання політичної та адміністративної корупції виходять на перший план серед інших напрямків демократичних перетворень.

Загальними для країн Центральної та Східної Європи засобами подолання корупції були наступні:

- регулярне надання інформації про власність високопосадовців;
- законодавчі санкції за порушення фінансового законодавства політичних партій; створення умов для прозорого фінансування політичних партій з державного бюджету;
- постійний нагляд за фінансуванням політичних партій, особливо шляхом прийняття ними зобов'язань оголошувати перелік отриманих подарунків і спонсорських пожертвувань;
- загальнодоступність регулярних звітів про фінансове становище всіх політичних партій;
- інформація про причини зловживання владою політиками або представниками державної адміністрації [2].

Наступним кроком у проведенні демократичних реформ у державах Центральної та Східної Європи виступила люстрація, яку слід розглядати, в першу чергу, як декомунізацію політичної системи та недопущення до публічної влади у майбутньому носіїв комуністичної ідеології.

Слід зазначити, що люстраційні процедури у державах Центральної та Східної Європи розглядалися як перший та найважливіший крок на шляху до демократизації суспільства. На початку 1990-х років майже в усіх країнах регіону (окрім Румунії) були прийняті спеціальні люстраційні закони та створені люстраційні інституції, які уповноважені здійснювати певні дії щодо недопущення до влади представників комуністичного режиму (членів комуністичних партій та співробітників і агентів спецслужб). Серед видів люстрації слід виділити державну, економічну та політичну. Варто зазначити, що найбільший ефект люстрація мала у республіках Балтії. В інших країнах регіону – Вишеградській четвірці та Болгарії люстраційні процеси проходили із значними труднощами та певним ігноруванням новою демократично обраною владою вимог законодавства. Це пов'язано як із відсутністю дієвої опозиції у країні (Болгарія), так і з значною підтримкою населенням комуністичної ідеології в її більш м'якій, соціал-демократичній, інтерпретації (Чехія).

Можна виділити декілька спільних для країн регіону характеристик, пов'язаних з люстрацією:

1. Усі посадовці, звинувачені у «небажаних» для молодих демократій зв'язках, мали можливість оскаржити такі звинувачення та публічно захищати себе. Остаточне рішення про звільнення чиновника ухвалював люстраційний суд. Таким чином процес виглядав справедливим із погляду дотримання прав людини.

2. Водночас за гаслом «моральності» нерідко маскувалися намагання політичних опонентів замістити «попередників» своїми ставлениками у новій системі владних мереж, таким чином не інвестуючи час і ресурси у власний соціальний капітал.

3. Показник люстрованих осіб є невеликий порівняно з рівнем медійного резонансу, нескінчених дебатів і суспільної уваги, прикутої мало не до кожної люстраційної справи.

4. Доволі інертне застосування люстраційних законів на практиці. Кримінальні провадження за фактами причетності до діяльності спецслужб, як правило, не відкривали.

5. Поширення практики «неформального призначення». Особу, котра не могла зайняти посаду (оскільки не відповідала люстраційним критеріям), призначали тимчасово [3].

Узагальнюючи тенденції люстраційного процесу у регіоні, слід наголосити на певній його незавершеності та навіть фіктивності.

Антикорупційна політика та люстраційний процес у країнах Центральної та Східної Європи доводить, що трансформація політичної системи має певні залежності від їх вдалого проведення, але варто

розглядати демократизацію як комплекс заходів, у тому числі – конституційного та економічного характеру.

Література:

1. Боротьба с корупцією в перехідний період. Внесок в обговорення стратегії. Вашингтон: Світовий банк. 2000. 162с.
2. Нова європейська стратегія «Європа 2020» URL: [http:// eulaw.2en](http://eulaw.2en).
3. Шевченко Л. Не люстрацією єдиною/ URL: [http // www.theinsider.ua/ politics/ 5417 e2caa0edd/](http://www.theinsider.ua/politics/5417e2caa0edd/)

ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ ЯК ПРОЯВУ ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Дмитро Вікторович Слинко,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
конституційного і міжнародного права та прав людини
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Лідія Іванівна Каленіченко,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних систем та технологій ННІ № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Корупція – це багатоаспектне явище, яке є невід’ємною частиною суспільного життя будь-якої держави незалежно від її географічного розташування, економічного та політичного рівня розвитку. На всіх етапах розвитку суспільства і державності корупція існувала та існує в тих чи інших проявах. При цьому незалежно від виду, характеру, ступеня цього явища, воно однозначно є негативним, а також тією чи іншою мірою завдає шкоди як окремим правовим відносинам, так і суспільству та державі в цілому. Аналіз природи та сутності корупції свідчить, що це явище є об’єктивною реальністю розвитку суспільства та державності. І очевидно, що це негативне явище повністю викоринити у свідомості та реальному житті людей неможливо. Такий стан речей не обумовлює «виправдання» корупції, визнання її однією з умов прийняття рішень у процесі здійснення правотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності.

Станом на сьогоднішній день проблема корупції в Україні має, на жаль, системний характер. Корупція перестала бути локальним явищем і стала реальною загрозою національній безпеці та конституційним основам держави. Прояви корупції знаходять своє відображення не лише в економічній та політичних сферах, вони здійснюють прямий негативний вплив на реалізацію основоположних прав і свобод люди-

ни [1, с. 373]. І це незважаючи на те, що одним із здобутків сучасної цивілізації є міжнародна формалізація прав і свобод людини. В правові рамки вкладає сукупність природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, які обумовлені фактом існування людини в цивілізованому суспільстві та можливостями людини поводитися відповідно до своїх свідомих волевиявлень і робити все, що не заборонено законом, не спричиняє невинуватеної шкоди правам і свободі інших людей [2, с. 29]. Всупереч великій кількості ратифікованих міжнародних правових актів та розвиненій національній законодавчій базі з прав людини в Україні стає явним дуже низький рівень ефективності механізмів захисту прав людини стосовно протидії корупції.

Аналіз сутності, змісту і проявів будь-якого явища тісно пов'язаний із його поняттям. Визначення дефініції будь-якого явища тісно пов'язано з етимологією слова. Укладачі Великого тлумачного словника сучасної української мови визначають «корупцію» як пряме використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення, підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [3, с. 258]. В Юридичному словнику корупцію визначено як форму зловживання владою, яка пов'язана з підкупом посадових осіб, та як процес, пов'язаний із використанням посадовою особою своїх повноважень з метою особистого збагачення, використовуючи підкуп та дачу хабарів [4, с. 220].

Розгляд сутності корупції та її впливу на порушення прав і свобод людини передбачає також виокремлення та аналіз її основних суттєвих ознак. З етимологічного значення поняття «корупція» можна виокремити такі основні ознаки цього явища: 1) вчиняється спеціальним суб'єктом права - посадовою особою; 2) вчиняється в межах службового становища (пов'язане з використанням посадовою особою своїх повноважень); 3) є формою зловживання владою; 4) вчиняється з метою особистого збагачення.

Проаналізувавши визначення поняття «корупція», яке надається представниками правничої науки, є підстави відмітити, що до основних ознак цього правового явища вчені-правознавці відносять наступні: 1) суспільна небезпечність; 2) спеціальний суб'єкт учинення - посадова особа; 3) вчиняється з метою задоволення особистих потреб, збагачення; 4) вчиняється шляхом використання службових повноважень

При цьому характерним для всіх вищезазначених понять корупції є те, що дослідники одноставно під час характеристики цього правового явища вказують на його суспільну соціальну негативність, яка завдає шкоди суспільним відносинам у сферах суспільного життя, відзначаючи при цьому очевидність причинно-наслідкового взаємозв'язку між корупцією та порушенням прав людини. Корупційні схеми не тільки порушують права окремих осіб але й створюють механізм самовідтворення, організовуючи умови для занепаду суспільних цінностей. Най-

більш вразливими до корупційної практики є соціально незахищені групи населення, внаслідок чого загострюється проблема соціальної справедливості та рівності перед законом [1, с. 373].

У ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупція визначається як використання особою, на яку поширюється дія цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, на яку поширюється дія цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [5].

Виходячи із положень вищезазначеної статті, маємо можливість виокремити такі ознаки корупції, якими це явище повинно володіти для того, щоб бути визнаним законодавцем як таке (як корупція): 1) вчиняється спеціальним суб'єктом права, особою, яка визначена у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»; 2) вчиняється в межах службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей; 3) вчиняється з метою отримання неправомірної вигоди для себе або інших осіб; 4) існує у двох формах: а) прийняття неправомірної вигоди, обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди; б) обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Беручи до уваги зарубіжний досвід, слід зазначити, що в антикорупційних міжнародно-правових актах немає єдиного розуміння сутності поняття «корупція». Кодекс поведінки посадових осіб, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р., визначає корупцію як «скоєння будь-яких дій при виконанні обов'язків, або у зв'язку з цими обов'язками в результаті прийняття подарунків, обіцянок чи стимулів, чи їх незаконне одержання кожен раз, коли має місце така дія або бездіяльність» [6]. При цьому слід окремо відмітити, що положення цього міжнародно-правового акту чітко встановлюють необхідність визначення поняття «корупція» національним правом кожної держави самостійно.

Положення Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції чітко не визначають поняття корупції, хоча містять перелік злочинів, які віднесено до корупційних» [7; 8]. У Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи корупція визначається як прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дача або одержання хабаря чи будь-яка інша неправомірна вигода або можливість її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, яка отримує хабаря, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [9].

Спираючись на норми міжнародного законодавства, які ратифіковані Україною, а отже, є частиною національного законодавства нашої держави, маємо підстави до основних ознак корупції віднести такі: 1) вчиняється посадовою особою; 2) вчиняється під час виконання обов'язків, тобто під час виконання службових повноважень; 3) вчиняється в результаті або з метою отримання хабаря, будь-якої іншої неправомірної вигоди; 4) вчиняється у формі прямого чи опосередкованого вимагання, пропонування, надання або одержання хабаря чи іншої неправомірної вигоди; 5) результатом корупції є неналежне виконання обов'язків.

Корупція як правове явище має негативний, динамічний, об'єктивно існуючий соціальний характер. Це породжує необхідність постійного дослідження корупції з метою створення нових, зміни існуючих механізмів її виявлення, запобігання та протидії, особливо у сфері реалізації прав і свобод людини. Це обумовлюється тим, що дієва протидія корупції є неможливою без рівночасного: 1) зміцнення системи захисту прав людини; 2) підвищення правової культури громадян; 3) розвитку громадянського суспільства; 4) формування ефективних механізмів громадського контролю за владою. Корупція та порушення прав і свобод людини є явищами, котрі взаємопов'язані між собою. Отже, боротьба з ними повинна здійснюватися комплексно, при цьому слід зважати не тільки на правові, але й культурні, ментальні та історичні особливості українського суспільства.

Література:

1. Ворон Д. Л. Взаємозв'язок корупційних проявів та порушення прав людини: український контекст. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право». Випуск 89: частина 2. С. 372-378.
2. Корж І. Ф. Права людини та корупція, як прояв їх порушення. Інформація і право. 2023. № 4. С. 27-39.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.
4. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ, 1996. 696 с.
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
6. Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку : Резолюція Ген. Асамблеї ООН від 17.12.1979 № 34/169 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text
7. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією : від 27.01.1999 № ETS173 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101

8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : від 31.10.2003 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

9. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : від 04.11.1999 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМЕНШЕННЯ КОРУПЦІЇ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

*Анастасія Вікторівна Чеголя,
курсантка ННІ ЦЗ Національного*

університету цивільного захисту України

Науковий керівник: Максим Олександрович Демент,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри

організації і проведення аварійно-рятувальних робіт

Національного університету цивільного захисту України

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленою увагою до проблеми корупції, яка становить серйозну загрозу для ефективного функціонування державних інститутів, зокрема правоохоронних органів. Варто зауважити, що корупція в цій сфері не лише підриває довіру громадян до системи правопорядку, але й знижує ефективність правозастосування, зокрема створюючи перешкоди для реалізації принципу верховенства права. Водночас, у правоохоронних органах корупційні прояви, такі як хабарництво, зловживання владою чи конфлікт інтересів мають особливо негативний вплив, оскільки ці структури відповідають за захист суспільства та забезпечення справедливості.

Цифровізація, що охоплює впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, відкриває нові можливості для протидії корупції, забезпечуючи прозорість, автоматизацію процесів і зменшення людського фактора. Такі інструменти, як електронні реєстри, системи аналізу великих даних і технології блокчейн, дозволяють створювати ефективні механізми контролю та моніторингу, що робить дослідження цієї теми надзвичайно актуальним.

Впровадження цифрових ініціатив, таких як система електронних декларацій Національного агентства з питань запобігання корупції чи платформа публічних закупівель ProZorro, демонструє потенціал технологій у зниженні корупційних ризиків.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, корупція визначається як використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей

для одержання неправомірної вигоди. У правоохоронній сфері корупція має особливо руйнівний характер, оскільки ці органи відповідають за забезпечення правопорядку та захист прав громадян. Корупційні прояви, такі як хабарництво, зловживання владою чи конфлікт інтересів, підривають довіру суспільства до державних інститутів і створюють загрозу для національної безпеки. Традиційні методи протидії, такі як внутрішній контроль, дисциплінарні заходи чи фінансовий аудит, часто виявляються недостатньо ефективними через брак прозорості та системності. Це підкреслює необхідність інтеграції інноваційних інструментів, зокрема цифрових, які здатні автоматизувати процеси, зменшити вплив людського фактора та підвищити підзвітність.

Цифровізація сприяє модернізації державних послуг, зменшенню бюрократичних бар'єрів і посиленню взаємодії між державою та громадянами. У правоохоронній сфері вона відкриває нові можливості для протидії корупції. Зокрема, електронні реєстри та бази даних дозволяють оперативно перевіряти інформацію про доходи, майно чи фінансові транзакції. Важливу роль відіграють технології блокчейн, які забезпечують незмінність та прозорість записів у процесах державних закупівель, розподілу ресурсів та інших чутливих сферах. Завдяки цьому підвищується рівень довіри суспільства до державних інституцій і зменшується ризик зловживань.

В Україні система електронних декларацій, запроваджена НАЗК, дає змогу відстежувати доходи, майно та фінансові зобов'язання посадовців, що сприяє виявленню потенційних конфліктів інтересів чи незаконного збагачення. Наприклад, автоматизована перевірка декларацій дозволяє виявляти невідповідності між задекларованими доходами та витратами, що є першим кроком до розслідування. Такі системи ускладнюють приховування незаконних активів і підвищують прозорість. Ще одним успішним українським кейсом є система ProZorro, яка використовується для публічних закупівель. Завдяки відкритій платформі, де всі етапи закупівель фіксуються в електронному вигляді, вдалося суттєво знизити корупційні ризики, пов'язані з непрозорим розподілом бюджетних коштів. У 2022 році Міністерство внутрішніх справ України через ProZorro провело закупівлі на суму 8,4 млрд гривень, уникнувши традиційних схем «відкатів».

Незважаючи на значний потенціал цифрових інструментів, їх запровадження супроводжується низкою викликів. Одним із ключових бар'єрів є технічні обмеження: значна частина структур в Україні досі працює на застарілому обладнанні й не має доступу до сучасних інформаційних систем. Модернізація інфраструктури потребує значних інвестицій, що є складним завданням в умовах воєнного стану та обмежених бюджетних ресурсів. Додатковим ризиком виступає високий рівень кіберзагроз. Так, у 2022 році кібератака на державні реєстри України тимчасово порушила доступ до критично важливих даних.

Водночас цифрові інструменти забезпечують прозорість, автоматизацію процесів і мінімізацію людського чинника, що особливо важливо у сферах із високим рівнем дискреційних повноважень. В умовах війни та дефіциту ресурсів ці проблеми набувають особливої гостроти, що зумовлює потребу у поступовому й гнучкому підході до цифровізації правоохоронної системи.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2057.
2. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>
3. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ: КЕЙС-ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Вікторія Сергіївна Чубань,

к.е.н., доцент, доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

Ольга Миколаївна Дулгерова,

к.і.н., доцент, викладач кафедри суспільних і гуманітарних дисциплін Національного університету цивільного захисту України

Корупція є однією з найсерйозніших загроз для національної безпеки, оскільки вона підриває інституційну спроможність держави, руйнує довіру до державних органів та спотворює розподіл ресурсів. У контексті цивільного захисту корупція набуває особливої гостроти, оскільки її наслідки безпосередньо впливають на життя та здоров'я громадян. Кейс-дослідження у цій сфері дозволяє виявити конкретні механізми корупційних діянь та оцінити їхній деструктивний вплив на систему цивільного захисту.

Економічний зміст корупції в системі цивільного захисту полягає у перетворенні державних ресурсів, призначених для забезпечення безпеки, на приватну вигоду. Це відбувається через:

1. Нецільове використання бюджетних коштів. Кошти, виділені на ремонт, модернізацію або будівництво захисних споруд, можуть бути привласнені через завищення вартості робіт, закупівлю неякісних матеріалів або оплату фіктивних послуг.
2. Корупція у сфері публічних закупівель. Тендери на закупівлю обладнання (генератори, медикаменти, засоби зв'язку) або послуг з реконструкції укріплень часто проводяться з порушеннями, що призво-

дять до обрання недобросовісних підрядників та постачання товарів низької якості за завищеними цінами.

3. Недбале утримання та приховування інформації. Службові особи можуть ігнорувати вимоги щодо належного утримання захисних споруд, видаючи фіктивні акти перевірок. Це призводить до того, що у критичний момент укриття виявляються непридатними для використання.

Корупційні практики створюють системні прогалини в інституційній структурі цивільного захисту:

- корумповані чиновники ігнорують або свідомо спотворюють процедури контролю, що робить систему недієвою, що створює "ілюзію" безпеки, в той час як реальні захисні можливості залишаються вкрай низькими;

- виявлення фактів корупції в такій чутливій сфері, як цивільний захист, викликає глибоке розчарування та недовіру громадян до держави, що є однією з найсерйозніших загроз для національної безпеки.

Найбільш наочним підтвердженням деструктивного впливу корупції є ситуації, коли під час повітряних тривог населення не може потрапити до укриттів. Аналіз численних таких випадків дозволяє виявити типові корупційні схеми:

- власники або балансоутримувачі укриттів, не бажаючи нести витрати на їх утримання, свідомо блокують доступ або використовують приміщення в комерційних цілях;

- укриття, які офіційно вважаються придатними, насправді знаходяться в аварійному стані, не мають вентиляції, освітлення або води. Цей факт приховується через корупційні домовленості з контролюючими органами.

Такі інциденти демонструють, що корупція у сфері цивільного захисту має прямий вплив на національну безпеку, знижуючи спроможність держави захищати своє населення та створюючи соціальну напругу. Зрештою, це не лише питання економічної ефективності, а й питання виживання.

Боротьба з корупцією у сфері цивільного захисту має бути системною та включати [1]:

1. Посилення прозорості. Забезпечення повного доступу до інформації про державні закупівлі, фінансування та технічний стан захисних споруд через відкриті реєстри.

2. Посилення відповідальності. Впровадження жорстких санкцій за корупційні правопорушення у сфері цивільного захисту.

3. Залучення громадськості. Створення механізмів для громадського моніторингу та контролю за укриттями.

4. Діджиталізація. Використання електронних систем обліку та контролю, що мінімізує людський фактор і знижує корупційні ризики.

Ефективним засобом вирішення питання про можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із порушенням бюджетного законодавства, є встановлення предмета кримінального правопорушення та його тлумачення за допомогою юридичної техніки [2].

Отже, корупція у сфері цивільного захисту — це використання службовими особами своїх повноважень для особистого збагачення, що проявляється у зловживаннях під час закупівель, розподілу ресурсів або приховуванні інформації.

Корупція у сфері цивільного захисту є не просто економічним злочином, а прямою загрозою національній безпеці. На основі проведеного кейс-дослідження можна зробити висновок, що корупційні практики в цій чутливій галузі мають системний і деструктивний вплив. Вони не лише призводять до нецільового використання бюджетних коштів, але й підривають спроможність держави захищати своє населення.

Корупція у сфері державних закупівель та будівництва призводить до того, що укриття та захисні споруди виявляються непридатними для використання. Завищення вартості робіт, закупівля неякісних матеріалів та імітація діяльності створюють ілюзію готовності, що в критичний момент обертається трагедією. Корупційні скандали у сфері цивільного захисту руйнують довіру громадян до державних інституцій. Люди втрачають віру в можливість держави забезпечити їхню безпеку, що, у свою чергу, може призвести до соціальної напруги та паніки. Недбале утримання та корупційні схеми у сфері матеріально-технічного забезпечення підривають боєздатність рятувальних служб. Це безпосередньо впливає на швидкість та ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

Таким чином, корупція у сфері цивільного захисту перетворюється на чинник, що ставить під загрозу життя і здоров'я громадян, а отже, є однією з найнебезпечніших загроз для національної безпеки, що вимагає негайних і системних заходів протидії.

Література:

1. Chuban' V. S., Krichker O.Yu., Pasynchuk K. M. Problems and further development of functioning of specialized anti-corruption agencies. *Economics. Finances. Law*. 2020. № 9, 2020 p. 40 c. С. 37-40. URL: <http://efp.in.ua/en/journal-article/478>
2. Кузнецова Л.В., Пасинчук К.М., Чубань В.С., Окремі аспекти кримінально-правової характеристики суб'єктів корупційних правопорушень, передбачених СТ.СТ. 210 Та 211 кримінального кодексу України. «Юридичний науковий електронний журнал» №8, 2024. С. 342-345. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2024/82.pdf

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	3
---------------------	---

СЕКЦІЯ 1.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Creanga L. SOCIAL ISSUES IN STATE DEVELOPMENT: INEQUALITY, EXCLUSION, AND MIGRATION	5
Palshkov K. Y. RUSSIAN CONTENT IN UKRAINIANS' MEDIA CONSUMPTION: TRENDS FOR 2020–2025	8
Арапакі М. В. РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ТРАНСКОРДОННИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ, ОБМІНІ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА УЧАСТІ В МІЖНАРОДНИХ МІСІЯХ.....	10
Грезіна О. М. РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ ТА ПРОГНОЗУВАННІ КІБЕРЗЛОЧИНІВ	16
Джупіна Х.О., Мельнікова О.О. РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	18
Кобко-Одарій В. С. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ «НЕСВІДОМОГО» В СТРУКТУРІ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ	22
Ковбан А. В. ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	26
Король Г. В., Мельнікова О.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	30
Костовська К. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА	33
Луценко Т. О., Савченко О. В. ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ОХОРОНИ ПРАЦІ ВАГІТНИХ ЖІНОК ТА ЖІНОК У ПЕРІОД ЇХ МАТЕРИНСТВА	35

Львова Є.О., Юрченко М.М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	39
Нівня Г.О., Ніщевич А.С. ІНКЛЮЗІЯ ЯК ЗАСАДА ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА	42
Оцел А. Г., Львова Є. О. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	46
Павлова О. О., Чубань В. С. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ВИМОГ ТА ПОТРЕБ УКРАЇНИ НА ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВУ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	51
Пирлик М. В., О. Мельнікова О СТРОКИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	54
Prenko Y., Tokolov O. LANGUAGE POLICY AS A TOOL OF SOCIO-LEGAL INTEGRATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION.....	57
Проскурня Є. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	59
Проценко І. О. ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЯК НЕОБХІДНОЇ УМОВИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ	63
Сиймовський Р. ІНСТИТУЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ДЕМОКРАТІЇ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	66
Суханова Д. С. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЄС ТА СТАН ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	69
Телелим І. В. РОЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	72
Томков Н. О. РОЛЬ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА У ФОРМУВАННІ УНІВЕРСАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	74

Форос Г. В. КІБЕРЗАГРОЗИ КРИТИЧНІЙ ІНФРАСТРУКТУРИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ	79
Чустіль О. Ю., Нестерчук В. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	82
Шерстюк В. О., Гусєва К. А. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	86
Шевчук В. В. ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ЯК ВИКЛИК СТІЙКОСТІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ	90
Пекарчук В. М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ МІЖ ПРАВАМИ ЛЮДИНИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ	94
Пекарчук А. В., Тагієв Садіг Рза огли, СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЯК ЗАПОБІЖНИК ЗЛОВЖИВАНЬ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ	97

СЕКЦІЯ 2.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Баранов С. О. ЗНАЧЕННЯ ПОЗАСУДОВИХ ЗАСОБІВ У РОЗВ'ЯЗАННІ СПОРІВ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	100
Țîmbalaru Doinița Alexei THE HEARING OF THE PERSON AGAINST WHOM ADMINISTRATIVE OFFENSE PROCEEDINGS HAVE BEEN INITIATED IN CASES OF ROAD TRAFFIC OFFENSES	103
Аносенков А. А., Мукоїда Р. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ЗАСОБІВ ТА/АБО ПРИСТРОЇВ, ПРИЗНАЧЕНИХ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ, ПРИПИНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПОРЯДКУ ТА ПРАВИЛ ВИКОРИСТАННЯ ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ ЕКСПЛУАТАНТАМИ БЕЗПІЛОТНИХ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН	109
Астапова Д. М., Рудой К. М. ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА	113

Берендєєва А. І. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	116
Биковська К. В., Галуцько В. М. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ ФІКСАЦІЇ, РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ	118
Білик В. М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	122
Боцу Т. П., Пишна А. Г. ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ	125
Васильєва М. О., Шерстюк Г. М. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ	130
Вергун В. А., Лепіш Н. Я. БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ФУНКЦІОНАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	133
Вовк А. Н., Шерстюк Г. М. ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ КОМПЕТЕНЦІЇ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	136
Гурковська К. А. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	138
Діброва Ж. В., Галуцько В. М. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ	141
Єйбог О. І., Шерстюк Г. М. РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ	145
Жильцов О. Л. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	148
Журавель А. В., Кейдалюк В. О. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ І СЛІДЧИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	153

Ізбаш К. С. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	157
Кийко М. С., Рудой К. М. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ.....	160
Клейман М.Ю. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ.....	164
Ковальова О. В. ОЦІНКА РИЗИКІВ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ОКРЕМІ ВИКЛИКИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ	167
Кривельова А. А., Чорна М. В. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	170
Кудзієва К. М., Денисова А. В. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	174
Кулик Н. В., Пишна А. Г. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ	177
Лепіш Н. Я. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПІДРОЗДІЛАМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТА- НУ В УКРАЇНІ	181
Лепіш Н. Я., Ярема О. Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	183
Михалик Н. Г., Шерстюк Г. М. ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ.....	185
Мукоїда Р. В., Аносенков А. А. ПЕРЕВАГИ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ.....	188
Новик М. Ю., Панасюк О. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	192

Оленський К. В., Горбач-Кудря І. А. ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ: СУДОВА ПРАКТИКА	194
Павлова О. Вайда Т. МОДЕРНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	198
Підгурська С. Ю., Ковальова О. В. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО У ВОЄННИЙ ЧАС: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	202
Поліковський О. С., Шерстюк Г. М. СПЕЦИФІКА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	205
Попівчак Д. В., Галуцько В. М. ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	207
Постолова К. Ю., Рудой К. М. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ І ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ	211
Продан Д. В., Рудой К. М. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ.....	214
Пузирна Н. С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВ ОМБУДСМАНА В УКРАЇНІ	218
Рудой К.М., Бурангулов А.В. СУТНІСТЬ ПРЕВЕНТИВНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ	220
Сінчук М. С., Кейдалюк В. О. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ПОВОДЖЕННЯМ ЗБРОЇ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ.....	224
Сірко В. С. КОРУПЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РИЗИКИ, МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ ТА ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ	227
Магац В.М., Сірко В.С. ПРОЗОРІСТЬ І ПІДЗВІТНІСТЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ.....	230
Степанов С. Ю., Шерстюк Г. М. АДМІНІСТРАТИВНІ АКТИ: ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ	233

Сукмановська Л. М. ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ЯК СУБ'ЄКТИ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДІТЯМ.....	236
Сухарєва А. О., Рибіна А. «ЗЕЛЕНА КІМНАТА» - СУЧАСНА ЕФЕКТИВНА МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ РЕАГУВАННЯ НА НАСИЛЬНИЦЬКІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ.....	239
Сухарєва А. О., Стащенко Р. А. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	243
Сухарєва А. О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ	246
Сухарєва А. О., Чубук У. Д. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСПЕКТОРА СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	250
Тютюнник А. Д., Кейдалюк В. О. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПРИ РОЗКРИТТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	254
Ульянов О. І. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ.....	258
Федорошевська А. В., Галунько В. М. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РОЗКРИТТІ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	262
Чайка І. В., Рудой К. М. МЕТОДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	266
Чорна М. В. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ МІГРАНТІВ ТА БІЖЕНЦІВ	269
Чорномаз О. Б. ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	273
Шаврієва Д.Ф., Ярмачі Х. П. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	278

Шестак Л. В. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНФІСКАЦІЇ ПРЕДМЕТА, ЯКИЙ СТАВ ЗНАРЯДДЯМ АБО ОБ'ЄКТОМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	280
Шпак Н. С., Боксгорн А. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРЕДМЕТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ	284
Щербина В. С., Чорна М. В. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ МАРОДЕРСТВУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	288
Якубовська А. І., Галуцько В.М. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ	292
Янчук Н. Д. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГЕНТСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ІЗ СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЄВРОПОЛУ).....	296
Ярмакі Х. П. ЩОДО ПИТАННЯ ПРО РАЗУМІННЯ ПРАВОСУДДЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СУДДЯМИ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	300
Кубасенко А. В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	304
Євсюков Є. В., Ніщима С. О. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ ПРАВОПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	308
Крижановська О. В. АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	310

СЕКЦІЯ 3.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Буша А. В., Чубань В. С. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	315
---	-----

Виноградова К. В., Ковальов Д. Р., Чорна А. Г. ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	317
Вільська Є. Р., Коваленко І. В., Крижановська О. В. СПЕЦІАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОБРОЧЕСНОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ.....	320
Ліберов Ю. І., Рудой К. М. БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	324
Питомець А. В., Марченко О. А. АНТИКОРУПЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	327
Покотілова Д. А., Чубань В. С. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПРІОРИТЕТИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ.....	332
Сіндєєва В. В., Гусєва К. А. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВІ ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ЗАКОНОДАВЧІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ.....	336
Скриль С. А. АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЛЮСТРАЦІЯ В ДЕРЖАВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	340
Слинько Д. В., Калєніченко Л. І. ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ ЯК ПРОЯВУ ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	343
Чеголя А. В., Демент М. О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМЕНШЕННЯ КОРУПЦІЇ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	347
Чубань В. С., Дулгерова О. М. КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦИ: КЕЙС-ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	349

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

**XVII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція,
присвячена Дню юриста**

07 жовтня 2025 року

ТОМ 1

Підписано до друку 25.10.2025. Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Гарнітура «TimesNewRoman»/ Друк цифровий.

Ум. друк .арк. 21,04.. Обл.вид.арк 31,39.

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.